

สมุดภาพอาจารย์ป่วย

สมุดภาพอาจารย์ป่วย

แก้คำผิด หน้า 47 คำอธิบายภาพบน

ข้อความ อาจารย์ป่วยกับนายมณี สานะเสน

แก้เป็น อาจารย์ป่วยกับนายชิต เวชประสิทธิ์

สมุดภาพอาจารย์ป่วย

ISBN 974-7317-08-7

พิมพ์ครั้งแรก : มีนาคม พ.ศ. 2531

จัดพิมพ์โดย : สมาคมเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์

บรรณาธิการ : ชัญญา ผลอนันต์

คณะผู้จัดทำ : จุมพล บุญยเพ็ญ
ชูเกียรติ หาญณรงค์
นิจธร ยมนา
ฉันทนา เปลี่ยนประยูร
ศิริพงษ์ จำเริญวิทย์
วิชัย หาญสุทธีวรินทร์
ชัยสิทธิ์ คุ่มดำรงค์
สุวรรณ มูลทองสงค์

ออกแบบและรูปเล่ม : รุ่งทิพย์ เตียวตระกูล
วิทยา ชัยชาญพิทยุทธ์
พัฒนพล จารุสมิต
ปรีณัตร์ ไชยอนันต์
ณัฐวัชร อุดมพานิชย์
มานพ ลีลารัตนพร
สมศักดิ์ เกษรเทียน

เรียงพิมพ์ : คอมพิวเตอร์ ไรต์ แอนด์ พรินท์ โทร. 511-1050

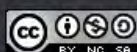
แยกสี : 71 फिल्म โทร. 233-7398, 234-3520

พิมพ์ : วิกตอรี เพาเวอร์พอยท์ โทร. 245-6762-5

ChangeFusion สสส.

เครือข่ายจิตอาสา
Volunteer Spirit Network

เนื้อหาทั้งหมดใน OpenBase ถูกเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาต Creative Commons Attribution-Noncommercial-Share Alike 3.0 Unported License ท่านสามารถนำเนื้อหาทศขึ้นไปใช้และเผยแพร่ต่อได้ โดยต้องอ้างอิงแหล่งที่มา ห้ามนำไปใช้เพื่อการค้า และต้องใช้สัญญาอนุญาตชนิดเดียวกันนี้เมื่อเผยแพร่งานที่ดัดแปลง เว้นแต่จะระบุเป็นอย่างอื่น

หนังสือ "สมุดภาพอาจารย์ป่วย" เล่มนี้เป็นความคิดริเริ่มของ ม.ร.ว.ปรีดิยาธร เทวกุล และสมาคมเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์ และเป็นส่วนหนึ่งของหนังสือมีคุณค่าจำนวนหลายเล่มที่ตีพิมพ์ออกมาเพื่อเฉลิมฉลองในวาระที่อาจารย์ป่วยมีอายุครบ 72 ปี

หนังสือเล่มนี้เป็นผลงานแห่งความเคารพรัก บูชา และแสดงออกถึงความกตัญญูที่คณะผู้จัดทำมีต่ออาจารย์ป่วย บุชนียบุคคลของพวกเรา ธรรมศาสตร์อาจารย์คนแรกของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และเพื่อเตือนให้พวกเราและคนรุ่นหลังระลึกถึงอาจารย์ป่วยตลอดไป

หนังสือ "สมุดภาพอาจารย์ป่วย" ได้พยายามรวบรวมภาพประวัติอาจารย์ป่วยตั้งแต่วัยเด็กจนถึงปัจจุบัน เป็นผลงานที่สำเร็จมาได้ด้วยความช่วยเหลือของบุคคลเป็นจำนวนมาก และสถาบันหลายแห่ง ผมในฐานะนายกสมาคมเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์ จึงขอขอบพระคุณผู้มีรายพระนาม และรายนาม ต่อไปนี้เป็นอย่างยิ่ง

ม.จ.การวิก จักรพันธุ์

คุณสว่าง สามโกเศศ

คุณมนู เลี้ยวไพโรจน์

คุณระเบียบ ยุทธวงศ์

คุณสมหมาย ภาชี

คุณสุชามา เดชาติวงศ์ ณ อยุธยา

คุณวิจิตร สุพินิจ

คุณกมล กมลตระกูล

คุณกึ่งแก้ว วัฒนาเดชาพร

คุณพรเพ็ญ พัยฆาภรณ์

คุณพุทธิชัย สรรพพานิช

คุณวิบูลย์ รัชนิกรพันธ์

มูลนิธิโกมล คีมทอง

สถานทูตอินเดีย

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ

หนังสือพิมพ์มติชน

คุณไครพ เหลืองโสมณ

คุณลดาวัลย์ คงเครือพันธ์

คุณจอน อึ้งภากรณ์

คุณไมตรี อึ้งภากรณ์

คุณลัดดา ฐิติเกียรติพงศ์

คุณบุญธรรม ปานแก้ว

คุณฉันทนา กรโกวิท

คุณเบญจมาศ ตันตยาภรณ์

คุณสิริลักษณ์ ศักดิ์เกรียงไกร

คุณสมเกียรติ ญาณปรีชาเศรษฐ

คุณอรวรรณ เทพอาร์ักษ์

คุณบุญกิจ เขียนกุลพัฒน์กิจ

หอสมุดแห่งชาติ

ห้องสมุด AIT

สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ห้องสมุดป่วย

คณะที่ปรึกษา

คุณประจิดร ยศสุนทร
คุณวิวรรธน์ ณ ป้อมเพชร์
คุณเสนาะ นิลกำแหง
คุณทศ พันธุมเสน
ม.ร.ว.ปรีดิยาธร เทวกุล

คุณนภาพร เรืองสกุล
คุณรังสรรค์ ธนะพรพันธุ์
คุณสมเกียรติ สุขเทวา
คุณนวรรตน์ เลชะกุล

ในท้ายที่สุด ผมขอโอกาสกล่าวเป็นพิเศษถึงบรรณาธิการ และคณะผู้ทำงาน คุณชัยญา ผลอนันต์ บรรณาธิการ ได้อุทิศกำลังกาย กำลังใจ กำลังสมอง และเสียสละเวลาส่วนตัวกว่า 4 เดือนเพื่องานนี้ ความเพียรพร้อมทั้งในด้านคุณค่าและคุณภาพของหนังสือเล่มนี้ก็ได้แสดงออกชัดเจนให้เห็นถึงความสามารถ การอุทิศตน และความเสียสละของคณะผู้ทำงานทั้ง 15 ท่าน ผมจึงขอแสดงความขอบคุณเป็นพิเศษ.

(อรัญ ธรรมโน)

นายกสมาคมเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์

รายนามคณะกรรมการสมาคมเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประจำปี 2530 - 2531

1. ดร.อรัญ ธรรมโน	นายกสมาคม	16. นายกรุงไกร ภักตร์โกมล	กรรมการ
2. นายสว่าง ศรีนิลทา	อุปนายก	17. นายเสรี เวชโซ	กรรมการ
3. นายสถาพร กวิตานนท์	อุปนายก	18. นายวิชัย หิรัญวงศ์	กรรมการ
4. ม.ร.ว.ปรีดิยาธร เทวกุล	อุปนายก	19. นายบัณฑิต พิศัลยบุตร	กรรมการ
5. ผศ.เต็มใจ สุวรรณหัต	เหรัญญิก	20. พ.ต.ต.สุชัย สุขพันธ์ไพฑาราม	กรรมการ
6. ผศ.วรวรรณ ศุภจรรยา	นายทะเบียน	21. นายยุทธ วรรณธรา	กรรมการ
7. นายเดชา พิชิตมาลา	ประชาสัมพันธ์	22. นายภูมิรัตน์ ไรจน์เลิศจรรยา	กรรมการ
8. นายเมธี ตั้งสืบกุล	สมาชิกสัมพันธ์	23. นายวุฒิยา วัฒนานุกิจ	กรรมการ
9. นายสมเกียรติ อติยุทธกุล	ผู้ช่วยสมาชิกสัมพันธ์	24. นายสารกิจ เล็กสกุลชัย	กรรมการ
10. นายนิพนธ์ พัวพงศ์กร	สารานุกรม	25. นายสุรัชย์ ณ ป้อมเพชร์	กรรมการ
11. นายจุลพงศ์ คมกฤส	ผู้ช่วยสารานุกรม	26. น.ส.ลัดดา รุติเกียรติพงศ์	กรรมการ
12. นางวลัยภรณ์ กลั่นเปา	ปริทัศน์	27. นายสมยศ วิริยะทรงกูร	กรรมการ
13. นายชนะ สัตตสุต	กรรมการ	28. นายสมเกียรติ สุขเทวา	เลขาธิการ
14. น.ส.วิภา สุขกิจ	กรรมการ	29. นายศิริพงษ์ จำเริญวิทย์	ผู้ช่วยเลขาธิการ
15. นายมนู เลียวไพโรจน์	กรรมการ		

จากบรรณาธิการ

ผมคงมีความรู้สึกเช่นเดียวกับศิษย์ของอาจารย์ป้วยอีกหลาย ๆ ท่านที่เกิดความปิติยินดีทุกครั้งที่มีโอกาสได้ทำอะไรให้อาจารย์บ้าง ดังนั้นเมื่อกลางเดือนกันยายน 2530 ม.ร.ว.ปรีดิยาธร เทวกุล ในนามของสมาคมเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์ทาบทามให้เป็นบรรณาธิการหนังสือ "สมุดภาพอาจารย์ป้วย" เล่มนี้ จึงตอบตกลงแทบจะทันที

ทีมงานของเราพบกันครั้งแรกวันที่ 22 กันยายน 2530 ณ ห้อง "ขันติ" ตึกสำนักงานใหญ่ ธนาคารกสิกรไทย และตกลงกันว่า จะพบกันทุกเย็นวันอังคารและพฤหัสบดีจนกว่าหนังสือจะแล้วเสร็จ เราใช้เวลาประมาณสามเดือนในการสืบเสาะแสวงหารูปถ่ายและข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับอาจารย์ และอีกเดือนเศษในการจัดทำต้นฉบับ ตลอดช่วงเวลานี้เราได้รับความเอื้ออารีจากบุคคลในวงการต่าง ๆ เป็นอย่างดี เราได้รับภาพถ่ายจากเพื่อนทั้งในประเทศและต่างประเทศ เช่น อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา เราได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ระดับต่าง ๆ ของธนาคารแห่งประเทศไทย และธนาคารพาณิชย์อีกหลาย ๆ แห่ง ได้รับความสะดวกจากหอสมุดแห่งชาติ หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ห้องสมุดป้วย และห้องสมุด AIT และที่สำคัญที่สุดคือเราได้รับความอนุเคราะห์จากคุณจอน และคุณไมตรี อึ้งภากรณ์ บุตรชายสองคนของอาจารย์ที่อยู่ในเมืองไทยเป็นธุระช่วยพาทีมงานของเราเดินขึ้นสถานที่ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประวัติของอาจารย์ และยังอนุญาตให้ใช้ภาพหลาย ๆ ภาพที่ไม่เคยปรากฏต่อสาธารณชนมาก่อนเลย จึงทำให้สมุดภาพเล่มนี้สมบูรณ์ขึ้นอีกมาก

สมุดภาพเล่มนี้มีความแตกต่างจากหนังสืออื่นอีกสิบเล่มในชุดเดียวกันตรงที่เราตั้งใจจะใช้ภาพเป็นตัวเดินเรื่อง โดยไม่เน้นวิชาการหรือเนื้อหา ทีมงานของเราตกลงเรื่องรูปแบบของการนำเสนอว่าเป็นลักษณะคล้ายกับการชวนผู้อ่านเปิดสมุดภาพทีละหน้า และมีอาจารย์ป้วยหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับภาพนั้นเล่าหรือบรรยายเหตุการณ์ครั้งนั้นด้วยตนเอง บรรณาธิการเองจะพยายามหลีกเลี่ยงการแสดงความคิดเห็นของตนเอง ดังนั้นจึงอาจจะมีส่วนสำคัญ ๆ ในชีวิตของอาจารย์ที่ไม่ได้บันทึกไว้ในสมุดภาพนี้ เนื่องจากเราไม่สามารถค้นหาภาพนำมาเสนอได้

ในระหว่างจัดทำสมุดภาพเล่มนี้ ผมมักได้รับคำถามอยู่เนือง ๆ ว่า แล้วผมซึ่งไม่ได้เรียนที่คณะเศรษฐศาสตร์หรือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์แต่มาเป็นบรรณาธิการหนังสือนี้ได้อย่างไร คำตอบของผมก็คือ คุณงามความดีของอาจารย์ป้วยนั้นแผ่กระจายเกินขอบเขตคณะหรือสถาบันมากนัก และถ้าจะพูดให้ถึงที่สุดก็คือกว้างไกลเกินพรมแดนประเทศออกไปถึงระดับนานาชาติด้วย ดังนั้นจึงไม่แปลกอะไรเลยที่ทีมงานจัดทำสมุดภาพเล่มนี้จะเป็น "ศิษย์นอกสถาบัน" ของอาจารย์ซึ่งมีทั้งจากเกษตรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ ศิลปากร ฯลฯ เข้ามาร่วมด้วย แต่ส่วนใหญ่ที่เป็นแม่แรงของหนังสือก็ยังคงเป็น "ศิษย์ในสำนัก" ของอาจารย์ คือ จากเศรษฐศาสตร์ ธรรมศาสตร์อยู่

ในส่วนตัวผมเอง หลังจากที่ได้อ่านงานของอาจารย์ และตามไปฟังอาจารย์พูดตามที่ต่าง ๆ สมัยเป็นนิสิตนักศึกษา ผมได้พบและพูดคุยกับอาจารย์ป้วยครั้งแรกในปี 2517 เมื่ออาจารย์เดินทางผ่านไปยังประเทศญี่ปุ่น นักเรียนไทยที่นั่นได้เชิญอาจารย์มาเล่าเรื่องสถานการณ์ในเมืองไทยให้ฟัง ซึ่งอาจารย์ก็รับเชิญและให้ความรู้และความปรานีต่อพวกเราอย่างดี เมื่อผมกลับมาทำงานหนังสือพิมพ์ในเมืองไทยระหว่างปี 2518-19 ดร. ลิม เต็ก กี้ จากมหาวิทยาลัยป็นังได้ชวนเข้าร่วมวิจัยเรื่อง "การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในอาเซียน" ซึ่งโครงการนี้อาจารย์เป็นที่ปรึกษาฝ่ายไทย ผมจึงได้พบกับอาจารย์อีกครั้งหนึ่ง ครั้นหลังเดือนตุลาคม ปี 2519 ทั้งอาจารย์และผมก็ย้ายบ้านไปอยู่ยุโรป อาจารย์ก็ยังระลึกถึงศิษย์ปลายแถวอย่างผม นอกจากจะขอเงินองค์กรการกุศลส่งเงินมาให้จำนวนหนึ่งเพื่อตั้งหลักในระยะแรกไปถึงแล้ว อาจารย์ และอาจารย์สุลักษณ์ ศิวรักษ์ ยังเป็นธุระช่วยจัดการให้ผมได้รับส่วนหนึ่งของเงินค่าวิจัยเรื่องเทคโนโลยีที่เหมาะสม ทั้ง ๆ ที่งานวิจัยของผมยังทำไม่ได้ถึงครึ่งหนึ่ง ผมจึงซาบซึ้งในพระคุณของอาจารย์มาจนถึงทุกวันนี้

หลังจากนั้น 4 ปี ผมก็ย้ายบ้านอีกครั้งหนึ่ง โดยความช่วยเหลือของบุตรชายคนโตของอาจารย์ ผมก็ได้ทำงานวิจัยที่อังกฤษ และมีโอกาสพาคนไทยที่ผ่านไปผ่านมาไปพบอาจารย์บ้าง หรือร่วมวงเล่นบริดจ์กับครอบครัวและลูกศิษย์ของอาจารย์เวลา "ขาดชา" แม้จะสื่อสารโดยตรงกับอาจารย์ไม่ได้ แต่แววตาและท่าทางของอาจารย์ให้ความรู้สึกอบอุ่นและให้ความเอ็นดูผมและครอบครัวมาตลอด

ด้วยคุณความดีของอาจารย์ทั้งต่อบ้านเมืองและต่อคนในวงการต่าง ๆ ผมจึงหวังว่า "สมุดภาพอาจารย์ป้วย" เล่มนี้ นอกจากจะเตือนให้ระลึกถึงอาจารย์ป้วยที่รักของเราแล้ว คงจะช่วยให้ผู้อ่านยึดมั่นในหลัก "สันติประชาธรรม" และการดำรงชีวิตอย่างเรียบง่ายและกล้าต่อสู้เพื่อความชอบธรรม

วัยเด็ก-วัยหนุ่ม 13

เสรีไทย-ทหารชั่วคราว 33

อาชีพ : รับราชการ 49

ความคิดและอุดมการณ์ 127

ศิลปวัฒนธรรมและธรรมชาติ 135

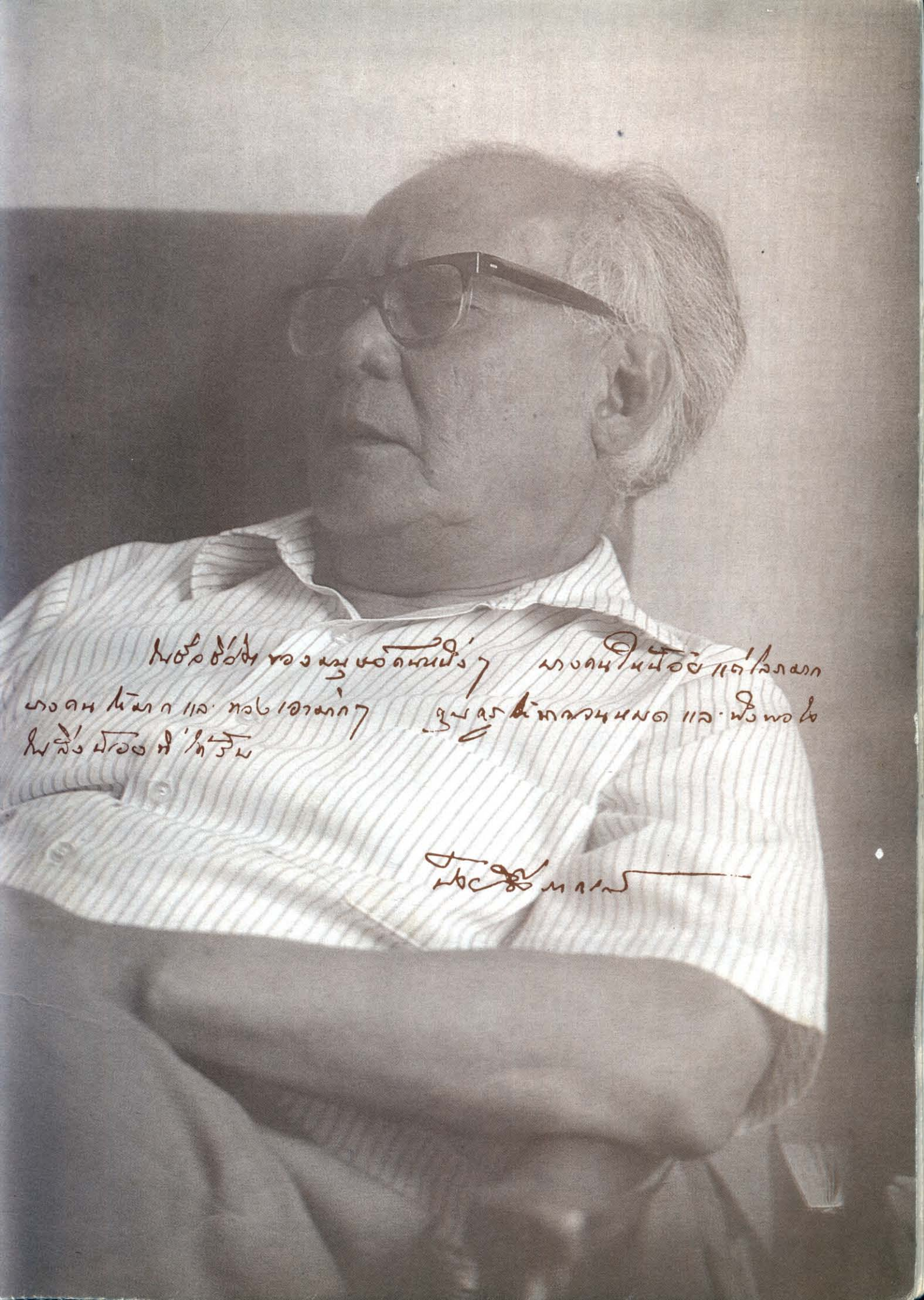
ฯลฯ 147

เมื่อแก่ 167

ในวัยชราของมนุษย์คนหนึ่ง บางคนในวัยชราแต่ใจยัง
บางคนไม่มาก และ ทว่าใจมาก ๆ งามดูดีทว่าหมด และ พึงพอใจ
ในสิ่งที่มีอยู่ มี 'ใจ' งาม

พระครู...

วัยเด็ก - วัยหนุ่ม

2459 - 2492

อาจารย์ป๋วยเป็นบุตรคนที่ 4 ของนางเซาะเซ็ง และนายซา
เกิดเมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2459 ที่ตรอกโรงสูบน้ำ ตลาดน้อย (ตรอกวานิช)
เรียนหนังสือครั้งแรกที่โรงเรียน “สะพานเตี้ย” ตำบลตลาดน้อย
แล้วจึงย้ายไปเรียนที่โรงเรียนอัสสัมชัญ จนสำเร็จ ปี 2475 และเป็นครูที่โรงเรียนนี้
ขณะเดียวกันก็เรียนจนได้ธรรมศาสตรบัณฑิต ปี 2480
ปีต่อมาได้ทุนไปเรียนที่ London School of Economics
จบปริญญาตรีเกียรตินิยมอันดับหนึ่ง ปี 2484 และได้ทุนเรียนต่อ รับปริญญาเอก ปี 2492

๙ มกราคม ๒๕๑๔
9 January 1931

คุณยาย,
Grandmother

เชย เตียจุก

CHOEY TIAJUKUL

เกิด ปีชวด เดือน ๑๑ วันศุกร์
born 1866.

ยาย

“ยายผมชื่อเซย เซยเป็นคำไทยที่ไพเราะเหมาะสำหรับตั้งชื่อผู้หญิง แต่เดี๋ยวนี้ความหมายแปรปรวนไปจนใช้ไม่ได้ ผมเข้าใจว่าสาเหตุมาจากนวนิยายเรื่องสั้นเรื่องหนึ่ง เขียนมาเมื่อก่อนสงครามโลก ญี่ปุ่น ในนวนิยายนั้นลุงเซยแท้จริงเป็นตัวเอก แต่เป็นคนโบราณ เสื้อผ้าเก่าแต่สะอาด เป็นคนรับใช้เขา และชื่อสัตย์สุจริต ไปรับส่งเด็กไปโรงเรียน แท้จริงเด็กคนนั้นเป็นลูกหลานลุงเซย แต่เพื่อน ๆ ของเด็กนั้นล้อเลียนลุงเซยว่าคร่ำครึ นับแต่นั้นมาพวกเราทั้งที่เคยอ่านนวนิยายเรื่องนั้นและไม่เคยอ่าน ก็เลยหักเอาว่าเซยแปลว่าคร่ำครึ น่าเสียดายนัก เมื่อเล็ก ๆ ยังชมตาหวดอยู่เสมอว่า ท่านตั้งชื่อลูกสาวสามคนของท่านเก่ง ชื่อเพราะทุกคน คือ ชื่น เซย และชม”

“ตากับยายผมตั้งร้านขายผ้าอยู่ที่สำเพ็งใกล้ตรอกโรงโคม แม่เป็นลูกหัวปี มีน้องหญิง 4 คน น้องชาย 3 คน ยายผมถูกอบรมแบบโบราณ คือไม่ให้เรียนหนังสือ ฉะนั้นท่านจึงอบรมลูกสาวหัวปีแบบเดียวกัน”

“แต่แม่ผมเป็นคนใจเด็ด อดสำหรีนหนังสือด้วยตนเอง จนอ่านและเขียนได้ดีพอใช้ หนังสือจีนแม่ไม่ได้เรียน แต่อ่านป้ายตามร้านได้และพูดได้คล่อง แม่โตเป็นสาว แม่ก็ช่วยยายกะตา *ทำอาชีพค้าขายได้ เพราะหัดคิดลูกคิดตัวเอง ไม่เคยเข้าโรงเรียน*”

อาจารย์ป่วยมีพี่น้องทั้งหมด 9 คนคือ:-

นาย ชั่วเคี่ยม	(ต่างมารดา)	ถึงแก่กรรม
นาย ชั่วบ๊วย	(ต่างมารดา)	ถึงแก่กรรม
นาย เตี้ยเคี่ยม	อิงภากรณ์	ถึงแก่กรรม
นาย เซียร	กึ่งภากรณ์	ถึงแก่กรรม
นาย กำพล	อิงคภากรณ์	ถึงแก่กรรม
ด.ร.ป่วย	อิงภากรณ์	
นาง ระเบียบ	ยุทวงศ์	
น.ส.ลมูล	อิงคภากร	
นายชุน	อิงคภากร	ถึงแก่กรรม

พี่น้อง 7 คนที่อยู่เมืองไทย

แถวยืน ชุน, กำพล (กำ), เตี้ยเคี่ยม,
เซียร (จอเคี่ยม), ป่วยเคี่ยม
แถวนั่ง ลมูล, ระเบียบ

บริเวณตรอกโรงสูบน้ำ - ตรอกกวนิช ตำบลตลาดน้อย ที่ยังคงสภาพเดิมอยู่ในปัจจุบัน

ภาพสลักหิน ที่วัดปทุมคงคา

คาถาของแม่

แม่มีคาถาอยู่ 3-4 ข้อ

- ความมานะเด็ดเดี่ยว
- แม่รักอิสรภาพและเสรีภาพยิ่งกว่าชีวิต
- ความซื่อสัตย์สุจริต
- ความใจกว้างเมตตากรุณา

ผู้หญิงในชีวิตของผม - แม่

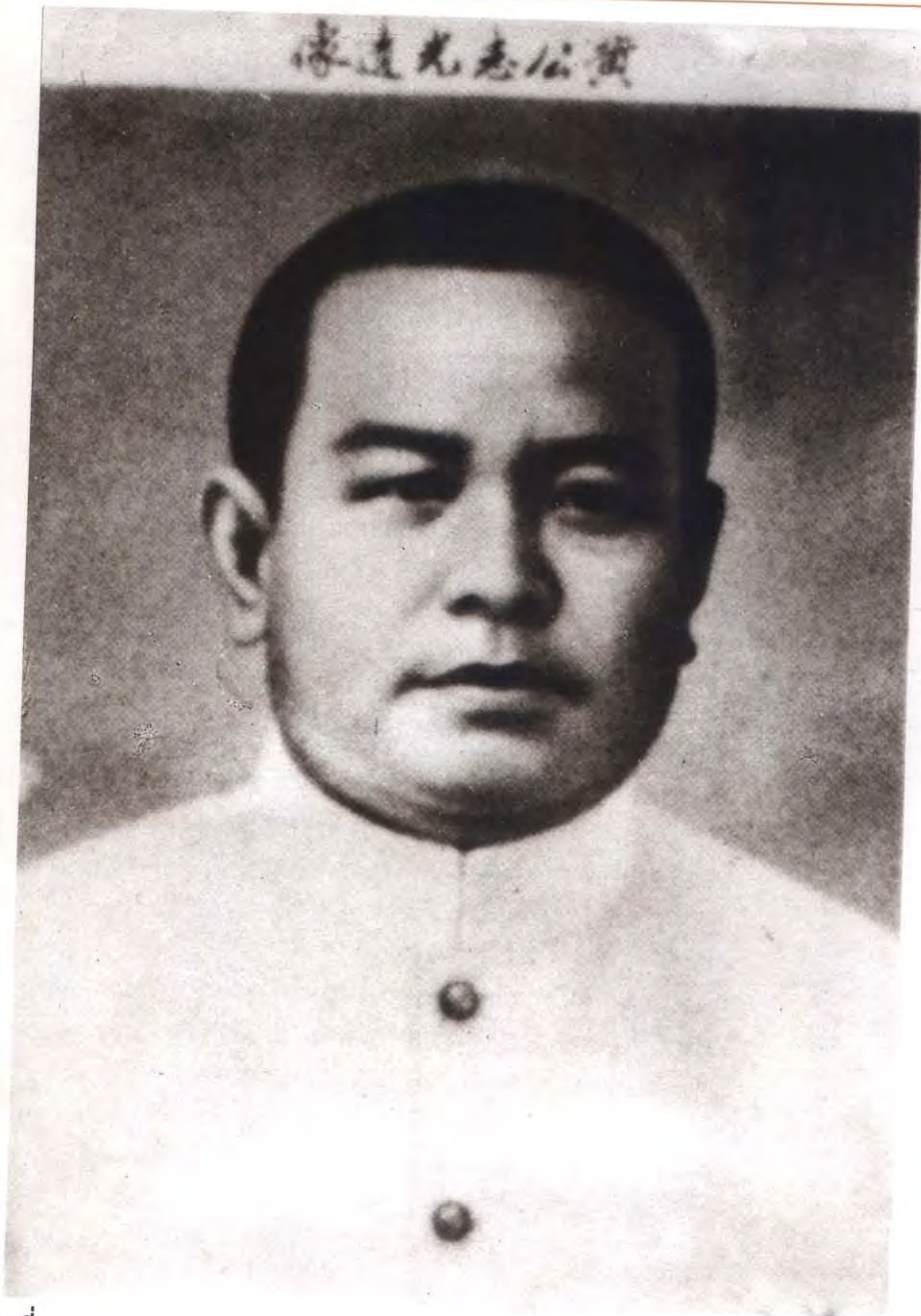
“แม่ผมชื่อเซาะเซ็ง กำเนิดในสกุลแซ่เตี่ยว ซึ่งต่อมาเปลี่ยนเป็นนามสกุลไทยว่า ประสาทเสรี เกิดเมื่อ พ.ศ. 2427 ผมไม่รู้จักชื่อตาของผม ท่านตายก่อนผมเกิด ยายผมชื่อเซย...เมื่อแม่อายุประมาณ 25 ปี ได้แต่งงานกับเตี้ย

แม่กับเตี้ยมีลูก 7 คน คนที่ 1 ถึง 4 (4 คือผม) เป็นผู้ชาย ถัดมาเป็นผู้หญิง แล้วผ่าแฝดสุดท้ายหญิงกับชาย เมื่อพี่ชายสองคนโตเติบโตใหญ่ถึงวัยเล่าเรียน เตี้ยก็จัดส่งให้ไปเรียนที่บ้านเกิดของท่านในประเทศจีน ผมยังเป็นเด็กเล็ก ๆ ไม่รู้ความ ทราบทีหลังว่า ถึงแม่จะมีเชื้อจีน ท่านก็ไม่รู้จะเห็นด้วยกับการส่งลูกไปเรียนเมืองจีน โดยเฉพาะเมื่อพลัดลูกพลัดแม่ ท่านย่อมมีความโหม่นสลดเศร้าสลดเป็นธรรมดา นัยว่าเตี้ยกับแม่ทะเลาะกันเป็นครั้งแรกเรื่องนี้ ต่อมาเมื่อทำพี่ชายคนที่ 3 (ภายหลังใช้ชื่อกำพล) กับผมโตขึ้น อายุสัก 8-9 ขวบ เตี้ยก็จะจัดส่งไปเมืองจีนอีก คราวนี้แม่ไม่ยอมเด็ดขาด บอกว่าได้ตัดใจยอมส่งไปแต่ 2 คนแรก 2 คนหลังนี้ต้องให้เป็นเรื่องของแม่ เตี้ยเป็นคนที่ไม่ใคร่พูด ไม่ชอบทะเลาะ ก็จำใจยอม

แม่ผมมีความคิดแบบก้าวหน้าหลายอย่าง แต่อบรมลูกส่วนใหญ่แบบโบราณ คือ ทะนุถนอมลูกจนเกินไป เช่น ให้ลูกผู้ชายนั่งรถม้าไปโรงเรียน ห้ามเด็ดขาดไม่ให้เล่นฟุตบอล แม้แต่จะไปดูฟุตบอลก็ห้าม ไปเล่นฟุตบอลเดี่ยวแข่งขาคัก เรื่องแข่งขาคักเป็นเรื่องที่แม่กลัวนัก แต่ก็ไม่วายที่ผมจะแอบหนีไป คือไปดูฟุตบอลเมื่อแม่ตั้งวงไฟ

แม่มีกิตติศัพท์เลื่องลือว่าดู มิได้เรียวอาญาสิทธิ์เห็นไว้ หลังกระจกข้างแก้อี้ประจำตัวของท่านที่หน้าบ้าน แต่ท่านมักจะใช้ไม่เรียวดีเด็กเล็ก ๆ และเลือกดีที่ขา ส่วนใหญ่ใช้ขู่มากกว่าตึงจริง ๆ แต่ถ้าถูกตีแล้วก็ทั้งเจ็บทั้งอาย เนื่องจากแม่เป็นพี่สาวคนโต อาณาจักรแห่งอำนาจของท่านจึงกว้างขวางแผ่ไปถึงบ้านน้ำ ๆ ผมหลายบ้าน ลูกพี่ลูกน้องผมดื้อหรือ ชนหรือ ไม่กินยาหรือ ไม่กินข้าวหรือ ไม่อาบน้ำหรือ พอได้ยินว่า “คุณป้าใหญ่” หรือ “แม่ป้าใหญ่” มาแล้ว เป็นเรียบริ่อย

เวลาลูกหลานทำการบ้านเรียบริ่อย อ่านหนังสือ วาดเขียน ทำงานฝีมือ หรือสอบไล่ได้ผลดี แม่ก็พอใจแต่ไม่ชมต่อหน้า แกล้งพูดให้คนอื่นฟังโดยรู้ว่าเราได้ยิน เพราะพวกเรา มักแอบฟังผู้ใหญ่คุยกัน อยู่รวมกันในห้องแถวแคบ ๆ เช่นนั้นย่อมอดได้ยินได้ฟังอะไร ๆ ไม่ได้ เมื่อผมสอบชิงทุนได้ไปเรียนเมืองนอกและทราบผลประกาศแล้ว แม่ก็จับตระเวนไปลาญาติพี่น้องเพื่อนฝูงทุกวัน ทั้งเข้าทั้งป่วยหลายสัปดาห์...ผมทนไปกับแม่ทุกนัด ถ้าไม่ไปคงจะนึกเสียดายและเสียใจมาถึงบัดนี้ เพราะเป็นโอกาสสุดท้ายแล้วที่จะทำตามใจแม่ ผมไปเมืองนอกเดือนเมษายน 2481 ต่อมาอีก 6 เดือน แม่ก็ตาย”

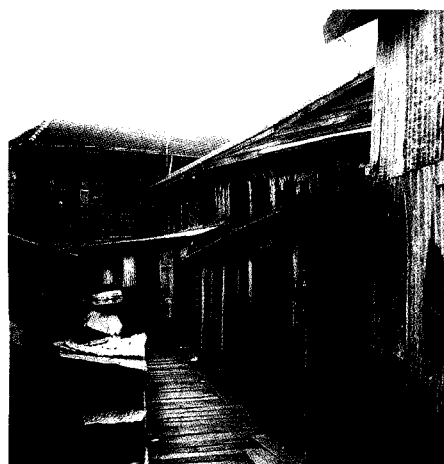

เตี้ย

"เตี้ยผมเป็นจีนนอกเข้ามาประกอบอาชีพช่วยพี่ชาย ผมไม่ใคร่จะสนิทกับเตี้ย เพราะเตี้ยไปทำงานตั้งแต่เช้าจนค่ำ กว่าจะกลับบ้านก็สองสามทุ่ม และเตี้ยตายตั้งแต่ผมอายุ 9 ขวบ...พี่ชายของเตี้ยตั้งแฟปลาอยู่ที่ปากคลองวัดปทุมคงคา อาชีพนี้สมัยปัจจุบันคงจะเรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า merchant banking คือออกเงินให้ชาวประมงกู้ไปลงทุน แล้วรับซื้อปลาภายหลัง การให้กู้ลักษณะนี้และเป็นคนกลางจำหน่ายปลาด้วย...การลงทุนแบบนี้เสี่ยงต่ออันตรายธรรมชาติอยู่มาก เพราะถ้าอากาศไม่ดี ปลาไม่เข้าโ๊ะ หรือเกิดมรสุมโ๊ะแตก หนี้ที่ให้กู้นั้นก็สูญเปล่า พ่อค้าแฟปลาที่ล้มละลายไป เพราะเหตุเหล่านี้ก็มีอยู่มาก...เตี้ยทำงานอาบเหงื่อต่างน้ำ (เคยถูกผู้ร้ายชิงทรัพย์ตีหัวแตกขณะไปเก็บเงินลูกค้า)"

“แฟปลาของลุงปอที่ใครๆ เรียกว่า อาคารปอ มีบรรดาักดี เป็นขุนรักษาอาการกิจ เป็นต้นสกุลอึ้งภากรณ์ ซึ่งในเอกสาร ตั้งนามสกุลดูเหมือนจะสะกด “อึ้งพากร” แล้วยังไม่ทราบเพี้ยน มาเป็นอย่างไรปัจจุบัน ก็เลยตามเลย พวกเราชาวชนาการชาติและ ผู้ที่อยู่ในวงราชการคงจะสนใจที่จะทราบ ว่า ลุงผมเป็นตาของ คุณบัญชา ลำช้า ตาภรรยาของคุณเกษม จาติกวณิช เป็นตาของ ดร.พนัส สิมะเสถียร เป็นปู่ของคุณชาญชัย อึ้งภากรณ์ เป็นพ่อตาของคุณทรง บุลสุข”

เสียดายโอกาส

“วันนั้น ผมตื่นแต่เช้ามีด แต่รู้สึกว่าจะเป็นไข้ หนาวๆ ร้อนๆ คิดว่าจะไม่ไปโรงเรียน ตามปกติผมมักจะผีนไปโรงเรียนเสมอ แม้ว่า จะเจ็บป่วยเล็กน้อย เช่น ตาแดง คางทูม บางครั้งไปโรงเรียนแล้ว ครูเคยไล่ให้กลับบ้าน เพราะเกรงว่าจะติดเพื่อนนักเรียนอื่น ๆ

ที่เล่ามาข้างต้นและจะเล่าต่อไปนั้น เป็นเรื่องประมาณเกือบ 40 ปีแล้ว เวลานั้นผมอายุประมาณสิบขวบเศษ ๆ

เมื่อผมล้างหน้าล้างตาเสร็จ ก็ปรากฏว่าบิดาของผมตื่นก่อนแล้ว บิดาของผมป่วยเป็นฝีที่หลังอยู่หลายวัน ตามปกติท่านควรจะอยู่ในมุ้ง แต่เช้ามีดวันนั้นท่านก็ตื่นเช้า พอเห็นหน้าผมท่านก็รู้สึกดีใจ เรียกว่า “ป่วย ไปซื้อจิกให้กินหน่อยเถิด”

บ้านเราอยู่ตรอกวานิช ระหว่างตลาดน้อยกับวัดปทุมคงคา ถ้าไปซื้อจิก ต้องเดินไปสำเพ็ง แม้แต่โรงเรียนผมก็ตั้งใจจะไม่ไปแล้ว ถ้าจะไปซื้อจิกให้เสีย ต้องผลัดผ้าใส่รังที่นุ่งอยู่เป็นนุ่งกางเกง ต้องใส่เสื้อใหม่ ต้องเดินไปสืบห่านาที่ เดินกลับมาสืบห่านาที่ ใครจะไป? ทั้งตัวเราเองก็ตะครันตะครอไม่ใคร่สบายอยู่แล้ว ผมอดเอื้อนอยู่ เติ่งทำไมไม่ใช้คนอื่น ทำไมมาใช้ผมอยู่คนเดียว

บิดาของผมไม่พูดอะไร ท่านเป็นคนที่ไม่ช่างพูดเป็นปกติ อยู่แล้ว แม้แต่จะดูลูกก็ไม่อยากพูด ผมคิดไปคิดมาแต่ใช้ทั้งที่ ต้องไปซื้อจิกให้หน่อย แต่ได้กระบิดกระบวนอยู่แล้วตั้งครึ่งชั่วโมง และก่อนจะออกเดินทางไปซื้อจิกที่สำเพ็งก็ต้องแสดงฤทธิ์ด้วยการ ทำหน้าเจ้าหน้าออกระพิศกระเพยดให้เป็นประจักษ์

บ่ายวันนั้น บิดาของผมนอนหลับไปได้สักหนึ่งชั่วโมง หมอก็ มาเยี่ยม คลำดูชีพจรบิดาของผมสั่นลมไปแล้ว

ทุกวันนี้ ผมยังเสียดายโอกาส ในวันสุดท้ายแห่งชีวิตของบิดาผม ท่านให้โอกาสผมรับใช้ท่าน แต่ผมไม่รับโอกาสนั้นด้วยหน้าชั้นตาบาน กลับทำให้ขุนหมองใจท่าน ข้อแก้ตัวใด ๆ ฟังไม่ขึ้นทั้งสิ้น รวมทั้ง ข้ออ้างว่าไม่ใคร่สบาย”

พ่อ อังกรณ

พ่อ

Fuey Upphatcomy

ปวย อังกรณ

ส.ศิวรักษ์ เขียนเล่าไว้เกี่ยวกับชื่ออาจารย์ใน "ผู้ใหญ่ที่ไม่กะล่อน" ว่า "จอมพล ป. เคยบอกท่านว่า 'คุณปวย คุณก็เป็นข้าราชการผู้ใหญ่ ขึ้นมาแล้ว เมื่อไรจะเปลี่ยนชื่อให้เป็นไทยเสียที' ซึ่งท่านตอบไปว่า 'ชื่อผม บิดาตั้งให้ บิดาก็ตายไปแล้ว จะไปขอให้ท่านเปลี่ยนชื่อ ให้ใหม่ไม่ได้เสียแล้ว และอีกประการหนึ่ง ท่านนายกฯ คงจะเคยไป ลำปาง เวลานั้นรถไฟคงจะจำได้ ว่ามีสถานีปางปวย ซึ่งต้องเป็นชื่อไทย แน่ ๆ' ว่ากันเท่านั้นแล้ว จอมพล ป. ก็ไม่ว่าอะไรอีก"

ลายมือชื่ออาจารย์ป่วยที่เคยคุ้นตาคนไทยอยู่สมัยหนึ่ง

Handwritten signatures and notes in Thai script, including the name 'อาจารย์ป่วย' (Teacher Pua) and the date '๒๕๓๕' (1992).

ลายมือชื่อย่อในยุคต่างๆ

บันทึกเรื่องชื่อ “ป่วย”

黃培謙

“ชื่อของผม “ป่วย” นั้น เตี่ยผมตั้งคำจีนให้เป็นชื่อตัว (ซึ่งต่างจากชื่อสกุลและชื่อรุ่นคือ Generation ตามธรรมเนียมจีน-ชื่อสกุลของผมคือ อึ้ง ชื่อรุ่นคือ เคียม อ่านทั้งสามตัวตามลำดับประเพณีจีน สำเนียงแต้จิ๋ว จะเป็น “อึ้ง ป่วย เคียม” แต่ถ้าอ่านโดดๆ วรรณยุกต์จะเปลี่ยนไป ชื่อสกุลเป็น อึ้ง และชื่อตัวเป็น ป่วย) คำว่า “ป่วย” ตามที่เตี่ยเขียนให้ นั่น แปลตรงตัวได้ว่า “พูนดินที่โคนต้นไม้” เพราะตัวประกอบในอักษรระบุไว้ เช่นนั้น แต่มีความหมายกว้างออกไปอีกคือ “บำรุง” “หล่อเลี้ยง” “เพาะเลี้ยง” และ “เสริมกำลัง” ปทานุกรมจีน-อังกฤษที่พิมพ์จำหน่ายที่ฮ่องกง แปลว่า “to bank up with earth; to cultivate; to nourish; to nurse; to add energy; to strengthen”

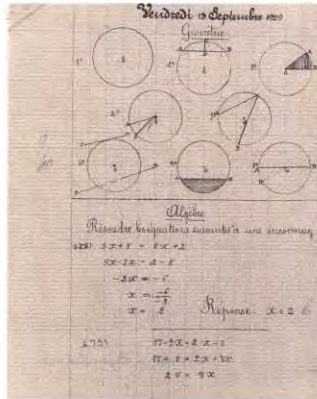
ถ้ากล่าวถึงเจตนาของผู้ให้กำเนิดผมในการตั้งชื่อ ก็คงจะเป็นไปตามที่ได้เรียนไว้ข้างต้นแต่ผมได้เคยเตรียมไว้ต่อกับนักชาตินิยมที่เคยนิยมว่า ชื่อเป็นเจ็ก ใจคงจะเป็นเจ็กไปด้วย ช้ายังกล่าวหาว่าดื้อรั้นไม่ยอมเปลี่ยนชื่อ จึงได้ถามเพื่อน ๆ ชาวเหนือของไทยเราว่า “ป่วย” ในภาษาไทยเหนือนั้น หมายความว่าอะไร เพราะเห็นว่ามีตำบลปางป่วย อยู่แถวลำปาง ได้ความดังนี้-

คำไทยเหนือ “ป่วย” นั้นแปลว่า ไม้ตะแบก ดอกป่วยคือ ดอกตะแบก ปางป่วย คือที่พักในป่าตะแบก แต่นอกจากนั้นยังมีป่วยอีกคำหนึ่งซึ่งอาจจะอ่านว่า โปย ก็ได้แปลว่าเปลือย “ป่วยตัว” แปลว่าเปลือยกาย “ผีป่วย” แปลว่า ซี้เปลือย

ชื่อสกุล “อึ้งภากรณ์” ลุงผมเป็นต้นสกุล ลุงผมมาจากเมืองจีน แล้วมาก่อร่างสร้างตัวได้ เขาเรียกท่านว่า “นายอากรโป” และได้รับพระราชทานยศบรรดาศักดิ์เป็น ขุนรักษาอากรกิจ ผมจำไม่ได้แน่ว่า นามสกุลนั้น ท่านได้รับพระราชทานหรือได้รับประทานจากพระบรมวงศานุวงศ์พระองค์ใดแต่ประกอบด้วยชื่อสกุลจีน คือ อึ้ง แปลว่าเหลือง และมีสร้อยไทยว่า ภากรณ์ ในปทานุกรม ไม่มีคำว่า “ภากรณ์” มีแต่ “ภา” ซึ่งแปลว่าแสงสว่างหรือรัศมี และ “ภากร” แปลว่าพระอาทิตย์ ผมไม่ทราบเจตนาอันแท้จริงของท่านที่บัญญัติชื่อสกุล ถ้าจะให้เดาก็เห็นว่า ท่านอาจจะหมายให้ได้ว่าความว่า “เหลืองเหมือนแสงอาทิตย์”

สมุดแบบฝึกหัดของอาจารย์ ปี 2472

อัสสัมชัญ

เข้าเรียน

อาจารย์ป่วยเริ่มเรียนหนังสือที่โรงเรียน "สะพานเตี้ย" ตำบลตลาดน้อย เตี้ยต้องการส่งอาจารย์ ไปเรียนที่บ้านเกิดของเตี้ย ในประเทศจีน แต่แม่คัดค้าน "...

...แม่ก็จัดการให้เข้าโรงเรียนอัสสัมชัญ โดยขอให้ท่านมหาสุฯ ศฤกิริ พาไปฝากเข้าเรียน ท่านมหาสุฯเป็นครูภาษาไทยที่โรงเรียน อัสสัมชัญอยู่บ้านใกล้กับบ้านเรา ในตรอกโรงสูบน้ำตลาดน้อย ผมเรียกท่านว่าคุณลุง

โรงเรียนอัสสัมชัญขณะนั้น ค่าเล่าเรียนเดือนละเจ็ดบาท ปีหนึ่งเรียนสิบเดือน รวมเป็นเจ็ดสิบบาท ซึ่งแพงที่สุดสำหรับ สมัยนั้น ค่าสมุดหนังสือก็แพงกว่าโรงเรียนอื่นๆ เป็นอันมาก แต่แม่ ใจดีติดตามเคย แพงก็แพงไป ฉะนั้นอยากให้ลูกของฉันได้มีโอกาสดี ที่สุดทัดเทียมผู้อื่น ถ้าพูดตามภาษาเศรษฐศาสตร์สมัยนี้ คงจะเรียก ว่า เสี่ยงลงทุนหนักๆ เพื่อพัฒนาทรัพยากรกำลังคน"

สมุดแบบฝึกหัดของอาจารย์ ปี 2476

แซนทัก

"ถ้าวันไหนอยากไปดูฟุตบอลแต่แม่ตั้งวงไฟไม่ได้ ขาไม่ครบ เป็นอด เพราะถ้าหนีไปแม่ก็ต้องรู้ จะเล่นฟุตบอลเราก็ไปสนามหลวง หรือลุมพินีในตอนเช้าตรู่ก่อนแม่ตื่น กลับมาตอนสายพอดี รับหน้าแม่เมื่อตื่น เมื่อผมอายุ 15 ปี ก็มีอุบัติเหตุแซนทักข้างขวา จนความแตก ที่แซนทักนั้นไม่ใช่เพราะไปเล่นฟุตบอล ตั้งใจจะไป เล่นที่ลุมพินี แต่ยมจักรยานเพื่อนขี่แล้วล้มในสนามนั่นเอง พวกเรา จะไปไหนตามปกติต้องขออนุญาตก่อนเสมอ แม่ห้ามนักห้ามหนา กลัวจะไปคบนักเลงแล้วจะเป็นอันธพาล แต่กระนั้นผมก็ยังหนีหลบ ไปเล่นกีฬาอยู่เนื่องๆ"

ตึกเตี้ยเก่าที่เคยเป็นชั้นเรียนในช่วงที่อาจารย์ปวยเคยเป็นนักเรียน

เรือนไม้นอกรั้วโรงเรียน ที่อาจารย์ปวยเคยเรียนชั้นมัธยมศึกษา

แบบฝึกหัด
วิชาวาดเขียนของอาจารย์

ส. ศิวรักษ์เล่าวันที่เห็นอาจารย์ปวยครั้งแรกสมัยที่
ส. ศิวรักษ์ ยังเป็นนักเรียนอัสสัมชัญและภราดาฮีแลร์
พาอาจารย์ปวยเข้ามา แนะนำในห้องเรียนว่า "...

...เมื่อคราวคุณปวยมาเยี่ยมโรงเรียน ภราดาฮีแลร์
พาเดินดูตามห้องต่าง ๆ แล้วเข้ามายังห้องที่ข้าพเจ้า
นั่งเรียนอยู่ พวกเราพร้อมต้องลุกขึ้นยืนแสดงความเคารพ
ตามธรรมเนียม ท่านภราดาบอกให้ฉัน พลาทอริยาว่า
"คนที่มาเยี่ยมนี้ชื่อนายปวย เขาเคยเป็นครูเก่าอยู่ที่นี้
แล้วสอบชิงทุนได้ ไปเรียนเมืองอังกฤษ แล้วไปเป็น
เสรีไทย เสียชีวิตเข้ามาช่วยบ้านช่วยเมือง วันนี้เขากลับมา
เยี่ยมโรงเรียนเก่า มาเยี่ยมครูเก่าและมาเยี่ยมพวกเราด้วย
เพื่อยุติภาระจำฉันของเธอเป็นนักเรียนรุ่นเดียวกับเขาและ
เคยเป็นครูร่วมกันกับเขามาด้วย เขาจึงขอเข้ามาห้องของ
พวกเราเป็นพิเศษ ดูเขาไว้ให้เห็นเป็นตัวอย่าง"

“แบ็ตโน็ต”

อาจารย์ปวยเคยได้ “แบ็ตโน็ต” ตอนอยู่ชั้นมัธยมศึกษา
ครูประจำชั้นเพิ่งมาจากเมืองนอกใหม่ ๆ นักเรียนตั้งสมญาว่า
“ไอ้หลิม” และยังพูดไทยไม่ได้ จึงใช้ภาษาฝรั่งเศสตลอด อาจารย์ปวย
เองก็เพิ่งหัดพูดภาษาฝรั่งเศส ปกติไม่รู้เข้าใจคำที่ภราดาพูด แต่ทำตัวว่า
ฟังรู้เรื่อง

“วันหนึ่ง ระหว่างที่หยุดพักเรียน เวลาเที่ยง ผมกับเพื่อน ๆ
สองสามคนเข้าไปนั่งในห้องเรียน บางคนก็คุยกัน บางคนก็เข้าไป
ทำงานหรืออ่านหนังสือ ภราดาหลิมวันนั้นก็เข้าไปนั่งทำงานที่โต๊ะครู
ที่นั่งผมอยู่ข้างหน้าต่าง และหน้าต่างของห้องเรียนที่เรื่อนไม่นั้น
กว้างมาก ทางโรงเรียนใช้ไม้ท่อนยาว ๆ ค้ำไว้เมื่อเปิดหน้าต่าง
จะเป็นให้ระความชื้นของผมหรืออย่างไรจำไม่ได้แน่ ผมเอามือปิด
ไม้ท่อนที่ค้ำหน้าต่างนั้นตกไปข้างนอก ภราดาหลิมก็ส่งภาษาฝรั่งเศส
สั่งให้ผมทำอะไรสักอย่างผมก็ “oui, cher frere” ซึ่งพูดได้คล่องอยู่
เพราะแปลว่า “ครับ ท่านภราดาที่รัก” ทำเป็นเข้าใจคำสั่งของครู
แล้วก็ป็นหน้าต่างกระโดดออกไปจะเก็บไม้ค้ำ พอออกไปข้างนอก
ยังไม่ทันจะเก็บไม้ ได้ยินเสียงภราดาเอ็ดตะโรเอา ผมก็เข้าใจว่าภราดา
สั่งให้กลับเข้ามาในห้อง ผมก็ป็นหน้าต่างกลับเข้ามา ตอนนั้นภราดา
หน้าแดงอะอะอีก ผมเข้าใจว่าแกล้งให้ป็นหน้าต่างออกไปอีกเพื่อ
เก็บไม้ค้ำ ผมก็ป็นหน้าต่างกระโดดไปอีก คราวนั้นภราดาเอ็ดเสียงขรม
ไปเลย ผมจึงเพิ่งรู้ตัวว่าแกล้งมาก ผมคว่ำไม้ค้ำได้ส่งให้เพื่อนทาง
หน้าต่างแล้วโกยแนบเข้าโรงเล่นหนีไป

มารู้เอาทีหลังเมื่อเพื่อน ๆ บอกว่า ภราดาหลิมในตอนแรก
บอกให้ผมเดินไปเก็บไม้ค้ำ แต่ให้เดินออกทางประตูอ้อมลงกระได
ไปเก็บ แต่พอผมป็นหน้าต่างกระโดดไป แกล้งบอกให้เก็บไม้ค้ำนั้นเสีย
แล้วเดินอ้อมกลับเข้าห้องทางประตู ผมนึกว่าแกล้งบอกให้ป็นกลับ
เข้ามาเสียจึงป็นกลับเข้ามา ตอนผมป็นหน้าต่างกระโดดลงไปอีก
หนหนึ่ง โทษะของภราดาหลิมก็เลยถึงขีดที่จะทนทานได้

พอถึงบ่ายวันเสาร์ในสัปดาห์นั้น ภราดาไมเกิ้ลซึ่งเป็นอธิการ
ในขณะนั้นก็เดินไปตามห้องเรียนต่าง ๆ ตามประเพณี เพื่อชำระบาป
ของนักเรียนแต่ละห้องซึ่งได้รับ “แบ็ตโน็ต” ด้วยไม้เรียวอาญาสิทธิ์
มาถึงห้องมัธยมศึกษาแผนกฝรั่งเศส เปิดสมุดพกดำแล้วแกล้งศึกระ
ท่าตาเหลือก ๆ บอกว่าน่าประหลาดส่งภาษากับภราดาหลิมสักสอง
สามคำ แล้วก็เรียกชื่อผมออกไปหน้าชั้น ชำระบาปด้วยไม้เรียว
ตีที่ฝ่ามือหนึ่งแปะ ในสมุดประจำตัวของผมในสัปดาห์นั้นมีเลข 9
ในช่องความประพฤติ (ปกติ = 10 ไม่พอใช้ = 9 เลว = 8
ใครได้ต่ำกว่า 8 มีหวังถูกอเบติ)“

ไทมมุง

“น่าสงสัยว่าเสถียรภาพไม่ใช่สิ่งเดียวที่พึงปรารถนากระมัง คงจะมีสิ่งอื่นที่สำคัญไม่น้อยกว่าเสถียรภาพ ข้อสงสัยที่เกิดขึ้นนี้ ทำให้ผมกับเพื่อนรุ่นหนุ่มอีกสองสามคน ชักชวนกันแสวงหาคำตอบ จากหนังสือต่าง ๆ ซึ่งเดิมทางโรงเรียนห้ามไม่ให้อ่าน เพราะเป็นบาป เช่น หนังสือของ รูสโซ วอลแตร์ โซลา และหนังสือประวัติการปฏิวัติ ของฝรั่งเศส เป็นต้น ต่อมาเมื่อผมอ่านภาษาอังกฤษออก ได้อ่าน คีทจากจอห์น สจ๊วต มิล ฮอบสัน ฮอบเฮาส์ ทอรัล ลาสกี รัสเซลล์ เจฟเฟอร์สัน ลินคอล์น รวมทั้งรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

ในสมัยนั้น แม้ว่าเราจะได้เริ่มสนใจเสาะแสวงหาวิชาเกี่ยวกับการบ้านเมืองแล้วก็ดี ผมต้องหมกมุ่นอยู่กับการประกอบอาชีพเลี้ยง ครอบครัวยังงานสอนที่โรงเรียนอัสสัมชัญ เป็นภาระหนักพอดู สำหรับครูใหม่รุ่นหนุ่มวัย 18-20 ปี ฉะนั้น ในเรื่องการบ้านเมือง ของไทย ผมยังคงสังกัดไทมมุง คือคอยติดตามอ่านและฟังข่าวอยู่บ้าง โดยมีได้คำหนึ่งว่า ตนเองมีบทบาทอย่างใดบ้างในเรื่องของบ้านเมือง

ในภาวะไทมมุงระยะปี 2476 มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์ และการเมืองยังไม่ได้เริ่มตั้ง ผมยังไม่ได้เรียนกฎหมาย แต่ได้ ติดตามเพื่อน ๆ ที่แก่กว่าและกำลังเรียนกฎหมายอยู่ ไปเที่ยวโรงเรียน กฎหมายในวันพฤหัสบดีที่โรงเรียนอัสสัมชัญหยุด สังเกตดูว่า นักเรียนกฎหมายบางคนพกปืน ผมถามเขาว่า ทำไมพกปืน เขาเล่าว่า นักเรียนกฎหมายกับพวกทหารไม่ลงรอยกันเรื่องการเมือง ผมก็เชื่อ ตามเขาว่า ก็ไม่ลงรอยกันทางการเมืองทำไมต้องใช้ปืนด้วย ควรจะใช้ สันติวิธีกระมังฐานคนชาติเดียวกัน ตอนนั้นถึงเวลาที่ไทมมุงถูกพวก นักเรียนกฎหมายมุ่งดู ด้วยความประหลาดใจ หัวร่อกันงอหาย บางคนว่า ไอ้นี้แปลกคิดประหลาด ๆ เป็น ๆ ลัทธิไทมมุงติดนิสัยผม อยู่หลายปี”

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2477-2480

ในปี 2477 ได้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองขึ้นในกรุงเทพฯ ซึ่งกลายมาเป็นมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในปัจจุบัน ในสมัยนั้นไม่มีการบังคับให้เข้าเรียน ทางมหาวิทยาลัยได้จัดพิมพ์คำบรรยายออกจำหน่ายในราคาถูก วิชาละประมาณ 2 บาท ทั้งเพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาผู้ทำงานด้วยสามารถศึกษาเองได้ตามสะดวก เช่นเดียวกับคนไทยรุ่นหนุ่มสาว ผู้หวังความก้าวหน้าจำนวนหลายพันคนในเวลานั้น อาจารย์ป๋วยก็ได้ไปลงทะเบียนเข้าเป็นนักศึกษาที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองด้วย ในขณะที่ยังคงเป็นครูสอนอยู่ที่โรงเรียนอัสสัมชัญ โดยใช้เวลาในตอนค่ำและสุดสัปดาห์ ทำการศึกษาอย่างหมั่นเพียร จนสำเร็จการศึกษาได้รับปริญญาตรีทางกฎหมายและการเมืองในปี 2480 หลังจากนั้น อาจารย์ป๋วยก็ลาออกจากการเป็นครูที่โรงเรียนอัสสัมชัญเข้ามาทำงานเป็นล่ามให้กับศาสตราจารย์ชาวฝรั่งเศสผู้หนึ่งที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง เป็นเวลา 8 เดือน

อาจารย์พูดถึงช่วงนี้ของชีวิตว่า

“ในการศึกษาชั้นอุดม การถกเถียงและอภิปรายระหว่างนักศึกษาเป็นของจำเป็น เมื่อผมเรียนธรรมศาสตร์ วิทยาลัยของนักศึกษาที่จะอภิปรายถกเถียงประเด็นในวิชาการต่าง ๆ มีมาเต็มแล้ว ตั้งแต่ครั้งยังเป็นโรงเรียนกฎหมาย ฉะนั้น เมื่อดูหนังสืออยู่กับเพื่อน ๆ เป็นหมู่คณะ การอภิปรายได้เถียงกันเป็นของธรรมดา เฉพาะอย่างยิ่งในเมื่อพวกเราเป็นพวกที่ไม่ได้ฟังคำบรรยายในตอนกลางวันเป็นส่วนใหญ่ การถกอภิปรายมีผลช่วยยื้อให้แต่ละคนต้องศึกษาต่อ ต้องคิดต่อ แล้วกลับมาถกอภิปรายต่อ นี่แหละที่นักปราชญ์สมัยก่อนเรียกกันเสียไ้ว่า “บรรยากาศทางวิชาการ (academic atmosphere)”

“เมื่อผมเรียนธรรมศาสตร์ กลางวันต้องเป็นครู และครูอัสสัมชัญต้องทำงานหนักตลอดวัน การดูหนังสือธรรมศาสตร์ก็ใช้เวลาค่ำ และเวลาเช้ามีดส่วนมากมักจะไปค้างกับเพื่อนหลายคนที่กำลังเรียนธรรมศาสตร์อยู่ด้วยกัน”

“...เมื่ออยู่ธรรมศาสตร์ มีเวลาและหยุดน้อย แต่สมมุติว่าจะเริ่มสอบในวันจันทร์ ผมก็มิในสัปดาห์ก่อนหน้านี้ทั้งสัปดาห์ จากจันทร์ถึงศุกร์ วันศุกร์เป็นวันได้รู้ วันเสาร์วันอาทิตย์เป็นวันนอนพักผ่อน”

“การพักผ่อนสมอง ให้สมองโปร่งนั้นทำได้หลายวิธีต่าง ๆ กัน แล้วแต่จะชอบ คือเมื่ออยู่ธรรมศาสตร์นั้น ผมนอนพักผ่อน แต่อยู่อัสสัมชัญใช้วิธีเดินเล่น”

“...ในการศึกษาชั้นอุดมศึกษาที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง ผมเรียนพลาทอน พลาทอน สอบไล่ได้เป็นธรรมศาสตร์บัณฑิตภายในกำหนดสามปี คะแนนส่วนมากได้พอดำเนินไป รับพระราชทานปริญญาลำดับที่ 65 ในจำนวนรุ่นเดียวกัน 79 คน”

แถวนั่งเก้าอี้ : คณาจารย์ Benham, Hayek, Kaldor

ECONOMICS CLASS-1941
GROVE LODGE (พ.ศ. 2484)

L.S.E. Room 238 : Seminar
at the back: Morgan + Wilson

“เมื่อผมเรียนอยู่อังกฤษ ได้พยายามจับกลุ่ม
เพื่อนๆ นักศึกษาด้วยกันสำหรับถกเถียงอภิปรายกัน
นอกเวลาเรียน เท่าที่จำได้มี อังกฤษ 1 คน อินเดีย
1 คน จีน 1 คน ลังกา 1 คน และไทย 1 คน บางคน
ก็ถนัดในวิชานี้ เพื่อนๆ ก็ได้ฟัง เพื่อนๆ ถนัดวิชานั้น
เพื่อนคนอื่นก็ได้ฟัง แต่ถึงจะถนัดในวิชาเดียวกัน ตำรา
ที่จะอ่านก็มีมากเหลือกำลัง พวกเราแยกกันอ่านแล้วมา
เล่าสู่กันฟัง ได้ประโยชน์ทั้งทางแตกฉานและลึกซึ้ง ยิ่ง
ใกล้สอบ พวกเราเลืกดูหนังสือกันแล้ว แต่ดูบันทึกที่
ย่อเรื่องไว้”

LONDON SCHOOL OF ECONOMICS UNIVERSITY OF LONDON

“ผมเป็นนักเรียนรุ่นแรกที่เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และการเมือง พ.ศ. 2477 แต่ในขณะเดียวกัน เมื่อผมจบธรรมศาสตร์ไปแล้ว ผมก็เผชิญเคราะห์ได้ทุนจากรัฐบาลให้ไปศึกษาต่างประเทศ ผมก็ขึ้นไปในตึกโดมในขณะนั้นเป็นห้องสมุดของมหาวิทยาลัย แล้วก็คิดว่าเราจะไปเรียนที่ไหนดี ก็ปรากฏว่ามีหนังสือคู่มือของการศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์อยู่เป็นปีกใหญ่และเป็นของฝรั่งเศส แล้วเขาก็อ้างว่าไอ้ที่มหาวิทยาลัยที่มีชื่ออยู่ในขณะนั้นคือ London School of Economics and Political Science ที่นี้ถ้าอ่านประวัติของ London School of Economics and Political Science จะเห็นได้ว่าผู้ที่ก่อตั้ง London School of Economics and Political Science นั้นคือพวกเฟเบียน โซเชียนลิสต์ มีเบอร์นาร์ด ชอร์ บี ซึ่งแล้วเขาก็ลอกแบบมาจากไหน มาจาก เอ กอล์ฟ แดชชีส โพลิติค ซึ่งก็เข้ากันดีกับวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง เมื่อผมไปอยู่ใน London School of Economics and Political Science ก็รู้สึกอบอุ่นใจเหมือนกันกับที่อยู่ในธรรมศาสตร์และการเมือง London School of Economics and Political Science แก่กว่าธรรมศาสตร์อยู่ประมาณเกือบ 40 ปี ของเขาเกิดปี พ.ศ. 2438 ของเราเกิดในปี พ.ศ. 2477 ในทัศนะของผมมอดิตพอใช้คือรู้สึกว่สองสถาบันนี้ยังดำรงชื่อเสียงอยู่เรื่อย ๆ”

“...ถ้าหากพูดถึงยุโรปแล้วเรื่องสังคมศาสตร์นี้ไม่มีใครเกิน London School of Economics and Political Science”

“สิ่งที่ผมประทับใจผมมากเหลือเกิน คือ ที่โรงเรียนผมที่ลอนดอน ส่วนมากเราเรียกกันว่า LSE, London School of Economics อาจารย์ของผมคือ ลอร์ด รอบบินส์ ซึ่งใคร ๆ ก็รู้จักในขณะนั้นเป็น โปรเฟสเซอร์ เลอเนลรอบบินส์ แก่กว่าอย่างนี้นี้พวกคุณเรียน Economics, specialist economics ถ้าคุณเรียน Economics โอเค เรียนไป แต่แกบอกว่าคุณเรียนไปครึ่งโรงเรียนเท่านั้นชื่อของโรงเรียนเราวางตั้งโยชน์มันยาวอย่างนี้ London School of Economics and Political Science ถ้าคุณเรียน Economics อย่างเดียวครึ่งโรงเรียน ถ้าคุณเรียน Political Science ด้วยเต็มโรงเรียนเพราะฉะนั้นเอาอย่างไรเราต้องเรียน Political Science ด้วยตามนี้เป็นธรรมดาเราทั้งไม่ได้”

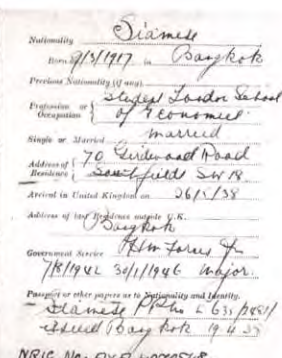
ปริญญาตรี

ปริญญาเอก

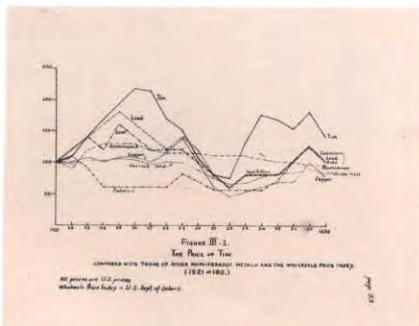
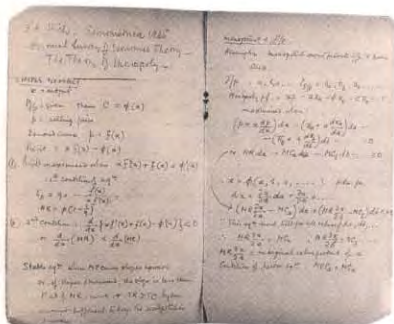
บัตรประจำตัวคนต่างด้าวสมัยเรียนอยู่ที่อังกฤษ

Grantchester 2483

“เมื่อผมเรียนอยู่อังกฤษ เวลาพักตามปกติก็คือไปดูหนัง เล่นบิลเลียด เป็นต้น แต่เมื่อพักให้สมองโปร่งก่อนสอบไล่ในภาค 3 ปีที่ 3 นั้น ผมใช้เวลาพักและอภิปรายกับเพื่อนนักศึกษาด้วยกันเป็นส่วนใหญ่ และดูหนังมากขึ้น แต่ไม่ดูหนังสือ”

“เมื่อผมกลับจากสงครามโลกไปเรียนใหม่ รู้สึกว่าด้วยทางคณิตศาสตร์อ่านตำราไม่เข้าใจ กลุ่มใจนึกต้องกลับไปซื้อหนังสือแคลคูลัสมาอ่านแล้วให้เพื่อน ๆ ช่วย แม้แต่ชั้นปริญญาตรีก็เช่นเดียวกัน วิชาอายุใจที่เรียนประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ แต่ไม่รู้ประวัติศาสตร์ชาติอังกฤษพอ ก็กลับไปหาหนังสือชุดมัธยมว่าด้วยประวัติศาสตร์อังกฤษมาอ่านเสริมดู ต่อมาภายหลังจึงเกิดความพึงพอใจที่ใครเขาพูดอะไรกัน เราก็ทำตามเขาทัน”

พายุเรือเล่นที่ Cambridge 2489

ริสวีสต์และสุภา

Fullham, เมษายน 2490

ในปี 2481 นายปวยเข้าสอบแข่งขันชิงทุนรัฐบาล ได้รับทุนไปศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์และการคลังต่อในต่างประเทศ มารดาของนายปวยได้มีโอกาสรับรู้และภาคภูมิใจในความสามารถของลูกชายครั้งนี้ก่อนถึงแก่กรรมในปีนั้น นายปวยเลือกเข้าศึกษาวิชาดังกล่าวที่ลอนดอนสคูลออฟอีโคโนมิคส์ (London School of Economics & Political Science) ในมหาวิทยาลัยลอนดอน และเป็นลูกศิษย์ของศาสตราจารย์ Lionel Robbins ศาสตราจารย์ Frederick Hayek และศาสตราจารย์ Harold Laski ในปี 2484 นายปวยก็สำเร็จปริญญาตรีทางเศรษฐศาสตร์

ถึงแม้ว่าจะมีคนไทยทั้งก่อนหน้าและจนถึงปัจจุบันนี้เคยได้รับปริญญาทำนองเดียวกันจากสถานศึกษาแห่งนี้แล้วก็ตาม แต่นายปวยเป็นคนไทยเพียงผู้เดียวที่สำเร็จการศึกษา โดยได้คะแนนเป็นอันดับหนึ่งในบรรดาเกียรตินิยมอันดับหนึ่งด้วยกัน ด้วยความสามารถอันนี้ทำให้นายปวยได้รับทุนเลเวอร์ฮูล์ม (Leverhulme Studentship) และได้เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาเอกได้เลยโดยไม่ต้องผ่านระดับปริญญาโท การศึกษาของนายปวยต้องหยุดชะงักลงช่วงหนึ่ง

นายปวยเดินทางกลับถึงอังกฤษ ในเดือนธันวาคม 2488 เพื่อทำการศึกษาระดับปริญญาเอกต่อที่ L.S.E. และได้ทำการศึกษาค้นคว้าจนสำเร็จในปี 2492 โดยเขียนวิทยานิพนธ์เรื่อง "International Tin Control between the Wars (1920-1940)"

ในปี 2489 หลังจากเดินทางกลับอังกฤษได้ไม่นาน นายปวยก็ได้แต่งงานกับ มากาเร็ต สมิธ (Margaret Smith) ซึ่งศึกษาชั้นปริญญาตรีสาขาสังคมวิทยาที่ L.S.E. ในสมัยเดียวกับนายปวย ทั้งสองมีบุตรด้วยกัน 3 คนคือ จอน (Jon) บุตรคนโต เกิดในกรุงลอนดอนเมื่อเดือนกันยายน 2490 ส่วนอีก 2 คนเกิดในกรุงเทพฯ คือไมตรีหรือ Peter เกิดเดือนมีนาคม 2493 และใจหรือ Giles เกิดเดือนตุลาคม 2496

แปลจากประวัติที่มูลนิธิแมกไซไซ กรุงมนิลา เรียบเรียงขึ้นเพื่อประกอบเป็นเอกสารในการพิจารณามอบรางวัลให้นายปวย เมื่อ พ.ศ. 2508

ในห้องสมุด L.S.E.

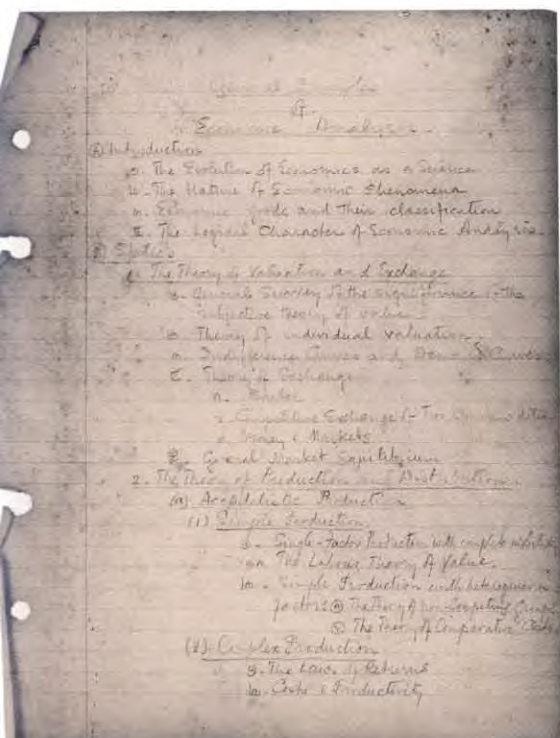
“เมื่อผมเรียนอยู่ที่อังกฤษ ยังต้องพากเพียรเป็นพิเศษ เพราะ
รู้ตัวว่าภาษาอังกฤษเราแพ้เปรียบเพื่อนนักเรียนด้วยกัน ส่วนมาก
ผมเข้าห้องสมุดอ่านตำราตั้งแต่เช้า แล้วออกจากห้องสมุดกลับบ้าน
เมื่อห้องสมุดปิด คือ ตอนสามทุ่มครึ่ง ถึงเวลาฟังคำบรรยายหรือ
เข้าห้องเรียนก็ไป ถึงเวลาอาหารก็รับประทานอาหารอยู่ในมหาวิทยาลัย
หรือในที่ใกล้เคียง”

Mr. Leigh Williams, Southampton มีนาคม 2489

กาลิเลโอ กาลิเลอี พุทธศักราช 2492

"ในการศึกษาชั้นปริญญาตรีทางเศรษฐศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัยลอนดอน มีการสอบไล่สองครั้งในระยะเวลาสามปี สอบชั้น intermediate เมื่อปลายปีแรกเข้าใจว่าได้คะแนนไม่สู้ดีนัก (ถ้าดีก็คงจำได้เอามากๆ) และสอบชั้น finals เมื่อปลายปีที่สาม การสอบ finals มีสอบข้อเขียนเก้าลักษณะวิชา อาจารย์บอกผลว่าสอบได้ grade A แปดลักษณะวิชา และ B หนึ่งลักษณะวิชา สรุปว่าได้เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง ได้รับอนุญาตให้เรียนปริญญาเอกต่อได้

ในการศึกษาชั้นปริญญาเอกทางเศรษฐศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยลอนดอน (หลังจากไปเป็นทหารเสียสามปีกว่า) ไม่ต้องสอบเขียน แต่ทำวิทยานิพนธ์ (เรื่องเศรษฐศาสตร์ว่าด้วยการควบคุมตั่ว) และสอบปากเปล่า ได้กระทำสำเร็จภายในสามปี (ผมเริ่มเรียนใหม่เมื่อเลิกสงครามในต้นปี ค.ศ. 1946 เขียนวิทยานิพนธ์เสร็จ และสอบปากเปล่าเสร็จเมื่อปลายปี ค.ศ. 1948 แต่เมื่อเวลานั้นทาง การเมืองไทยโจ่งกันอย่างชวนให้เสียหายว่า ผมได้เตรียมเข้ากรุงเทพฯ เพื่อร่วมปฏิบัติหรือปฏิบัติซ้อน ฟันธงทางกรุงเทพฯ เต็มใจจะเขียนจดหมายไปบอกทางลอนดอนว่าอย่าเพิ่งเดินทางกลับ จะเป็นอันตราย เพราะเพื่อนฝูงก็ถูกจับไปหลายคน ผมจึงเข้าหาศาสตราจารย์ Robbins ขอย่าเพิ่งให้มหาวิทยาลัยประกาศผลสอบไล่ได้ เพราะ ถ้าสอบไล่ได้แล้วก็ต้องเดินทางกลับ ถ้าเดินทางกลับตอนนั้นก็อาจจะ มีอันตราย ศาสตราจารย์ Robbins บอกว่า หมอนี้พิกล ตั้งแต่ ตั้งมหาวิทยาลัยมาแต่คนมาเร่งให้ประกาศผลสอบไล่ได้ นี่มาขอให้ หน่วงไว้ แต่ท่านก็หน่วงให้หลายเดือน) เออวิทยานิพนธ์มาอ่านใหม่ เร็ว ๆ นี้ รู้สึกว่าไม่สู้จะวิเศษนัก"

เสรีไทย - ทหารชั่วคราว

สิงหาคม 2485 - มกราคม 2489

ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง
อาจารย์ป่วยร่วมกับคนไทยที่รักชาติในอังกฤษคนอื่น ๆ ก่อตั้งคณะเสรีไทยในอังกฤษขึ้น
และได้สมัครเป็นทหารในกองทัพอังกฤษ โดดรัมเข้ามาปฏิบัติการณ์ในประเทศไทย
โดยเริ่มจากพลทหารจนได้รับยศพันตรีเมื่อลาออกมาศึกษาต่อ

ทหารชั่วคราว

“ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง ข้าพเจ้าเป็นทหารชั่วคราว ตั้งแต่สิงหาคม 2485 จนถึง มกราคม 2489 การสมัครเข้าเป็นทหาร ครั้งนั้นมีลักษณะพิสดารมตาอยู่หลายประการ กล่าวคือ เพื่อนฝูง ข้าพเจ้า และข้าพเจ้าเป็นคนไทยยึดถือสัญชาติไทย แต่สมัครเข้าเป็นทหารในกองทัพอังกฤษ และสวมเครื่องแบบทหารอังกฤษ ที่เป็นเช่นนั้น ก็เพราะในเวลานั้นเป็นเวลาสงครามระหว่างญี่ปุ่นกับ อังกฤษ อเมริกา และญี่ปุ่นรุกรานเข้ามาในประเทศไทย จนกระทั่ง รัฐบาลไทยต้องทำสัญญาเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น บรรดาคนไทยที่อยู่ในสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักรอังกฤษนั้น รัฐบาลไทย เรียกตัวให้กลับ แต่มีอยู่จำนวนหนึ่งที่ไม่ยอมกลับแม้ว่ารัฐบาลไทยจะ ชูเชิญว่า ผู้ที่ไม่กลับประเทศไทยตามคำสั่งนั้นจะถูกถอนสัญชาติ ผู้ที่ไม่ยอมกลับประเทศไทยเหล่านั้นเรียกตนเองว่าเสรีไทย และยังคงถือสัญชาติไทยอยู่ต่อไป (ข้าพเจ้าจึงใช้คำว่า “ยึดถือสัญชาติไทย” ในตอนต้น) ทางสหรัฐอเมริกาเสนอญัตินำนครราชทูต ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ท่านเป็นหัวหน้าเสรีไทย และสามารถเจรจากับรัฐบาลสหรัฐ เป็นผลสำเร็จ เพื่อให้สหรัฐรับนับถือคณะเสรีไทยและกองทหาร เสรีไทยในสหรัฐ แต่คณะเสรีไทยในอังกฤษไม่มีหัวหน้า เป็นหลักฐาน อย่างในสหรัฐอเมริกา ฉะนั้นเมื่อได้รับอนุญาตให้เข้าเป็นทหาร จึงต้องเข้าเป็นทหารในเครื่องแบบและในกองทัพอังกฤษ และ เนื่องด้วยคนไทยในอังกฤษนั้น รัฐบาลอังกฤษถือว่าเป็นชนชาติศัตรู (enemy aliens) เมื่อเข้าเป็นทหารในกองทัพอังกฤษจึงต้องเข้าอยู่ใน หน่วยที่เรียกว่า “Pioneer Corps” (หน่วยการโยธา) แบบชนชาติ ศัตรูอื่น ๆ”

กับนายเสนาะ ตันบุญยืน

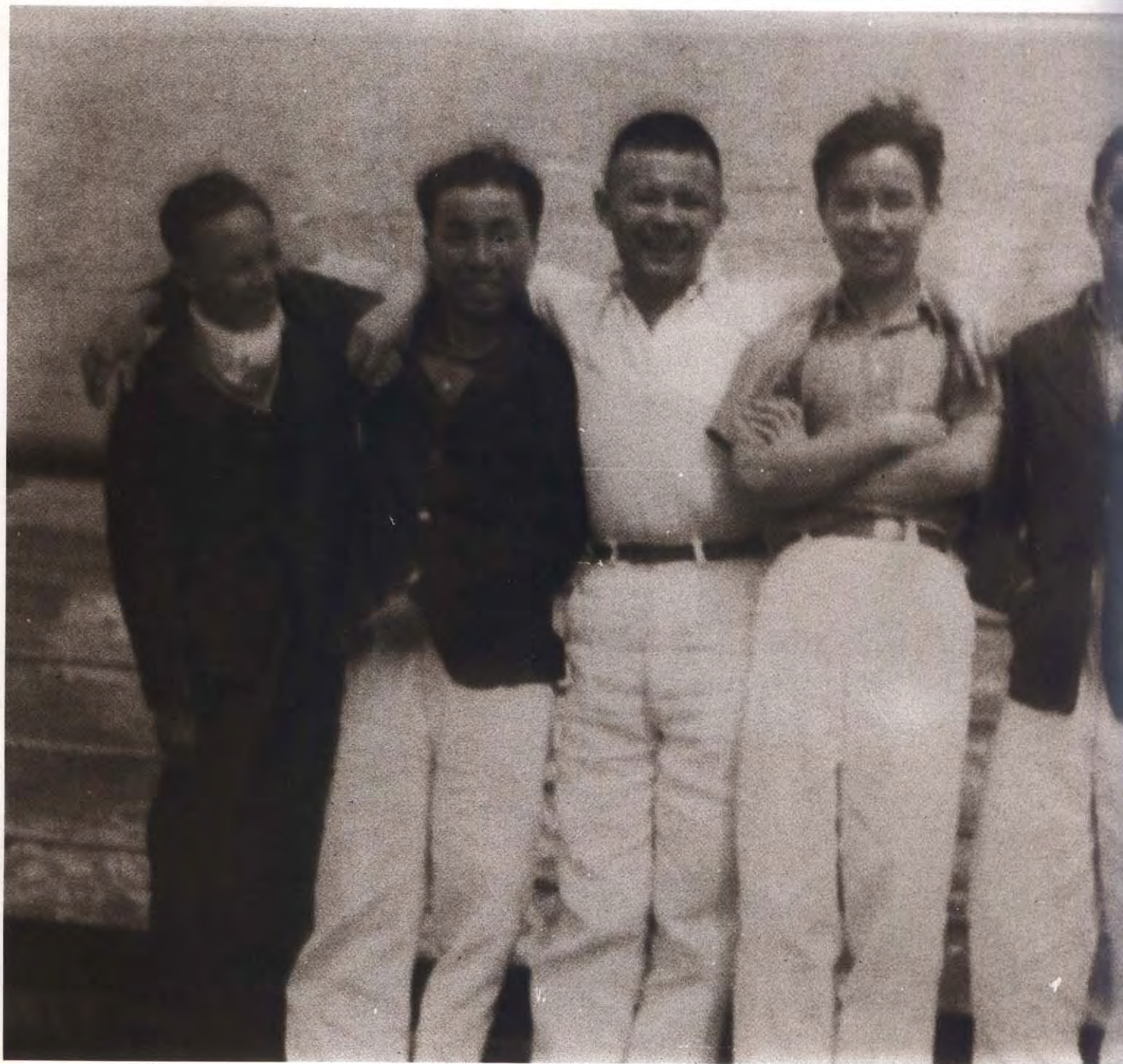

“นักเรียนไทยขณะนั้น กระจัดกระจายอยู่ในที่ต่าง ๆ ที่มีมาก อยู่สักหน่อย ก็ที่เคมบริดจ์ซึ่งมีทั้งนักเรียนเคมบริดจ์แท้ เช่น นายเสนาะ ตันบุญยืน นายเสนาะ นิลกำแหง ม.ล.จิรายุ นพวงศ์ นายยิ้มยล แต่สุจิ ม.จ.ภิศเดช รัชนี้ กับนักเรียนที่อพยพไปอาศัย เคมบริดจ์ เช่น นักเรียนเศรษฐศาสตร์จากลอนดอน (รวมทั้ง ข้าพเจ้า) และนักเรียนแพทย์บางคน ฉะนั้น เมื่อมีข่าวว่ารัฐบาลไทย ได้ประกาศสงครามกับอังกฤษ หลังจากที่ได้ทำสัญญาพันธมิตรกับ ญี่ปุ่นแล้ว การเคลื่อนไหวทางด้านนักเรียนจึงเกิดขึ้นที่เคมบริดจ์ เป็นแห่งแรก

ผู้ที่รู้สึกว้าวุ่นใจในเรื่องนี้มากที่สุดเท่าที่ข้าพเจ้าทราบคือ นายเสนาะ ตันบุญยืน รองลงมากงจะเป็นนายเสนาะ นิลกำแหง และ นายสว่าง สามโกเศศ เพราะสามสหายนี้เป็นผู้ที่ได้เริ่มวิ่งเต้นหาผู้สนับสนุน ให้มาเป็นหัวหน้าเสรีไทยอังกฤษ นายเสนาะ ตันบุญยืน เป็นคนพูดไวส่งข่าวต่าง ๆ ให้เราทราบ และพวกเขามักจะประชุม ค่อยกันที่ห้องพักเสนาะ ตันบุญยืน บ่อย ๆ เสนาะ ตันบุญยืน ได้ เขียนจดหมายถึง ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เล่าเหตุการณ์ทางอังกฤษ ให้ทราบ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ส่งนายมณี สาณะเสน เป็นผู้แทน มาอังกฤษ คณะเสรีไทยในเคมบริดจ์ได้ประชุมกันและลงมติให้ นายเสนาะ ตันบุญยืน กับข้าพเจ้าเป็นผู้ติดต่อกับนายมณี สาณะเสน ที่ลอนดอน ขณะนั้นล่วงเข้ามาในเดือนเมษายน หรือ พฤษภาคม 2485 แล้ว

นายมณีได้เริ่มเปิดสำนักงานขึ้น ที่โรงแรมบราวน์ ใน กรุงลอนดอนและได้เริ่มติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลอังกฤษ เพื่อให้รัฐบาลอังกฤษรับรอง คณะเสรีไทยในอังกฤษทำนอง เดียวกันกับในสหรัฐ แต่รัฐบาลอังกฤษขัดข้องอยู่ตลอดมา จน กระทั่งในวาระสุดท้าย เมื่อได้ทราบแน่วแน่ว่าคณะเสรีไทยใน อังกฤษนี้มีจำนวนมากกว่า 40 คน และแต่ละคนมีเจตนาที่จะ ไม่ยอมกลับประเทศไทย จนกว่าจะเสร็จศึก กับเจตนาจะรับใช้ ประเทศไทย ด้วยการอาสาสมัครในกองทัพอังกฤษโดยไม่เลือกงาน รัฐบาลอังกฤษจึงได้เริ่มรับรองคณะเสรีไทยอังกฤษภายใต้การนำของ นายมณี สาณะเสน โดยระบุไว้อย่างชัดเจนว่าที่รับรองนี้มีใช่เป็น การรับรองเป็นรัฐบาลนอกประเทศ”

“เมื่อสองกิโลงดูฝั่งไทยจากเรือได้นั้น ข้าพเจ้าจำได้ว่าได้เห็นแผ่นดินอันเป็นที่รักของเราสวยงามมาก หาดทรายขาวและ
มีกระท่อมคนหาปลาอยู่ มีต้นไม้เป็นอันมาก ตำบลที่เราตั้งใจจะขึ้นบกนั้นรู้สึกว่เปลี่ยวมาก ข้าพเจ้าไม่เคยไปในตำบลนั้นเลย
แต่ยังรู้สึกว่า ที่นั่นเป็นแผ่นดินที่รักของเรา และมีคนร่วมชาติที่รักของเราอาศัยอยู่”

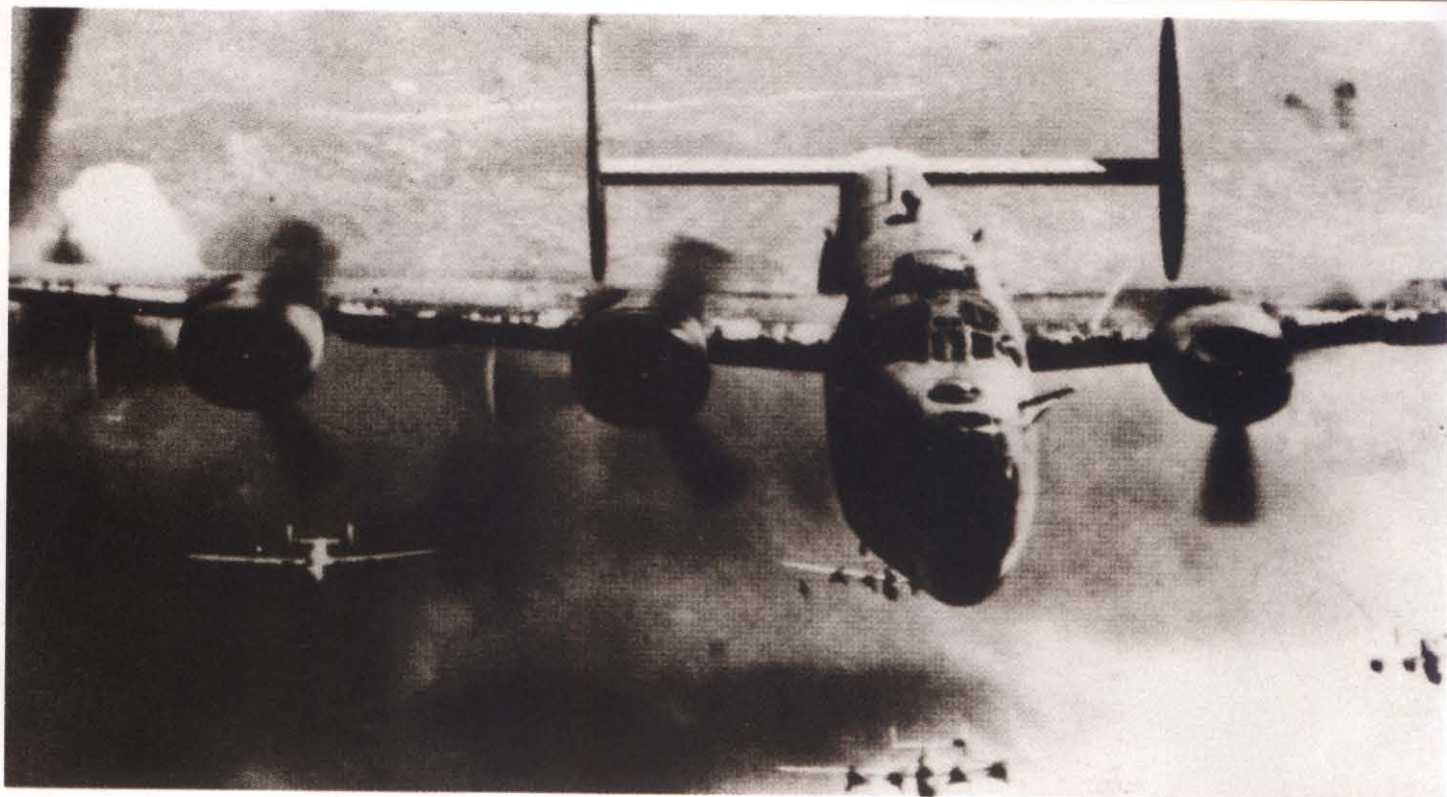
เรือดำน้ำ

งานชิ้นแรกของอาจารย์ป๋วยก็คือ เดินทางไปกับเรือดำน้ำจาก
ลังกาเข้าอ่าวไทย เรือดำน้ำดังกล่าวต้องจอดข่มอยู่ถึงหนึ่งสัปดาห์
กลางวันต้องกบดานอยู่ใต้ผิวน้ำเป็นส่วนใหญ่ และจะโผล่ขึ้นมา
เหนือน้ำในตอนกลางคืน อาจารย์ป๋วยเล่าเหตุการณ์ในตอนนั้นว่า

“...การเดินทางด้วยเรือใต้น้ำนี้มิใช่ว่าจะปราศจากเหตุการณ์
ก็หาไม่ได้ เราได้มีเวลาตื่นเตนอยู่บ้างในเมื่อทราบว่ามีเรือใหญ่อยู่
เหนือผิวน้ำ ใกล้เคียงกับที่เราจมอยู่ อาจจะเป็นเรือญี่ปุ่นหรือเรือไทย
ก็เป็นได้ แล้วเราก็ไม่ทราบแน่ชัดว่าเรือลำนั้นเป็นเรือของเราหรือไม่
แต่เราได้พยายามรักษาความเงียบสงบไว้เพื่อความปลอดภัย ในเวลา
เช่นนั้นทุกคนในเรือใต้น้ำจะต้องนั่งเงียบ ๆ ไม่ทำเสียงอย่างหนึ่ง
อย่างใด และข้าพเจ้าเองแทบจะไม่กล้าหายใจ เพราะรู้สึกลัวลมหายใจ
เป็นเสียงดังอย่างไม่น่าเชื่อ...บางทีไม่จำเป็นที่จะต้องพูดมากไปว่า
เรือใต้น้ำนั้นร้อน ชีวิตน่าเบื่อหน่าย ไม่มีอะไรจะทำนอกจากนอน
กิน และทอดลูกเต๋า เรานอนในเวลากลางวัน และตื่นในเวลา
กลางคืน เมื่อเวลาเรือลอยลำขึ้นมาเช่นนั้น ผู้โดยสารก็ได้รับอนุญาต
ให้ขึ้นไปบนดาดฟ้ารับอากาศบริสุทธิ์ได้...ข้าพเจ้ายังมีความรู้สึกจำได้
อยู่ข้อหนึ่งคือ เมื่อสองกลองคู่ฝั่งไทยจากเรือใต้น้ำนั้น ข้าพเจ้าจำได้ว่า
ได้เห็นแผ่นดินอันเป็นที่รักของเราสวยงามมาก หาดทรายขาวและ
มีกระท่อมคนหาปลาอยู่ มีต้นไม้เป็นอันมาก ตำบลที่เราตั้งใจจะ
ขึ้นบกนั้นรู้สึกว่เปลี่ยนอยู่มาก ข้าพเจ้าไม่เคยไปในตำบลนั้นเลย
แต่ยังรู้สึกว่ที่นั่นเป็นแผ่นดินที่รักของเรา และมีคนร่วมชาติที่รัก
ของเราอาศัยอยู่”

แผนการขึ้นบกประเทศไทยครั้งแรกนี้ไม่ประสบความสำเร็จ
เพราะไม่ได้รับสัญญาณติดต่อจากฝ่ายที่มาคอยรับในประเทศไทย
ดังนั้น เรือดำน้ำและคณะเสรีไทยของอาจารย์ป๋วยจึงต้องเดินทาง
กลับไปลังกา

บริเวณวังน้ำขาว อำเภอสว่างวีรกรรม จังหวัดชัยนาท
ที่อาจารย์ป๋วยและคณะได้ตรึงลงมา

“ข้าพเจ้าจำได้ว่า ข้าพเจ้าได้เสนอให้ที่ประชุมพิจารณาข้อหนึ่ง คือข้อที่ว่าเมื่อเราเข้าไปในประเทศไทยแล้ว เราจะต้องพยายามอย่างเต็มที่ ที่จะไม่ใช้อาวุธประหัตประหารคนไทยด้วยกัน ถึงแม้ว่าจะต้องเสียชีวิตก็ไม่ควรที่จะต่อสู้ แต่ว่าเราไม่ควรที่จะให้ญี่ปุ่นจับเราได้เป็น ๆ จะต้องต่อสู้จนจบตาย”

ศาลาวัดวังน้ำขาว

เสากลางศาลาที่อาจารย์ป๋วยถูกลากล้มโซ่ที่เท้าผูกไว้กับเสา

โดดรัม

อาจารย์ป๋วยได้รับยศเป็นร้อยโทแห่งกองทัพบกอังกฤษ และถูกส่งเข้ามาโดดรัมลงในประเทศไทย อย่างไรก็ตาม แผนการโดดรัมครั้งแรกล้มเหลว เพราะนักบินไม่สามารถจะค้นหาตำแหน่งทิ้งพลร่มได้เนื่องจากเป็นเวลากลางคืน แสงจันทร์ข้างขึ้นไม่สว่างพอ

“เราสามคนก็นั่งรออยู่เหนือช่องกระโดดในเครื่องบิน พร้อมกับจะเฝ้าตัวกระโดดลงในท่ามกลางความมืด ช่องที่ว่างนั้นอยู่บนพื้นเครื่องบิน มีประตูเปิดออกใกล้ตัวเครื่องของเครื่องบิน ช่องนั้นใหญ่พอที่จะให้ผู้กระโดดเฝ้าตัวลงไปได้พร้อมด้วยเครื่องหลังและร่มชูชีพที่อยู่บนหลัง ถ้าคำสั่ง “ลง” มีมาเมื่อใด เราก็ตะโกน “กระโดด” ลงไปสู่ความมืด และไปสู่อุบัติกรรม เราคงได้นั่งอยู่ที่นั่น คือที่ขอบเหวนั้น เป็นเวลาประมาณหนึ่งชั่วโมง... ข้าพเจ้ารู้สึกว่าจะเป็นหนึ่งปี... คำนึงถึงชีวิตและมรณะ คำนึงถึงอนิจจาและอนัตตา และจากช่องกระโดดนั้น ลมเย็นกระโชกพัดเข้ามาอยู่ตลอดเวลา คงจะมีประโยชน์สำหรับจะทำให้เราแน่ใจว่า ที่ที่จะลงไปในนั้นไม่ใช่ในรก เพราะว่าไม่มีเปลวเพลิงอันร้อน มีแต่ลมเย็น เครื่องบินวนเวียนอยู่เรื่อย ๆ รู้สึกว่าจะไม่หยุด แต่ว่าคำสั่งให้เตรียมตัวกระโดดไม่มีเข้าหูเราเลย ผลสุดท้ายมีผู้มาตอบโหลเบา ๆ และเราได้ยินว่าเลิกกันได้ เพราะเหตุว่านักบินไม่สามารถจะหาที่ที่เราจะลงไปได้ แผนที่ดีก็เลว และอากาศก็มืด พวกเรากำลังเดินทางกลับไปใกล้กตดา”

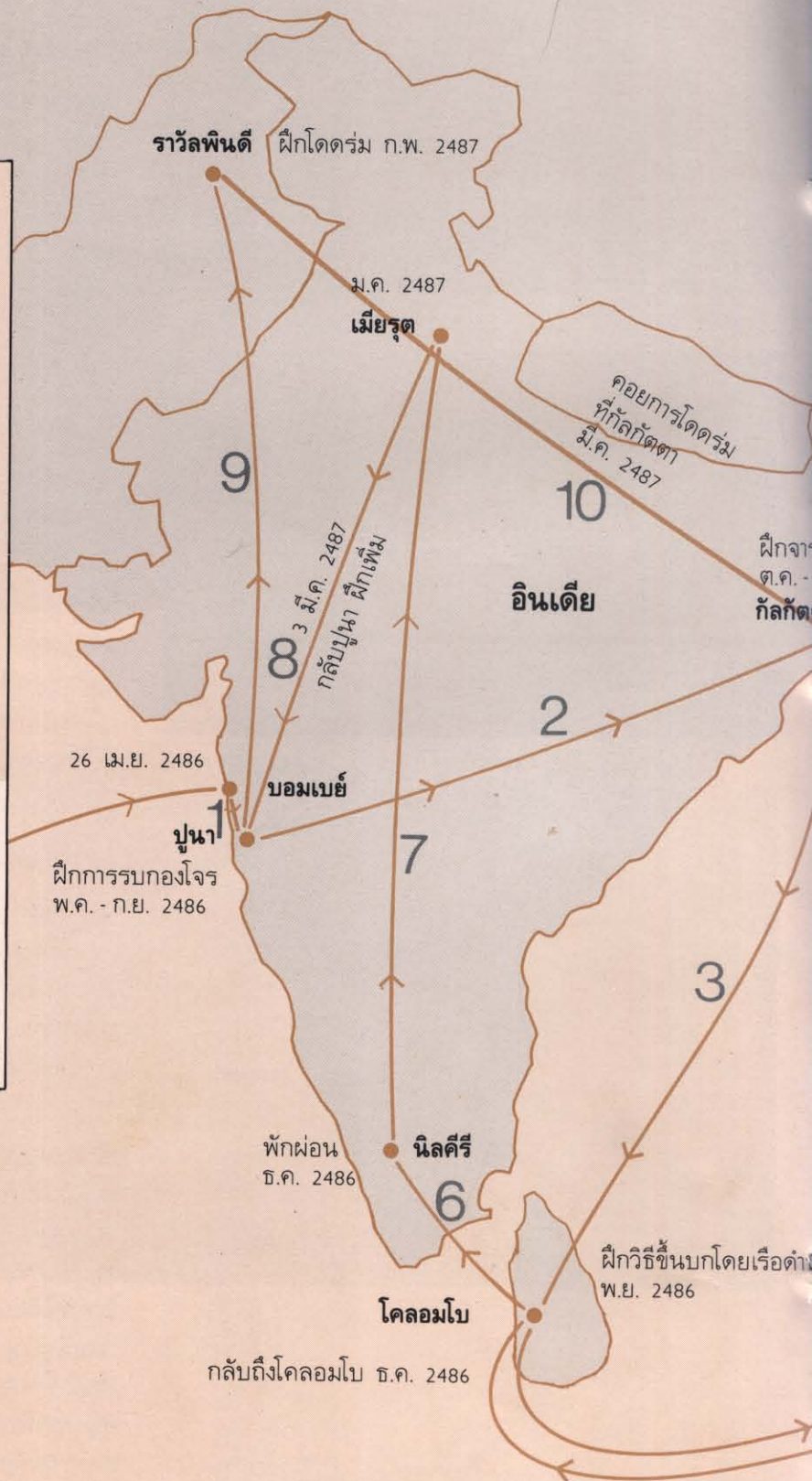
จนกระทั่งการโดดรัมครั้งที่สอง จึงประสบความสำเร็จ และโดดลงมาที่ทุ่งนาใกล้หมู่บ้านแห่งหนึ่งในจังหวัดชัยนาท ซึ่งก็เป็นการลงผิดที่ที่กำหนดไว้ว่าจะลงไปในป่า

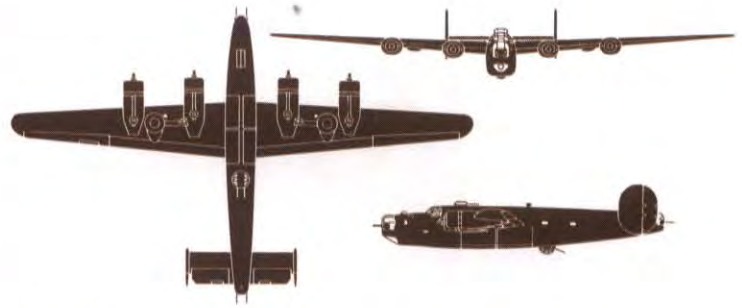
ทีมเสรีไทยทั้งสามถูกจับกุมโดยเจ้าหน้าที่บ้านเมืองในเวลาต่อมา และถูกนำตัวส่งเข้ากรุงเทพฯ โดยมีข้อหาการจี้ว่า ทรยศชาติ และทำจารกรรม อาจารย์ป๋วยกล่าวว่า

“ต่อมาสักหนึ่งนาทีก่อนหลังจากข้าพเจ้าได้ยอมแพ้ เห็นมีประมาณ 30 คน เขามัดมือข้าพเจ้าด้วยผ้าขาวม้า ต่อไปก็เป็นเวลาที่ผู้จับข้าพเจ้าจะรู้สึกสนุก โดยตะโกนร้องส่งเสียงที่ฟังเอาศัพท์ไม่ได้ ข้าพเจ้าไม่รู้ว่าจะพูดอย่างไร เพราะต่างคนต่างก็พูดพร้อม ๆ กัน แต่คนที่ใกล้ข้าพเจ้าที่สุดดูเหมือนจะบอกข้าพเจ้าว่า ครอบครัวของข้าพเจ้าเป็นสัตว์ชั้นต่ำ และพ่อแม่ของข้าพเจ้าคงจะไม่แต่งงาน ซึ่งข้าพเจ้าเคาะหัดที่ยอมแพ้ มีฉะนั้น... ฯลฯ คนที่เขามาที่หลังเมื่อได้เห็นแน่ชัดว่ามือของข้าพเจ้าถูกมัดไพล่หลังแล้ว ก็หาความสนุกได้ด้วยการตบตีข้าพเจ้า และถือโอกาสสั่งสอนข้าพเจ้าด้วยถ้อยคำอันหยาบคาย... ข้าพเจ้าได้ยินเจ้าหน้าที่ถกเถียงกันอยู่บ้าง และรู้สึกว่า ความเห็นของเจ้าหน้าที่ในเรื่องข้าพเจ้านั้นแตกแยกกันออกเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเห็นว่าข้าพเจ้าเป็นนักโทษอุกฉกรรจ์ เป็นคนทรยศต่อชาติ พยายามทำลายชาติและฆ่าเพื่อนร่วมชาติด้วยกัน อีกฝ่ายหนึ่งรู้สึกจะเป็นจำนวนเท่า ๆ กันกับฝ่ายแรกมีความกรุณา และหลังจากที่ข้าพเจ้าได้บอกเขาโดยไม่ได้อธิบายชื่อของข้าพเจ้าเองว่า ข้าพเจ้าเป็นนักเรียนของรัฐบาลที่รัฐบาลส่งไปอังกฤษ เขาก็เชื่อข้าพเจ้าและตั้งคำถามข้าพเจ้าหลายข้อด้วยกันถึงเรื่องอนาคตและสถานะแห่งสงคราม”

1. อาจารย์ป่วยพบนักเรียนไทยในอังกฤษ
ประชุมที่ห้องพักนายเสนาะ ตันบุญยืน ที่เคมบริดจ์
2. เปิดสำนักงานที่โรงแรมบราวน์ ในกรุงลอนดอน
3. อบรมวิชาทหารที่บึงเลย์
4. เสรีไทยถูกส่งมาที่เดอนบีเป็นแห่งแรก
5. ย้ายมาเบอร์มิงแฮมเป็นแห่งที่สอง
6. ออกเดินทางไปอินเดียจากลิเวอร์พูล

เครื่องบินลิเบอเรเตอร์ (บี. 24) แบบเดียวกับที่อาจารย์ป๋วยใช้โดตรัม

7 สิงหาคม 2485

คณะเสรีไทยในอังกฤษได้รับเรียกเข้าสมัครเป็นทหารในกองทัพอังกฤษอย่างเป็นทางการ อาจารย์ป๋วยเข้าเป็นทหารในฐานะพลทหารหน่วยการโยธา Pioneer Corps ฝึกและปฏิบัติงานในอังกฤษ

มกราคม 2486

ออกเดินทางจากอังกฤษ อ้อมทวีปแอฟริกาไปอินเดีย

ปลายเมษายน 2486

ถึงบอมเบย์ อินเดีย พร้อมกับทหารไทยอีก 35 คน

พฤษภาคม 2486 - กันยายน 2486

อาจารย์ป๋วยถูกส่งไปฝึกการอบรมกองโจรที่ค่ายแห่งหนึ่งนอกเมืองปูนา กับกลุ่ม "ช้างเผือก" ที่ตั้งเดิมอยู่ริมทะเลสาบ "รังรัก"

ตุลาคม 2486

อาจารย์ป๋วยได้รับยศร้อยตรี

ตุลาคม 2486 - พฤศจิกายน 2486

อาจารย์ป๋วยกับนายสำราญ วรณพฤกษ์ ฝึกวิชาจารกรรมที่กัลกัตตา

พฤศจิกายน 2486

หลังจากฝึกวิธีขึ้นบกโดยเรือดำน้ำ ทริ่งโกมาลี เกะลังกา อาจารย์ป๋วย นายสำราญ วรณพฤกษ์ นายประทาน เปรมกมล ลงเรือดำน้ำจากลังกาจะขึ้นฝั่งงา ตะกั่วป่า แต่ไม่ได้ขึ้นบก เพราะไม่มีสัญญาณจากคนมารับ

ธันวาคม 2486

ทั้งสามคนพักผ่อน ที่นิลคีรีในอินเดียได้

มกราคม 2487

ต้นเดือนไปเมียร์รุตแล้วกลับไปสมทบกลุ่มใหญ่ เพื่อฝึกเดินป่า เดินเขาที่เหือกเขาสิงหะ บริเวณปูนา

กุมภาพันธ์ 2487

ฝึกโดตรัมที่ ราวัลพินดี

3 มีนาคม 2487

โดตรัมโดยมีหน้าที่ 1 รักษาตัวให้รอด 2 ดักฟังทางวิทยุกับกองทัพ 3 รับคนที่จะมาโดตรัมในภายหลัง 4 ติดต่อกับฝ่ายต่อต้านในประเทศ ถูกจับและนำตัวเข้ากรุงเทพฯ

กับอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ผู้นำเสรีไทย

กับคณะเสรีไทยในอังกฤษ กรุงเทพ ปี 2530 ที่บ้านนายประจิดร (กังสานนท์) ยศสุนทร

กับนายบุญธรรม ปานแก้ว ทหารเกณฑ์ผู้ลาราชการมาพักผ่อนที่ ตำบลหนองมะโมง อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาทในช่วงที่อาจารย์ป่วยกระโดดร่มลงมาในบริเวณใกล้เคียง และนายบุญธรรมได้มีโอกาสช่วยชีวิตอาจารย์ป่วยด้วยการพลิกกระบอกปืนที่เจ้าหน้าที่คนหนึ่งจ่อข้างหลังอาจารย์แล้วขึ้นนก เติร์มลินไก จะยิง ภาพนี้ถ่ายที่กรุงเทพ ปี 2530

อาจารย์ป่วยกับนายมนตรี สาณะเสน วันที่ 10 ธันวาคม 2526

ถวายความอาลัยที่กัลกัตตา ภารกิจสุดท้ายในฐานะเสรีไทย

“เมื่อญี่ปุ่นเลิกสงครามแล้ว ในฐานะเป็นพันธมิตรในกองทหารอังกฤษ ผมเองได้ถูกส่งตัวไปร่วมคณะผู้แทนไทยเพื่อเจรจาทหารและการเมืองกับอังกฤษ ณ นครแคนดี ลังกา 2 ครั้ง ครั้งแรกหัวหน้าคณะคือพลเอกหลวงเสนณรงค์ ครั้งหลังพระองค์เจ้าวิวัฒนไชยทรงเป็นหัวหน้า ต่อมามหาวิทยาลัยลอนดอนซึ่งให้ทุนเล่าเรียนชั้นปริญญาเอกแก่ผมในขณะนั้น ได้ติดต่อไปยังกระทรวงกลาโหมอังกฤษ ขอให้ผมได้รับการปลดจากราชการทหารเร็วเป็นพิเศษ เพื่อกลับไปศึกษาต่อ ผมจึงได้ออกเดินทางผ่านเมืองกัลกัตตา จะไปยังประเทศอังกฤษ แต่ได้รับคำสั่งจากหัวหน้าคณะเสรีไทยเป็นครั้งสุดท้าย ให้ไปร่วมกับนายทหารเสรีไทยจากสหรัฐอเมริกาที่กัลกัตตา เพื่อถวายความอาลัยแด่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล และพระอนุชา ซึ่งเสด็จประทับแรมอยู่ ณ ที่นั้น จากประเทศสวิตเซอร์แลนด์จะเสด็จกลับเยี่ยมประเทศไทย ผมได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความยินดี ก่อนที่จะไปทอดเครื่องแบบพันตรีกลับคืนเป็นนักเรียนในมหาวิทยาลัยลอนดอนอีกสามปี ”

กับนายวิวรรธน์ ณ ป้อมเพชร์ และนายเสนะ ตันบุญยืน
เพื่อนร่วมคณะเสรีไทยในอังกฤษ ถ่ายในลอนดอนกับชาวไทยในอังกฤษ
ฤดูร้อนปี 2526

อาชีฟ : รับราชการ

2492 - 2519

อาจารย์ป่วยเริ่มรับราชการเป็นเศรษฐกร ประจำกระทรวงการคลัง เมื่อปี 2492
 จากนั้นก็ได้รับแต่งตั้งให้เป็น รองผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ที่ปรึกษาเศรษฐกิจการคลังฯ
 ผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณ ผู้อำนวยการสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง
 ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์
 และตำแหน่งทางราชการตำแหน่งสุดท้ายของอาจารย์คือ อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 ชีวิตราชการของอาจารย์แม้จะมีอุปสรรคนานับประการ
 แต่ก็เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า เป็นผู้มีความสามารถและซื่อสัตย์สุจริต
 “อย่างเพียงพอที่จะเรียกร้องให้ผู้อื่นมีความซื่อสัตย์สุจริตด้วย”
 จนคณะกรรมการมูลนิธิแมกไซไซ มอบรางวัล สาขบริการสาธารณะให้อาจารย์ป่วย ในปี 2508

สหรัฐอเมริกา 2493

เศรษฐกิจประจำกระทรวงการคลัง 2492-2499 (1)

ป๋วย อึ๊งภากรณ์ เข้ารับราชการ
ในกรมบัญชีกลาง กระทรวง
การคลัง ในปี 2492 ในขณะนั้น
รัฐบาลกำลังดำเนินงานบูรณะ
และฟื้นฟูระบบเศรษฐกิจ ด้วย
การจัดสรรทุนพื้นฐานของสังคม
(infrastructure) ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็น
สำหรับการพัฒนาเกษตรกรรมและ

อุตสาหกรรมต่อไป โครงการที่ดำรงจะดำเนินการก็มีโครงการเขื่อน
เจ้าพระยา โครงการบูรณะโรงงานรถไฟ และโครงการขยายและ
ปรับปรุงท่าเรือ โครงการเหล่านี้ล้วนต้องอาศัยเงินกู้จากต่างประเทศ
ในการดำเนินการทั้งสิ้น และป๋วย อึ๊งภากรณ์ก็ได้ร่วมอยู่ในคณะ
ผู้แทนไทยซึ่งเดินทางไปเจรจาขอกู้เงินจากธนาคารระหว่างประเทศ
เพื่อการบูรณะและพัฒนากิจ หรือที่เรียกกันทั่วไปว่าธนาคารโลก
แม้จะเป็นเพียงข้าราชการชั้นผู้น้อย แต่ความรู้ความสามารถของ
นายป๋วยได้มีส่วนสำคัญไม่น้อยที่บันดาลให้การกู้เงินครั้งนั้นสำเร็จ
ลุล่วงด้วยดี และความรู้ความสามารถอีกนั้นแหละ ที่ช่วยให้ได้เลื่อน
ตำแหน่งหน้าที่การงานในปี 2496 พร้อมกันนั้นก็ได้อำรงตำแหน่ง
กรรมการบริหารของสภาเศรษฐกิจแห่งชาติ การที่ได้ดำรงตำแหน่ง
สำคัญๆ เหล่านี้ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ได้มีบทบาทสำคัญในการกำหนด
นโยบายการเงินและนโยบายการคลัง ซึ่งมีส่วนสำคัญในการช่วย
ฟื้นฟูระบบเศรษฐกิจไทยในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองอย่าง
รวดเร็ว

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ "ป๋วย อึ๊งภากรณ์ :
ชีวิตและงาน"

เที่ยวทางเรือ 2494

2494

พักผ่อนกับครอบครัว 2494

บ้านนายสว่าง สามโกเศศ

สหรัฐอเมริกา 2493

เศรษฐกิจประจำกระทรวงการคลัง 2492-2499 (2)

ด้วยประวัติดีเด่นทางการศึกษาและการทหาร นายป๋วยจึงได้รับข้อเสนอให้ทำงานที่มีรายได้สูงจากบริษัทเอกชนจำนวนมากทั้งในประเทศและต่างประเทศ แต่นายป๋วยเลือกเดินทางกลับประเทศไทยในปี 2492 เพื่อเข้ารับราชการ โดยเริ่มต้นเหมือนผู้อื่นคือจากข้าราชการชั้นตรี ได้รับเงินเดือนประมาณเดือนละ 1,600 บาท

บทบาทของนายป๋วยในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการรักษาเสถียรภาพของเงินบาท นับย้อนหลังไปได้ตั้งแต่เริ่มเข้ารับราชการใหม่ ๆ ความพยายามและบทบาทในด้านต่าง ๆ ของนายป๋วยสะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดของเขาที่ว่า รัฐบาลที่ทันสมัยและมีเหตุผลผลควรมีวัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจ 3 ประการ หนึ่ง การพัฒนา คือ การเพิ่มขึ้นของรายได้และทรัพย์สินของประเทศชาติ สอง เสถียรภาพ คือ การจำเริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นไปอย่างสม่ำเสมอ ไม่ใช่แบบหยุดชะงักและเร่งเป็นช่วง ๆ และสาม ความเป็นธรรมทางสังคม คือ การกระจายทรัพย์สินให้เป็นไปอย่างเท่าเทียมกัน

นายป๋วยเริ่มรับราชการครั้งแรกในตำแหน่งเศรษฐกิจประจำกรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง ขณะนั้นเป็นช่วงที่เริ่มมีการเจรจาขอกู้เงินจากธนาคารโลก เพื่อมาซ่อมแซมและปรับปรุงปัจจัยพื้นฐานต่าง ๆ ของประเทศให้ดีขึ้น ซึ่งรัฐบาลตระหนักดีว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการขยายประเภทและเพิ่มปริมาณผลผลิตทางการเกษตร และสำหรับการหาทางพัฒนาให้เป็นประเทศอุตสาหกรรม ขณะเดียวกันการหาเงินดำเนินการดังกล่าวจำเป็นต้องมาจากการกู้ยืมจากต่างประเทศเพื่อมิให้เงินตราสำรองระหว่างประเทศต้องร่อยหรอหมดสิ้นไป โครงการสำคัญ ๆ ในครั้งนั้นก็ได้แก่การสร้างเขื่อนเจ้าพระยาที่จังหวัดชัยนาท เพื่อประโยชน์ในการจัดส่งน้ำเข้านา การซ่อมแซมสถานีรถไฟหัวลำโพง ซึ่งถูกทำลายไปบางส่วนจากการโจมตีทางอากาศในระหว่างสงคราม และการขยายและปรับปรุงท่าเรือกรุงเทพฯ

ถึงแม้ว่านายป๋วยในสมัยนั้นยังเป็นเจ้าหน้าที่ชั้นผู้น้อย แต่บรรดาผู้ร่วมงานก็ยอมรับว่า ความรอบรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจและโครงการที่จะจัดทำ ตลอดจนไหวพริบและความตั้งใจทำงานโดยไม่ย่อท้อของนายป๋วย มีส่วนอย่างสำคัญต่อความสำเร็จของการได้เงินกู้เหล่านี้มา ซึ่งนับเป็นแรงกระตุ้นสำคัญต่อการปรับปรุงประเทศและการขยายตัวทางเศรษฐกิจช่วงหลังสงครามของไทย ต่อมานายป๋วยก็ถูกส่งไปสหรัฐอเมริกา เพื่อเข้าฝึกอบรมเกี่ยวกับโครงการเงินกู้ครั้งนี้ภายใต้ความอุปถัมภ์ของธนาคารโลก

จากประวัติที่มูลนิธิแมกไซไซ เรียบเรียงขึ้น เพื่อประกอบเป็นเอกสารในการพิจารณามอบรางวัลให้ อาจารย์ป๋วย เมื่อปี พ.ศ. 2508

อาจารย์ป๋วยตัดสินใจรับราชการแทนการทำงานกับบริษัทธุรกิจเอกชนที่เสนองานให้ทำด้วยเหตุผลที่ว่า "...นอกจากจะเกิดเมืองไทย กินข้าวไทยแล้ว ยังได้รับทุนเล่าเรียนรัฐบาลไทย คือ เงินของชาวนาชาวเมืองไทย ไปเมืองนอก แล้วผูกพันใจว่า จะรับราชการไทยด้วย..."

สหรัฐอเมริกา 2493

ประชุม ECAFE ปี 2495

เศรษฐกิจประจำกระทรวงการคลัง 2492-2499 (3)

ในปี 2495 นายป๋วยได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งระดับสูง เป็นผู้ช่วยฝ่ายวิชาการของปลัดกระทรวงการคลัง ด้วยความสนใจทางด้านการศึกษาและต้องการที่จะเผยแพร่ความรู้ที่ได้เล่าเรียนมาจากต่างประเทศ นายป๋วยจึงได้ทำงานเป็นผู้บรรยายพิเศษวิชา เศรษฐศาสตร์ด้วยในตอนเย็น ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำบรรยายวิชาเศรษฐศาสตร์ประยุกต์ (Applied Economics) ของนายป๋วย สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 4 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะเผยแพร่การศึกษาวិชาเศรษฐศาสตร์ ได้รับการพิมพ์ออกมาเป็นหนังสือชื่อ เศรษฐกิจประเทศไทย ในเดือนตุลาคม 2498 ส่วนคำบรรยายเกี่ยวกับหลักธรรมจริยาซึ่งควรยึดถือในทาง เศรษฐศาสตร์นั้น ยังคงอยู่ในรูปเดิม ไม่มีการตีพิมพ์ออกมาเป็นเล่ม แต่ได้รับการแก้ไขปรับปรุงให้ทันสมัยและชัดเจนให้รุนแรงน้อยลง ในบางแห่ง โดยคุณสุภาพ ยศสุนทร ซึ่งเป็นผู้ช่วยนายป๋วยและมีชื่อ อยู่ในฐานะผู้เขียนร่วม นายป๋วยได้เห็นว่า **ธรรม** และ **ศีล** ตามหลักพระพุทธศาสนานั้นมีความสอดคล้องกันในทางเศรษฐศาสตร์ด้วย **ธรรม** หมายถึง การช่วยเหลือให้บุคคลและสังคมโดยรวมดีขึ้น ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญคือ ความยุติธรรม ส่วน **ศีล** หมายถึง การละเว้นจากการสร้างความเดือดร้อนให้ตนเองและผู้อื่น

จากประวัติที่มูลนิธิแมกไซไซ เรียบเรียงขึ้น เพื่อประกอบเป็นเอกสาร ในการพิจารณามอบรางวัลให้ อาจารย์ป๋วย เมื่อปี พ.ศ. 2508

၇၀ ၁၁၂၀၇ ၃၈၈.၂၁ ၁၈၈၈
 + ၇၀၈၈၈၈

 ၁/၁၀/၈၈

เศรษฐกิจประจำกระทรวงการคลัง 2492-2499 (4)

นายป๋วยได้ขยายความโดยยกตัวอย่างกรณีที่เกี่ยวข้องกับธรรมและศีล หรือหลักธรรมจริยาในทางเศรษฐศาสตร์ไว้หลายกรณีได้แก่

1. ข้าราชการผู้รับสินบนหรือใช้อำนาจหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนตน
2. ข้าราชการผู้เกี่ยวข้องกับธุรกิจเอกชนในฐานะประธานหรือกรรมการบริษัท ซึ่งมีผลประโยชน์ขัดกับหน่วยงานซึ่งข้าราชการผู้นั้นปฏิบัติงานอยู่ ถึงแม้ว่าจะเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีได้ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนก่อให้เกิดประโยชน์กับธุรกิจนั้นก็ตาม
3. ข้าราชการผู้ที่มีได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพแม้ว่าจะเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริตก็ตาม
4. นโยบายเศรษฐกิจซึ่งเอื้อประโยชน์ต่อคนกลุ่มน้อย ในขณะที่เป็นผลร้ายต่อคนส่วนใหญ่
5. บุคคลผู้สมรู้ร่วมคิดกับข้าราชการ เพื่อเอาเปรียบสาธารณชน
6. ข้อจำกัดต่าง ๆ ซึ่งรัฐบาลออกบังคับใช้อย่างไม่สมเหตุสมผล
7. การหลีกเลี่ยงภาษีอากรของบุคคลและบริษัทห้างร้าน
8. การกักตุนสินค้าในยามขาดแคลน โดยมุ่งกำไรในในตลาดมืด
9. ราษฎรผู้ปราศจากอาชีพ ผู้ไม่พยายามหาเลี้ยงชีพโดยสุจริตหรือไม่ตระหนักถึงหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองของชาติ ผู้ปราศจากสติยับยั้งและความรู้สึกผ่องแผ้วผ่องนเบา ผู้ที่พยายามเอาเปรียบผู้อื่นและผู้ไม่พยายามชวนช่วยหาความรู้ใส่ตัวและคอยขัดขวางความก้าวหน้า
10. ชนกลุ่มน้อยซึ่งกลายเป็นผู้ร่ำรวยอย่างมหาศาลในขณะที่ประชาชนส่วนใหญ่มีความยากจนแร้นแค้น
11. ผู้ที่ประสบความสำเร็จในทางธุรกิจและมีรายได้อย่างสูง หรือผู้ที่ได้รับมรดกตกทอดจำนวนมาก แต่มิได้นำทรัพย์สินเหล่านั้นมาลงทุนในทางที่ก่อให้เกิดผลผลิตอันจะช่วยการพัฒนาทางเศรษฐกิจ

จากประวัติที่มูลนิธิตั้งใจไว้ เรียบเรียงขึ้น เพื่อประกอบเป็นเอกสารในการพิจารณาอรรถาธิบายให้ อาจารย์ป๋วย เมื่อปี พ.ศ. 2508

ลอนดอน 2495

ลอนดอน 2495

กระทรวงการคลัง

[illegible]

$\frac{1000000}{1000000}$
 1000000

เศรษฐกิจประจำกระทรวงการคลัง 2492-2499 (5)

เหลียวดูการปรับปรุงระบบเศรษฐกิจ

“คนที่มียายุมาก ๆ คงจำได้ว่า เมื่อเลิกสงครามใหม่ ๆ นั้น เศรษฐกิจ การคลัง การธนาคารของไทยเรายุ่งเหยิงเต็มที่ รัฐบาล ได้ตั้งสำนักงานข้าวขึ้นตามความจำเป็นของกาลสมัย โดยการส่งออก อยู่ในกำมือของรัฐบาล ใครจะส่งออกข้าวออกได้ต้องผ่านสำนักงานโดย ได้รับใบอนุญาต อัตราแลกเปลี่ยนเงินกับต่างประเทศก็มีหลายอัตรา อัตราทางการใช้สำหรับข้าวส่งออกและสินค้าเข้าบางชนิด เช่น หนังสือ หรือสินค้าที่รัฐบาลสั่งเข้า มีอีกอัตราหนึ่งใช้สำหรับดิบๆ ส่งออก มีอีกอัตราหนึ่งสำหรับยาง นอกนั้นใช้อัตราเสรีในทางตลาด ซึ่งขึ้นลงสวสวสวสวเป็นทีระล่ำระสาย นอกจากนั้นก็มีอัตราตลาดมืด อีกอัตราหนึ่ง เรื่องนี้ทำให้เศรษฐกิจปั่นป่วนจะวางแผนงานอะไรก็ ยากทั้งทางรัฐบาลและเอกชน และเนื่องด้วยมีความไม่แน่นอนใน อัตราแลกเปลี่ยนเงิน การส่งสินค้าเข้าจึงเสี่ยงต่อกระแสของอัตรา พ้อคำจึงต้องคิดเผื่อไว้ ทำให้ข้าวของแพงเปล่า ๆ ส่วนการคลังนั้นเล่า ก็วุ่นวายเต็มที่ หลายปีรัฐบาลต้องตั้งงบประมาณรายได้เพียงน้อยกว่ กึ่งหนึ่งของงบประมาณรายจ่าย นอกนั้นต้องกู้เงินจากธนาคารชาติ หรือกู้จากต่างประเทศ ตลาดพันธบัตรหรือตัวเงินคลังพูดได้ว่าไม่มี ส่วนบัญชีปีของรัฐบาลเล่า ก็ค้างการชำระมาเป็นหลาย ๆ ปี ที่ทำ มาแล้ว ก็ไม่ลงตัว ต้องเดากันบ้าง ทำให้คาดการณ์ ไม่ถูก บางครั้ง จะจ่ายเงินเดือนข้าราชการ ต้องโทรศัพท์ขอกู้เงินธนาคารชาติกัน เป็นการด่วน ถนนหนทางเลาก็เป็นลูกรังทางแคบทั่วราชอาณาจักร การแก้ไขระบบเศรษฐกิจการธนาคารการคลังเช่นว่านี้ เป็น เรื่องที่เพื่อน ๆ ของผมและผมร่วมมือร่วมใจกันทำระหว่างปี 2495 ตลอดมา และต้องกินเวลาอยู่หลายปี เพื่อน ๆ ที่กล่าวนั้นคงจะเอ่ยชื่อ ไม่หมด แต่ก็มิคุณบุญมา วงษ์สวรรค์ คุณสมหมาย สุนทรกุล คุณพิสุทธิ นิมมานเหมินทร์ คุณหญิงสุภาพ ยศสุนทร คุณกรรองทอง ชูติมา ส่วนมากเป็นคนรุ่นหนุ่มสาวในธนาคารแห่งประเทศไทย และ กระทรวงการคลัง”

เรื่องถนนหนทาง

“รัฐบาลสมัยนั้น อยากสร้างให้มาก ๆ โดยไม่คำนึงถึงคุณภาพของถนน เพราะฉะนั้นเมื่อสร้างแล้วก็ไม่มีมาตรฐาน อุบัติเหตุมีมาก บางแห่งใช้เพียงปีเดียว 2 ปี ถนนน้ำท่าลายเสีย ต้องซ่อมแซมเป็นการใหญ่ เราส่งคณะไปขอกู้เงินจากธนาคารโลก แต่จะยืนยันทำอย่างที่เราเคยทำ ธนาคารโลกก็ไม่ยอม คณะที่ไปนั้นไปอยู่อเมริกาเสียหลายเดือน แต่กลับมาเมื่อเปล่า ผมจึงร่วมคิดกับ Ed Sessions ซึ่งขณะนั้นเป็นผู้อำนวยการ USOM (MSA ในขณะนั้น) และ Howard Parsons ซึ่งเป็นอุปทูตอเมริกันอยู่ เสนอรัฐบาลไทยและอเมริกัน ให้มาสร้างถนนมิตรภาพ สระบุรี-นครราชสีมา ให้ดูเป็นตัวอย่างโดยรัฐบาลไทย ไม่ต้องเสียเงินเลยสักสตางค์เดียว”

เมื่อครั้งเข้าดำรงตำแหน่งรองผู้ว่าการในปี พ.ศ. 2496 กับนายพิสุทธ์ นิมมานเหมินท์ หัวหน้าฝ่ายการคลัง
ขณะนั้น อาจารย์ปวย อายุ 36 ปี

สำหรับผู้ที่มีความสนทนสนมคุ้นเคยมาก่อน และดำรงตำแหน่งหน้าที่สำคัญขณะที่ ดร.ปวยฯ เข้ามาดำรงตำแหน่งผู้ว่าการนั้น ผมจะเลือกนำมากล่าวเฉพาะผู้ที่มีความใกล้ชิดสนิทสนมเป็นพิเศษเท่านั้น

คนแรกคือคุณพิสุทธ์ นิมมานเหมินท์ ท่านผู้นี้เป็นนักเรียนทุนของกรมศุลกากร เดินทางไปศึกษาชั้นปริญญาตรีและการพาณิชย์ (B, Com.) ที่ London School of Economics อันเป็นสถาบันการศึกษาเดียวกับ ดร.ปวยฯ และหลังจากเดินทางกลับแล้วก็ได้รับมอบหมายให้ช่วยปฏิบัติงานในกรมบัญชีกลางด้วยเหตุที่กำลังอยู่ในช่วงเวลาที่มีการเตรียมการเพื่อจัดตั้งสำนักงานธนาคารชาติไทย และหลังจากนั้นเมื่อมีการจัดตั้งธนาคารแห่งประเทศไทยในปี พ.ศ. 2485 ก็ลาออกจากราชการและมาปฏิบัติงานกับธนาคารแห่งประเทศไทยโดยตลอด ดำรงตำแหน่งหน้าที่สำคัญ ๆ เรื่อยมา จนกระทั่งก้าวขึ้นสู่ตำแหน่ง

รองผู้ว่าการ และตำแหน่งผู้ว่าการในที่สุด ขณะเมื่อดร.ปวยฯ เข้าไปเป็นผู้ว่าการในระยะแรก ๆ นั้น คุณพิสุทธ์ฯ ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการช่วยผู้ว่าการ

เพียงไม่กี่นาทีหลังจากรับมอบงานในหน้าที่ผู้ว่าการแล้ว เมื่อผมผลัดประตู่ห้องทำงานท่าน ก็พบว่ากำลังพูดคุยอย่างสนุกสนานกับคุณพิสุทธ์ฯ พอเห็นผม คุณพิสุทธ์ฯ ก็ขยับเก้าอี้จะลุกขึ้น

“นายอย่าเพิ่งไปเลยนะ อยู่คุยเป็นเพื่อนเราก่อน”

ได้ยินประโยคนั้นแล้ว ใคร ๆ ก็คงจะอดขันไม่ได้เหมือนกัน จากนั้นเพื่อนสนิททั้งสองก็คงคุยกันต่อไปอีกเป็นหลายนาที

สุพล เย็นอุรา “ดร.ปวย อังคาร 12 ปี 2 เดือน 4 วัน ในตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย”

รองผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย 2496 ที่ปรึกษาเศรษฐกิจการคลังประจำสถาน เอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงลอนดอน 2496-2502 (1)

เมื่อดำรงตำแหน่งรองผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยได้เพียง 7 เดือนเศษ มรสุมทางการเมืองก็โหมกระหน่ำนาย อึ้งภากรณ์อีกครั้งหนึ่ง เหตุเกิดจากจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ต้องการ “ซื้อ” สหธนาคารกรุงเทพจำกัด จากนายสัทท มหาคุณ แต่เนื่องจากธนาคารแห่งนั้นต้องเสียค่าปรับแก่ธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นจำนวนหลายล้านบาท ด้วยเหตุที่ปฏิบัติฝ่าฝืนระเบียบของธนาคารแห่งประเทศไทย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และผู้มีอำนาจทางการเมืองในขณะนั้น ต้องการให้ธนาคารแห่งประเทศไทยยกเลิกการปรับ แต่นายป๋วยไม่ดำเนินนโยบายลุตามลม จึงต้องออกจากตำแหน่งรองผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยในปลายปี 2496 นับเป็นผู้ดำรงตำแหน่งรองผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยในช่วงเวลาสั้นที่สุดในประวัติศาสตร์ของธนาคารกลางแห่งนี้

ในระยะไล่เลี่ยกันต่อมานั้น พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ ได้พยายามบีบบังคับให้กระทรวงการคลังและธนาคารแห่งประเทศไทยว่าจ้างบริษัทที่ตนมีผลประโยชน์เป็นผู้พิมพ์ธนบัตรไทย แทนบริษัทโฮมส์เดอลารู จำกัด พระบริรักษ์ยยุทธกิจ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังในขณะนั้น ได้ถามความเห็นนายป๋วย อึ้งภากรณ์ และส่งไปตักพิจารณาของบริษัทดังกล่าวในสหรัฐอเมริกา เมื่อไปถึง นายอลัน ดัลเลส (ผู้อำนวยการคนแรกขององค์การซี.ไอ.เอ. และเป็นพี่ชายของนายจอห์น ฟอสเตอร์ ดัลเลส รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอเมริกันในสมัยประธานาธิบดีไอเซนฮาวร์) ได้พยายามเกลี้ยกล่อมด้วยเหตุผลต่าง ๆ นานาให้ปฏิบัติตามข้อเสนอของ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ แต่นายป๋วยเห็นว่า บริษัทดังกล่าวหากมีการเป็นกิจจะลักษณะอันน่าเชื่อถือแต่ประการใดไม่ จึงมีบันทึกถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เสนอให้พิมพ์ธนบัตรไทยกับบริษัทโฮมส์เดอลารู จำกัด ต่อไป

การขัดขวางผลประโยชน์ของผู้ทรงอิทธิพลทางการเมืองในช่วงแห่งยุคหมิพของการเมืองไทยครั้งนี้ ยังผลให้สวัสดิภาพแห่งชีวิตหมดสิ้นไป นายป๋วยจึงติดต่อกาสดรอาจารย์เฟรเดอริก เบนเนม (ซึ่งเคยเป็นอาจารย์ในสมัยที่เรียนอยู่ที่ London School of Economics) เพื่อนำไปทำวิจัย ณ Chatham House ในกรุงลอนดอน แต่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังขณะนั้นช่วยให้ได้รับตำแหน่งที่ปรึกษาทางเศรษฐกิจการคลังประจำสถานเอกอัครราชทูตไทยในอังกฤษแทน นายป๋วยรับตำแหน่งนี้ในปี 2499 ในระหว่างปี 2499-2501 นอกจากจะทำหน้าที่เป็นผู้แทนกระทรวงการคลังแล้ว ยังมีส่วนช่วยให้ไทยขายดีบุกและยางพาราแก่อังกฤษและประเทศต่างๆ ในยุโรปได้มากขึ้น

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, รัสสรรค์ ธนะพรพันธุ์ “ป๋วย อึ้งภากรณ์
ชีวิตและงาน”

กับนายสมหมาย อุณหะกุล ที่ธนาคารแห่งประเทศไทย

สุรพล เย็นอุรา "ดร.ป่วย อังภากรณ์ 12 ปี 2 เดือน 4 วัน
ในตำแหน่งผู้อำนวยการธนาคารแห่งประเทศไทย"

65

คุณหญิงสุภาพ ยศสุนทร กับอาจารย์ป๋วย

รองผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย 2496 ที่ปรึกษาเศรษฐกิจการคลังประจำสภาน เอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงลอนดอน 2499-2502 (3)

เพื่อนสนิทคนสุดท้ายของ ดร.ป๋วยฯ ที่ผมจะกล่าวถึงก็คือ
คุณหญิงสุภาพ ยศสุนทร

คุณหญิงฯ สำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาตรีแขนงการพาณิชย์จาก
มหาวิทยาลัยเบอร์มิงแฮม ประเทศอังกฤษ (สถาบันและแขนงวิชา
เดียวกับคุณเล้ง ศรีสมวงศ์ คุณเกษม ศรีพยัคฆ์ และคุณโชติ
คุณะเกษม) เป็นผู้หนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในขบวนการเสรีไทยด้าน
ประเทศอังกฤษ ทั้ง ๆ ที่เป็นสตรี โดยทำหน้าที่เป็นผู้อ่านข่าวต่อต้าน
การปฏิบัติการของกองทัพญี่ปุ่นในประเทศไทย อยู่ที่สถานีวิทย
กระจายเสียงกรุงนิวเดลี อินเดีย คุณหญิงฯ มีชื่อเสียงเป็นที่
ยอมรับทั้งภายในและต่างประเทศในเรื่องความเชี่ยวชาญทางด้านการ
เงินและการคลัง โดยเฉพาะการใช้ภาษาอังกฤษนั้นเป็นที่ยอมรับกัน
ว่าดีเด่นทั้งการพูดและการเขียน ขณะที่ ดร.ป๋วยฯ เข้าดำรง
ตำแหน่งนั้น คุณหญิงฯ ยังรักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการฝ่าย
วิชาการ ต่อปีถัดมาจึงได้เป็นผู้อำนวยการ ตำแหน่งหน้าที่ท้ายสุด
ก่อนจะเดินทางไปปฏิบัติงานที่ธนาคารโลกในฐานะกรรมการบริหาร
ก็ได้แก่ ผู้อำนวยการช่วยผู้ว่าการ หลังจากครบวาระและเดินทาง
กลับมาปฏิบัติงานกับธนาคารชาติได้ไม่นาน ก็เสียชีวิตด้วยโรค
มะเร็งปอดเมื่อ พ.ศ. 2517 ขณะที่มีอายุเพียง 53 ปีเศษเท่านั้น

ความสัมพันธ์ระหว่าง ดร.ป๋วยฯ กับคุณหญิงสุภาพฯ อยู่ใน
ระดับใด ย่อมเห็นได้จากส่วนหนึ่งแห่งข้อเขียนไว้อาลัยของ ดร.ป๋วยฯ
ซึ่งกระทำในวาระที่มีการพระราชทานเพลิงศพคุณหญิงฯ

“...สุภาพอายุน้อยกว่าผม เรียนที่หลังผม จึงตกเป็นหน้าที่เป็น
ผู้ช่วยผมอยู่ตลอดเวลา แต่ถ้าพูดโดยปราศจากอคติแล้ว ถ้าจะกลับ
หน้าที่กัน ให้สุภาพเป็นหัวหน้า ผมเป็นผู้ช่วย ก็ะราบรื่นและได้
ประโยชน์อย่างเดียวกัน เพราะสติปัญญา ความรอบรู้ ความริเริ่ม
ความกว้างขวางของสุภาพนับได้ว่ายอดเยี่ยมหาเสมอเหมือนได้ยาก
ผมพูดเช่นนั้นได้เต็มปากเพราะตลอดเวลาที่ผมเป็นรองผู้ว่าการ
(7 เดือน) และเป็นผู้ว่าการธนาคารชาติ (12 ปี) สุภาพเป็นคู่คิด
เป็นหัวคิดให้ เป็นหูเป็นตาให้อย่างสนิทสนม สุภาพมีนิสัยไม่เกรงใจ
นาย ยิ่งนายอย่างผมยิ่งไม่เกรงใจ เพราะสนิทสนมกันมาก ฉะนั้น
เวลาสุภาพวินิจฉัยปัญหาต่าง ๆ ของธนาคารชาติ สังเกตได้ว่าสุภาพ
วินิจฉัยอย่างตรงไปตรงมา เอาใจของผู้ว่าการไปใส่ใจของสุภาพ
วินิจฉัยด้วยความรับผิดชอบเสมือนตนเองเป็นผู้ว่าการ แน่ละ
บางครั้งย่อมมีความคิดเห็นขัดกัน และเมื่อได้เถียงกันไปสักพักใหญ่
ต่างคนต่างหยุดหัวเราะสักระยะแล้วถามซึ่งกันและกันว่า ใครเป็น
ผู้ว่าการกันแน่?...”

สุรพล เย็นอุรา “ดร.ป๋วย อึ้งภากรณ์ 12 ปี 2 เดือน 4 วัน ในตำแหน่ง
ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย”

บ้านซอยอารี ถนนพหลโยธิน

กับบุตรชายคนโตและคนกลาง

กับบุตรชายคนโต

ปภรรยา นางมกาเริต

บ้านและครอบครัว

“ความอบอุ่นในครอบครัว มีอันส่งผลมาถึงลูก เพราะทำให้ลูกเมื่อได้รับความอบอุ่นก็มีปัญหาน้อย แม้ว่าจะเป็นลูกครึ่งชาติตามปากตลาดเขวากัน ลูกของเราทั้ง 3 คน พระคุณช่วยไม่ให้ประพัตติล้าละเลเทเมอย่างลูกคนอื่นเขาประสบกัน ต่างก็มีสติปัญญาได้เรียนจบชั้นปริญญาของมหาวิทยาลัยในอังกฤษทั้งนั้น และที่สำคัญกว่านั้นคือ ไม่มีใครเสพยาเสพติดให้โทษ ไม่มัวเมาในกามคุณ ไม่หลงใหลในอบายมุขนาๆ ประการ เป็นผู้เชื่อในอหิงสา ความไม่ประทุษร้ายแต่ใครๆ รักความสัตย์สุจริต รักเสรีภาพประชาธิปไตย และเลื่อมใสการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสาธารณชน คุณสมบัติของลูกนี้ทั้งในการศึกษา ความประพัตติ นิสัย สันดาน เขาได้มาจากแม่ของเขาเป็นส่วนใหญ่”

“บ้านผมไม่ได้ซื้อระหว่างสงคราม ซื้อเมื่อเลิกสงครามแล้วระหว่างสงบ พี่เอสดี คิดจะกลับบ้าน จึงเขียนถึงพี่สาวให้หาบ้านให้ที่พี่สาวกำลังซื้อสำหรับเขาเอง เขาเลยโอนมาให้ผม ผมมีปัญหาชำระค่าบ้านเพียงครึ่งหนึ่ง (30,000 บาท เก็บออมไว้ระหว่างเป็นทหาร) เป็นหนี้ธนาคารอีกครั้งหนึ่ง ผ่อนชำระด้วยเงินออมอีก 3-4 ปีจึงหมดหนี้”

“จอมพลสฤษดิ์ ถึงแม้ว่าจะโกรธเคืองผมเมื่อ พ.ศ. 2496 ก็คงจะหายโกรธแล้ว และคงจะเห็นว่า ผมเป็นคนซื่อสัตย์ต่อแผ่นดิน จึงได้ให้ความไว้วางใจในเรื่องตำแหน่งหน้าที่ราชการ จอมพลสฤษดิ์ได้พูดกับผมสองสามครั้งว่า คุณป่วย ผมรู้ดอกว่าบ้านของคุณเป็นเรือนไม้เล็ก ๆ อยู่ไม่สบาย เอาไหม ผมจะสร้างตึกให้อยู่อย่างสบาย ผมก็ตอบท่านว่าขอบพระคุณ แต่ผมอยู่สบายแล้ว ไม่เคยบ่นว่าไม่สบายเลย ครั้นท่านเข้าซั้หนักเข้า ก็เลยพูดที่เล่นที่จริงว่า เมียผมเขาไม่ชอบอยู่ตึก ถ้าท่านสร้างตึกให้ก็จะเข้าอยู่ไม่ได้”

ผมคิดว่าถ้าอาจารย์ปภรรยาที่ไม่ใช่แหม่มคนนั้น อาจารย์คงเป็นคนดีไม่มากเท่านี้ แม้ผมคิดว่าจะไม่มีใครสามารถทำลายความดีอาจารย์ได้ แต่ถ้าภรรยาคนอื่นอาจอยากมีหน้ามีตาบ้างอะไรบ้าง คงทำให้อาจารย์ต้องหนักใจ อาจจะต้องทำอะไร ดีมาก ๆ อย่างที่ผมเรียนในวันนี้ไม่ได้ก็ได้ เพราะฉะนั้นผมคิดว่าถ้าเรานึกอะไร นึกถึงอาจารย์ ก็ควรนึกถึงแหม่มด้วย

ดร.อรุณ ธรรมโน จาก “คิดถึงอาจารย์ป่วย”

จิตรกรรมช่างไม้: เทศาไทย

महाराष्ट्र

[illegible][illegible]

मृदुलः शुभो मे भवति

၁။ မြန်မာနိုင်ငံတော်အတွင်းရှိ မြို့များကို အုပ်စုခွဲခြားခြင်း
 ၂။ မြို့များကို အုပ်စုခွဲခြားခြင်း
 ၃။ မြို့များကို အုပ်စုခွဲခြားခြင်း
 ၄။ မြို့များကို အုပ်စုခွဲခြားခြင်း
 ၅။ မြို့များကို အုပ်စုခွဲခြားခြင်း
 ၆။ မြို့များကို အုပ်စုခွဲခြားခြင်း
 ၇။ မြို့များကို အုပ်စုခွဲခြားခြင်း
 ၈။ မြို့များကို အုပ်စုခွဲခြားခြင်း
 ၉။ မြို့များကို အုပ်စုခွဲခြားခြင်း
 ၁၀။ မြို့များကို အုပ်စုခွဲခြားခြင်း

၁။ နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်ရှိရန် အလှူဒါနကို ပြုလုပ်ရန်
 ၂။ နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်ရှိရန် အနာမိဒ္ဓိကို ဝိပဿနာပြုလုပ်ရန်
 ၃။ နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်ရှိရန် အနာမိဒ္ဓိကို ဝိပဿနာပြုလုပ်ရန်
 ၄။ နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်ရှိရန် အနာမိဒ္ဓိကို ဝိပဿနာပြုလုပ်ရန်
 ၅။ နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်ရှိရန် အနာမိဒ္ဓိကို ဝိပဿနာပြုလုပ်ရန်
 ၆။ နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်ရှိရန် အနာမိဒ္ဓိကို ဝိပဿနာပြုလုပ်ရန်
 ၇။ နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်ရှိရန် အနာမိဒ္ဓိကို ဝိပဿနာပြုလုပ်ရန်
 ၈။ နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်ရှိရန် အနာမိဒ္ဓိကို ဝိပဿနာပြုလုပ်ရန်
 ၉။ နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်ရှိရန် အနာမိဒ္ဓိကို ဝိပဿနာပြုလုပ်ရန်
 ၁၀။ နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်ရှိရန် အနာမိဒ္ဓိကို ဝိပဿနာပြုလုပ်ရန်

[illegible][illegible]

11. Von der gemeinsamen wachsenden Natur

Doc Hunt

no / 27/53.

5 2 4 3 1

150 gms Linn. 50 lbs 10-lb.

7. 125

64. 2. 03

$\frac{22 \text{ mts}}{30 \text{ l}}$

ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย 2502-2514

คำกล่าวของนายปวย อึ้งภากรณ์

ในวาระรับมอบงานในตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย
เมื่อ 15 มิถุนายน 2502

"เมื่อคุณโชติ คุณะเกษม มีเหตุอันเป็นไปต้องออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ผมยังประชุมคณะมนตรีที่ปรึกษาอยู่ทีลอนดอน จอมพลสฤษดิ์ได้มีโทรเลขถึงผมเรียกร้องให้รับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังแทน ในขณะที่นั้นจอมพลสฤษดิ์มีอำนาจมาก ชี้ต้นตาย ชี้ปลายเป็น ผมไม่แน่ว่าถ้าปฏิเสธแล้วจะเกิดอะไรขึ้น แต่ก็ต้องปฏิเสธ จึงมีโทรเลขตอบท่านว่า ผมไม่ขอรับตำแหน่งนี้เพราะได้สาบานไว้เมื่อตอนเข้าเป็นเสรีไทยว่า จะไม่รับตำแหน่งการเมืองใด ๆ จนกว่าจะเกษียณอายุราชการ (เพื่อให้แน่ใจว่าการเข้าเป็นเสรีไทยนั้นไม่ใช่เพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว) จอมพลสฤษดิ์ได้มีโทรเลขอีกฉบับหนึ่งเร่งเร้าให้ผมรับ "ประเทศชาติกำลังอยู่ในภาวะคับขันทางเศรษฐกิจ เห็นมีแต่คุณที่จะช่วยผมได้..." แต่ผมก็มีโทรเลขตอบมาว่า ผมยินดีรับใช้ประเทศชาติทุกอย่าง แต่ไม่ใช่วานะรัฐมนตรี ท่านนายกรัฐมนตรีคงจะไม่ต้องการรัฐมนตรีที่ทวนคำสาบานเป็นแน่ จอมพลสฤษดิ์จึงเงียบไป และตั้งผู้อื่นขึ้นมาแทน พอผมกลับจากการประชุมคณะมนตรีที่ปรึกษา จอมพลสฤษดิ์จึงได้แต่งตั้งให้ผมเป็นผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย"

ธนาคารกรุงเทพ เลี้ยงรับรองที่ยอยง 24 มิถุนายน 2503

"...ผมใคร่จะขอเรียนเสียแต่ตอนนี่ว่า ในการที่ผมรับตำแหน่งในธนาคารนี้ ท่านผู้ใหญ่ในราชการก็ทราบอยู่ดีว่า ผมมีตำแหน่งอีกหลายตำแหน่งที่ต้องปฏิบัติอยู่เวลานี้ นอกจากจะเป็น ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยแล้ว ผมยังต้องเป็นผู้อำนวยการสำนักงบประมาณที่ปรึกษาฝ่ายเศรษฐกิจและการคลังประจำสถานเอกอัครราชทูตไทยกรุงลอนดอน และยังมีตำแหน่งเป็นผู้แทนไทยถาวรในคณะมนตรีที่ปรึกษาระหว่างประเทศอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีตำแหน่งเล็ก ๆ น้อย ๆ อีกหลายตำแหน่ง เพราะฉะนั้นผมจะอุทิศเวลาให้แก่ธนาคารมิได้เต็มที่เท่าที่ควรจะเป็นถ้าผมมีหน้าที่นี้เพียงตำแหน่งเดียว ความจริงผมใคร่จะรับตำแหน่งเดียวมากกว่าหลายตำแหน่ง ที่ผมต้องรับตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยโดยที่มีข้อผูกพันทางอื่นอยู่ย่อมมีความหนักใจอยู่มาก นอกจากนั้นผมยังจะมีได้อยู่ในประเทศไทยตลอดเวลาอีกด้วย โดยที่รัฐบาลได้กำหนดไว้ว่าให้เดินทางไป ๆ มา ๆ ทั้งนี้เพื่อราชการสำคัญบางอย่างซึ่งไม่ใช่เกี่ยวแต่เรื่องเงินทองเท่านั้น แต่เกี่ยวกับเรื่องเกียรติยศชื่อเสียงของประเทศชาติด้วย เพราะฉะนั้นผมจะทำงานอะไรให้สำเร็จลุล่วงไป จึงต้องอาศัยได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ใหญ่น้อยของธนาคารตั้งแต่ท่านรองผู้ว่าการลงไปจนถึงเสมียนพนักงานเป็นสำคัญ และจะเป็นภาระอันเพิ่มขึ้นสำหรับท่านรองผู้ว่าการและพนักงานชั้นผู้ใหญ่เป็นอันมาก

ผมขอถือโอกาสเสนอว่า งานที่เกี่ยวกับเงินนั้นไม่ว่าจะเป็นงานของธนาคารชาติ การเงิน การงบประมาณ หรือการคลังก็ดี ย่อมต้องการความเชื่อถือ ถ้าเรามีความเชื่อถือซึ่งกันและกันแล้ว ถึงแม้ว่าจะไม่ได้ทำงานร่วมกันตลอดเวลา ก็คงจะอำนวยความสะดวกให้การงานเป็นผลสำเร็จไปได้โดยไม่ต้องมาประจำอยู่ใกล้ชิด ความเชื่อถือเป็นปัจจัยอันสำคัญที่จะทำให้การงานของประเทศและการงานของธนาคารเป็นไปโดยเรียบร้อย..."

12/6/53

Album 1953-54 cocktail reception at
Dinner given at 1000 Ratchadaphi Rd. 15/6/53
by 1000 Ratchadaphi Rd. 15/6/53
15/6/53

เลี้ยงรับรอง Radius Pranizo ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยอินโดนีเซีย

กับผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยศรีลังกา, ฟิลิปปินส์, ลาว และสิงคโปร์

สร้างและพัฒนาคณะ

“เมื่อผมกลับจากออสเตรเลียในปี พ.ศ. 2496 คุณป๋วยก็โทรไปที่บ้าน ชวนผมมาทำงานที่กระทรวงการคลัง วิธีการพูดของคุณป๋วยนั้นเต็มไปด้วยเหตุผล และเป็นທີ່ประจักษ์ต่อมามากว่าบุคคลนี้มีวิจ্ঞาและการกระทำที่จริงจังและจริงใจ มีความปรารถนาดีกับทุกคน...ผมจึงตกลงเข้าทำงานที่กระทรวงการคลัง

ผมมีโอกาสดำรงตำแหน่งภายใต้การบังคับบัญชาของคุณป๋วยอยู่ปีเศษจนเดือนกันยายน ปี พ.ศ. 2498 ผมก็ได้รับทุนจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศไปฝึกงานที่สหรัฐอเมริกา และได้เรียนต่อจนจบปริญญาโท เมื่อผมกลับมา คุณป๋วยก็มีเหตุทางการเมืองไปรับตำแหน่งที่ปรึกษาเศรษฐกิจและการคลัง ณ กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ ไม่เจอกันอีก จนปี พ.ศ. 2503 ผมย้ายไปรับตำแหน่งผู้ช่วยที่ปรึกษาเศรษฐกิจการคลังที่วอชิงตัน และในปี 2504 รักษาการคนที่ปรึกษาเศรษฐกิจฯ จนถึงปี 2507 คุณป๋วยขณะนั้นมีตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการสำนักงานเศรษฐกิจการคลังควบคู่ไปกับตำแหน่งผู้อำนวยการธนาคารชาติ เราติดต่อกันอยู่เสมอ และเมื่อผมกลับมาในปลายปี 2507 ก็ได้มาอยู่กับคุณป๋วย 2-3 เดือน ก่อนย้ายไปเป็นรองอธิบดีกรมทางหลวง ซึ่งมูลเหตุที่ย้ายไปนั้น ก็มาจากคุณป๋วยด้วย เนื่องจากตอนนั้นท่านเป็นประธานกรรมการวางแผนพัฒนาทางหลวงของประเทศอยู่

ถึงแม้ผมจะทำงานกับคุณป๋วยในช่วงระยะเวลาอันสั้น แต่ก็มีความรู้สึกว่าคุณป๋วยเป็นผู้บังคับบัญชาที่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด ไม่ดูถูกคนอื่นที่มีสติปัญญาน้อยกว่า เป็นผู้ที่มีความหนักแน่นและเยือกเย็นไม่ว่าจะอยู่ในภาวะการณ์ใด ๆ ข้าราชการที่มีโอกาสทำงานด้วยจะรู้สึกว่าคุณป๋วยมุ่งสร้างและพัฒนาคณะหนุ่ม ๆ สาว ๆ โดยการให้กำลังใจ ให้คำแนะนำและสนับสนุน ท่านพูดอยู่เสมอว่า อีกหน่อยพวกคุณป๋วยก็จะพ้นหน้าที่ไปแล้ว พวกคุณจะต้องรับภาระช่วยทำงานให้ชาติบ้านเมืองต่อไป...ที่คุณป๋วยพูดเช่นนั้นสะท้อนถึงความคิดในการมองการณ์ไกลอย่างไม่หลงตัวเอง บรรดาพนักงานในสังกัดชาติกระทรวงการคลัง สถาปนาฯ จำนวนไม่น้อยที่ดำรงตำแหน่งสำคัญอยู่ในขณะนี้ เป็นผู้ที่คุณป๋วยเคยให้ความสนับสนุนทั้งสิ้น”

นกุล ประจวบเหมาะ สารคดี, ตุลาคม 2529

การประชุม SEACEN (ผู้ว่าการธนาคารกลางในประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้) ครั้งแรกที่กรุงเทพฯ ปี 2509

เลี้ยงต้อนรับ Nelson Rockefeller ผู้ว่าการรัฐนิวยอร์ก

เลี้ยงรับรองนายกรัฐมนตรีลอนดอน 19 สิงหาคม 2510

ครบรอบ 25 ปี ธนาคารแห่งประเทศไทย 2510

การประชุม SEACEN GOVERNORS ครั้งที่ 4 ที่ประเทศอินโดนีเซีย ปี 2512

เลี้ยงรับรองผู้แทนธนาคารโลก ปี 2512

พิธีเปิด ชปท. สาขาสุรินทร์ ปี 2512

จอมพลถนอม กิตติขจร เป็นประธานเปิดการประชุม SEACEN ครั้งที่ 5 ที่กรุงเทพฯ ปี 2513

เลี้ยงต้อนรับผู้เข้าร่วมประชุม SEACEN ที่ ธปท. สาขาลำปาง

จอมพลถนอม กิตติขจร

“นายกรัฐมนตรีที่มีความเมตตาแก่ผมมากที่สุดในตอนที่ผมรับราชการ คือจอมพลถนอม กิตติขจร ท่านผู้นั้นนอกจากจะร่วมเรียนในวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรโดยท่านเป็นหัวหน้าชั้นแล้ว ท่านยังให้ความไว้วางใจผมเป็นพิเศษ ระหว่างที่ท่านเป็นรองนายกรัฐมนตรีอยู่ มีเรื่องอะไรเกี่ยวกับตัวผมท่านก็ช่วยแก้ไข มีงานสำคัญบางชิ้นที่คณะรัฐมนตรีจะมอบหมายให้ใครทำ ท่านก็มักจะเสนอชื่อผม ความสัมพันธ์ทางส่วนตัวระหว่างท่านกับผมก็เป็นไปอย่างสนิทสนม ฉะนั้นที่ผมได้เขียนจดหมายนายเข้ม เย็นยิ่ง ไปท้วงท่านเมื่อทำ “การปฏิวัติ” ใน พ.ศ. 2514 นั้น ผมเขียนด้วยความหวังดีต่อท่าน และได้เจ้าหน้าที่ของมีหนังสือนำถึงท่านโดยตรง แจ้งให้ทราบแน่ชัดว่า จดหมายนี้มาจากผม ต่อเมื่อท่านไม่มีปฏิกิริยาตอบอย่างใด ผมจึงนำเอาจดหมายนี้ออกตีพิมพ์เป็นจดหมายเปิดผนึก

ก่อนหน้านั้นสักสามสี่ปี ผมได้ไปขอพบท่านเป็นการส่วนตัว ท่านให้ไปพบที่กระทรวงกลาโหม ในห้องนั้นมีแต่ท่านและผมเท่านั้น ผมได้เรียนท่านว่า บรรดาญาติสนิทของท่านนั้นมีชื่อเสียงไปในเชิงที่ไม่ดี เพราะทุจริตเบียดเบียนราษฎรและพ่อค้า กับกระทำการผิดกฎหมายหลายเรื่อง ผมเล่าให้ท่านฟังเป็นเรื่อง ๆ จอมพลถนอม ก็ออกไปครู่หนึ่ง และขอบคุณผมที่นำเรื่องมาบอก และท่านว่าท่านก็ได้ห้ามไปแล้วโดยทั่วไป จะทำมาหากินอย่างไรก็ไม่ห้าม แต่อย่าเอาเปรียบคนอื่น ท่านก็รับคำว่าท่านจะดูเรื่องนี้และจัดการอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่พฤติกรรมที่ปรากฏมานั้นแสดงว่าไม่ได้ผล

ครั้งหนึ่ง รัฐบาลของจอมพลถนอมประกาศออกมาห้ามมิให้รัฐมนตรีทั้งหลายประกอบการค้าหรือเป็นประธานกรรมการ กรรมการในธุรกิจต่าง ๆ ในการแสดงสุนทรพจน์ประจำปีที่สภามหาชนาการไทย ผมจึงผูกเป็นคำกลอนยกย่องจอมพลถนอมว่าท่านทำดี แต่ยังมีรัฐมนตรีหลายท่านเป็นประธานหรือกรรมการธนาคารพาณิชย์อยู่ หรือว่าธนาคารพาณิชย์ ไม่ใช่การค้า ในสองสามวันต่อมาจอมพลถนอมก็ลาออกจากประธานกรรมการธนาคารพาณิชย์ แต่ไม่ปรากฏว่ามีรัฐมนตรีอื่นใดลาออกตามท่าน”

“...ความจริงดังกล่าวหมายรวมถึงความจริงใจด้วย คือ ความสัมพันธ์ระหว่างคนหนึ่งกับอีกคนหนึ่งต้องตั้งอยู่บนรากฐานแห่งความจริงใจ เฉพาะอย่างยิ่งเมื่อฝ่ายหนึ่งตกทุกข์ได้ยาก อีกฝ่ายหนึ่งต้องมีความมั่นคงเสมอต้นเสมอปลาย มิใช่ว่าเมื่อเขาได้มีอำนาจวาสนาก็พินอบพิเทาเคารพรักใคร่ พอเขาได้ทุกข์ก็หลีกเลี่ยงไม่เหลียวแล การที่ผมได้ไปเยี่ยมอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ที่ปารีส และได้ไปเยี่ยมจอมพลถนอม กิตติขจร ที่สิงคโปร์ ก็ด้วยเหตุนี้ ไม่ใช่เรื่องของผู้อื่นที่จะโจษจันกันไปต่าง ๆ นานา โดยไม่คำนึงถึงสัจธรรม”

พาส์เข้าร่วมประชุมไปลำปาง

พบอาจารย์ปรีดี 2513, 2514-16

“เมื่ออาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ออกจากประเทศจีนมาอยู่ฝรั่งเศส เมื่อปี 2513 ผมได้กำหนดไว้ก่อนแล้วว่า จะไปพักตากอากาศในประเทศฝรั่งเศส ทั้งนี้โดยไม่ได้ทราบล่วงหน้าว่าอาจารย์ปรีดีจะออกมาเมื่อท่านออกมาแล้วก็ได้คิดว่าสมควรจะไปเยี่ยมท่านเป็นการคารวะส่วนตัวในฐานะศิษย์อาจารย์และในฐานะที่เป็นเสรีไทยได้บังคับบัญชาของท่าน ผมจึงได้เข้าพบจอมพลถนอมก่อนออกเดินทาง เพื่อเรียนท่านว่าผมจะไปเยี่ยมอาจารย์ปรีดี จอมพลถนอมก็แสดงความยินดีและยังได้ฝากให้ผมนำความไปเรียนอาจารย์ปรีดีด้วย ผมก็รับเป็นสื่อให้และยังได้นำความจากอาจารย์ปรีดีมาเรียนจอมพลถนอมด้วย ต่อมาเมื่ออาจารย์ปรีดีฟ้องรัฐบาลไทยให้ออกหนังสือเดินทางให้ และให้จ่ายเงินบำนาญ ผมก็ได้เป็นสื่อให้ทั้งสองฝ่ายตกลงกันเป็นที่เรียบร้อยนอกศาล จอมพลถนอมก็ยังได้แสดงความชื่นชมยินดีที่ผมได้จัดการให้สำเร็จเป็นที่เรียบร้อย”

ปริญสตัน 2514

มหาวิทยาลัยปรีณสตัน® 2513-2514

“ในระหว่างระหว่าง 1 ตุลาคม 2513 กับ 28 กุมภาพันธ์ 2514 ผมได้รับเชิญให้ไปเยือนมหาวิทยาลัยปารีสสถาน ฐานเป็นนักวิจัยอาวุโสทางเศรษฐศาสตร์ประจำวิทยาลัย วูดโรวด์สัน ซึ่งมีชื่อเต็มว่าเป็นวิทยาลัยเพื่อรัฐประศาสนศาสตร์และกิจการระหว่างประเทศ (Public and International Affairs) ผมมีหน้าที่บรรยายและนำสัมมนาเรื่องการพัฒนาประเทศ ซึ่งใช้เวลา 6 ครั้ง ครั้งละครึ่งวัน นอกจากนั้น ทางมหาวิทยาลัยปล่อยให้ผมใช้เวลาว่างได้ตามความพอใจ ผมใช้เวลาว่างดังกล่าวนั้น เตรียมการบรรยายอย่างหนึ่ง เปิดโอกาสให้นักศึกษาเข้าพบ เพื่อปรึกษาหารือในเรื่อง การเรียนอย่างหนึ่ง ทำการศึกษาเรื่องบริหาร และจัดงานมหาวิทยาลัยอย่างหนึ่ง และรับเชิญไปบรรยายในมหาวิทยาลัยอื่น อีกอย่างหนึ่ง”

১০০ জন সদস্য অন্তর্ভুক্ত।

๒๒. ๒๓. ๒๔. ๒๕. ๒๖. ๒๗. ๒๘. ๒๙. ๓๐. ๓๑. ๓๒. ๓๓. ๓๔. ๓๕. ๓๖. ๓๗. ๓๘. ๓๙. ๔๐. ๔๑. ๔๒. ๔๓. ๔๔. ๔๕. ๔๖. ๔๗. ๔๘. ๔๙. ๕๐. ๕๑. ๕๒. ๕๓. ๕๔. ๕๕. ๕๖. ๕๗. ๕๘. ๕๙. ๖๐. ๖๑. ๖๒. ๖๓. ๖๔. ๖๕. ๖๖. ๖๗. ๖๘. ๖๙. ๗๐. ๗๑. ๗๒. ๗๓. ๗๔. ๗๕. ๗๖. ๗๗. ๗๘. ๗๙. ๘๐. ๘๑. ๘๒. ๘๓. ๘๔. ๘๕. ๘๖. ๘๗. ๘๘. ๘๙. ๙๐. ๙๑. ๙๒. ๙๓. ๙๔. ๙๕. ๙๖. ๙๗. ๙๘. ๙๙. ๑๐๐.

[illegible]

100 33000
 100 33000
 100 33000

✓
Loc-
10/11/99

U.
5/5/26

7a' 2' 2000 5mm
162: N 50

1500

"ကပ္ပမိတ္တ
မိတ္တံ ဝိပဿ"။

man's
D: k-wa mwa:ls

მეოცე წელს

1. $\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} = \frac{1}{4}$ $\frac{1}{4} \times \frac{1}{4} = \frac{1}{16}$ $\frac{1}{16} \times \frac{1}{16} = \frac{1}{256}$
 2. $\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} = \frac{1}{4}$ $\frac{1}{4} \times \frac{1}{4} = \frac{1}{16}$ $\frac{1}{16} \times \frac{1}{16} = \frac{1}{256}$
 3. $\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} = \frac{1}{4}$ $\frac{1}{4} \times \frac{1}{4} = \frac{1}{16}$ $\frac{1}{16} \times \frac{1}{16} = \frac{1}{256}$

rotig. für yonitzgen vum
Aurelia: A. x. nov. 1897 10' 10" mto

The first of these is the question of the
 the

Doc

187

3475700

3. 1953. 10. 20
 1. 1953. 10. 20
 2. 1953. 10. 20
 3. 1953. 10. 20
 4. 1953. 10. 20
 5. 1953. 10. 20
 6. 1953. 10. 20
 7. 1953. 10. 20
 8. 1953. 10. 20
 9. 1953. 10. 20
 10. 1953. 10. 20
 11. 1953. 10. 20
 12. 1953. 10. 20
 13. 1953. 10. 20
 14. 1953. 10. 20
 15. 1953. 10. 20
 16. 1953. 10. 20
 17. 1953. 10. 20
 18. 1953. 10. 20
 19. 1953. 10. 20
 20. 1953. 10. 20
 21. 1953. 10. 20
 22. 1953. 10. 20
 23. 1953. 10. 20
 24. 1953. 10. 20
 25. 1953. 10. 20
 26. 1953. 10. 20
 27. 1953. 10. 20
 28. 1953. 10. 20
 29. 1953. 10. 20
 30. 1953. 10. 20
 31. 1953. 10. 20
 32. 1953. 10. 20
 33. 1953. 10. 20
 34. 1953. 10. 20
 35. 1953. 10. 20
 36. 1953. 10. 20
 37. 1953. 10. 20
 38. 1953. 10. 20
 39. 1953. 10. 20
 40. 1953. 10. 20
 41. 1953. 10. 20
 42. 1953. 10. 20
 43. 1953. 10. 20
 44. 1953. 10. 20
 45. 1953. 10. 20
 46. 1953. 10. 20
 47. 1953. 10. 20
 48. 1953. 10. 20
 49. 1953. 10. 20
 50. 1953. 10. 20
 51. 1953. 10. 20
 52. 1953. 10. 20
 53. 1953. 10. 20
 54. 1953. 10. 20
 55. 1953. 10. 20
 56. 1953. 10. 20
 57. 1953. 10. 20
 58. 1953. 10. 20
 59. 1953. 10. 20
 60. 1953. 10. 20
 61. 1953. 10. 20
 62. 1953. 10. 20
 63. 1953. 10. 20
 64. 1953. 10. 20
 65. 1953. 10. 20
 66. 1953. 10. 20
 67. 1953. 10. 20
 68. 1953. 10. 20
 69. 1953. 10. 20
 70. 1953. 10. 20
 71. 1953. 10. 20
 72. 1953. 10. 20
 73. 1953. 10. 20
 74. 1953. 10. 20
 75. 1953. 10. 20
 76. 1953. 10. 20
 77. 1953. 10. 20
 78. 1953. 10. 20
 79. 1953. 10. 20
 80. 1953. 10. 20
 81. 1953. 10. 20
 82. 1953. 10. 20
 83. 1953. 10. 20
 84. 1953. 10. 20
 85. 1953. 10. 20
 86. 1953. 10. 20
 87. 1953. 10. 20
 88. 1953. 10. 20
 89. 1953. 10. 20
 90. 1953. 10. 20
 91. 1953. 10. 20
 92. 1953. 10. 20
 93. 1953. 10. 20
 94. 1953. 10. 20
 95. 1953. 10. 20
 96. 1953. 10. 20
 97. 1953. 10. 20
 98. 1953. 10. 20
 99. 1953. 10. 20
 100. 1953. 10. 20

Loc
20/4/21

[illegible]

४६८
२५/१/२५

การแทงหนังสือ (1)

ในหน้าที่ผู้ว่าการนั้น นอกจากภารกิจอื่น ๆ อันเป็นปกติแล้ว การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ระดับสูงของสถาบันการเงินต่าง ๆ ทั้งในและนอกประเทศโดยทางหนังสือมีอยู่มากมายและเป็นประจำ ในส่วนที่เป็นงานด้านวิชาการ ผู้ว่าการก็จะมอบให้ผู้รับผิดชอบในงานด้านนี้ เป็นผู้ร่างหนังสือให้ ถ้าเป็นในด้านอื่นซึ่งส่วนใหญ่เป็นการติดต่อ กึ่งส่วนตัว ก็จะมอบหมายให้หัวหน้าสำนักผู้ว่าการเป็นผู้จัดทำร่างเสนอ ผู้เป็นหัวหน้าสำนักผู้ว่าการจึงนอกจากจะต้องมีความสันทัดในการใช้ ภาษาต่างประเทศที่เหมาะสมและควรแก่ฐานะานุรูปของผู้ที่เขียนถึงแล้ว ยังจะต้องศึกษาเรียนรู้แนวทางของการโต้ตอบของผู้ที่จะลงชื่อคือ ผู้ว่าการแต่ละคนด้วย

คราวนั้น เขาจะต้องร่างหนังสือถึงบริษัทโรมัสเดอลารู เพื่อ แสดงความยินดีในวาระที่บริษัทฯ นั้นได้ดำเนินธุรกิจมาครบปีที่ 100

ร่างหนังสือดังกล่าวส่งมายัง ดร.ป๋วยฯ เมื่ออ่านแล้วท่านก็ ขีดเส้นใต้ความในประโยคหนึ่งในสำเนาของร่างพร้อมกับเขียนถากมาว่า

“คุณเทวไทย ช่วยบอกหน่อย ความที่ผมขีดเส้นใต้นี้หมายความว่า กระไร?”

ผู้ร่างหนังสือหรือนัยหนึ่งหัวหน้าสำนักผู้ว่าการชื่อ ม.ร.ว.เทวไทย เทวกุล เป็นผู้หนึ่งในจำนวนพนักงานของธนาคารชาติยุคนั้นเพียงไม่กี่คน ที่ได้รับการนิยมนยกย่องว่ามีฝีมือเป็นเยี่ยมในการเขียน ภาษาอังกฤษทั้งในด้านของสำนวนและความไพเราะ นอกจากนี้ใน โอกาสที่เห็นสมควรก็ยังผนวกบางถ้อยคำหรือบางประโยคที่เป็น ภาษาอื่นเข้าไปด้วย

แต่ความที่ถูกขีดเส้นใต้คราวนี้เป็นภาษาลาตินซึ่ง ดร.ป๋วยฯ ไม่สันทัดเช่นภาษาอังกฤษหรือฝรั่งเศส

คำอธิบายความหมายที่เป็นคำตอบของผู้ร่างก็คือ

“ขอให้โรมัสเดอลารูจงเจริญ”

พอผู้ว่าการเข้าใจอย่างนี้แล้ว ก็ลงชื่อส่งออกโดยไม่มีการลังเล หรือโต้แย้งอีกต่อไป

สำเนาที่ส่งกลับคืนให้ผู้ร่างในเวลาต่อมา ก็บรรจุลายมือให้อ่าน สองสามคำว่า

“ขอบคุณมากนะ คุณเทวไทย”

ลงหัวหน้าไว้วางใจลูกน้องถึงขนาดนี้แล้ว มีลูกน้องคนไหนบ้าง ที่ไม่ยอมทำงานด้วย

สุรพล เย็นอุรา “ดร.ป๋วย อึ้งภากรณ์ 12 ปี 2 เดือน 4 วัน ในตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย”

ทำบุญ

เพื่อคุณ ดร.ป๋วย อึ้งภากรณ์
ณ วัดโพธิ์ (ฉวัดโพธิ์)

๕ ๖๐๔
๖๐๔
๖๐๔/๑๐

ทำบุญ

เพื่อคุณ ม. ร.
วัน ๖๐๔/๑๐ และ
๖๐๔/๑๐

๖๐๔
๖๐๔/๑๐

ทำบุญ

เพื่อคุณ ม. ร. ๖๐๔/๑๐
๖๐๔/๑๐ ๖๐๔/๑๐ ๖๐๔/๑๐
๖๐๔/๑๐ ๖๐๔/๑๐ ๖๐๔/๑๐ ๖๐๔/๑๐

๖๐๔
๖๐๔/๑๐

Adm.

Gr 5005

୧୫/୮

3-11-15

$$\begin{array}{r} 1000000000 \\ 1000000000 \\ \hline 2000000000 \end{array}$$

၅၃၁၀၇၅

[illegible][illegible]

3-10-15

[illegible][illegible]

แถลงกับผู้สื่อข่าวลาออกจากผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย 16 สิงหาคม 2514

“การปฏิบัติหน้าที่ราชการของผมในฐานะผู้ว่าการธนาคารชาติเป็นเวลา 12 ปีเศษนั้น คงพอจำกันได้ดีพอใช้ว่า ได้ทำดีหรือทำบกพร่องมากน้อยเพียงใด ในระหว่างนั้น มีการร่างพระราชบัญญัติธนาคารพาณิชย์ขึ้นใหม่ (มีเพื่อนหลายคนเป็นหัวแรงเช่น คุณสมหมาย ยุ่นตระกูล เป็นอาทิ) ได้ตั้งโรงพิมพ์ธนบัตร ได้เริ่มจัดตั้งสำนักงานสาขา ได้ทำให้เงินสำรองระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นเป็นอันมาก ได้รักษาเสถียรภาพของเงินตราเป็นประโยชน์แก่การค้า การอุตสาหกรรมยิ่งนัก ได้ขยายงานธนาคารพาณิชย์เป็นอันมาก ทว่าราชอาณาจักร ภายในธนาคารเอง ก็ได้มีการปรับปรุงระบบงาน และอัตราเงินเดือน ขยายสวัสดิการ และได้เริ่มสะสมผู้มีสติปัญญาดี ให้เป็นกำลังของธนาคารสืบไป”

ส่งมอบงานให้คุณพิสุทธิ นิยมมานเทมินท์ 17 สิงหาคม 2514

เลี้ยงอาหารพนักงาน สปท.
16 สิงหาคม 2514

ของที่ระลึกจากพนักงาน ธปท. มอบให้อาจารย์ป่วยในวันเลี้ยงลา

บันทึกเปิดผนึกถึง ดร.ป่วย อึ้งภากรณ์

MR. GOVERNOR, WE MISS YOU

As you step down from the Governorship, we are going to have your successor who is a capable man of unquestionable integrity. Still, we cannot help missing a man of great simplicity and far vision like you.

On the international scene you are highly regarded as unfathomably brilliant and honest. On the national level, you are considered as one of the few civil servants having served the nation with uncomparable capability, honesty and utmost concern. You, accepting it or not, instill high inspiration among younger people to be more concerned with the destiny of our nation.

MR. GOVERNOR, we can afford you to leave us to devote the rest of your fruitful life to teaching and inspiring our younger generations to serve this land more capably and with sincere concern, and to instilling your ideals into them. However, we terribly miss you as a man whom we could humbly emulate.

You might ask us to much to be half as brilliant and capable as you are, but you are not asking us too much to try to serve our nation with deep concern and honesty to the utmost as you have done and will undoubtedly continue to do so.

Having served you during the last decade, we are now much better and wiser men. Thank you very much for that, MR. GOVERNOR. The country is looking forward to having you back after one-year stay in Cambridge.

With sincere respect,

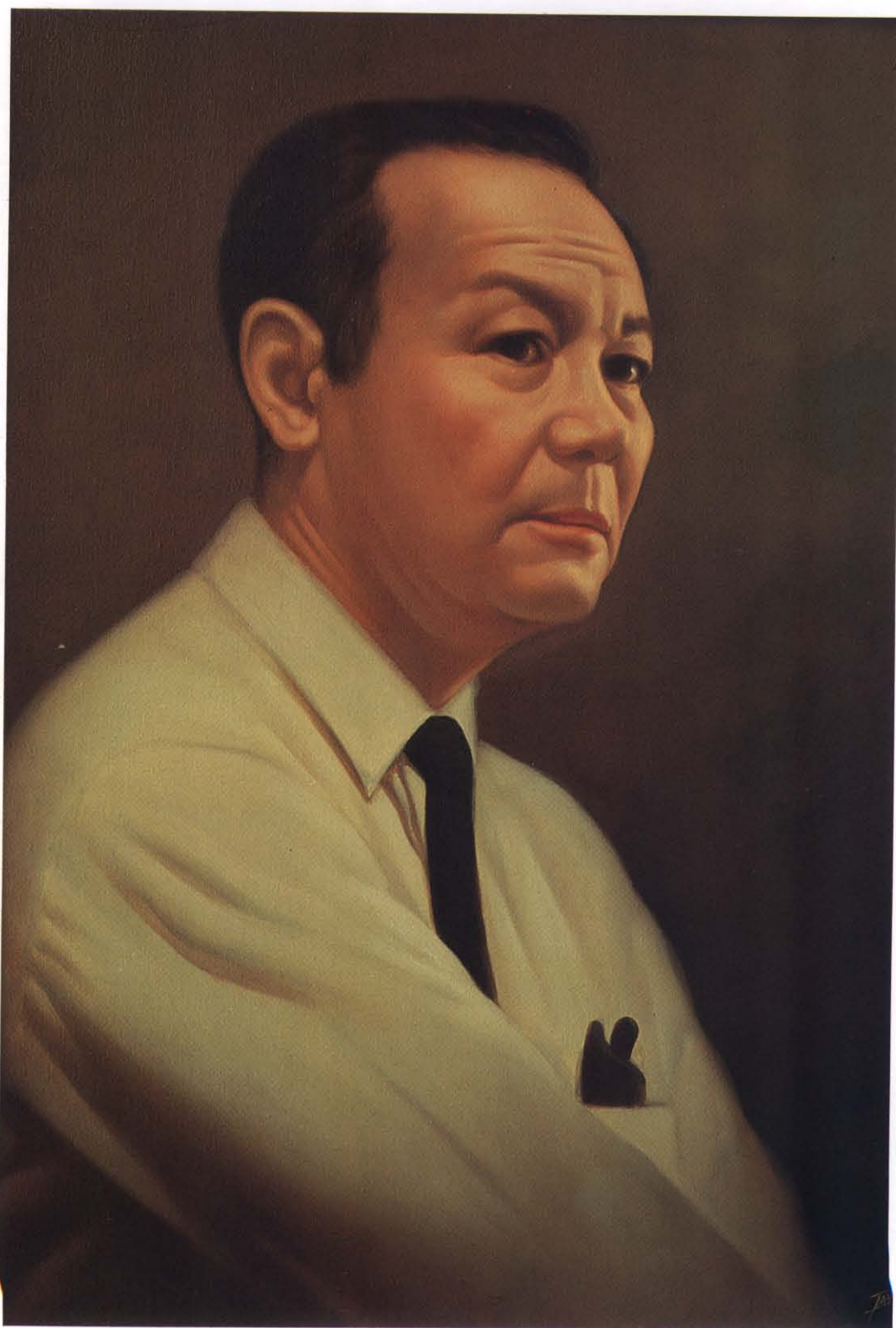
THE YOUNG CENTRAL BANKERS

Do you see young central bankers with education
in: mathematics, languages, economics, law,
philosophy, etc. etc. etc. etc. etc. etc. etc.

Joe Lunn

৩৭৭৭৬

ภาพวาดโดย ทวี พงศ์วิโรตม

ภาพวาดที่ธนาคารแห่งประเทศไทย

คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2507-2515

ปีพุทธศักราช 2507 ดร.ป๋วย ได้รับการติดต่อให้มาดำรงตำแหน่ง คณบดี คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งท่านตอบรับด้วยความเต็มใจ เพราะการปรับปรุงการศึกษา คืองานที่ท่านสนใจและรักที่จะที่สุด และท่านได้เข้ามาช่วยปรับปรุงคณะเศรษฐศาสตร์อย่างมาก จนนับได้ว่าเป็นการก้าวกระโดดที่สำคัญ

ท่านปรับปรุงหลักสูตรปริญญาตรี และปริญญาโท เริ่มหลักสูตรเศรษฐศาสตร์ภาษาอังกฤษทั้งปริญญาตรีและโท ซึ่งพัฒนาจนนับได้ว่าเป็นหลักสูตรที่มีคุณภาพทัดเทียมยุโรป และสหรัฐอเมริกา ท่านจัดตั้งห้องสมุดเฉพาะสาขาขึ้น จนเป็นห้องสมุดที่มีหนังสือเศรษฐศาสตร์ครบถ้วนมากที่สุดแห่งหนึ่งในเอเชีย ที่สำคัญที่สุด ท่านยังส่งเสริมและเร่งผลิตอาจารย์ประจำจากจำนวนที่มีอยู่เพียง 4 คนในพุทธศักราช 2507 มาเป็นจำนวน 100 คนในปัจจุบัน

ในด้านการบริหารคณะ ดร.ป๋วยใช้หลักในการกระจายอำนาจ ซึ่งเป็นหลักที่ใช้มาถึงในปัจจุบัน นอกจากทำงานด้านการศึกษาแล้ว งานที่ อ.ป๋วย ให้ความสนใจมากอีกงานหนึ่งคือการพัฒนาชนบท ท่านได้จัดตั้งโครงการบัณฑิตอาสาสมัครเพื่อช่วยฝึกฝนให้บัณฑิตไทยเสียสละบำเพ็ญตนเพื่อสาธารณประโยชน์ มีบัณฑิตเข้าร่วมโครงการนี้มากในปัจจุบันนี้ได้ขยายตัวเป็นสำนักบัณฑิตอาสาสมัครของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นอกจากนี้ ดร.ป๋วย ยังมีบทบาทสำคัญในการก่อตั้งมูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ และในการริเริ่มโครงการพัฒนาลุ่มน้ำแม่กลอง พุทธศักราช 2513 ดร.ป๋วยได้ไปประจําสอนหนังสือที่มหาวิทยาลัยพรินซ์ตัน สหรัฐอเมริกา เพื่อเรียนรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการศึกษาสมัยใหม่ พุทธศักราช 2514 เดินทางต่อไปเป็น Visiting Professor ที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ประเทศอังกฤษ

ม.ร.ว. ปรีดิยาธร เทวกุล จากบทบรรยายสไลด์มัลติมีเดีย
เรื่อง "ดร.ป๋วย อึ้งภากรณ์ "นักสู้ตลอดกาล"

คณะเศรษฐศาสตร์

ถ้าย้อนหลังดูประวัติศาสตร์ของคณะเศรษฐศาสตร์นี้ ยุคของการเปลี่ยนแปลงอย่างมโหฬารนั้น เริ่มในสมัยของอาจารย์ป๋วย คณะเศรษฐศาสตร์แยกออกมาตั้งเป็นคณะเมื่อปี พ.ศ. 2492 ท่านอาจารย์ป๋วยเข้ามาเป็นคณบดี เมื่อ 2507 หลังจากตั้งมาได้ 15 ปี ในขณะนั้นอาจารย์ประจำมีประมาณ 5 คน ส่วนใหญ่เป็นอาจารย์พิเศษ ท่านอาจารย์ป๋วยท่านไปอยู่ที่ไหน ท่านก็สร้างบุคลากร สร้างอะไรต่างๆ ท่านได้วางรากฐานในการสร้างคณะเศรษฐศาสตร์ด้วยการสร้างอาจารย์ สร้างระบบต่างๆ ขึ้นมา อาจารย์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและโครงการต่างๆ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่ท่านสร้างมาทั้งหมด รวมทั้งตัวผมเองด้วย ความสำเร็จในตัวอาจารย์ป๋วยก็มีส่วนหักเพชรหมลิขิตชีวิตผมเหมือนกัน คือความจริงผมจบมาทางด้านพาณิชยศาสตร์และการบัญชี แต่ว่าตอนที่จบมาในตอนนั้น ท่านอาจารย์ป๋วยท่านประกาศรับอาจารย์ รับทั่วไปเลย เพื่อที่จะเข้ามาเป็นอาจารย์ ผมก็ไปสมัครคัดเลือก ก็บังเอิญโชคดี ก็ได้รับการคัดเลือก ในรุ่นนั้นหลายคนนั่งอยู่ในที่นี้ 2508 ดูเหมือนจะรุ่นแรกมี 13 คน 13 คนนี้เหลืออยู่ในปัจจุบัน ประมาณ 10 คนเห็นจะได้ในคณะเศรษฐศาสตร์ หลังจากนั้นก็ได้สร้างอาจารย์สร้างอะไรต่างๆ ขึ้นมา จนปัจจุบันนี้ อาจจะถูกกล่าวได้ว่า คณะเศรษฐศาสตร์ของธรรมศาสตร์นั้นเป็นคณะหนึ่งที่ไม่ค่อยหน้าใคร ในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นะครับ

เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม "คิดถึงอาจารย์ป๋วย"

ชมกีฬา

สนทนากับอาจารย์และนักศึกษา

เศรษฐศาสตร์สร้างสรรค์

สมัยที่อาจารย์ป๋วยเป็นคณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ ท่านให้มีการจัดงานสังสรรค์เพื่อให้นักศึกษาใหม่กับนักศึกษาเก่า รวมทั้งอาจารย์ ได้มีโอกาสรู้จักกัน โดยท่านเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายเอง เรียกว่า “งานเศรษฐศาสตร์สังสรรค์”

รูปแบบของงานก็เป็นไปอย่างเรียบง่าย มีดนตรีซึ่งเล่นโดยนักศึกษาวงหนึ่ง มีอาหารว่างและน้ำอัดลมแจกฟรีทุกคน และกิจกรรมที่จะขาดเสียมิได้ก็คือการคัดเลือกดาวเศรษฐศาสตร์ หรือที่ชาวเศรษฐศาสตร์เรียกกันว่ามิสอีคอน (Miss Econ) โดยจะคัดเลือกจากนักศึกษาหญิงชั้นปีที่ 1 ที่กรรมการจัดงานรุ่นพี่ๆ เห็นว่าสวยที่สุด

ผู้ที่ได้รับการประกาศชื่อเป็นมิสอีคอนจะได้รับการสวมมงกุฎของชานาแทนมงกุฎแบบนางสาวไทย

หลังจากทราบว่ามีใครเป็นมิสอีคอนประจำปีเรียบร้อยแล้ว ก็จะมีการเชิญมิสอีคอนรำไทยในจังหวะรำวงเพื่อเป็นการเปิดพลอร์ ซึ่งบรรดานักศึกษาทั้งคณะอยากให้มีสื่อก่อนรำกับอาจารย์ป๋วย แต่ท่านก็ปฏิเสธทุกครั้ง จึงจำเป็นต้องหาอาจารย์ที่อาวุโสที่สุดมาท่านหนึ่ง ทำหน้าที่นี้แทน และขาประจำของงานอันนี้ก็ตกอยู่กับ ศาสตราจารย์ศิริสมบัติศิริ หรือนักศึกษาเรียกว่าอาจารย์หริ เนื่องจากท่านเป็นกันเองกับนักศึกษามาก

มติชน 9 มี.ค. 2529

สังสรรค์ ปี 2514

รายละเอียดการดำเนินงาน

กิจกรรมการดำเนินงาน มีอยู่ทั้งหมด 4 กิจกรรม ดังนี้

1. การจัดทำสื่อ นวัตกรรม 2 คน เงินค่าจ้าง 3,200 บาท
2. การจัดทำสื่อ นวัตกรรม 2 คน เงินค่าจ้าง 1,700 บาท
3. การจัดทำสื่อ นวัตกรรม 2 คน เงินค่าจ้าง 1,600 บาท
4. การจัดทำสื่อ นวัตกรรม 2 คน เงินค่าจ้าง 900 บาท

กิจกรรมการดำเนินงาน มีอยู่ทั้งหมด 4 กิจกรรม ดังนี้

1. การจัดทำสื่อ นวัตกรรม 2 คน เงินค่าจ้าง 200 บาท
2. การจัดทำสื่อ นวัตกรรม 2 คน เงินค่าจ้าง 300 บาท
3. การจัดทำสื่อ นวัตกรรม 2 คน เงินค่าจ้าง 500 บาท

รวมเงินค่าจ้างทั้งหมด (ค่าจ้าง) 1,320 บาท

รวมเงินค่าจ้าง

500

รวมเงินค่าจ้าง

820

1. การจัดทำสื่อ นวัตกรรม มีอยู่ทั้งหมด 4 กิจกรรม ดังนี้ การจัดทำสื่อ นวัตกรรม 2 คน เงินค่าจ้าง 3,200 บาท การจัดทำสื่อ นวัตกรรม 2 คน เงินค่าจ้าง 1,700 บาท การจัดทำสื่อ นวัตกรรม 2 คน เงินค่าจ้าง 1,600 บาท การจัดทำสื่อ นวัตกรรม 2 คน เงินค่าจ้าง 900 บาท

1. การจัดทำสื่อ นวัตกรรม มีอยู่ทั้งหมด 4 กิจกรรม ดังนี้ การจัดทำสื่อ นวัตกรรม 2 คน เงินค่าจ้าง 3,200 บาท

2. การจัดทำสื่อ นวัตกรรม มีอยู่ทั้งหมด 4 กิจกรรม ดังนี้ การจัดทำสื่อ นวัตกรรม 2 คน เงินค่าจ้าง 1,700 บาท

3. การจัดทำสื่อ นวัตกรรม มีอยู่ทั้งหมด 4 กิจกรรม ดังนี้ การจัดทำสื่อ นวัตกรรม 2 คน เงินค่าจ้าง 1,600 บาท

4. การจัดทำสื่อ นวัตกรรม มีอยู่ทั้งหมด 4 กิจกรรม ดังนี้ การจัดทำสื่อ นวัตกรรม 2 คน เงินค่าจ้าง 900 บาท

รวมเงินค่าจ้างทั้งหมด (ค่าจ้าง) 1,320 บาท

รวมเงินค่าจ้างทั้งหมด (ค่าจ้าง) 1,320 บาท

รวมเงินค่าจ้างทั้งหมด (ค่าจ้าง) 1,320 บาท

นักศึกษาไทยในอังกฤษ ลอนดอน 2517

หอพักนักศึกษาต่างชาติ โคมาบะ โตเกียว 2517

กับนักศึกษาไทยในญี่ปุ่น โตเกียว

นักศึกษาไทยในต่างประเทศ

“ประมาณปี พ.ศ. 2500 ผมเป็นนักเรียนทุนธนาคารชาติ รุ่นที่ 3 ที่ส่งนักเรียนจบมัธยม 8 สอบชิงทุนไปเรียนต่างประเทศ เพื่อกลับมาทำงานในประเทศไทย อันเป็นความคิดของอาจารย์ป๋วย

ตอนนั้นมีนักเรียนทุนไปเรียนที่สหรัฐอเมริกาจำนวนมาก อาจารย์มองการณ์ไกลว่า ถ้าไปเรียนวิชาเศรษฐศาสตร์เฉพาะกลุ่มอาจมีความคิดไปทางด้านเดียวมากเกินไป เพราะเศรษฐศาสตร์ของทางสหรัฐฯ เน้นด้านกลไกการวิเคราะห์เชิงวิทยาศาสตร์มาก มีสูตรและแนวคิด เป็นเรื่องของตลาดเสรีนิยม ส่วนทางด้านยุโรปเน้นทางด้านประวัติศาสตร์ วิถีวิเคราะห์แบบสถาบันเน้นด้านปรัชญาและความสัมพันธ์ของกลุ่มชนมากกว่าวิธีการทางวิทยาศาสตร์ เพราะฉะนั้นจึงมีความแตกต่างกันมาก อาจารย์เองอยากให้นักเรียนทุนไปเรียนที่ฮอลแลนด์ เพราะอาจารย์รู้จักกับศาสตราจารย์ทิน เบอร์กั้น ซึ่งเป็นนักเศรษฐศาสตร์ที่มีชื่อมากและเป็นคนนำเอาเศรษฐศาสตร์มาบวกกับคณิตศาสตร์ เป็นเศรษฐมิติ อันเป็นแนวความคิดในการใช้วิทยาศาสตร์มาแก้ไข ปัญหา โดยคำนึงถึงการวางแผนพัฒนา การกระจายรายได้ ความยากจน ปัญหาประเทศด้อยพัฒนา ซึ่งตรงกับความต้องการของอาจารย์ป๋วย ท่านจึงมาพูดโน้มน้าวผมให้เห็นถึงความสำคัญในการไปเรียนที่ฮอลแลนด์ ผมจึงตกลงใจไปเรียนที่ Netherland School of Economic จนจบปริญญาเอกทางด้านการวางแผนพัฒนา ตอนผมจะทำวิทยานิพนธ์ อ.ทิน เบอร์กั้น เป็นผู้ที่สนใจทางด้านการศึกษามาก ผมได้มีโอกาสคุยกับอาจารย์ป๋วย ซึ่งสนใจในเรื่องการศึกษาอยู่เช่นกัน จึงได้ขอคิด มาทำวิทยานิพนธ์เรื่องการวางแผนการศึกษา ที่เกี่ยวกับการพัฒนา การศึกษาในประเทศที่ด้อยพัฒนา ซึ่งเป็นภาระที่ในแง่เศรษฐกิจ ว่าเป็นตัวการที่กำหนดว่าการศึกษาดังกล่าวอะไร... ที่ผมกล่าวมานี้ เพื่อชี้ให้เห็นถึงการมองการณ์ไกลของอาจารย์ป๋วย ในการส่งคน รุ่นใหม่ไปศึกษาความรู้ในหลาย ๆ ด้าน เพื่อกลับมาพัฒนาประเทศ”

ดร.ศุภชัย พานิชภักดิ์

สารคดี, ตุลาคม 2529

อาจารย์พิเศษ University College มหาวิทยาลัย เคมบริดจ์ 2514-2516

มรสุมทางการเมืองโหมกระหน่ำอีกครั้งหนึ่ง เมื่อเดินทางไปพบนายปรีดี พนมยงค์ ในปี 2513 หลังจากที่ได้พบปะกันเป็นเวลานานนับสิบปี อริของนายปรีดีและผู้ที่อิจจานายป่วยต่างรุมเล่นงานนายป่วย และโจมตีว่า เป็นสมุนรับใช้ของนายปรีดี ผู้รับแผนเข้ามาก่อความสงบในเมืองไทย แต่มรสุมทางการเมืองที่หนักยิ่งกว่าคราวนั้น ก็คือ เมื่อคณะปฏิวัติทำการรัฐประหารตัวเองในเดือนมิถุนายน 2514 และเลิกล้มการปกครองระบอบประชาธิปไตย เป็นเหตุให้นายป่วย ภายใต้นาม "นายเข้ม เย็นยิ่ง" ซึ่งเป็นชื่อรหัสเมื่อครั้งเป็นเสรีไทย เขียนจดหมายถึงจอมพลถนอม กิตติขจร (พี่ท่าน) วังวอน "...ให้โปรดได้เร่งให้มีกติกามุขบ้านขึ้นเถิดโดยเร็วที่สุด...โปรดอำนวยการให้ชาวบ้านไทยเจริญมีสิทธิเสรีภาพตามหลักประชาธิปไตย สามารถเลือกตั้งสมาชิกขึ้นโดยเร็ว..." แม้จะเป็นการวิงวอนขอ "กติกามุขบ้าน" แต่ในแง่ของชนชั้นผู้ปกครอง นี่เป็นการตบหน้าอย่างแรง สิ่งที่น่าสังเกตก็คือ ชื่อของ "นายเข้ม" ปรากฏขึ้นครั้งแรกในช่วงที่ไทยสูญเสียเอกราชอธิปไตย การกลับมาใช้ชื่อ "นายเข้ม" อีกครั้งหนึ่ง อาจเป็นเพราะนายป่วยเห็นว่า การใช้ชื่อนาจเผด็จการของคณะปฏิวัติทำให้ประชาชนขาดไร้เสรีภาพ ไม่แตกต่างไปจากคราวที่ญี่ปุ่นย่ำยีไทย แม้ว่า "จดหมายนายเข้ม เย็นยิ่ง" จะมีส่วนเกื้อหนุนให้ผู้ฝักใฝ่เสรีภาพ กล้าเรียกร้องเสรีภาพมากขึ้น แต่ในอีกแง่หนึ่ง ชื่อเขียนดังกล่าวก็กลายเป็นข้ออ้างของฝ่ายเผด็จการที่จะใช้กำจัดนายป่วยเสีย และอีกครั้งหนึ่งที่มีภัยคุกคามสวัสดิภาพแห่งชีวิตจนเป็นเหตุให้นายป่วยต้องสอนหนังสือ ณ มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ต่อไปอีกหนึ่งปี แต่ถึงกระนั้นก็ตามเสียงขมขู่เอาชีวิตก็ยังคงถึงอังกฤษและด้วยเหตุดังนั้น จึงได้ลาออกจากตำแหน่งคณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และที่ปรึกษากระทรวงการคลังในเดือนสิงหาคม 2515 ดังข้อความในจดหมายที่มีถึงอาจารย์คณะเศรษฐศาสตร์ว่า "วันนี้ ผมได้เขียนใบลาออกจากตำแหน่งคณบดีคณะเศรษฐศาสตร์แล้ว เพราะมาค่านึงดูว่า ลาออกเสียดีกว่าที่จะถูกให้ออก..." อย่างไรก็ตาม ในเดือนกุมภาพันธ์ 2516 นายป่วยได้เดินทางแวะเข้ามาเมืองไทย

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และ รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ "ป่วย อังการณ : ชีวิตและงาน"

เคมบริดจ์ 12 มิถุนายน 2515

๒/๖๕ จันทกมล
กมลพนธ์ ๒๕๕๕

[illegible][illegible]

1. $\frac{1}{2} \frac{d}{dt} \left(\frac{1}{2} m v^2 \right) = \frac{1}{2} m v \frac{dv}{dt}$
 2. $\frac{1}{2} m v^2 = \frac{1}{2} m v_0^2 + \frac{1}{2} m v_1^2$

๑. ๒. ๓. ๔. ๕. ๖. ๗. ๘. ๙. ๑๐. ๑๑. ๑๒. ๑๓. ๑๔. ๑๕. ๑๖. ๑๗. ๑๘. ๑๙. ๒๐. ๒๑. ๒๒. ๒๓. ๒๔. ๒๕. ๒๖. ๒๗. ๒๘. ๒๙. ๓๐. ๓๑. ๓๒. ๓๓. ๓๔. ๓๕. ๓๖. ๓๗. ๓๘. ๓๙. ๔๐. ๔๑. ๔๒. ๔๓. ๔๔. ๔๕. ๔๖. ๔๗. ๔๘. ๔๙. ๕๐. ๕๑. ๕๒. ๕๓. ๕๔. ๕๕. ๕๖. ๕๗. ๕๘. ๕๙. ๖๐. ๖๑. ๖๒. ๖๓. ๖๔. ๖๕. ๖๖. ๖๗. ๖๘. ๖๙. ๗๐. ๗๑. ๗๒. ๗๓. ๗๔. ๗๕. ๗๖. ๗๗. ๗๘. ๗๙. ๘๐. ๘๑. ๘๒. ๘๓. ๘๔. ๘๕. ๘๖. ๘๗. ๘๘. ๘๙. ๙๐. ๙๑. ๙๒. ๙๓. ๙๔. ๙๕. ๙๖. ๙๗. ๙๘. ๙๙. ๑๐๐.

[illegible]

๑. หนึ่งร้อย = หนึ่งร้อย
 ๒. หนึ่งร้อย = หนึ่งร้อย
 ๓. หนึ่งร้อย = หนึ่งร้อย
 ๔. หนึ่งร้อย = หนึ่งร้อย
 ๕. หนึ่งร้อย = หนึ่งร้อย
 ๖. หนึ่งร้อย = หนึ่งร้อย
 ๗. หนึ่งร้อย = หนึ่งร้อย
 ๘. หนึ่งร้อย = หนึ่งร้อย
 ๙. หนึ่งร้อย = หนึ่งร้อย
 ๑๐. หนึ่งร้อย = หนึ่งร้อย

[illegible][illegible][illegible][illegible]

กลับมาจากไปเป็นอาจารย์พิเศษที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ มาเยี่ยมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อ กุมภาพันธ์ 2516

“...เมื่อผมไปบ้านซอยอารี ก่อนออกไปธนาคารชาติ ได้โทรศัพท์บอก ดร.วิญญู ว่าจะไปหาอีกประมาณ 1 ชั่วโมง ดร.วิญญู จึงได้บอกนักศึกษา ครั้นเมื่อผมไปถึงธรรมศาสตร์ มีนักศึกษาคอยต้อนรับอยู่แล้วประมาณ 1,000 คน มีป้ายโปสเตอร์ต้อนรับอยู่ทั่วไป เขียนเป็นกลอนหลายแห่ง หลายบทเขียนว่าต้อนรับ “เตี้ย” ก็มี หนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษเอาไปแปล “เตี้ย” ว่า Papa เดิมผมไม่ได้ตั้งใจว่าจะพบนักศึกษาในวันแรก แต่นักศึกษาก็ตรูกันเข้าหอประชุมใหม่ข้างคณะเศรษฐศาสตร์ จนแน่นไปหมด เลยต้องเข้าไปในหอประชุมนั้น พอเข้าไปนักศึกษาตบมือต้อนรับอยู่นานหลายนาที เลยต้องเล่าเรื่องความเป็นอยู่ที่เคมบริดจ์ให้ฟัง

ในการพูดเมื่อวันศุกร์ที่ 9 วันจันทร์ที่ 12 และวันเสาร์ที่ 17 ทั้งๆ ที่เรื่องพูดไม่เกี่ยวกับธรรมศาสตร์ นักศึกษาก็กัยง์ถามว่า ถ้านักศึกษาจะให้เป็นอธิการบดี ผมจะกลับมารับตำแหน่งไหม ผมตอบว่าผมสมัครเป็นอธิการบดี และยินดีรับ แต่แม้จะไม่ใช่อธิการบดี ก็สมัครเป็นอาจารย์ธรรมศาสตร์อยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นตำแหน่งอะไรหรือไม่

เมื่อผมพบอธิการบดีสัญญา ท่านถามว่า ถ้านักศึกษาและสภาอาจารย์อยากให้ผมเป็นอธิการบดี แล้วสภามหาวิทยาลัยก็เสนอชื่อผมไปยังคณะรัฐมนตรี แต่ถ้าคณะรัฐมนตรีไม่ตั้งผม จะเกิดอะไรขึ้น ผมตอบว่าคาดไม่ได้ว่าจะเกิดอะไรขึ้น แต่หวังว่าจะไม่เกิดเหตุร้ายขึ้น

กับนักศึกษา ผมก็ยืนยันว่า แม้ผมจะไม่ได้เป็นอธิการบดี ผมก็ไม่เสียใจเพราะผมอยากทำงานบูรณะชนบทและพัฒนาการศึกษาในชนบท แม้ไม่ใช่อธิการบดีก็ยินดีมาสอนที่ธรรมศาสตร์ ขอให้นักศึกษาตั้งอยู่ในความสงบเพราะถ้าไม่ใช่เป็นเรื่องหลักการ แต่เป็นเรื่องส่วนบุคคลแล้ว ก็ไม่ควรมีการประท้วง

เมื่ออธิการบดีสัญญาทราบ ว่า ผมจะเข้าพบนายกรัฐมนตรีในวันศุกร์ที่ 16 ท่านมอบให้ผมไปถามนายกรัฐมนตรีว่า ถ้าสภามหาวิทยาลัยเสนอชื่อผมเป็นอธิการบดี นายกรัฐมนตรีจะมีปฏิกิริยาอย่างไร”

“เมื่อผมเข้าพบนายกรัฐมนตรี ผมได้เรียนถามว่า อาจารย์สัญญาฝากมาถามเรื่องตำแหน่งอธิการบดีกับผม นายกรัฐมนตรีไม่ตอบตรง แต่กลับย้อนถามว่า ทำไมอาจารย์สัญญาจะไม่ใช่เป็นอธิการบดีต่อไปเล่า ท่านอยากให้อาจารย์สัญญาเป็นอธิการบดีต่อไป...”

“เป็นอันว่า ได้ความสอดคล้องต้องกันจากหลายกระแสว่า ผู้มีอำนาจในรัฐบาลขณะนี้ไม่ต้องการให้ผมเกี่ยวข้อง “ยูเทย์” นิสิตนักศึกษา ฉะนั้นก็หมายความว่าคงจะไม่เต็มใจให้ผมได้รับตำแหน่งอธิการบดีธรรมศาสตร์...”

พิธีเปิด Asian Institute of Technology (AIT) 14 กุมภาพันธ์ 2516

ร่วมโต๊ะเสวยฯ 26 มิถุนายน 2512

ในหลวงและสมเด็จพระเจ้า

“ในวันพิธีเปิดสถานที่ AIT รังสิต ในฐานะประธานกรรมการ ผมมีหน้าที่เบิกตัวอธิการบดีใหม่ และบรรดาทรัพย์สิน พร้อมด้วยภรรยา เข้าเฝ้า ครั้นแล้วในหลวงได้ประทับรับสั่งกับผมอยู่ครู่หนึ่ง ต่อมา สมเด็จพระเจ้า ก็ได้มีกระแสรับสั่งกับผมอีกครู่ใหญ่ หนังสือพิมพ์มีข่าวออกไปมาก ต่างก็ได้ถ่ายรูปตอนนั้นไปเป็นอันมาก ขาวลือที่ว่าในหลวง กับสมเด็จพระเจ้า กริ้วผม (เป็นเรื่องอะไรก็ตาม) ควรจะยุติได้แล้ว เพราะ ทรงโปรดซักถามเรื่องต่างๆ ทั้งส่วนตัวและการทำงานทั้งสองพระองค์ โดยต่างวาระกัน ทั้งสองพระองค์ได้รับสั่งถามว่า เมื่อใดจะกลับมา ทำงานเมืองไทย ซึ่งเป็นคำถามที่จอมพลถนอม และพลเอกประภาส ไม่ได้คิดจะถามทั้งสองคน”

อธิการบดี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2518-2519

...ถัดมาก็มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งท่านก็ได้วางรากฐานต่าง ๆ ที่จะพัฒนามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รวมตลอดถึงโครงการที่จะขยายไปที่รังสิต แต่ว่าเสียตายนั่นมันน้อยเหลือเกิน ความจริงในยุคของอาจารย์ป๋วยเป็นยุคที่มีโอกาสทำงานค่อนข้างน้อย ตลอดเวลาเนี่ยแก้ปัญหาเรื่องการเมือง และเรื่องอะไรต่าง ๆ ที่การเมืองภายนอกเข้ามาทำให้เกิดเรื่องวุ่นวายในธรรมศาสตร์ ผมคิดว่าท่านอาจารย์เสนห์ ท่านอาจารย์ชาญวิทย์ก็อยู่ในเหตุการณ์เหล่านั้น จะเห็นได้ว่าความจริงแล้วโครงการต่าง ๆ ที่ท่านวางไว้มีอยู่มากทีเดียว ถึงแม้ว่าจะมีวิกฤตการณ์ในขณะนั้นก็ตาม แต่บางสิ่งบางอย่างที่พอจะเห็นเป็นรูปธรรมได้ ผมคิดว่าอันหนึ่งที่พอจะเห็นได้ก็คือ ดิเจนคอปร์สค์ อันนั้นบังเอิญในช่วงนั้นผมเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย ที่เราเห็นอยู่นี้ ผลงานของอาจารย์ป๋วยในตอนนั้น นี่เป็นเรื่องจริง แต่ว่าในเรื่องของหลักสูตรต่าง ๆ ผมคิดว่าอาจารย์ชาญวิทย์ได้เล่ามาแล้ว ในส่วนหนึ่ง อันนี้เป็นในเรื่องของการวางรากฐานทางด้านวิชาการ

อีกอันหนึ่งเกี่ยวกับการวางรากฐานทางด้านวิชาการ ผมคิดว่าในเรื่องของโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ อันนี้ก็เป็นการที่อาจารย์ป๋วยได้มีส่วนเสริมสร้างขึ้นมา เพื่อจะมีการพัฒนาการเรียนในเรื่องตำราต่าง ๆ ทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ในสมัยนั้น อันนี้ก็จริงที่พูดถึงในด้านของความรู้ความสามารถทางด้านวิชาการของท่านอาจารย์ป๋วย ในเรื่องของการที่จะเอาวิชาการไปประยุกต์ใช้อะไรต่าง ๆ พวกนั้น...

...ในเรื่องของคุณธรรม ท่านอาจารย์ป๋วยเป็นนักวิชาการที่มีคุณธรรม ท่านใช้ความรู้ความสามารถเพื่อผลประโยชน์ของสังคมส่วนรวม ท่านเน้นอยู่เสมอในเรื่องงานของความเป็นธรรมในสังคมในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่จะช่วยสังคมดีขึ้น มีความเป็นอยู่ที่ดี มีสิทธิเสรีภาพต่าง ๆ หรือว่าในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ท่านก็นั่งในเรื่องของ สันติประชาธรรม อะไรต่าง ๆ พวกนี้ ผมคิดว่าอันนี้เป็นเรื่องสำคัญว่าคนที่ฉลาดนี้ใช้ความรู้ไปในด้านไหน ผมคิดว่าท่านอาจารย์ป๋วยใช้ความรู้ความสามารถไปในความฉลาดนั้นเพื่อช่วยเหลือ เพื่อเผื่อแผ่ ต่อคนส่วนใหญ่ของประเทศ อันนี้ก็จริงอีกส่วนหนึ่ง เราจะเห็นว่าในเรื่องโครงการนี้ก็มีหลายอันที่เกิดขึ้นอย่างในเรื่องของการพัฒนาชนบท ท่านได้ให้ความสนใจเรื่องนี้มาก องค์การที่ท่านสร้างขึ้นมาก็อีกอันหนึ่งก็คือ ในเรื่องของบัณฑิตอาสาสมัคร ซึ่งมีกำเนิดที่คณะเศรษฐศาสตร์ เพื่อที่จะให้นักศึกษาล้มผัสชนบท ศึกษาเรื่องชนบท กระตุ้นการศึกษาเรื่องชนบทอย่างมากขึ้น อันนี้ก็จริงอันหนึ่งที่ท่านได้เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงสำคัญในเรื่องนี้

อีกอันหนึ่งก็คือ โครงการลุ่มแม่น้ำแม่กลอง อันนี้ก็จริงโครงการหนึ่งซึ่งท่านมีส่วนร่วมริเริ่มอย่างสำคัญที่จะให้อาจารย์ ให้นักวิชาการในมหาวิทยาลัย ได้มีโอกาสไปช่วยชนบทมากขึ้น อันนี้ก็จริงอีกด้านหนึ่ง

เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม "คิดถึงอาจารย์ป๋วย"

เยี่ยมบัณฑิตอาสาสมัคร ปี 2516

คณะนักเขียน (นายวิทยากร เชียงกุล นายคำสิงห์ ศรีนอกและนายเทพศิริ สุขโสภา)
เยี่ยมนางสาวทัศนีย์ สัยกิจ บัณฑิตอาสาสมัครรุ่นที่ 1 ขณะปฏิบัติงานช่วยสอนที่
โรงเรียนแม่สะเรียงบริพัตรศึกษา อำเภอแม่สะเรียง แม่ฮ่องสอน ประมาณ
ปี 2512

พัฒนาชนบท (1)

อาจารย์ป่วยเกี่ยวข้องกับโครงการพัฒนาชนบท 3 โครงการ ซึ่งอาจารย์ได้บรรยายในการสัมมนาเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่าง อาสาสมัครไทยกับอาสาสมัครต่างประเทศและการพัฒนาชนบท” เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2519 ไว้ดังนี้

“โครงการที่ 1 คือ โครงการบัณฑิตอาสาสมัคร มีอายุ ประมาณ 8 ปี ในขณะที่โครงการบัณฑิตอาสาสมัครนี้ ตั้งใจว่าจะเป็นโครงการที่ให้การศึกษารองเดียว ส่วนการพัฒนานั้นปล่อยให้เป็นเรื่องสืบเนื่องต่อไป จึงได้วางเป้าหมายไว้ว่าเป็นการฝึกให้บัณฑิตรู้จักไปอยู่ในชนบท ทำให้จึงได้วางหลักไปในแง่นี้ เพราะเหตุว่าโลกของประเทศกำลังพัฒนาอยู่นี้ ในขณะนั้นได้มีข้อกล่าวหา

อ.ป่วยกับเด็ก ๆ ในโรงเรียนแห่งหนึ่งในภาคอีสาน ซึ่งมีบัณฑิตอาสาสมัคร สอนอยู่ เมื่อครั้งได้เดินทางไปเยี่ยมเยียนบัณฑิตอาสา อีสาน มีนาคม 2518

กันอยู่มากกว่า พวกเราที่มีวิชาเรียนกันอยู่ในมหาวิทยาลัยแล้ว ไม่เคยได้ออกไปช่วยบ้านเมือง หมอก็ไม่ออกไปชนบท อยู่แต่ กรุงเทพฯ วิศวกรก็หายากเต็มทีที่จะออกไป ครูก็ไม่อยากออกไป บางที่มีชื่ออยู่ในชนบท แต่ตัวอยู่ในกรุงเทพฯ แม้กระทั่งครูอาสาสมัคร รัฐศาสตร์ ก็ไม่ออกชนบทนี้เป็นข้อเสียหลาย ในขณะเดียวกัน นิสิตนักศึกษาทั้งหลาย ในขณะที่เล่าเรียนกัน ก็มีความใคร่ที่จะ ออกไปในชนบท เราจึงทำหยาพวกที่ออกไปในชนบท ชนิดที่ ไปตั้งค่ายในระหว่างวันหยุดเรียน ทำหยาว่าถ้ากล้าดี อย่าไปเป็น กลุ่มซี ให้ไปคนเดียว เรามาอบรมแล้วออกไปคนเดียว ไปฝึกตัวของตัวให้สามารถอยู่ในชนบทได้ แล้วต่อไปก็จะได้ออกไปสู่การบริหารบ้านเมืองในทางชนบท โครงการนี้ต้องการฝึกบัณฑิตอาสาสมัครให้ออกชนบทได้ ในช่วงระยะ 7-8 ปีที่ผ่านมา สถิติปี เฉพาะปีที่ 6 จะเห็นว่า บัณฑิตอาสาสมัครที่ผ่านไปจากโครงการ บัณฑิตอาสาสมัครอย่างน้อย 65% หรือ 70% ได้กลับสู่ชนบท อย่างเต็ม ซึ่งนับว่าเป็นเปอร์เซ็นต์ที่น่าพอใจพอใช้

โครงการที่ 2 ที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ โครงการบัณฑิตอาสาสมัคร คือ โครงการมูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ต่อมาก็ได้รับ พระมหากรุณาธิคุณรับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ โครงการนี้ มีลักษณะผิดจากโครงการบัณฑิตอาสาสมัคร ก็คือว่า เราต้องการ ให้ชาวชนบทไม่ได้เป็นผู้รับอย่างเดียว ได้รับความช่วยเหลือก็จริง ในตอนต้น ๆ แต่ให้ช่วยตัวเองได้ เราถือหลักตามหลักของ ดร. James Yen ชาวจีน ซึ่งอายุประมาณ 90 ปีแล้ว ถือหลักในการ พัฒนาชนบท 4 ประการ คือ (1) การอนามัย (2) การศึกษา (3) การอาชีพ (4) การช่วยตัวเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน นี่เป็นหลักของ ดร. Yen ซึ่งพยายามแพร่เรื่องมูลนิธิบูรณะชนบท ในประเทศต่าง ๆ มักจะใช้คำภาษาอังกฤษว่า RRM คือ Rural Reconstruction Movement สำหรับไทยเรา TRRM เรียกว่า Thailand Rural Reconstruction Movement ซึ่งเป็นหน่วยที่ 2 ที่ Dr.Yen ได้สร้างขึ้น หน่วยแรกคือ PRRM หรือ Philippines Rural Reconstruction Movement และหลังจากไทยก็ยังมี RRM ในประเทศต่าง ๆ อีกหลายแห่ง เช่น กานา โคลัมเบีย แต่ มูลนิธิบูรณะชนบทที่มีจุดมุ่งหมายอย่างที่ท่านผู้ว่าราชการจังหวัด ได้กล่าวถึง คือ พยายามให้ชาวชนบทได้ช่วยตัวเอง และช่วยเหลือ ซึ่งกันและกัน ถ้าจะประเมินผลมูลนิธิบูรณะชนบทขณะนี้ผมยัง พุดได้ว่ามูลนิธิบูรณะชนบทยังไม่ประสบผลสำเร็จในจุดมุ่งหมาย ของเรา เพราะเหตุว่าเราดำเนินการอยู่ในชัณษา 14 แห่ง อุทัยธานี 1 แห่ง เรายังไม่สามารถที่จะถอนบูรณาการของเราออกจากหมู่บ้าน แม้แต่แห่งเดียว เพราะฉะนั้น จุดมุ่งหมายของการพัฒนาชนบท อยู่ที่เขาช่วยตัวเองได้ ขณะนี้ยังคุยไม่ได้ว่า สำเร็จ แต่เรากำลังเรียนรู้ว่า ทำอย่างไรจึงจะให้ชาวบ้านเขาช่วยตัวเองได้ ทำ อย่างไรชาวบ้านจึงจะรวมตัวเป็นกลุ่มเป็นก้อนเพื่อช่วยเหลือตัวเอง แล้วเราค่อย ๆ ถอนตัวออกมาทีละน้อย แล้วไปทำที่อื่นด้วย แต่ เท่าที่ตั้งมา 7-8 ปีนี้ ยังไม่สามารถที่จะกระทำได้...”

อาจารย์ป๋วย เยี่ยมเยียนชาวบ้าน ที่ตำบลลู่ทอง อำเภอลู่ทอง สุพรรณบุรี
ในโครงการพัฒนาชนบทลุ่มแม่น้ำแม่กลอง ปี 2518

โครงการพัฒนาชนบทลุ่มแม่น้ำแม่กลอง ท่านอาจารย์
เป็นคนริเริ่ม โดยมีความคิดว่าการพัฒนาที่ผ่านมาเป็นลักษณะ
ต่างคนต่างทำ มันก็ไปไหนไม่ได้เท่าไร จึงลองทดลองโครงการ
แบบ 'เบ็ดเสร็จ' คือเอาฝ่ายต่างมาทำกัน พวกมหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์เข้ามา เอาฝ่ายสุขภาพอนามัยจากมหาวิทยาลัย
มหิดลเข้ามา และฝ่ายจัดตั้งองค์กรจากธรรมศาสตร์ โดยท่าน
เป็นผู้อำนวยความสะดวกโครงการ ตอนนั้นดิฉันเป็นเลขาคณะฝ่าย
ธรรมศาสตร์เลยได้ใกล้ชิดกับท่านมาก ทุกวันเสาร์ อาทิตย์
อาจารย์จะขับรถพาพวกเราไปเยี่ยมโครงการตามต่างจังหวัด
แถบนครปฐม เพชรบุรี ราชบุรี อาจารย์ไปรับฟังผู้ปฏิบัติงาน
ที่ใช้ชีวิตอยู่ในหมู่บ้านว่ามีปัญหาอะไรบ้าง... หลายครั้ง เรา
เห็นชาวบ้านไม่มีความพยายามที่จะเข้าใจแม้แต่เรื่องง่าย ๆ แต่
ท่านจะไม่มองว่าเขาไม่เข้าใจ กลับเห็นว่าเขาลดมาก อยาก
ลองภูมิพวกเรา ท่านก็สนุกพอที่จะนั่งถกเถียงพูดคุยได้ทั้งคืน

สุภัตรา มาศดิตถ์ สารคดี, ปีที่ 2 (ตุลาคม 2529)

พัฒนาชนบท (2)

“...โครงการต่อไป คือ โครงการบูรณะชนบทลุ่มแม่น้ำแม่กลอง นี่เป็นโครงการของ 3 มหาวิทยาลัย ซึ่งหนักไปทางด้านวิชาการมากกว่า เราจับลุ่มน้ำแม่กลอง ซึ่งประกอบด้วย 7 จังหวัดเป็นตัวอย่างในการพัฒนา สามมหาวิทยาลัยที่ร่วมกันคือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดลและมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ท่านคงจะเข้าใจแล้วว่า มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้นเชี่ยวชาญทางด้านสังคมศาสตร์ เกษตรศาสตร์เชี่ยวชาญทางการเกษตร และมหาวิทยาลัยมหิดลเชี่ยวชาญด้านการอนามัยวัตถุประสงค์ของโครงการซึ่งมีลักษณะคล้ายๆ กับที่ 2 โครงการ กำลังทำ คือ รวมประกอบกันเพื่อให้เกิดหลัก 4 ประการแล้วเอาไปใช้ แต่จุดมุ่งหมายของโครงการแม่กลอง ผิดกับจุดมุ่งหมายของโครงการบัณฑิตอาสาสมัครและโครงการมูลนิธิบูรณะชนบท ตรงที่โครงการแม่กลองต้องการจะอิงรัฐบาลเป็นหลัก กล่าวคือ 3 มหาวิทยาลัยเป็นผู้ที่จะไปศึกษารายละเอียดในหมู่บ้านต่างๆ ได้มีการทดลองในด้านการปลูกพืช มีการทดลองเอาอาสาสมัครด้านอนามัยไปทำงาน มีการทดลองในแง่ที่ว่าทำอะไร จึงทำให้ประชาชนมีการศึกษาดีและใช้บริการของรัฐอย่างดีด้วย เมื่อถึงขั้นหนึ่ง ขณะนี้ถึงเวลาที่จะนำเรื่องทั้งหลายเหล่านี้ให้กับกระทรวงทบวงกรม ไม่ว่าจะเป็นกระทรวงมหาดไทยก็ดี กระทรวงเกษตร ซึ่งประกอบด้วยกรมที่สำคัญๆ เกี่ยวกับที่ดิน และน้ำ กระทรวงสาธารณสุขหรือกระทรวงศึกษาธิการ เวลานี้เรามีการติดต่อกันอยู่ โดยเฉพาะ พยายามที่จะติดต่อกับสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อจะให้เป็นแกนนำ และเมื่อ 3 มหาวิทยาลัยได้ดำเนินการไปพอสมควรแล้ว ก็สามารถจะวางแผนร่วมกับกระทรวงทบวงกรมต่างๆ เพื่อที่จะยกให้กับสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ เอาเข้าไปวางแผนอยู่ในแผนการพัฒนา เสร็จแล้วกระทรวงทบวงกรมต่างๆ ที่ทำงานร่วมกับ 3 มหาวิทยาลัยขณะนี้นั้น ก็จะได้เป็นผู้ดำเนินการต่อไป”

อาจารย์ปวย ถ่ายภาพร่วมกับบรรดาผู้ได้รับโลที่ระลึกในวันสถาปนามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สมัยท่านเป็นอธิการ

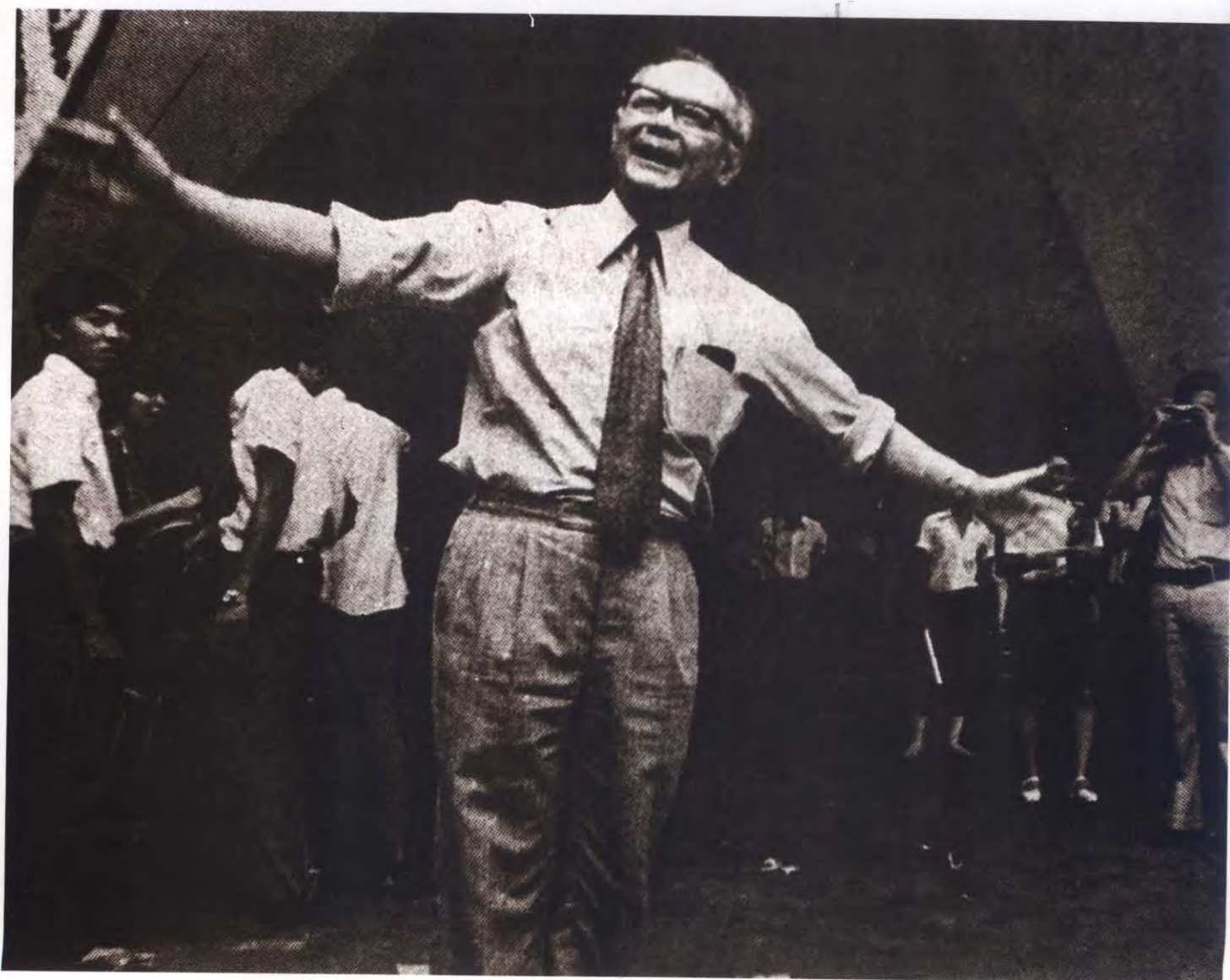
เจตนารมณ์อาจารย์ปวย

การจัดงานครั้งนี้ก็เพื่อที่จะสืบทอดเจตนารมณ์ สืบทอดสิ่งที่ดีที่งาม ที่อาจารย์ปวยได้ประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างตลอดชีวิตของท่าน ปัญหาคือว่า เจตนารมณ์อะไร อะไรที่เป็นแบบฉบับที่ดังามที่ควรแก่การประพฤติปฏิบัติ ผมคิดว่าผู้ที่อยู่ในที่นี้คงรู้จักอาจารย์ปวยได้ดีพอสมควร จนผมไม่จำเป็นต้องพรรณนาให้มากความเป็นแต่เพียงว่า อยากจะแสดงความรู้สึกสะท้อนจากสิ่งที่ผมคิดว่าผมรู้จักอาจารย์ปวยนะครับ ก็คือว่า ในบุคลิก ในชีวิต และการประพฤติปฏิบัติ ที่ผมได้เคยได้เห็นมานั้น ไม่ว่าอาจารย์ปวยจะได้มีหน้าที่การงานในด้านต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม แต่สิ่งที่ผมคิดว่าเป็นธาตุแท้ของอาจารย์ปวยอยู่อย่าง คือ ความเป็นนักการศึกษา ความเป็นนักการศึกษานี้ไม่ได้หมายความว่า ท่านต้องมาเป็นคณบดีหรืออธิการบดีนะครับ แต่ความเป็นนักการศึกษานั้นหมายความว่า ไม่ว่าท่านจะปฏิบัติหน้าที่การงานอะไรก็ตาม ท่านมีความเป็นนักการศึกษาอยู่เสมอ คือ พุดง่าย ๆ คือ ความเป็นนักวิชาการ แบบอย่างอันหนึ่งที่ผมจะคิดว่ารู้จักอาจารย์ปวยก็คือว่า ความเป็นนักวิชาการที่เอาความรู้เนาะไปทำงาน แล้วก็เอาความสุจริต ความกล้าหาญ และการเห็นแก่ประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ เหล่านี้เป็นองค์ประกอบนะครับ ที่ผมคิดว่า อันนี้คือความเป็นนักการศึกษาของอาจารย์ปวย ไม่ว่าท่านจะเป็นอธิการบดี ไม่ว่าท่านจะเป็นผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย การคิด การตัดสินใจทุกอย่างนั้น เอาเรื่องของความรู้วิชา เป็นเครื่องตัดสิน แล้วก็เอาความสุจริต ความเห็นแก่ประโยชน์ของคนส่วนใหญ่

ผมคิดว่าอันนี้คือความเป็นนักการศึกษา ความเป็นนักวิชาการ ที่ผมคิดว่าเราท่านทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นนักศึกษาที่ดี ไม่ว่าจะเป็นครูบาอาจารย์หรือไม่ก็ตาม เมื่อจะไปประกอบอาชีพ ทำหน้าที่อะไรก็ตาม ผมคิดว่าความเป็นนักการศึกษา ความเป็นนักวิชาการ ในแบบฉบับของอาจารย์ปวยเนาะ ผมคิดว่าจะเป็นเงื่อนไขสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำตนเป็นคุณประโยชน์ต่อสังคมอย่างแท้จริง

เพราะฉะนั้น ผมคิดว่าการสืบทอดเจตนารมณ์ ในชีวิตของอาจารย์ปวยนั้น คงไม่ใช่เพียงพยายามรู้จักท่านว่า ท่านเป็นอะไรทำอะไรมา นะครับ แต่ผมคิดว่าอีกสิ่งหนึ่งที่จะสืบทอดต่อไปคือว่า รักษาหรือพัฒนาความเป็นวิชาการ ความสุจริต อันนี้ให้ยั่งยืนมั่นคงต่อไป

เสน่ห์ จามริก, "คิดถึงอาจารย์ปวย"

กับนักศึกษา

อาจารย์ป่วยมีความรัก ผมคิดว่าความรักของท่านคงกว้างใหญ่ไพศาลมาก ท่านรักทั้งมิตรทั้งศัตรูได้ อันนี้เป็นสิ่งที่ผมคิดว่าประเสริฐมาก ความรักสร้างความบันดาลใจให้กับเรา

สร้างความเป็นผู้นำให้เกิดกับคนรุ่นใหม่ จะเป็นอาจารย์ที่เยาะว้ยกว่าหรือนักศึกษาก็ตาม มีอันหนึ่งก็คือว่า ผมคิดว่า อาจารย์ป่วยเป็นคนซึ่งอาจจะ ในแง่ที่ว่าผมว่าท่าน แบบประเภทที่คนไทยบอกว่า "รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี" นะครับ ผมเชื่อว่า เท่าที่ผมดูมาแล้วนี้ นะครับ ในการบริหาร อาจารย์ป่วยเป็นท่านหนึ่ง อาจจะมีอีกท่านหนึ่ง สองท่านนะฮะ ที่ทำงานบริหารธรรมศาสตร์แล้วก็พบปัญหากับนักศึกษานะครับ ทำงานกับนักศึกษา ทะเลาะกับนักศึกษานะครับ แต่ว่ามันพื้นฐานอะไรบางอย่างในแง่ที่ว่า เป็นพื้นฐานของความรัก ความเข้าใจ ท่านกำราบนักศึกษามากกว่า ผมคิดว่าอาจจะมากกว่าอธิการหลาย ๆ คนที่เราเห็นก็ได้ นะฮะ เราลองดูกลับไป เรามีความรู้สึกว่า สมมติว่า ผมกำลังค้นประวัติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อยู่ สมมติว่าเรลองดู สมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศัตร์นะครับ มีคุณนัทร ศรียานนท์ เป็นเลขาธิการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เราจะมีความรู้สึกว่าพวกนี้คงควบนักศึกษาอย่างแหลกราญ เรามองภาพงาย ๆ แบบขำๆ ว่า คงเป็นเผด็จการซึ่งเข้ามาปกครองนักศึกษา คงเขี่ยนักศึกษา คงดุเดือดกับนักศึกษา แต่อันที่จริงแล้ว เราดูจากหลักฐานของการค้นคว้า พวกนี้เอาใจนักศึกษามากนะฮะ บางทีเอาใจมากจนน่าตำหนิ แต่ในขณะที่ภาพของอาจารย์ป่วย บางครั้งคนตีความว่า ท่านเอาใจนักศึกษา ยุยงนักศึกษา กลัวนักศึกษา อะไรทำนองนั้น เอานักศึกษาเป็นฐานเพื่อที่จะได้เป็นอธิการบดี จากการที่ผมเห็นการทำงานของอาจารย์ป่วย ผมยืนยันว่าไม่ใช่อย่างนั้น ผมคิดว่าในสมัยที่อาจารย์ป่วยอยู่ แล้วมีอาจารย์เสนห์ เป็นรองอธิการบดีคนสำคัญ ในตอนนั้น ผมคิดว่าไม่มียุคสมัยไหนที่เราทะเลาะกับนักศึกษาได้มันเด็ดขาดเท่าสมัยนั้น หลายคนที่อยู่ในห้องนี้อาจเคยเห็นนะครับ ร้องไห้กัน ในหอประชุมใหญ่เลย

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ "คิดถึงอาจารย์ป่วย"

วันไหว้ครู

วันรับพระราชทานปริญญาบัตร

ความคิดและอุดมการณ์

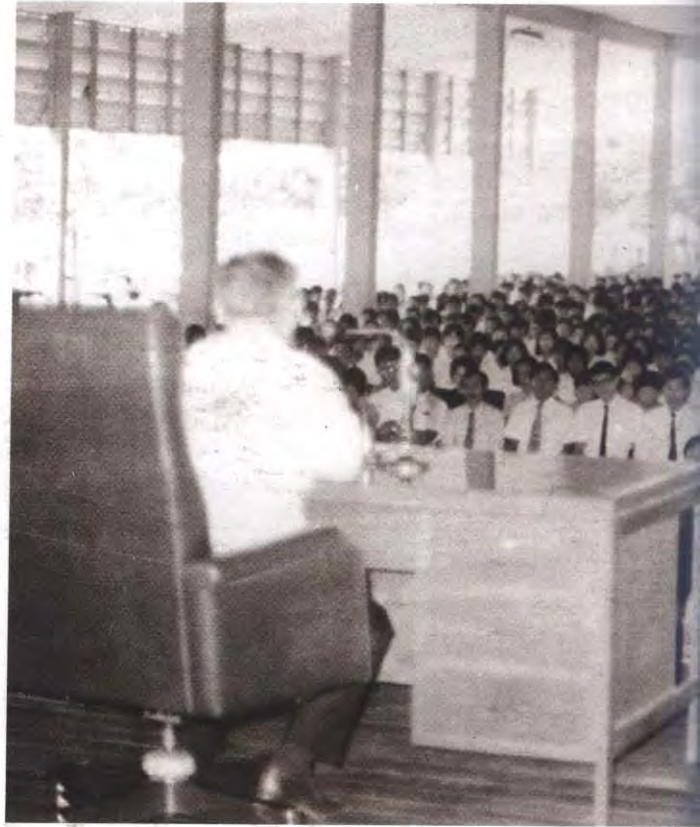
อาจารย์ป๋วยแสดงความคิดและอุดมการณ์ ไว้ทั้งด้วยการพูดและเขียนเป็นจำนวนมาก ผลงานเหล่านี้ บางชิ้นได้รับการแปลและตีพิมพ์เป็นภาษาต่างประเทศหลายภาษา แต่งานชิ้นที่จัดว่า สรุปความคิดและอุดมการณ์ของอาจารย์ไว้ทุก ๆ ด้าน ด้วยภาษาที่เรียบง่าย เห็นจะเป็น “คุณภาพชีวิต ปฏิทินแห่งความหวัง จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน”

ลักษณะของตราห้องสมุดป๋วย อึ๊งภากรณ์

เป็นรูปหนังสืออยู่ในลักษณะเปิด มีลายเส้นของศาสตราจารย์ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ แสดงถึงการมีน้ำใจอันกว้างขวางจริงใจที่ได้ อุทิศผลงานทางวิชาการในสาขาต่าง ๆ ของท่านให้กับมวลชนทั้งหลาย เนื้อหนังสือจะมีดอกบัวที่กำลังเบ่งบานรองรับไว้ด้วยใบบัว แสดงถึงความสมบูรณ์ บริสุทธิ์ และความเจริญรุ่งเรืองด้วยพุทธิปัญญา เป็นเป้าหมายและความตั้งใจอย่างแท้จริงของศาสตราจารย์ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ที่อยากจะให้สังคมไทยเราอยู่อย่าง "สันติประชาธรรม" ดังได้ประดิษฐ์ไว้เหนือดอกบัว

สุนทร วิไล
กองทัศนศิลป์ กรมศิลปากร

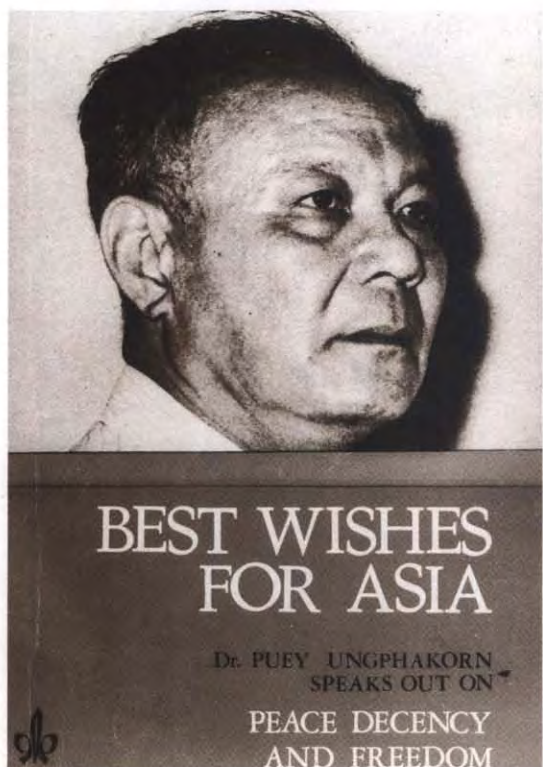

สันติ = 107
 ปรชธ = 1
 ฐ = 55
 @ = 17
 ฒ = 4
 ฬ = 9
 ๔๕๕ = 2
 ๕๕๕๕ = 1
 ๕๕๕๕๕ = 1
 ๕๕๕๕๕๕ = 1
 ๕๕๕๕๕๕๕ = 1
 X = 20
 219

“สันติวิธีเป็นวิธีเดียว เพื่อประชาธรรมถาวร คงต้องใช้เวลานาน คงต้องเสียสละ คงต้องกล้าหาญเด็ดเดี่ยวเป็นพิเศษ คงเป็นที่ เยียหยันของผู้อื่น แต่ถ้ามั่นในหลักการจริง ความมานะอดทน ย่อมตามมาเอง”

แนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมือง

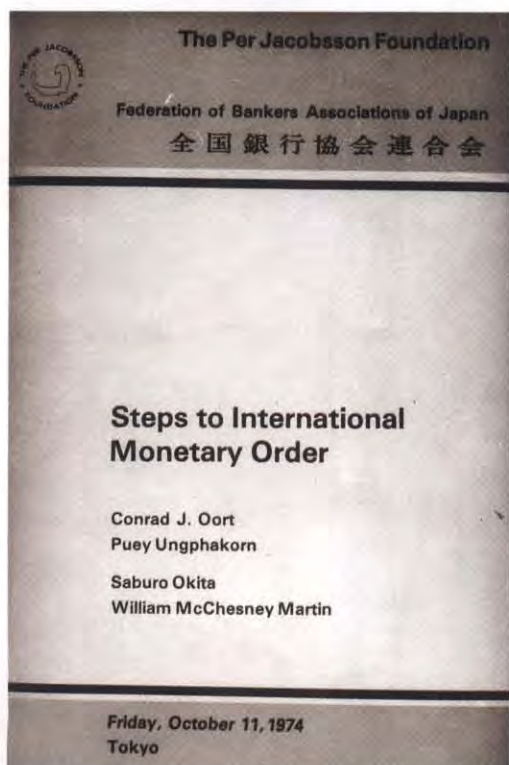
ระบบเศรษฐกิจของเรานั้นเกี่ยวพันกับการเมืองอย่างแน่นแฟ้น ในทัศนะของอาจารย์ป๋วย เศรษฐศาสตร์และการเมืองเป็นเรื่องที่แยกกันไม่ได้ เศรษฐศาสตร์ต้องตามการเมือง และการเมืองต้องผันแปรไปตามเศรษฐกิจด้วย

แนวคิดของอาจารย์จะเน้นความเป็นไปได้ในภาคปฏิบัติ มากกว่าที่จะเสนอความฝันที่เลื่อนลอย มองจากแง่นี้แล้ว อาจารย์ต้องการเสนอแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมืองเพื่อนำไปปฏิบัติได้ ในการแก้ไขสภาพเศรษฐกิจสังคมการเมือง ให้มีลักษณะมนุษยธรรมมากขึ้น

การเรียนวิชาเศรษฐศาสตร์ ต้องเรียนรู้วิธีวิเคราะห์ เพื่อแยกธาตุของปัญหาเมื่อสังเกตเห็นปัญหาได้ถ่องแท้ และเพื่อแสวงหาวิธีการอันถูกต้องที่จะนำไปสู่การขบปัญหาตามความต้องการ

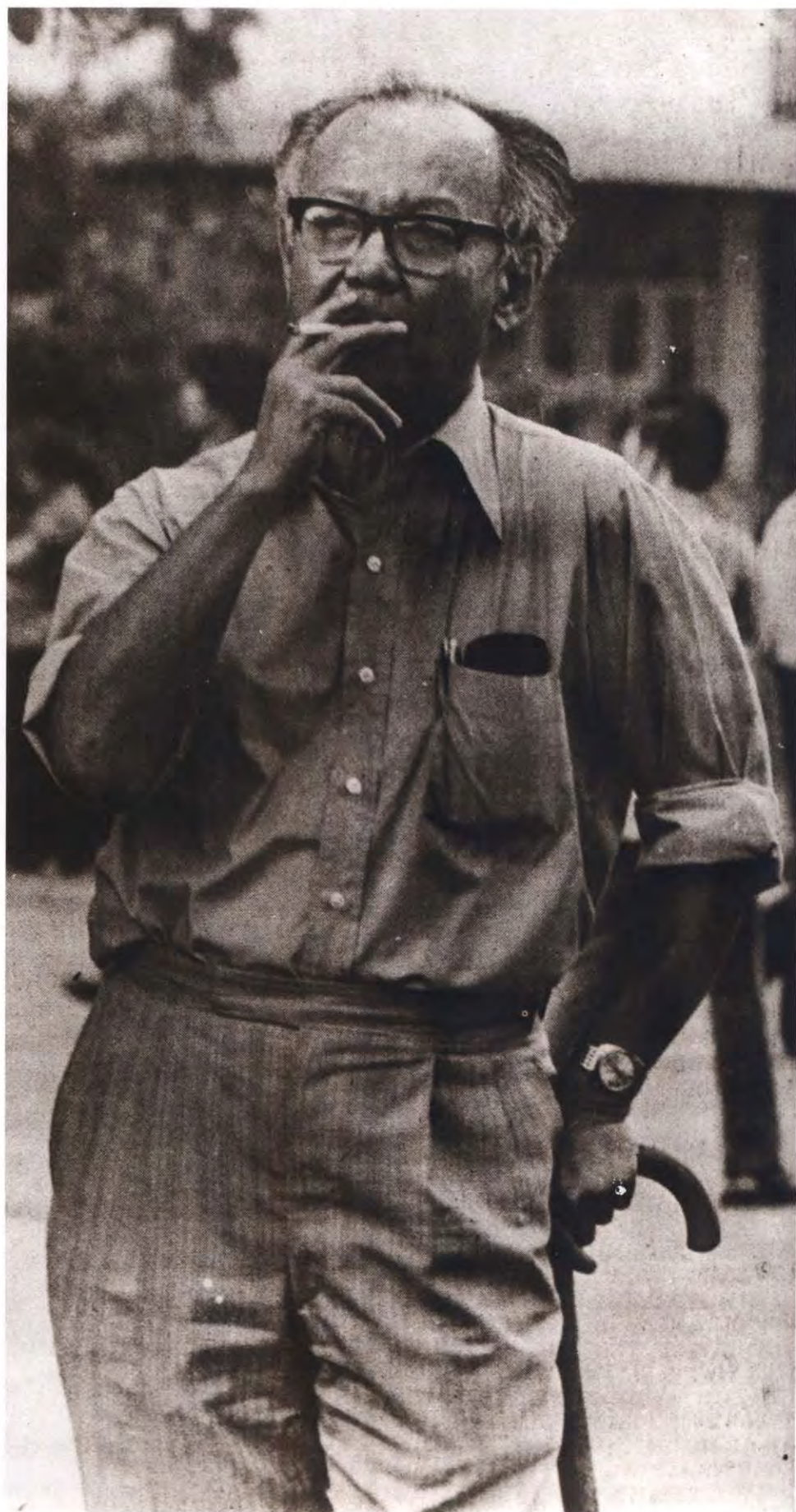
ในทัศนะของอาจารย์ สิ่งที่จะกระตุ้นให้มนุษย์ประกอบการเศรษฐกิจนั้น มิใช่แรงจูงใจทางการเงินแต่อย่างเดียว สิ่งที่สำคัญมากก็คือ ความรักที่มีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

ปรีชา เบียมพจนันต์, "แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมืองของอาจารย์ป๋วย". ตีพิมพ์ในคิดถึงอาจารย์ป๋วย 27 มิ.ย. 2527

ส่วนแนวความคิดด้านการคลัง อาจารย์ป๋วยกล่าวไว้ว่า

“ระบบการเก็บภาษีอากรในปัจจุบันของเรา ยังมีช่องโหว่อยู่มากในแง่ของความเป็นธรรมในสังคม หรือในแง่การกระจายรายได้ เป็นความจริงข้อหนึ่งว่า ฟรีเมียมข้าวทำให้ชาวนาต้องเสียเปรียบ และก็เป็นความจริงอีกข้อหนึ่งว่า เรายังมีช่องทางสามารถเก็บภาษีจากคนรวยได้มากขึ้น เพื่อนำเงินไปช่วยคนจนให้มากขึ้น การปรับปรุงภาษีที่ดินในเมือง ภาษีทรัพย์สิน ภาษีเงินได้นิติบุคคล และการนำภาษีมรดก และภาษีการรับมรดกกลับมาใช้อีก จะทำให้รัฐบาลสามารถใช้จ่ายเพื่อชาวนา และคนจนอื่นๆ เพิ่มขึ้นอีก และโดยวิธีนี้รัฐบาลก็จะสามารถดำเนินนโยบายที่จะทำให้ความแตกต่างระหว่างรายได้ของคนรวยกับคนจนลดลงด้วย”

คุณภาพแห่งชีวิต ปฏิทินแห่งความหวัง จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน

เมื่อผมอยู่ในครรภ์ของแม่ ผมต้องการให้แม่ได้รับประทานอาหารที่เป็นคุณประโยชน์ และได้รับความเอาใจใส่ และบริการอันดีในเรื่องสวัสดิภาพของแม่และเด็ก

ผมไม่ต้องการมีพี่น้องมากอย่างที่พ่อแม่ผมมีอยู่ และแม่จะต้องไม่มีลูกอีก

พ่อกับแม่จะแต่งงานกันถูกกฎหมาย หรือธรรมเนียมประเพณีหรือไม่ ไม่สำคัญ แต่สำคัญที่พ่อกับแม่ต้องอยู่ด้วยกันอย่างสงบสุข ทำความอบอุ่นให้ผมและพี่น้อง

ในระหว่าง 2-3 ขวบแรกของผม ซึ่งร่างกายและสมองผมกำลังเติบโตในวัยที่สำคัญ ผมต้องการให้แม่ผมกับตัวผมได้รับประทานอาหารที่เป็นคุณประโยชน์

ผมต้องการไปโรงเรียน พี่สาวหรือน้องสาวผมก็ต้องการไปโรงเรียนจะได้มีความรู้หากินได้ และจะได้รู้คุณธรรมแห่งชีวิต ถ้าผมมีสติปัญญาเรียนชั้นสูงๆ ขึ้นไป ก็ให้มีโอกาสเรียนได้ไม่ว่าพ่อแม่ผมจะรวยหรือจนจะอยู่ในเมืองหรือชนบทแคว้นแคว้น

เมื่อออกจากโรงเรียนแล้ว ผมต้องการงานอาชีพที่มีความหมาย ทำให้ได้รับความพอใจ ว่าตนได้ทำงานเป็นประโยชน์แก่สังคม

บ้านเมืองที่ผมอาศัยอยู่ จะต้องมีความสงบ ไม่มีการฆ่ากัน ก่อตั้ง หรือประทุษร้ายกัน

ประเทศของผมควรจะมีความสัมพันธ์อันชอบธรรมและเป็นประโยชน์กับโลกภายนอก ผมจะได้มีโอกาสเรียนรู้ถึงความคิดและวิชาของมนุษย์ทั้งโลก และประเทศของผมจะได้มีโอกาสรับเงินลงทุนจากต่างประเทศมาใช้เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม

ผมต้องการให้ชาติของผม ได้ขยายผลผลิตแก่ต่างประเทศด้วยราคาค่าอันเป็นธรรม

ในฐานะที่ผมเป็นชาวนาชาวไร ผมก็อยากมีที่ดินของผมพอสมควรสำหรับทำมาหากิน มีช่องทางได้กู้ยืมเงินมาขยายงาน มีโอกาสรู้วิธีทำกินแบบใหม่ ๆ มีตลาดดีและขายสินค้าได้ราคายุติธรรม

ในฐานะที่ผมเป็นกรรมกร ผมก็ควรจะมีส่วนมีหุ้นส่วนในโรงงาน บริษัท ห้างร้านที่ผมทำอยู่

ในฐานะที่ผมเป็นมนุษย์ ผมก็ต้องการอ่านหนังสือพิมพ์ หรือหนังสืออื่น ๆ ที่ไม่แพงนัก จะฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ก็ได้ โดยไม่ต้องทนรบกวนจากการโฆษณาชวนเชื่อ

ผมต้องการสุขภาพอนามัยอันดี และรัฐบาลจะต้องให้บริการป้องกันโรคแก่ผมอย่างฟรีกับบริการการแพทย์ รักษาพยาบาลอย่างถูกอย่างดี เจ็บป่วยเมื่อใดหาหมอหาพยาบาลได้สะดวก

ผมจำเป็นต้องมีเวลาว่าง สำหรับเพลิดเพลินกับครอบครัว มีสวนสาธารณะที่เขียวชอุ่ม สามารถมีบทบาทและชมศิลปะ วรรณคดี นาฏศิลป์ ดนตรี วัฒนธรรมต่าง ๆ เทียวงานวัด งานลอยกระทง งานนักขัตฤกษ์ งานกุศล อะไรได้พอสมควร

ผมต้องการอากาศบริสุทธิ์สำหรับหายใจ น้ำบริสุทธิ์สำหรับดื่ม

เรื่องอะไรที่ผมทำเองไม่ได้หรือได้แต่ไม่ดี ผมก็จะขอร่วมมือกับเพื่อนฝูงในรูปสหกรณ์ หรือสโมสร หรือสหภาพ จะได้ช่วยซึ่งกันและกัน

เรื่องที่ผมเรียกร้องข้างต้นนี้ ผมไม่เรียกร้องเปล่าผมยินดีเสียภาษีอากรให้ส่วนรวม ตามอัตรา

ผมต้องการโอกาสที่มีส่วนในสังคมรอบตัวผมต้องการมีส่วนในวารวินิจัยโชคชะตาทางการเมืองเศรษฐกิจและสังคมของชาติ

เมื่อผมต้องการโอกาสต่าง ๆ เช่นเดียวกับผมและเราสองคนควรจะได้รับความรู้และวิธีการวางแผนครอบครัว

เมื่อแก่ ผมและเมียก็ควรได้ประโยชน์ตอบแทนจากการประกันสังคม ซึ่งผมได้จ่ายบำรุงตลอดมา

เมื่อจะตาย ก็ขออย่าให้ตายอย่างโง่ ๆ อย่างบ้า ๆ คือ ตายในสงครามที่คนอื่นก่อให้เกิดขึ้น ตายในสงครามกลางเมือง ตายเพราะอุบัติเหตุ รถยนต์ ตายเพราะน้ำหรืออากาศเป็นพิษ หรือตายเพราะการเมืองเป็นพิษ

เมื่อตายแล้ว ยังมีทรัพย์สินสมบัติเหลืออยู่เก็บไว้ให้เมียผมพอใจในชีวิตของเธอ ถ้าลูกยังเล็กอยู่ก็เก็บไว้เลี้ยงให้โต แต่ลูกที่โตแล้วไม่ให้ นอกนั้นรัฐบาลควรเก็บไปหมด จะได้ใช้เป็นประโยชน์ในการบำรุงชีวิตของคนอื่น ๆ บ้าง

ตายแล้ว ผมผมนึก อย่าฝัง คนอื่นจะได้มีที่ดินอาศัยและทำกิน และอย่าทำพิธีรีตองในงานศพให้วุ่นวายไป

นี่แหละคือ ความหมายแห่งชีวิต นี่แหละคือ การพัฒนาที่จะควรให้เกิดขึ้นเพื่อประโยชน์ของทุกคน

สุดท้ายนี้ ขอขอบพระคุณท่านทั้งหลายที่อุตส่าห์อ่านมาจนจบ ขอความสุขสวัสดิ์และสันติสุขจงเป็นของท่านทั้งหลาย และพระท่านกล่าวไว้ดังนี้ เกี่ยวกับความสวัสดิ์

“เราตถาคตไม่เห็นความสวัสดิ์อื่นใดของสัตว์ทั้งหลาย นอกจากปัญญา เครื่องตรัสรู้ ความเพียร ความสำเร็จอันหรรษา และความเสียสละ”

ส. ธีระวัฒน์

ศิลปวัฒนธรรมและธรรมชาติ

นอกจากงานด้านวิชาการแล้ว
อาจารย์ป๋วยยังมีความสนใจด้านศิลปะ วรรณคดี ดนตรีไทย ธรรมชาติ ศาสนาอีกด้วย
การแสดงออกในเรื่องเหล่านี้
อาจารย์ป๋วยมักจะสอดแทรกอยู่ในงานเขียนหรือในกิจกรรมอื่นๆ อยู่เนือง ๆ

ศิลปวัฒนธรรมและธรรมชาติ

นอกจากงานด้านวิชาการแล้ว
อาจารย์ป๋วยยังมีความสนใจด้านศิลปะ วรรณคดี ดนตรีไทย ธรรมชาติ ศาสนาอีกด้วย
การแสดงออกในเรื่องเหล่านี้
อาจารย์ป๋วยมักจะสอดแทรกอยู่ในงานเขียนหรือในกิจกรรมอื่นๆ อยู่เนือง ๆ

ร่วมวงดนตรีไทย ที่ธนาคารแห่งประเทศไทย 13 สิงหาคม 2514

ดนตรีไทย

ชีวิตในแง่ศิลปวัฒนธรรมของอาจารย์ป๋วยนี้ ส.ศิวรักษ์ ได้เขียนบรรยายไว้ใน “ผู้ใหญ่ที่ไม่เกะลอน” ไว้ดังนี้

“ในเรื่องศิลปวัฒนธรรมและชาตินั้น คุณป๋วยช่วยพวกเรา มาก จนข้าพเจ้าเห็นว่าท่านเป็นคนที่แตกต่างไปจากนักเทคโนโลยีโดยทั่วไป เมื่อท่านไปอภิปรายปัญหาทางเศรษฐกิจที่สยามสมาคมเป็นภาษาอังกฤษคราวหนึ่งนั้น ท่านถึงกับเตือนนักเศรษฐศาสตร์ให้อ่านเศรษฐศาสตร์ของชาวพุทธโดยชูเมกเกอร์ใน Small is Beautiful ซึ่งเวลานั้นเพิ่งจะมีจำหน่ายเป็นปกแข็ง โดยท่านเน้นที่ชื่อในปรong ที่ว่า Economics as if people matter ซึ่งท่านเห็นด้วยว่านักเศรษฐศาสตร์โดยทั่วไป มุ่งความสำเร็จทางด้านตัวเลข และเงินตรา ยิ่งกว่าจะเห็นแก่ชีวิตมนุษย์ตาตา ๆ

การที่คุณป๋วยช่วยพวกเราทางด้านศิลปวัฒนธรรมนั้นเอง ที่กรรมการสมาคมอนุรักษศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม พร้อมใจกันเลือกให้ท่านเป็นสมาชิกกิตติมศักดิ์ แม้ว่าเวลานั้นกรรมการบางคนจะเริ่มวิพากษ์วิจารณ์คุณป๋วยบ้างแล้วว่ารับทำการมากเกินไป สนใจไปจนกระทั่งเรื่องการรักษาकुคลอง การวางท่อประปา”

“นอกไปจากนี้แล้ว สยามสมาคมยังจัดอภิปรายร่วมกับชมรมต้นไม้ และสมาคมศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม ด้วยคราวหนึ่งเพื่อกระตุ้นให้คนตื่นตัวทางด้านการปลูกต้นไม้ โดยที่ได้เชิญเสด็จสมเด็จพระเจ้าฟ้าอุบลรัตน์ราชกัญญา มหาราชปลูกเป็นประเดิมด้วย ที่บริเวณใกล้ ๆ กับวังสระปทุม คุณป๋วยมาช่วยพูดให้น่าฟัง ท่านนำเอาบทกลอนตอนชมกรุงจาก อิเหนา รามเกียรติ์ ขุนช้างขุนแผน มาว่าให้ฟังอย่างน่าจับใจ”

“ความจริง คุณป๋วยชอบฟังเพลงไทยเป็นพิเศษ แม้ไปอยู่ต่างประเทศ ก็ชอบเปิดเทปเพลงไทยเดิมฟัง ยามขับรถที่ในประเทศนี้ (ซึ่งชอบขับเอง ยิ่งกว่าใช้คนขับ) ก็มักฟังเพลงไทยเดิมไปด้วย ดนตรีที่ชอบเล่นเป็นนิตยคือการเป่าขลุ่ย”

“บ่อยครั้งที่ผมเข้าไปในห้องทำงานของท่าน ภายหลังเวลาเลิกงาน และท่านกลับจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เพื่อมาเคลียร์งานที่ค้างค้ำที่ธนาคาร ได้พบว่าขณะที่ท่านกำลังนั่งชมวดคิ้วหน้ากับเอกสาร บิ่งแล้วบิ่งเล่าเบื้องหน้านั้น หูของท่านก็จับอยู่ที่เทปเพลงไทยเดิมซึ่งกำลังหมุนตัวเองอยู่ที่เครื่องเทปขนาดใหญ่ซึ่งลั่นแล้วแต่เป็นเพลงไทย โดยมีเทปกองโตกำลังรอคิวของมันอยู่”

ขลุ่ยคู่ใจอาจารย์ป๋วย ปัจจุบันเก็บไว้ในห้องสมุด ป๋วย คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

นั่งฟังการบรรเลงโดยชุมนุมดนตรีไทย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมษายน 2530

อจ.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ในฐานะรองประธานกรรมการ
มูลนิธิฯ ได้เป็นประธานในพิธีเปิดงานแสดง
ศิลปภาพพิมพ์ของศิลปินอเมริกันผู้มีชื่อเสียง 2 ท่าน
คือ Jenkins & Anuskiewicz ซึ่งเปิดแสดงตั้งแต่วันที่
23 กรกฎาคม - 8 กันยายน 2517

อาจารย์ศิลป์ พีระศรี ผู้ให้กำเนิด Modern Art ในประเทศไทย ได้ปรากฏในบทความเกี่ยวกับเรื่องที่มาวิทยาลัยศิลปากร
ไม่มีหอแสดงศิลปะ เวลาที่แขกต่างประเทศมาขอดูงานของศิลปินไทย ต้องไปเที่ยวหาสถานที่ได้รางวัลเหรียญเงิน เหรียญทอง อันเป็น
สมบัติของมหาวิทยาลัย เพราะไม่ได้เก็บเป็นหลักเป็นแหล่งต้องไปขอมาปิดขี้ฝุ่น แลโยแมงมุมออก อาจารย์ท่านรู้สึกอายมาก

ท่านเคยบันทึกจินตนาการว่า ทำอย่างไรจึงจะได้เงินมา ของงบประมาณก็ไม่ได้ท่านกลุ่มใจมาก ถึงได้เขียนบทความลงในหนังสือศิลปะ
เล่ม 1 ดร.ป๋วยได้ไปอ่านบทความนั้นเข้า ก็ตรงมาหาอาจารย์ศิลป์ ถามว่ามี plan แล้วหรือยัง และต้องใช้เงินเท่าใด อาจารย์ศิลป์
ท่านก็บอกว่า ฉันมีในหัวฉัน ฉันคิดว่าอยากจะขยายห้องทำงานไปถึงที่จอดรถ ถ้ามี 1 แสนก็จะพอ

ดร.ป๋วย ด้วยความเห็นใจ แลสนใจทางด้านศิลปะ ก็แนะนำอาจารย์ศิลป์ ให้ลูกศิษย์ของท่านแสดง Exhibition เพื่อขยายงาน
ศิลปะเอาเงินมาทำ project นี้ โดยขายให้ได้ครึ่งของเงินที่ต้องการ แล้วอีกครึ่งหนึ่งท่านจะออกให้เอง บังเอิญอาจารย์ศิลป์ก็สิ้นก่อนที่จะ
ลงมือทำอะไรทั้งหมด

ทุกวันนี้ดิฉันบอกพวกศิลปินสมัยใหม่ว่า ควรคำนึงถึงดร.ป๋วย ถ้าไม่มีท่านเราจะไม่มีความรู้ หอศิลป์ พีระศรี และหอศิลป์ พีระศรีเป็น
Gallery แห่งแรกในประเทศไทย เมื่อมีหอศิลป์ พีระศรีแล้ว หอศิลป์แห่งชาติ ก็ตั้งขึ้นและต่อมา มหาวิทยาลัยศิลปากรก็ได้ซื้อวัง
แล้วถึงได้ตั้งเป็นหอศิลป์ของมหาวิทยาลัย

สี ใจดวงใจฮั๋ว

23 มกราคม 2528

[illegible]

Abc 20-5

5/99/99

ดำรง วงศ์อุปราช นำชมนิทรรศการภาพเขียน
มีถนายน 2517

“กรุงเทพฯ ก่อนนี้เป็นอย่างไร ของดีมีต้นไม้ต้นไม้ไร่อะไรมากมาย ผมก็คิดไปในชั่วสมัยที่ผมเป็นเด็ก ก็เห็นจะจริงตามนั้น ผมเตรียมว่า เผื่อบางทีจะต้องพูดในวันนี้ แล้วถ้าพูดไม่ออกละก็อาจจะลำบากใจแก่ ท่านผู้ฟัง เพราะฉะนั้น ผมก็เลยพยายามดูในวรรณคดีว่า พระนคร ของวรรณคดีต่าง ๆ ท่านแสดงไว้อย่างไร มีต้นไม้ต้นไม้ไร่มากแค่ไหน ผมขอเรียนว่าได้รับความผิดหวัง คือไปอ่าน กนกนกร อ่าน เวสสันดรชาดก อ่าน ขุนช้างขุนแผน อ่าน พระอภัยมณี อ่าน รามเกียรติ์ อ่าน อิเหนา อีตอนที่แสดงถึงตอนต้นนั้นะครับ ความจริง

ไม่ต้องอ่านไกลนัก ตอนต้นกล่าวถึงพระมหากษัตริย์องค์นั้นองค์นี้ แล้วก็บ้านเมืองใหญ่โตยังงี้ ก็ไปปรากฏว่า ท่านทั้งหลายที่แต่งนี่นะ ก็อธิบายว่ามีตึกงามสวยงาม มีโรงช้าง โรงม้า มีม้ามีช้างมากทีเดียว แล้วในพระราชนิพนธ์ อิเหนา ก็ตอนที่อธิบายก็ยังคงบอกว่า “มีพระมเหสีห้าองค์ ดั่งองค์นางฟ้ากระยาหงัน” แต่ไม่มีต้นไม้สักต้น ในตอนนั้น ถ้าท่านผู้ใด อ้อ อาจารย์เปลื้องมาด้วย ไปหาอ่าน ตอนที่แสดงว่าต้นไม้มีในวรรณคดี ผมว่าน่าจะฟังดู แต่ที่นี่ ที่ร้ายที่สุดคือยังงี้ ในอิเหนานั้นเอง อธิบายถึงคลองหลอด (มีคลองหลอด

ในโอเน็ต) ที่นั่นมาอ่านจะเข้า

“ห้องสนามแข่งปราบปราม
ฟางพื้นปูฟิไม่มีหญ้า
กว้างใหญ่ไพศาลสุดตา
เตียนสะอาดตาด้วยทรายทอง”
คือหมายความว่า เป็นทะเลทราย”

ต้นไม้ในพระนคร

“เรื่องที่ขี้ใจว่า ทำไมเราจะมาบำรุงกรุงเทพฯ แทนที่จะใช้
เงินนั้นบำรุงต่างจังหวัด ผมก็คิดว่ากรุงเทพฯ นั้นมีประโยชน์ในฐานะ
ที่เป็นเมืองหลวง แล้วอะไรๆ มันก็เข้ามาที่กรุงเทพฯ นั้นอย่างหนึ่ง
แล้วอีกประการหนึ่ง เรื่องการปลูกต้นไม้และการบำรุงรักษาต้นไม้
ผมว่าไม่ได้ใช้เงินเท่าไรหรอก เพียงแต่ใช้ความคิดล่วงหน้า ความ
ตั้งใจจริง และความเอาใจใส่ดูแลอยู่เสมอเท่านั้น ฉะนั้นถึงแม้จะ
ปลูกต้นไม้ในกรุงเทพฯ ให้มากขึ้นเท่าไรๆ ก็ตามเถอะ ผมว่า
ไม่เบียดเงินที่จะไปบำรุงต่างจังหวัด เพราะฉะนั้น ข้อข้อใจอันนี้
น่าจะหายข้อใจได้ ที่นี้เท่าที่เราได้พูดกันมานี้ ผมรู้สึกที่เราได้
ประโยชน์กันหลายเรื่อง เราได้รับความคิดเห็นจากหลายกระแสด้วยกัน
แต่มันก็มาลงรอยอยู่ด้วยกันที่ว่า เราควรจะมีการพยายามที่จะให้
กรุงเทพฯ นั้นมีต้นไม้มากขึ้น และบำรุงรักษาต้นไม้เหล่านั้นให้เป็นไป
โดยดี ปลูกให้มากขึ้น ส่วนที่ปลูกขึ้นแล้วก็บำรุงรักษาให้โตขึ้น เมื่อ
โตขึ้นแล้วก็รักษาให้อยู่ ถ้าจำเป็นที่จะต้องตัดในบางกรณี ซึ่งก็อาจจะ
จำเป็น ก็ต้องปลูกอย่างอื่นแทนขึ้นมา”

“...ในวันเข้าพรรษาที่จะมาถึงใกล้ๆ นี้ ก็จะมีการปลูกต้นไม้
อะไรกันนี้ เมื่อปลูกขึ้นมาแล้ว ผมยังอีกทีหนึ่ง ว่าปลูกขึ้นมาแล้วต้อง
บำรุงรักษา ต้องทำให้มันเติบโตขึ้นมาก่อน อย่างที่คุณป๋มสายว่า
จะต้องบำรุงรักษาไม่ให้ใครตัดฟัน ไม่ให้ต้นไม้เป็นอันตรายแก่คน
บางอย่างก็เพราะซึ่งอาจจะอันตรายได้ เราก็ต้องพยายามเลือก
ต้นไม้ให้ดี ไปปลูกในที่ที่ถูกปลูกให้อยู่ในลักษณะที่ดี นี่จำเป็น
และผมคิดว่าทำไปทำมา ประชาชนพลเมือง เอกชน นี่คงจะสามารถ
ช่วยได้ในบางครั้งบางคราว ทำอย่างไรๆ ก็ต้องอาศัยเทศบาลคือ
ระบบการปกครองของเรา ที่จะทำให้เกิดเป็นเทศบาลขึ้นมา ก็เพื่อ
จะให้ไม่มีใครดูแลเรื่องของเรา ที่นี้เราตั้งเทศบาลมาแล้ว แล้วเรา
ประชาชนก็ช่วยอยู่บ้างแหละ เราจะไม่ว่าไม่ใช้ของเทศบาล
หรือเทศบาลไม่ทำแล้วเราแย่งมาทำเสีย ถ้าเป็นเช่นนั้น ล้มเทศบาล
เสียดีกว่าเอาไว้ทำแก้วทำไม ถ้าเราจะต้องทำอยู่เรื่อย”

“...เมื่อปลูกเสร็จแล้ว ใครจะเป็นผู้บำรุงรักษา นี่น่าจะวางไว้ให้
เรียบร้อย ผมเองคิดว่ายังงี้ๆ ก็ต้องเทศบาลบำรุงรักษา หนี้ไม่พัน
แต่ว่าชุมนุมต้นไม้ หรือสมาคมสถาปนิกนี้ ก็น่าจะเป็น
Watch Dog คือคอยสอดส่องดูว่า เออ เป็นยังไง ทำดีหรือไม่ดี
ลุ่มพิน้อย่างที่ต่อว่ากันก็ต่อว่ากันไป แล้วก็ต่อว่าให้ถึงตัว นี่ผมคิดว่า
เงินทั้งหมดนี้ไม่น่าจะเท่าไร ไม่จำเป็นจะต้องใช้เงินเท่าไร ใช้ความ
อุตสาหะพยายามใช้ความสอดส่องดูแล ใช้ความร่วมมือกัน แล้วใช้
เทคนิคให้ดี ผมเข้าใจว่าเราทำได้ นี่ผมอยากจะฝากไว้ว่า คนที่จะ
วางแผนนั้นก็น่าจะเป็นสมาคมนี้ ชุมนุมนั้นร่วมกันกับเทศบาล
ในปัจจุบันนี้ แล้วก็มาร่วมกันวางแผนแล้วคนที่จะทำในเรื่องอะไร
เช่นจะเป็นการชักจูงให้ปลูกในวันเข้าพรรษานี้ จะปลูกต้นไม้กี่ต้นใหญ่
ถนนั้น นี่ก็ขอให้สมาคมทำไป โดยขอให้เทศบาลรับรู้ และ
เทศบาลบำรุงรักษาต่อไป ไม่ใช่สักแต่ปลูก ของเรามาวันปลูก
ไม่มีวันบำรุงรักษา แท้จริงนั้น วันปลูกหนึ่งมีวันเดียว”

แต่ก่อนอาตมารู้จักอาจารย์ป๋วยในฐานะอธิการบดีของมหาวิทยาลัยทางโลกแห่งหนึ่ง แล้วก็มีชื่อเสียงทางชื่อเสียงและอะไรต่าง ๆ แต่ก็ไม่นึกว่าท่านจะสนใจในธรรมะ ที่นี้ไปเจอในหนังสือสันติประชาธรรม ท่านอ้าง “พุทธพจน์” ที่พระพุทธเจ้าตรัสแสดงไว้ เรื่อง พละ 4 ประการ... อาตมาก็สะดุดใจว่า อาจารย์ป๋วยรู้เรื่องธรรมะมากอยู่ เพราะธรรมะหมวดนี้อาตมาก็ยังไม่ได้สังเกตด้วยซ้ำ คือโดยทั่วไปไม่ค่อยมีใครกล่าวถึง ทั้ง ๆ ที่เป็นธรรมะที่สำคัญ เป็นเรื่องที่ทำให้คนเกิดมีกำลังหรือมีพลังในตัวที่จะทำให้มีความมั่นใจในตัวเองมาก ไม่ต้องห่วงกลัวอะไร คือมีกำลังปัญญา กำลังความเพียร กำลังความสุจริต กำลังการที่ได้สงเคราะห์ช่วยเหลือบำเพ็ญประโยชน์ อันนี้ทำให้อาตมาารู้สึกว่า อาจารย์ป๋วยมีความสนใจธรรมะ ได้คิดค้นหรือได้แสวงหาในเรื่องนี้อยู่ เป็นความประทับใจอันหนึ่ง

พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตโต) จาก ป๋วยปริทัศน์

ธรรมะ

“ธรรมะเป็นคำคู่กับศีล คำว่า ศีลหมายถึงการระงับไม่เบียดเบียนทั้งตนเอง และผู้อื่น ส่วนความหมายของคำว่าธรรมะ คือการช่วยส่งเสริมให้สถานการณ์ดีขึ้น เพื่อความเจริญของเอกชนและส่วนประกอบที่สำคัญแห่งธรรมะ คือความยุติธรรม ตัวอย่างการประพาศิตตผลหลักธรรมะที่เห็นได้ง่าย เช่น โจรที่ได้ปล้นทรัพย์ เราถือได้ว่าทำผิดทั้งศีลธรรมะในด้านเศรษฐกิจ เพราะได้เบียดเบียนเจ้าทรัพย์และถ่วงความเจริญ คือนอกจากตัวเองจะไม่ประกอบสัมมาอาชีวะแล้ว ยังขัดขวางผู้อื่นซึ่งจะทำการประกอบสัมมาอาชีวะเพื่อประโยชน์และความเจริญของส่วนรวมอีกด้วย

ในทางตรงกันข้าม ถ้าผู้ใดมีความมานะอดทนพากเพียรคิดสร้างสรรค์สิ่งหนึ่งสิ่งใดขึ้น ช่วยเศรษฐกิจของประเทศ เราก็ถือว่าบุคคลผู้นั้นมีความดีความชอบและทำถูกหลักธรรมะ

การประพาศิตตผลหลักธรรมะในด้านเศรษฐกิจนั้น มีได้หลายกรณี เช่น เจ้าหน้าที่รัฐบาลบางคนใช้อำนาจและหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายมาเป็นประโยชน์ส่วนตัว ไม่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อตรงเพื่อให้ทุกคนได้รับประโยชน์ร่วมกัน กลับมีใจลำเอียงช่วยเหลือแต่เฉพาะผู้ที่ให้สินบน ที่ว่าผิดหลักธรรมะ เพราะ

ก. ราษฎรส่วนใหญ่ที่ทำมาหาเลี้ยงชีพด้วยความสุจริตก็เกิดความย่อท้อที่จะทำต่อไป คิดแก่งแย่งเบียดเบียนกัน ไม่มีผู้ใดคิดจะทำงานที่ใช้เวลานาน ๆ กว่าจะได้ผลตอบแทนไปหาทางอื่น

ข. การที่กสิกรทั้งหลายสามารถทำการเพาะปลูกได้ผลดีเท่ากับเพิ่มปริมาณการผลิตให้มากขึ้น ทำให้การค้าสะดวกยิ่งขึ้น แต่สิ่งเหล่านี้จะเป็นไปไม่ได้ ถ้ามีโจรปล้นทรัพย์ เจ้าหน้าที่ทุจริตมาก ๆ เพราะสิ่งที่ผลิตได้จะมีน้อยลงไม่พอกับความต้องการของสังคมที่เพิ่มขึ้นอยู่เสมอ ความไม่พอคือนี้เป็นผลกระทบกระเทือนต่อเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก...”

“ผมอยากจะเสนอว่า ความเชื่อถือในพระเจ้าหรือไม่เชื่อถือในพระเจ้ามีอยู่สองประการที่ภาษาอังกฤษเขาใช้ก็คือคำว่า Agnostic กับ Atheist คือถ้าเป็น Agnostic คงจะเป็นอย่างผม คือผมไม่รู้คำว่า Agnostic แปลว่าไม่รู้ ย่อมรับว่าไม่รู้ว่ามีพระเจ้าหรือไม่ อาจจะมิกี้ได้ หรือไม่มีก็ได้ แต่ว่าไม่ต้องการที่จะบูชา เพราะเหตุว่ายังไม่รู้ ส่วน Atheist นั้น ไม่ยอมให้มีพระเจ้าอยู่เลย ถือเป็นแน่นอนว่าไม่มีพระเจ้าเลย ถ้าแยกกันอย่างนี้ละก็ รู้สึกว่าพอจะมีทางเข้ากันได้ระหว่างสามัญชนอย่างผมกับทางศาสนา แต่ถ้าหากถึงเสียเลยว่าเป็น Agnostic ก็ยังใช้ไม่ได้ เข้าใจว่าคงจะไปด้วยกันไม่ได้...(ผม) ขอถือลัทธิ Agnosticism ไปพลางก่อน สติสัมปชัญญะกับศรัทธาความเชื่อถือ นั้น ถ้าได้ทั้งสองอย่างผมก็ว่าคงจะดี เพราะว่าผู้ที่เชื่อถือพระเจ้าคือมีศรัทธาอย่างมีสติสัมปชัญญะนั้น ก็เป็นขอวิเศษ แต่ถ้าจะเลือกกระหว่างสองอย่าง ระหว่างสติสัมปชัญญะกับศรัทธาอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว ผมยังถือว่า สติสัมปชัญญะเป็นของสำคัญกว่าความเชื่อถือ เพราะฉะนั้น ผมเข้าใจว่า สติสัมปชัญญะนั้นเองจะนำไปสู่จริยธรรม และจริยธรรมนั้นเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนา”

“ข้อสำคัญที่พึงเอาใจใส่ ก็คือ ศาสนาต่าง ๆ นั้นต่างก็มีข้อดีของตนเองทั้งนั้น เราเกิดมาในบรรพบุรุษศาสนา ก็เห็นว่าศาสนาของเรานั้นดี แต่ก็ต้องเห็นด้วยว่าคนอื่นเขาก็มีเสรีภาพในการถือศาสนาของเขาเช่นกัน ความสมานฉันท์ในเรื่องศาสนา (และเชื้อชาติ) ย่อมทำให้ชาติมีความมั่นคงมากขึ้น”

“ประเทศที่มีการคลั่งเสื่อมทรมาน เหมือนผู้ตกอยู่ในอำนาจมาตุคาม

พล วนโต	ทุพพลาโหนดิ
غام วนโต	ปิหายเร
จกขุน	อนุทธา โหนดิ
รัฐไต้ประวัง	ทอดทั้งคลังให้อ่อนแอ
รัฐนั้นดุจผู้แพ้	ภัยมายา มาตุคาม
ทรงกำลัง ก็ดั่งอ่อน	เบื้องในกรอนไม่นำขาม
เนตรแจ่มสายตาทรมาน	กล้ำเนื้อแข็งแรงไม่มี”

โคลง กลอน

ผู้ที่เคยอ่านหนังสือ บทความ หรือจดหมายส่วนตัวของอาจารย์ป้วย มักจะพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า อาจารย์ใช้ภาษาง่าย ๆ ได้รับความกระชับ ตรงไปตรงมา ให้ความรู้กว้างขวาง อาจารย์ป้วยชอบอ่านกวีนิพนธ์ และชอบเขียนโคลงกลอน และมีงานด้านนี้ปรากฏตั้งแต่ครั้งเป็น ทหารในกองทัพอังกฤษ นายบุญพบ ภมรสิงห์ บันทึก “นิราศ แบร์ดฟอร์ด” แต่งโดย “ร้อยแปด” ซึ่งเป็นเลขท้ายสามตัวจาก เลขประจำตัวของอาจารย์ป้วย ไว้ในหนังสือ “ศิลปินไทยในยุโรป” ว่า

“..... ต้องจำพรากรมายู่ตึกพิลึกยิ่ง
นอนกับดินกินกับอุดูเพราพริ้ง ต้องมากลิ่งนอนเตียงเยี่ยงนารี
น้ำล้างขามเคยเย็นเป็นมันผา น้ำล้างหน้าเย็นชื่นเคยรีนรี
ต้องมาใช้น้ำอุ่นจนเต็มที แล้วอย่างนี้หรือสะอาดอนาใจ
กินอาหารจานสนิมชิมซุส”

บ่อยครั้งที่อาจารย์ป้วยเขียนคำขวัญให้กับหน่วยงานที่ขอมาเป็น กลอนเรียบ ๆ ที่มีความหมายลึกซึ้ง เช่น เมื่อปี 2506 สำนักงานประมาณ ครบรอบ 4 ปี อาจารย์ป้วยให้คำขวัญเป็นกาพย์ยานีว่า

“สำนักงานประมาณ	ตั้งมานานได้สี่ปี
ร้อยเล่นเป็นยานี	พรของข้า มาจากใจ
ขอให้ผู้อำนวยกา	เพื่อนร่วมงานทั้งน้อยใหญ่
สุข, สรรเสริญ, เจริญ, ชัย	ลามยกถ้วนล้วนอุดม
สุขภาพทั้งกายจิต	ราชกิจประกอบสม
บูรณาดังปรารมภ์	ด้วยสุจริตพิทยา
เที่ยงธรรมและคัมภีร์	สามัคคีสัมปทา
วิริยวิรกล้า	หาญรักษัสัตย์อรรถกร
ดีเด่นบำเพ็ญบุญ	กิตติคุณกระเดื่องตอน
อรรถผลดลนิกร	พัฒนกิจสฤษดิ์เทอญ.”

ต่อมาในปี 2510 ธนาคารออมสินครบรอบ 54 ปี อาจารย์ก็เสนอ กลอนสนับสนุน “สัปดาห์แห่งการออมทรัพย์” ไว้ดังนี้

เงินทองเรา ~~ออม~~ ออมไว้
หมกหมัก 10๖๖๐๐ ซึ่ง ๑๐๐๖๖
เงินทองเรา เราหมกหมัก ออมมั่งคั่ง
ทุกตัว คม ๑๐๖๖๖๖ ๖๖๖ ๖๖๖

นอกจากกาพย์กลอนแล้ว อาจารย์ป้วยเคยเขียนเยี่ยงโคลง ไว้หลายเรื่อง เช่น “9 มีนาคม 1940” ซึ่งเป็นปฏิธานในวัน อายุครบ 2 รอบของอาจารย์ และโคลงสอนใจอื่น ๆ เช่น

วิสัยบัณฑิตผู้ ทรงธรรม
ไม่เปลี่ยนไปแปรผัน ไม่ค้อม
ไม่ขึ้นไม่ลงหัน กลับกลอก
กายจิตวาตะพร้อม เปรียบด้วยดีดก
ป้วย จึงทบทวน

ในสมัยที่อาจารย์ป้วยเป็นผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ทุกปี จะมีการประชุมงานเลี้ยงระหว่างสมาคมธนาคารกับผู้ว่าการธนาคาร แห่งประเทศไทย อาจารย์ป้วยได้ใช้โอกาสนี้แถลงเรื่องที่ยากให้ ธนาคารพาณิชย์ทำอะไรบ้าง หรือให้ตอบสนองนโยบายอย่างไร อาจารย์สามารถพูดเป็นกลอนออกมาให้บรรดาผู้จัดการธนาคาร ทั้งหลายที่ไปประชุมฟัง แล้วเกิดความซาบซึ้ง และยอมรับปฏิบัติ

ฯลฯ

ภาพต่อไปนี้เป็นสิ่งละอันพันละน้อยที่เป็นส่วนหนึ่งของอาจารย์ป่วยในบางช่วงชีวิต หรือเป็นตัวแทนของน้ำใจไมตรีที่อาจารย์ได้จาก “มิตร” ในวงการต่าง ๆ ในสังคมทั้งไทยและเทศ แต่ไม่ว่าจะเป็นผลงานของบุคคลที่เป็นที่รู้จักดีหรือไม่ก็ตาม อย่างน้อยคงจะเป็นเครื่องยืนยันได้ว่า แม้จะไม่มีกระแสชื่อเสียงอย่างเอิกเกริก แต่ในส่วนลึกของคนไทยจำนวนหนึ่งอาจารย์ก็เป็น “คนดีในดวงใจ” ของพวกเขา

A Symphony of thought.

ปรัชญาแห่งชีวิตของ ดร. ป๋วย เรียกว่า A Symphony of Thought

สมุดบันทึกสมัยเรียนหนังสือที่อังกฤษ

"You have no enemies, you say?
Alas! my friend, the boast is poor.
He who has mingled in the fray
Of duty that the brave endure
Must have made foes.

If you have none,
Small is the work that you have done;
you've hit no traitor on the hip,
you've dashed no cup from peopled lip,
you've never turned the wrong to right,
you've been a coward in the fight.

FREEDOM

Those who deny freedom to others, deserve it not
themselves; + under the rule of a just God,
cannot long retain it.

Lincoln

Liberty, when it begins to take root, is a plant of
rapid growth.

George Washington

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
จอมพล ป. หิบลรัตน์
นายกรัฐมนตรี

ผู้รับผิดชอบโครงการ
จอนกต ป. นิลว. ๑๗
นายก อบจ.

ผู้ใดฝ่าฝืนคำสั่งของราชการ
จะมีความผิด ว. ๑๖: ๓๕
โดยกรมการปกครอง

ผู้รับผิดชอบการบรรยายและการ
จัดพิมพ์ ว. อดิธ
นายกกรมพร

คำอำพลพร

มรดก ไชยวงศ์ คำนวณ อัม โศก ของ ดร. จีว ยิง ยากาณ
อธิการบดี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประจำคณะ -
กรรมการ โดย ดร. ทวี มัคค ศาสตร์ และ มณฑลศาสตร์
สมาคม มัคค ศาสตร์ 11 แห่ง ปะเทศไทย และ สมาชิ
กิตติมศักดิ์ มัคค สมาคม ใน พง: กรมราชวังมกุ
เรือน มาบรรจบ ครบ บัรอน เป็น องค์ราชันย์ มัคค
ที่ บรรดา ลูก 11: มัคค มาก น้อย งาม จักรม จักร
โคธ: 11: มัคค ตาม ปะเทศไทย คำอำพลพร เพื่อ
ความ งาม ความ เจริญ กิเลส โย อัง สัก

เมื่อ ทักทัก ได้ รับ คำแนะนำ อธิการบดี มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ ในปี ๒๕๐๐ ทักทัก เจริญ โย ท
การ พัฒนา โยราชันย์ เป็น จักรม สัก สัก 11
ปะเทศของ ชวติ กษ: โยราชันย์ มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ ควร: ๑๑ ใน ชวติ: พัก: โย: พัก:
โยราชันย์ ใน มี ชวติ เจริญ โย: สัก สัก ความ
ทักทัก 11: ทัก ทัก โย โย ทัก ทัก โยราชันย์
ของ ชวติ สัก สัก 11

ทักทัก 11: ทัก ทัก พัก: มา โย คำนวณ
กษ: โยราชันย์ ทัก ทัก มัคค ปะ: สัก ของ
ทักทัก

۷۵

[illegible][illegible]

He: 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840.

မြို့မ

• สันติปรารถนาม •

SLW WALTZ

เพลงสันติ ไม่เคย ตาย ไปจาก หัวใจ ... เมื่อ ปะ ทิม ส่อง กรัง - ธิ เติบ รำ ทุก

หน้า ... ก้าว ต่อ ก้าว ก้าว ไป ไม่ เปลี่ยน และ ... นน ทง ฐ์ ดาว ดาว นัน ดาว

ไกล ... โดยสันติ ปะ ธิ สวม กำหนด ก้าว ... ไร่ ทง ฐ์ ดาว

ดาว ดับย ก้าว ... สันติ สวม กำหนด ... ปะ ธิ ... ไกล ... คือ ความฝัน

ฝัน ฝัน ต่อ ฝัน ฝัน ... เพลงสันติ ไม่เคย ตาย ไปจาก หัวใจ ...

เพลงสันติ ไม่เคย ตาย ไปจาก หัวใจ ... ไร่ ทง ฐ์ ดาว

ไป ไม่ ท้อ ก้าว ... ปะ ธิ นัน สันติ สวม กำหนด ...

• คำร้อง : เยาวรัตน์ พงษ์ไพฑูริค • ทำนอง : ปรีดา เปี่ยมพาศิตานนท์

◆ เนื้อหาเพลง "สันติ" ของ ปรีดา ... กวีศักดิ์ศรีของ ...

นบปรีดา เสนอให้เพลง "สันติ" ...

6 มกราคม 2527

Ramon Magsaysay
August 31, 1907 - March 17, 1957

Puey Ungphakorn

**1965 Ramon Magsaysay Award
for
Government Service**

*in recognition of dedication, unquestioned integrity and a
high order of professional skill brought to the management
of Thailand's public finance.*

Manila on 31 August 1965

Belen H. Abreu

รางวัลแมกไซไซ

“เมื่อจอมพลสฤษดิ์ถึงแก่อสัญกรรมไป ผมเป็นคนหนึ่งที่ได้รับแต่งตั้งให้ทำหน้าที่สอบสวนทรัพย์สินของจอมพลสฤษดิ์ และผมรับรองด้วยเกียรติยศว่า ในคณะกรรมการสอบสวนนั้น ผมเป็นคนที่พยายามให้ความเป็นธรรมแก่จอมพลสฤษดิ์ กรณีใดที่เป็นที่สงสัยในข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริง ผมก็พยายามให้ประโยชน์แก่กองมรดกหรือบุคคลภายนอก แต่กระนั้นก็ดี เมื่อท่านผู้พิพากษาฟ้องรัฐบาลไทย ผมก็ตกเป็นจำเลยคนหนึ่ง แต่ทำให้โหม่นสมากก็คือ ในคำฟ้องนั้น บรรยายว่าผมเป็นคนแสลงหาเรื่องต่าง ๆ “โดยหวังผลประโยชน์ส่วนตัว” ทนายของท่านผู้พิพากษาซึ่งเขียนคำฟ้องนั้นก็เพื่อนกันมา ไปเรียนที่อังกฤษด้วยกัน โฉนจึงมาบรรยายคำฟ้องเช่นนั้น ประหนึ่งว่าไม่เคยรู้จักกันมาแต่ก่อน วันนั้นได้อ่านคำฟ้อง ผมก็ลุ่มใจมาก รีบกลับบ้านแต่วัน เพราะไม่มีจิตใจที่จะทำงาน แต่เดชะบุญ เมื่อกลับมาถึงบ้านมีโทรเลขรออยู่ฉบับหนึ่ง แจ้งว่าผมได้รับรางวัลรามอนแมกไซไซ ฐานปฏิบัติราชการด้วยความซื่อสัตย์สุจริตไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว ความโหม่นสนในตอนกลางวันนั้นก็สูญสลายไป กลับมีใจเข้มแข็งขึ้น นี่แหละมนุษย์ อัจฉราภรณ์ ยังมีอิทธิพลเหนือมนุษย์อยู่”

ป๋วย อึ๊งภากรณ์ : เกียรติประวัติ

บุคคลสำคัญผู้แสดงบทบาทอยู่เบื้องหลังความสำเร็จของประเทศไทยในการขยายตัวทางเศรษฐกิจ โดยมีเสถียรภาพทางการเงินควบคู่กันไปก็คือนายป๋วย อึ๊งภากรณ์ ถึงแม้ว่าจะไม่เป็นที่รู้จักในหมู่สาธารณชนมากนัก แต่ในวงการรัฐบาลและวงการธนาคารรวมทั้งบุคคลผู้ต่อต้านความพยายามของเขาด้วยต่างก็ให้ความยอมรับนับถือนายป๋วย อึ๊งภากรณ์เป็นอย่างมาก นายธนาคารระดับระหว่างประเทศยกย่องนายป๋วยว่าเป็นผู้ว่าการธนาคารกลางที่มีความสามารถดีเด่นคนหนึ่งของโลก...

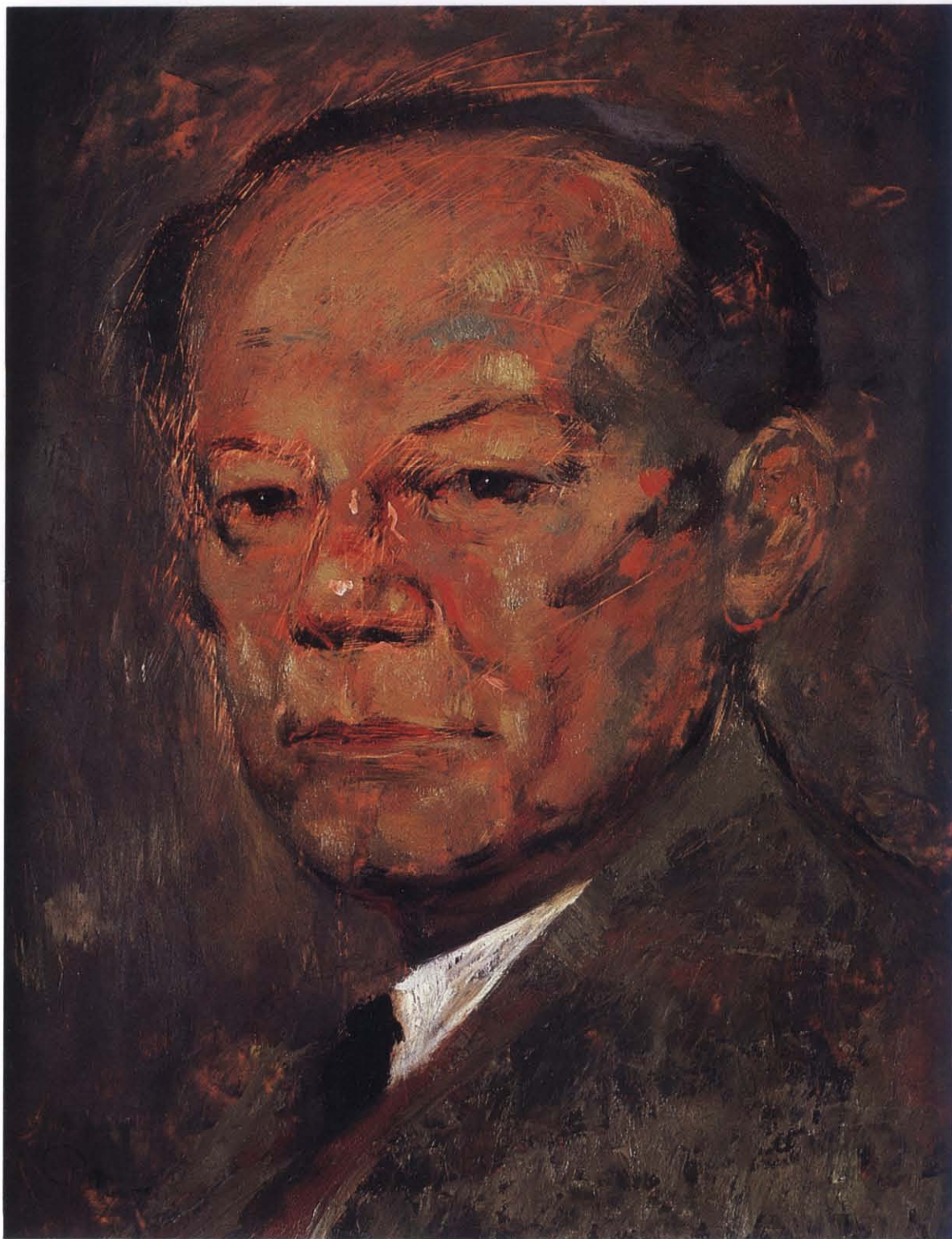

...โดยการกระทำทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง นายป๋วยได้ทำให้ผู้ร่วมงานและเจ้าหน้าที่ของเขาเปี่ยมไปด้วยความภาคภูมิใจและชื่นชมกับการปฏิบัติงานอย่างมีคุณภาพ นอกจากนี้การกระทำของนายป๋วยยังเป็นแรงบันดาลใจสำหรับข้าราชการผู้ขยันขันแข็งคนอื่น ๆ จำนวนมากในขณะเดียวกันอีกด้วย นายป๋วยผู้ซึ่งถือว่า ความเรียบง่ายคือความงามและความซื่อสัตย์สุจริตคือคุณความดีสูงสุดของชีวิตข้าราชการ เป็นหลักประจำใจซึ่งยึดถือมาช้านาน และได้เผยแพร่กับเพื่อนร่วมงานด้วยว่า “พวกเราในฐานะนักเศรษฐศาสตร์ผู้แสวงหาความจริงและผู้ใช้วิชาชีพ จะต้องไม่เป็นเพียงผู้ที่คอยเรียนรู้อยู่เสมอและทำงานอย่างมีประสิทธิภาพเท่านั้น พวกเรายังต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต และต้องแสดงให้เห็นปรากฏออกมาถึงความซื่อสัตย์สุจริตนั้น อย่างเพียงพอที่จะเรียกร้องให้ผู้อื่นมีความซื่อสัตย์สุจริตด้วย”

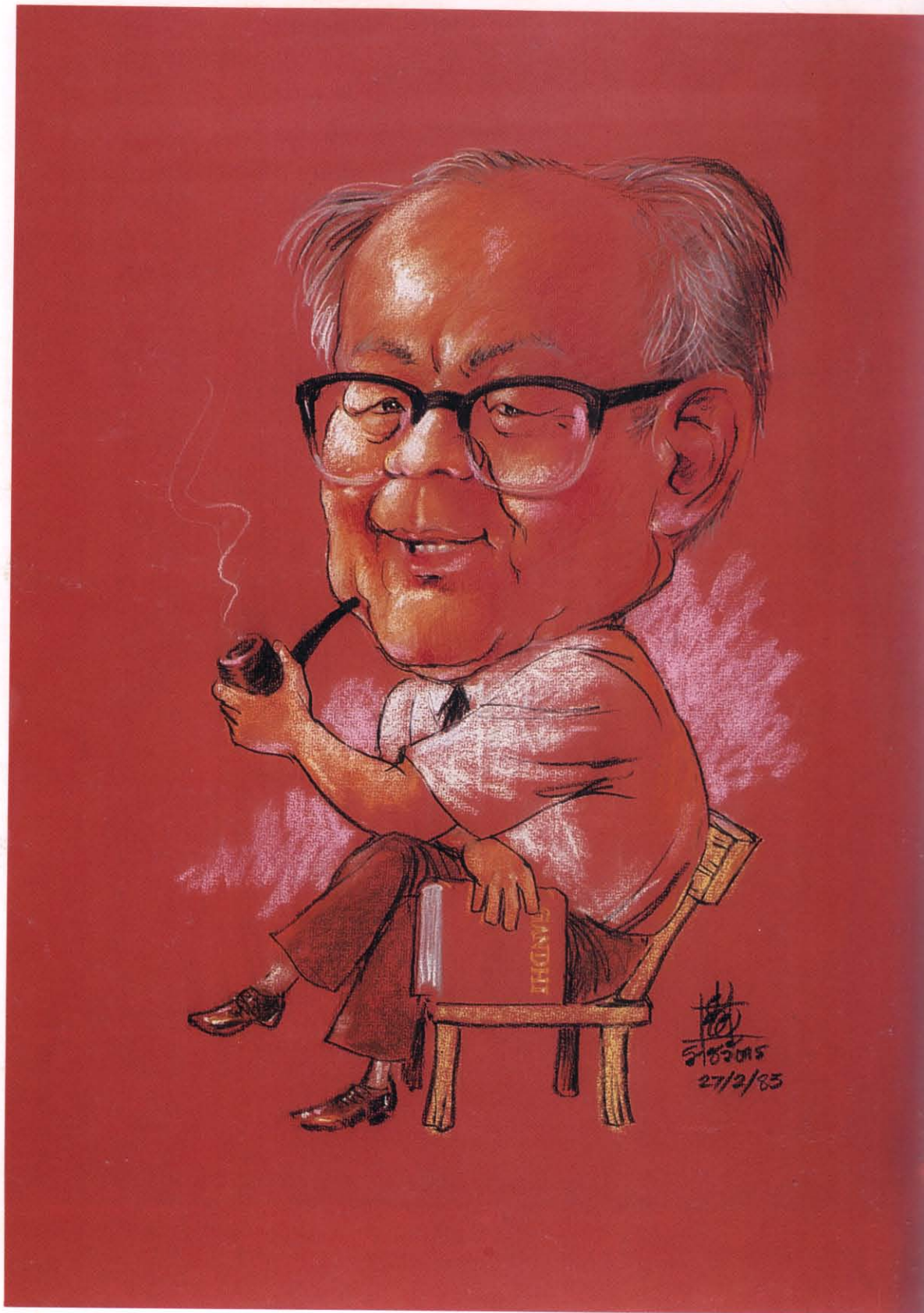
มูลนิธิแมกไซไซ

สิงหาคม 2508

มนิลา, ฟิลิปปินส์

ภาพโดย นายอวบ สานะเสน

ภาพโดย "ชัย ราชวัตร"

[illegible]

၁၈၈၆ ခု ဇူလိုင်လ ၁၀ ရက်နေ့
 ၁၈၈၆ ခု ဇူလိုင်လ ၁၀ ရက်နေ့

८

ॐ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ

22

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍ ସ୍ତୋତ୍ର ଲେଖନ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍
 ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍ ସ୍ତୋତ୍ର ଲେଖନ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍

72

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

၁၉၃၂ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလ ၁ ရက်နေ့
 ခုနစ် နာရီ ၁၅ မိနစ်ခန့်

22

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥
 श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

M

ॐ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

၁၉၄၄ ခုနှစ်က ဘုရားလှိုင် မဟာဝိသုဒ္ဓိ
 ဝိသုဒ္ဓိ မာဏ် မြေစာပေ ဝိသုဒ္ဓိကဏ္ဍ

92

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय
सिद्धिस्तु भगवते श्रीकृष्णाय नमः

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
 श्रीकृष्णाय नमः ॥

ॐ नमः

১৯৮৫
১৯৮৫

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

శ్రీమద్భగవద్గీతా ప్రకాశిక

นายสุรพล เย็นอุรา เล่าถึงภาพนี้ไว้ในหนังสือ "ดร.ป่วย อังภากรณ์ 12 ปี 2 เดือน 4 วัน ในตำแหน่งผู้ว่า ธปท." ขณะที่นำข้อเขียน "ผู้หญิงในชีวิตของผม...แม่" มาลงใน ธปท.ปริทรรศน์นั้น นายสุรพลได้ "ขอให้คุณประยูร จรรย์วณิช" ซึ่งขณะนั้นนั่งประจำทำงานอยู่ที่สำนักพิมพ์บางกอกโพสต์ ช่วยเขียนให้ ซึ่งก็ได้รับการสนองตอบด้วยดี เพราะเป็นผู้ได้รับรางวัลแมกไซไซเช่นเดียวกับ ดร.ป่วยฯ อีกทั้งเป็นผู้หนึ่งที่มีความเคารพและศรัทธา ดร.ป่วยฯ มาแต่ไหนแต่ไร ภาพที่เกิดจากปลายปากกาของคุณประยูรฯ นั้นไม่ได้ลอกแบบมาจากไหน หากวาดขึ้นจากมโนภาพตามวิสัยของศิลปินชั้นเยี่ยมนั่นเอง" ซึ่งต่อมา อาจารย์ป่วยเขียนจดหมายถึงคุณสุรพลเกี่ยวกับภาพนี้ว่า "ช่วยขอบคุณคุณประยูร จรรย์วณิชด้วย ที่มีเมตตาเขียนภาพประกอบ เหมือนหรือไม่ ไม่สำคัญ"

กลับจากอังกฤษ หลัง 14 ตุลาคม 16

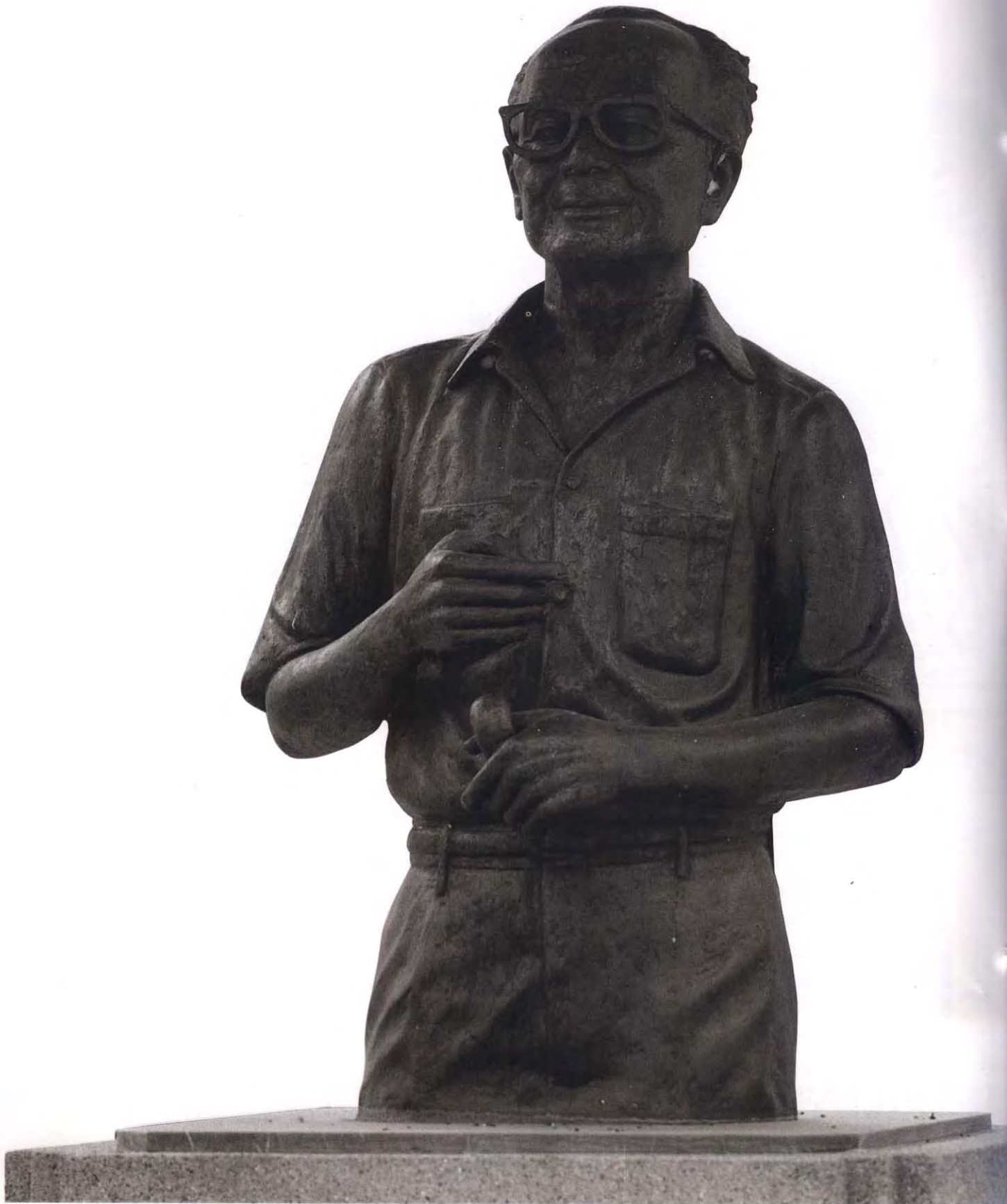
จำผมได้ไหมครับ อาจารย์?

ใช้หนักขึ้นเพื่อตำหนอแหลกแล้ว

ข้าพเจ้าขอเรียน
ขอแสดงความ
ยินดีแก่
ข้าพเจ้าขอเรียน
แล้ว

เมื่อได้รับการแต่งตั้งเป็น
ประธานคณะที่ปรึกษาทางเศรษฐกิจของรัฐบาล
(ไทยรัฐ ฉบับวันที่ 5 เมษายน 2517)

เหตุที่คิดปั้นรูป ดร.ป๋วย

เมื่อดิฉันปั้นรูปให้ทางจุฬาฯ เป็นรูปคนเป่าแคน ทางธรรมศาสตร์ก็มาขอให้ปั้นรูปให้บ้าง เนื่องในโอกาสฉลอง 50 ปี ดิฉันได้เสนอจะปั้นรูปดร.ป๋วยให้ ท่านอธิการบดีก็จัดหมายมาบอกว่ายินดี

แล้วดิฉันก็ไปที่ห้องสมุดคณะเศรษฐศาสตร์ เพื่อดูเนื้อที่ห้องสมุด และดูว่าจะทำสัดส่วนอย่างไร ซึ่งพอดูแล้วก็เห็นว่าเล็กนิดเดียว ดิฉันก็คิดว่าคงจะทำรูปใหญ่ไม่ได้ เมื่อไปเจออาจารย์ นวลฉวี (บรรณารักษ์ห้องสมุดคณะเศรษฐศาสตร์) ท่านได้บอกว่ารูปปั้นนี้จะเอาไปตั้งที่รังสิต ซึ่งมีเนื้อที่ใหญ่มากกว่าที่นี้อยู่มาก ทั้งยังเสนอให้ปั้นรูปยืน แต่ดิฉันก็คิดว่าจะปั้นให้ใหญ่กว่าตัวจริงเท่าครึ่ง แต่จะไม่ยืนทั้งตัว เพราะดิฉันคิดว่าเหมาะกับ ดร.ป๋วยมากกว่า

กว่าดิฉันจะปั้นรูป ดร.ป๋วย ดิฉันได้อ่านหนังสือของท่านทุกเล่มก่อนเพราะชอบปั้นรูปให้มีชีวิตมากกว่าจะให้เป็นตุ๊กตา และเมื่อดิฉันนึกถึงความหลังครั้งที่ ดร.ป๋วยให้กำลังใจ และทำให้ดิฉันมีกำลังใจทำงานอื่นๆ ไป จึงปั้นรูป ดร.ป๋วย ออกมาในลักษณะที่แสดงถึงความเป็นคนมีเมตตา

มีผู้มาดูรูปปั้นแล้วบอกว่าท่านพอมไป ดิฉันก็ได้บอกว่าดิฉันปั้นรูป ดร.ป๋วยในสมัยที่รู้จักท่าน เป็นสมัยเมื่อท่านเป็นผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ไม่ใช่สมัยที่ท่านเป็นอธิการบดีธรรมศาสตร์ และเสื้อที่ท่านใส่ดิฉันก็ไม่ได้ปั้นให้ใส่เสื้อนอกเพราะว่าโดยปกติแล้วท่านเป็นคนเรียบง่าย อาทิเช่น เมื่อเวลาที่ท่านขับรถไปประชุม ท่านก็ขับรถขอมซ่อ Austin เก่าๆ และสวมเสื้อเชิ้ตธรรมดา

ดร.ป๋วยในสายตาของดิฉัน

ดิฉันรู้สึกชื่นชมในความอดทนของ ดร.ป๋วย มาก ตอนที่ท่านเป็นผู้ว่าการฯ ท่านก็ได้สร้างคนและเป็นผู้มองเห็นการณ์ไกลโดยส่งคนหนุ่มๆ ไปในต่างประเทศจำนวนมาก ดิฉันไม่ทราบว่ทุกวันนี้ คนที่ท่านสร้างขึ้นมายุ่งย้งนึกถึงท่านอยู่รึเปล่า

มี (เสมอ) อังฉวี ๕๐๐

23 มกราคม 2528

เมื่อแก่

2519 - ปัจจุบัน

อาจารย์ป่วยลาออกจากตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 และเดินทางไปประเทศอังกฤษในคำวันนั้น
ปีแรกหลังจากนั้น อาจารย์ยังคงมุ่งทำงานเพื่อให้
เมืองไทยได้มีประชาธิปไตยตามหลัก “สันติประชาธรรม”
แต่อาจารย์ต้องมาป่วยจนไม่สามารถดำเนินชีวิตตามปกติได้ ตั้งแต่ช่วงปลายปี 2520
ปัจจุบัน อาจารย์จึงพักผ่อนอย่างสงบ
และเฝ้าติดตามความก้าวหน้าหรือถอยหลังของสังคมไทย ที่อาจารย์เคยอุทิศชีวิตให้
และการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของลูกศิษย์มิตรสหายที่อาจารย์เคยรักและเอื้ออาทร
อย่างเจียม ๆ ณ ชานกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ

ผู้สื่อข่าวไทยรัฐสัมภาษณ์อาจารย์ป่วยก่อนขึ้นเครื่องบินที่ท่าอากาศยานดอนเมือง
6 ตุลาคม 2519

ไทยรัฐ 5 ตุลาคม 2519

ฉบับพิเศษ ป้ายสังคมนิยม ไม่มีกำหนด

★ สืบเสาะ ★ สืบเสาะ ★ สืบเสาะ ★ สืบเสาะ ★ สืบเสาะ

เผยโฉม 24 นายพลยึดอำนาจ ล้าง 'แดง'! ป๋วย-สุรินทร์-ดำรงแผ่นหนี

4-6 ตุลาคม 2519

“ในคืนวันจันทร์ที่ 4 ตุลาคม เมื่อนักศึกษาและประชาชน หักเข้ามาในธรรมศาสตร์นั้น ผู้บริหารมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ประกาศปิดมหาวิทยาลัย ทั้งนี้เป็นไปตามข้อตกลงกันใน ที่ประชุมอธิการบดี

ต่อมา ในคืนวันอังคารที่ 5 ตุลาคม ผู้เขียนได้พูดโทรศัพท์ กับ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช นายกรัฐมนตรี ในเวลาประมาณ 23 น. ขอให้ท่านนายกรัฐมนตรีตั้งใครที่มีอำนาจเจรจากับนักศึกษาไป เสร็จในธรรมศาสตร์ เพราะที่แล้วมารัฐบาลเป็นเพียงฝ่ายรับ คือเมื่อนักศึกษาต้องการพบนายกรัฐมนตรีจึงให้พบ ผู้เขียนเสนอ ว่าการตั้งผู้แทนนายกรัฐมนตรีไปเจรจากับนักศึกษานั้น จะช่วยให้ การชุมนุมสลายตัวได้ง่ายขึ้น นายกรัฐมนตรีตอบว่า จะต้องนำความ หรือในคณะรัฐมนตรีก่อน

หลังจากนั้นผู้เขียนเลยปลดโทรศัพท์ออกกระแทกรุ่นเข้า เพราะเหตุว่าในคืนวันนั้นได้มีผู้โทรศัพท์ไปต่าผู้เขียนอยู่ตลอดคืน พอรุ่งเช้าก็เกิดเรื่อง

ก่อนหน้านั้นได้มีการนัดหมายอยู่แล้วว่า จะมีการประชุม สภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในวันที่ 6 ตุลาคม เวลา 10 น. ดร.ประกอบ หุตะสิงห์ นายกสภามหาวิทยาลัย เป็นประธานใน ที่ประชุม ท้ายการประชุมนั้น ผู้เขียนได้แถลงลาออกจากตำแหน่ง อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยอ้างว่าจะอยู่เป็น อธิการบดีต่อไปไม่ได้ เพราะนักศึกษาและตำรวจได้ถูกทำร้ายถึงแก่ ความตายมากมาย สภามหาวิทยาลัยก็แสดงความห่วงใยในความ ปลอดภัยส่วนตัวของอธิการบดี

ในตอนบ่ายมีเพื่อนฝูง อาจารย์หลายคน แนะนำให้ผู้เขียน เดินทางออกไปจากประเทศไทยเสีย เพราะยานเกราะก็ดี ใบปลิวก็ดี ได้ยุยงให้มีการลงประชามติต่ออธิการบดีธรรมศาสตร์ในฐานะที่ เป็นผู้ยุยงส่งเสริมนักศึกษา ให้ทำลายสถาบันพระมหากษัตริย์ ผู้เขียนเห็นว่าอยู่ไปก็ไม่เป็นประโยชน์ ต้องหลบ ๆ ซ่อน ๆ ระวัง กระสุน จึงตัดสินใจว่าจะไปอยู่กัวลาลัมเปอร์ ดูเหตุการณ์สักพักหนึ่ง เพราะขณะนั้นยังไม่มีจลาจลรัฐประหาร

เครื่องบินไปกัวลาลัมเปอร์จะออกเวลา 18.15 น. ผู้เขียน ได้ไปที่ตอนเมืองก่อนเวลาเล็กน้อย ปรากฏว่าเครื่องบินเสียต้อง เลื่อนเวลาไป 1 ชั่วโมง จึงนั่งคอยในห้องผู้โดยสารขาออก

ต่อมาปรากฏว่ามีผู้เห็นผู้เขียนและนำความไปบอกยานเกราะ ยานเกราะจึงประกาศให้มีการจับกุมผู้เขียน และผู้ให้ลูกเสือชาวบ้าน ไปชุมนุมที่ตอนเมือง ชัดขวางมิให้ผู้เขียนออกเดินทางไป

เวลาประมาณ 18.15 น. ได้มีตำรวจชั้นนายพันโท ตรงเข้า มาจับผู้เขียน โดยที่กำลังพูดโทรศัพท์อยู่ ได้ใช้กิริยาหยาบคาย ตบโทรศัพท์ทิ้งไป แล้วบริภาษผู้เขียนต่าง ๆ นานา บอกว่าจะ จับไปหาอธิบดีกรมตำรวจ ผู้เขียนก็ไม่ได้ได้ตอบประการใด เดินตามนายตำรวจนั้นออกมา”

ภาพสัมมนาที่ผามอง

สยาม

ตรวจผล
สลาก
งวดที่
2

‘สุธรรม’ ชัดทอด
จับกันแต่งหมั้น
ละครหุ่นแฉวนคอ

ฉบับนี้พิเศษสำหรับชาวอีสานภาคอีสาน

ฉบับนี้พิเศษสำหรับชาวอีสานภาคอีสาน

จับหลักฐานครบที่ปากช่อง
ป่วย-เสนห์
ชุมนุมสมุนร่วมคอมฯรัสเซีย

ประกาศใช้ ‘ธรรมนูญ’ ใหม่วันที่ 22 นี้

ประชุมสมุนร่วมคอมฯรัสเซีย

“ดาวสยาม ลงข่าวว่าตำรวจตามจับนายคำสิงห์ ศรีนอกแล้ว ทางทหารได้หลักฐานยืนยันว่า คำสิงห์กับป่วยกับเสนห์กับสุลักษณ์ ไปประชุมกันที่โคราชกับ เค จี บี เพื่อทำลายชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ แล้วลงรูปถ่ายหมู่มีฝรั่งอยู่ด้วย อ้างว่าเป็น เค จี บี (รัสเซีย) ความจริงนั้นรูปถ่ายหมู่ ถ่ายที่เขื่อนน้ำพรม การประชุมนั้นเกี่ยวกับการสร้างเขื่อนผามอง ผู้ร่วมประชุม นอกจากอาจารย์มหาวิทยาลัย ชาวบ้าน ข้าราชการทั้งส่วนกลาง และท้องถิ่นแล้ว ยังมีผู้แทนการไฟฟ้าฝ่ายผลิตด้วย และคนที่ ดาวสยามอ้างว่าเป็นรัสเซีย เค จี บี นั้น คือนายสจวต มีแซม ชาวอเมริกัน ศาสนาคริสต์นิกายเควกเกอ ขณะนั้นเป็นผู้ดำเนินการสัมมนาของเควกเกอ อยู่ที่สิงคโปร์”

ด่วน...!

ล้งปลด

พลอ.ฉลาด

ระเบิด

ทุตไทย

ที่อิตาลี

วันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๑๙
เวลา ๑๖.๐๐ น.
ที่เมืองอิตาลี
มีระเบิดระเบิดขึ้น
ใกล้กับโบสถ์
ของนักบวช
ชื่อ Father Brown
ของ G.K. Chesterton
อยู่
ระเบิดระเบิดขึ้น
ใกล้กับโบสถ์
ของนักบวช
ชื่อ Father Brown
ของ G.K. Chesterton
อยู่

ล้งสอบ'ป่วย'ต้นเหตุตนเองเลือด!

เดือนฉบับ

ชื่อ

เลขที่ฉบับ

ชื่อผู้พิมพ์

หน้า 3

สยามมิตร

หนังสือพิมพ์รายวันสำหรับทุกคน

วันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๑๙

ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒๕๗

ฉบับพิเศษ ๕๐๐ หน้า

สยามมิตร

ยุคใหม่

รวมถ้อยแถลง

กวาดล้างผู้อยู่ในข่ายจลาจลครั้งใหญ่

ค้นบ้านคนสนิท ดร.ป่วย

พบเอกสารเผยแพร่คอมมิวนิสต์

6 ตุลาคม 2519 (1)

"บรรดา สท. ทหารอากาศและตำรวจกองตรวจคนเข้าเมือง ได้ออกความเห็น ว่า ไม่ควรนำตัวผู้เขียนออกไปทางด้าน ห่องผู้โดยสารขาออก เพราะมีลูกเสือชาวบ้านอยู่เป็นจำนวนมาก เกรงว่าจะมีการทำร้ายขึ้น จึงขออนุญาตทางกองทัพอากาศจะขอ นำ ออกทางสนามบินกองทัพอากาศ

ระหว่างที่คอยคำสั่งอนุญาตนั้น ตำรวจทั้งหลายได้คุมตัว ผู้เขียนไปกักอยู่ในห้องกองตรวจคนเข้าเมืองทางด้านผู้โดยสารขาเข้า เมื่อถูกกักตัวอยู่นั้น ตำรวจกองปราบฯ ได้ค้นตัวผู้เขียน ก็ไม่เห็นมีอาวุธแต่อย่างใด มีสมุดพกอยู่เล่มหนึ่ง เขาก็เอาไปตรวจ และกำลังอ่านหนังสือ Father Brown ของ G.K. Chesterton อยู่ เขาก็เอาไปตรวจ กระเป๋าเดินทางก็ตรวจจนหมดสิ้น

นั่งคอยคำสั่งให้เอาตัวไปคุมขัง อยู่ประมาณ 1 ชั่วโมง ระหว่างนั้นได้ทราบแล้วว่ามีการปฏิวัติรัฐประหารขึ้น ก็นึกกังวลใจว่า เพื่อนฝูงจะถูกใส่ความได้รับอันตรายหลายคน ส่วนตัวของตัวเอง นั้นก็ปลงตกว่า แม้ชีวิตจะรอดไปได้ก็ต้องเจ็บตัว

ประมาณ 20 น. ตำรวจมาแจ้งว่ามีคำสั่งจากเบื้องบนให้ ปลดปล่อยตัวได้ และให้เจ้าหน้าที่จัดหาเครื่องบินให้ออกเดินทางไป ต่างประเทศ

ขณะนั้นเครื่องบินที่จะไปกัวลาลัมเปอร์หรือสิงคโปร์ออกไป เสียแล้ว มีแต่เครื่องบินไปยุโรปหรือญี่ปุ่น จึงตัดสินใจไปยุโรป

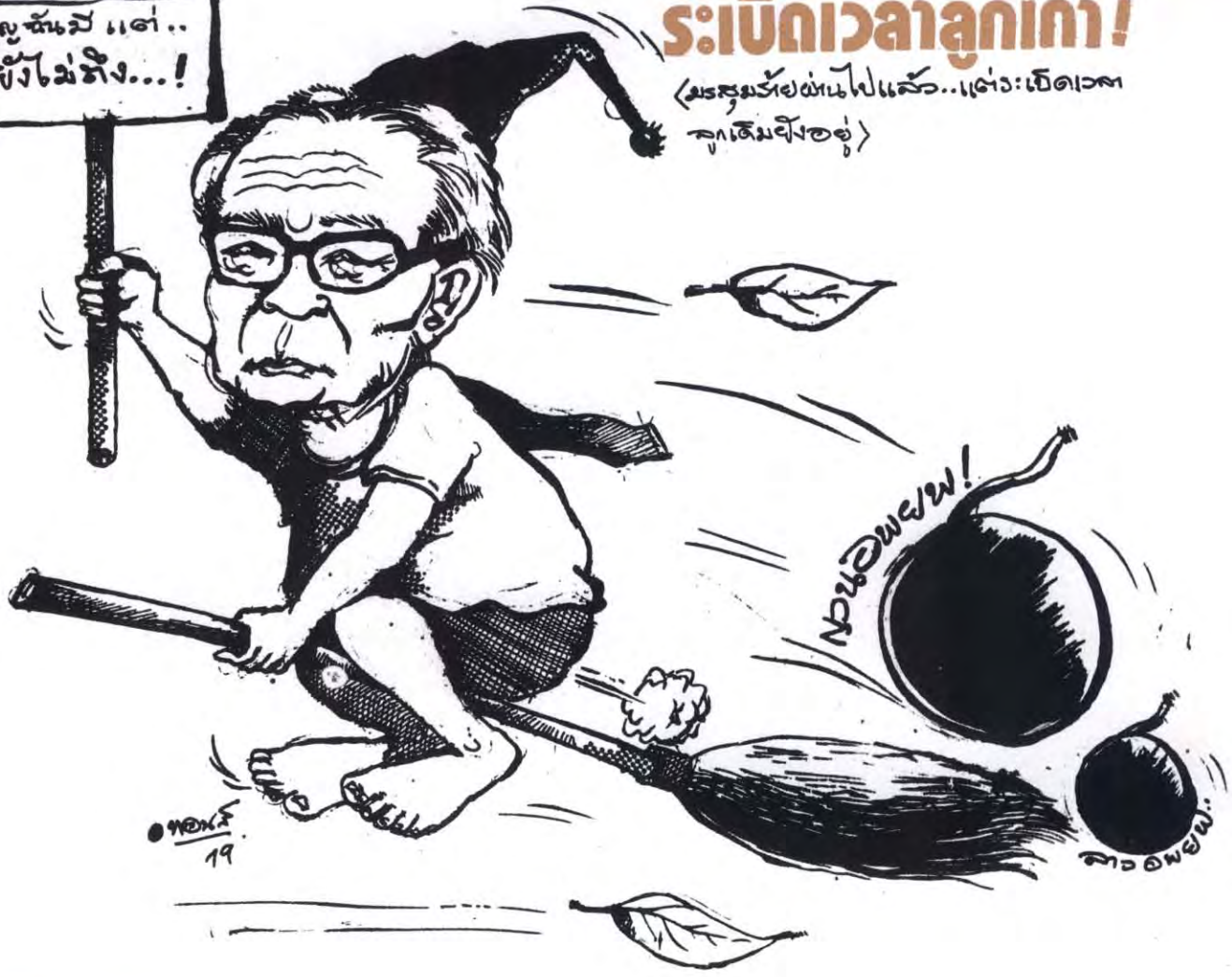
นายตำรวจที่เอาสมุดพกไปตรวจนำสมุดพกมาคืนให้ ผู้เขียนก็ ขอบใจเขาแล้วบอกเขาว่า คุณกำลังจะทำบาปอย่างร้าย เพราะผม บริสุทธิ์จริง ๆ นายตำรวจผู้นั้นกล่าวว่า นักศึกษาที่เขาจับไปนั้น 3 คนให้การขัดท่อนว่า ผู้เขียนเป็นคนกักกับการแสดงละคร แขนงคอ ในวันจันทร์ที่ 4 โดยเจตนาทำลายล้างพระมหากษัตริย์ และเติมด้วยว่า นักศึกษาที่ให้การขัดท่อนนั้น พวกกระหิงแดง เอาไฟจี้ที่ท้องจิ้ง 'สารภาพ' ขัดท่อนมาถึงผู้เขียน

ระหว่างที่นั่งรอคำสั่งอยู่นั้น มีอาจารย์ผู้หญิงของธรรมศาสตร์ ที่เป็นนวลพลเข้ามานั่งอยู่ 2 คน นัยว่าต้องการเข้ามาเยาะเย้ย แต่ผู้เขียนจำเขาไม่ได้ เลยไม่ได้ผล และขณะนั้นก็มีคำสั่งให้ ปลดปล่อยตัวเดินทางได้แล้ว"

บุญขึ้นแล้ว...
ใจยังไม่ถึง...!

ระเบิดเวลาลูกเก่า!

<มรดกส่งผ่านไปแล้ว...แต่จะเปิดเวลา
จากเดิมยังไม่ชง>

ดาวสยาม, 11 ตุลาคม 2519

6 ตุลาคม 2519 (2)

เมื่อเย็นวันที่ 6 ตุลา แต่ทั้งวันเชียวนะคะ วิทย์ยานเกราะ มีคน ๆ หนึ่งซึ่งคนนั้นก็ตายไปแล้ว ยุงชาวบ้าน ลูกเสือชาวบ้าน ตอนเย็นวันที่ 6 บอกว่า เร็วเข้าไอ้ตัวแสบมันไปตอนเมืองแล้ว พวกเราช่วยกันไปบ้อมมัน อย่าปล่อยให้มันไป แสบตัวใหญ่กับแสบ ตัวเล็ก แสบตัวเล็กหนีออกทางใต้ คือ คุณชวน หลีกภัย แสบ ตัวใหญ่อย่าให้มันไป ที่นี่ก็ลูกเสือชาวบ้าน ดิฉันก็ให้ลูกสะใภ้กับ ลูกชายคนโตไปที่ตอนเมือง ไปดูว่ามีอะไรเกิดขึ้น ลูกสะใภ้เป็นพยาบาล เขาก็เตรียมผ้าพันแผลและยาเผื่อว่าคุณลุงเป็นอะไรได้ช่วยได้ พอ ไปถึงลูกก็ถามว่า ลูกเสือชาวบ้านมาทำไมคะ เขาบอกว่า จะมารุมกัน กระทืบไอ้ป่วย ไอ้คอมมิวนิสต์ คนไหนล่ะคือไอ้ป่วย เขาถามเองนะคะ ซึ่งพวกเขาไม่รู้จัก ที่นั่นก็บอกว่าอยู่ในห้องกระจก เขาบอกว่า พัง...พัง ที่นั่นหัวหน้าลูกเสือชาวบ้านบอกว่า อย่าพัง อย่าทำของหลวง...หัวหน้า ลูกเสือชาวบ้านกลัวจะผิด บอกว่า อย่าทำของหลวง เสร็จแล้วเขาก็ ยืนอยู่สักประเดี๋ยวเดียวก็หายกันไปหมด ลูกสะใภ้ก็ถามว่า ลูกเสือ ชาวบ้านจะไปไหนกันคะ เขาบอกว่า คณะปฏิรูปบอกห้ามประชุมเกิน 5 คน ที่นั่นกล่าวถึงที่อังกฤษนะคะ ลูกสะใภ้พี่ป่วยมาเล่าให้ฟังว่า เข้าชั้น เข้าหรือเย็นก็ไม่ทราบ ใจ (ลูกชายอาจารย์ป่วย) มาบอกว่า แม่ ตีกันใหญ่ แล้วที่ธรรมศาสตร์ ยิ่งด้วย แม่เขาก็หมดแรง ลงนั่งกับ เก้าอี้ที่อังกฤษ เสร็จแล้วสักครู่ก็มีเสียงโทรศัพท์ กลายเป็นพี่ป่วยให้ เอารถไปรับ เขาเลยมีชีวิตจิตใจ

ระเบียบ (อิงภรณ์) ยุทธวงศ์, บันทึกการเสวนาเรื่อง "ป่วย อิงภรณ์ : คนดีที่เหลือยู่" 6 มกราคม 2527

เรื่องในฉบับ

อ่าน
ที่ดิน
ในประเทศไทย
โดย "ธนากร"
หน้า 3

สยามนิสาร

หนังสือพิมพ์รายวันสำหรับทุกคน

ปีที่ 2 ฉบับที่ 372 ประจำวันอาทิตย์ที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2519 ราคา 1.50 บาท

ข่าวล้า

ประชุมข้าราชการอีสาน
10.50 น. เจ้าพนักงานปลัดประชุม
จ.ขอนแก่น คณะกรรมการประชาชน
รับจากสำนักงานสารสนเทศ ภาควิชาการ
การสาธารณสุข ได้ประชุมแล้ว และเจ้าหน้าที่
กักตักปลาในทะเลจีนใต้และจีนตอนใต้
มา 200 ตัน เกษตรกรชาวอีสานได้
ขายข้าวจนหมดแล้วจึงพากันไปเมืองไทย
ประสงค์จะขอเงินอุดหนุนจาก
รัฐบาล ต่อมาเจ้าพนักงาน
เกิดความเข้าใจ อันเนื่องมา
ประชุม

สอบพบเงินศูนย์นิสิตฯ 3 ล้านกู้กันและทะเล
ป่วยออกโรงบิดเบือนหนัก
ทางวิทยุบีบีซี.-หนังสือพิมพ์

การสืบพยานเรื่องสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย ของคณะกรรมการว่าด้วยองค์การระหว่างประเทศ, คณะกรรมการวิเทศสัมพันธ์, สภาผู้แทนราษฎรแห่งรัฐสภาที่ 95 กรุงวอชิงตัน ดี.ซี., สหรัฐอเมริกา 30 มิถุนายน 2520

พูดเรื่องจดหมาย ผมก็นึกได้อีกเรื่องหนึ่งเกี่ยวกับจดหมายเหมือนกัน เป็นเรื่องที่เราคนไทยในญี่ปุ่น คือช่วงนั้นเป็นช่วงประมาณต้นปี 2520 ก่อนที่ท่านจะป่วยตอนนั้นมีการเชิญท่านไปพูดบ่อย ๆ นักเรียนไทยในญี่ปุ่นในช่วงนั้นก็อยากจะเชิญท่านไปพูด ไปพูดที่ญี่ปุ่นบ้าง เพราะว่าท่านจะเดินทางไปออสเตรเลีย ก็อยากจะเชิญต่อมาญี่ปุ่นก็เขียนจดหมายมาถึงท่าน ท่านก็ตอบ ท่านตอบเมื่อวันที่ 14 มกราคม แต่ท่านเขียน 14 แล้วมีมือท่านก็พาว์ตุลาคม แล้วท่านก็นึกออกว่าไม่ใช่ตุลาคม ท่านจึงขีดฆ่าและแก้เป็นมกราคม ที่นั่นคนรับจดหมาย พอเห็นแล้วขนลุก ทราบได้ทันทีว่า จิตใจท่านยังอยู่กับ 14 ตุลา พอ 14 ปี มันต้องตามด้วยตุลาคมทันที ทั้ง ๆ ที่วันนั้นเป็นวันที่ 14 มกราคม นี่ก็เป็นเกร็ดย่อย ๆ อันหนึ่ง ซึ่งยังเป็นที่กล่าวขานกันในกลุ่มนักเรียนไทยในญี่ปุ่น แล้วก็แสดงถึงความผูกพันของท่านต่อเหตุการณ์สำคัญวันหนึ่งของไทย

ธัญญา ผลอนันต์ "คิดถึงอาจารย์ป่วย" 2527

มิตรไทย

พศ. 2519 - กันยายน 2520

หลังจาก “ลี้ภัยการเมือง” มาอยู่ในอังกฤษแล้ว อาจารย์ป๋วย ก็ยังคงใช้เวลาส่วนใหญ่สนับสนุนให้เกิดประชาธิปไตยในเมืองไทย อย่างสันติวิธี อาจารย์เดินทางไปพบปะกับคนไทยในต่างแดนและบุคคลในวงการต่าง ๆ ในหลายประเทศ เช่น ฝรั่งเศส เยอรมันนี เดนมาร์ก สวีเดน สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และออสเตรเลีย

อาจารย์ป๋วยร่วมกับคนไทยในต่างประเทศ จัดทะเบียน มูลนิธิมิตรไทย ขึ้นในอังกฤษ อาจารย์ป๋วยกล่าวถึงวัตถุประสงค์ และนโยบายไว้ดังนี้

พูดเรื่องเมืองไทย ในสหรัฐอเมริกา ปี 2520

“มิตรไทย” มีวัตถุประสงค์ที่จะเชิดชูหลักเสรีภาพ สันติสุข ของคนไทย วัตถุประสงค์คือให้มีเสรีภาพในด้านการศึกษา อนามัย มีการศึกษาถึงเหตุการณ์ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ‘มิตรไทย’ ตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนสิ่งเหล่านี้ ทางกลุ่มศาสนาทั่วโลกได้เห็นความสำคัญและช่วยในการเงินเป็นส่วนใหญ่ ถ้าวัตถุประสงค์เป็นอันที่ กลุ่มศาสนาไม่เห็นด้วย เขาก็คงไม่ช่วยเหลือ ‘มิตรไทย’ ดำเนินการ ดังนี้

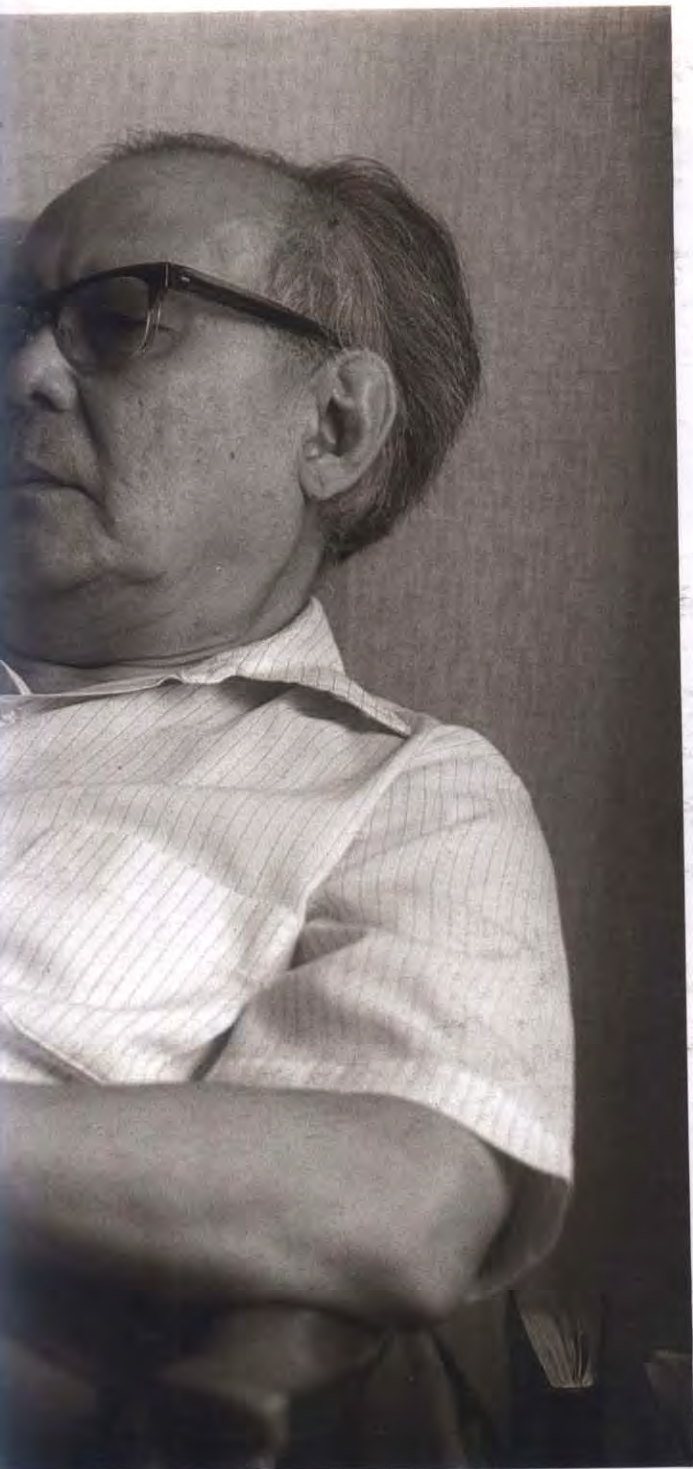
1. ข้อเท็จจริงในโลกเดี่ยวนับัดเบือน โดยเฉพาะในไทยเรา จึงจำเป็นต้องหาข้อเท็จจริงเช่น ชาวจากในไทยเอง ในป่า จากเสียง ประชาชนคนไทย จากผู้สื่อข่าว นสพ. ทั่วโลก เราก็นำมากลั่นกรอง ก่อน แล้วออกหนังสือ มิตรไทย ขึ้นมาเพื่อที่จะเสนอข่าวซึ่ง เชื่อถือได้ หากเป็นข่าวที่ไม่แน่ว่าจะบอกแหล่งข่าวว่ามาจากไหน และให้ผู้อ่านพิจารณาเอง

2. เนื่องจากเรามีข่าวที่น่าเชื่อถือได้ เราจึงวางรากฐานว่า ประเทศไทยควรดำเนินการไปอย่างไร นี่เป็นการปรึกษาหารือ ระหว่างพวกเรา ไม่ใช่เฉพาะในอังกฤษ ทั่วโลกเขาจับมิตรไทย ไปก็เอาไปเป็นหลักในการพิจารณาว่า ประชาชนไทยจะมีสันติสุข เสรีภาพ มีประชาธิปไตย ควรทำอย่างไร อันนี้เป็นเรื่องสำคัญ และเราก็ได้พยายามที่จะช่วยคนที่เดือดร้อน เพราะประเทศไทย เป็นเผด็จการ อันนั้นคุณจะไปบอกคุณสมัครอย่างไรว่าเป็น ประชาธิปไตยก็ไม่มีใครเชื่อ แม้แต่อเมริกาก็ยังเรียกว่า “not free” คนที่เดือดร้อนจากเผด็จการต้องมีมาก ทั้งคนที่ถูก จับกุมคุมขังนาน หรือคนที่พยายามหนีออกมาเพราะทนไม่ได้กับ เผด็จการ สามอย่างที่นั่นคือ

- การเสนอข่าวที่แท้จริงหรือข่าวที่ให้โอกาสผู้อ่านพิจารณา
- การปรึกษาหารือ เพื่อให้เกิดเสรีภาพ ประชาธิปไตยในไทย
- ช่วยคนตกทุกข์ได้ยาก

อันนั้นผมไม่เห็นจะเดือดร้อนใคร นอกจากผู้ที่ต้องการโฆษณา ความเท็จเขาก็ยอมไม่ชอบ คนที่ไม่ต้องการให้ไทยมีสิทธิเสรีภาพ ก็ยอมไม่ชอบ หรือคนที่ต้องการรังแกให้คนอื่นเดือดร้อนเพราะ ตนมีอำนาจก็ยอมไม่ชอบเป็นธรรมดา ถ้าพูดไปแล้วไม่ว่าผมจะไป ประเทศไหน ชี้แจงให้คนใจเป็นกลางได้รับฟังก็เลื่อมใส แม้แต่ กลุ่มศาสนา เช่น World Council of Churches หรือ World University Service และกลุ่มอื่น จะเป็นคาทอลิก โปรเตสแตนต์ หรือพุทธ ก็สนับสนุนเป็นอันมาก ทำให้มีกำลังใจดีขึ้น...‘มิตรไทย’ ไม่เคยช่วยเรื่องการเงินให้ในป่าไปซื้ออาวุธ เพราะเป็นเรื่องทำไม่ได้ ถ้าทำเมื่อไรเขาก็เลิกอุดหนุนเงินเราเมื่อนั้น ซึ่งก็เป็นธรรมดาอยู่เอง ที่จะช่วยไม่ได้ และ ‘มิตรไทย’ ไม่เคยที่จะส่งเงินให้คนต่อสู้ฆ่ากัน”

เจ็บไข้ได้ป่วย

ลูกชายคนหนึ่งของอาจารย์ป่วย ซึ่งเคยดูแลอาจารย์อย่างใกล้ชิด หวนรำลึกถึงวันเวลาครั้งอยู่ร่วมกันที่อังกฤษให้ฟัง

“กลางดึกของคืนวันหนึ่ง กลางเดือนกันยายน ปี 20 ...

คุณพ่อร้องว่าปวดหัวมาก พวกเราพาคุณพ่อส่งโรงพยาบาล ปรากฏว่าเส้นโลหิตในสมองรั่ว อาการทันท่วงทีลงเรื่อย ๆ จึงต้องย้ายท่านไปโรงพยาบาลที่ชำนาญทางด้านสมอง แล้วทำการผ่าตัดใหญ่ อาทิตย์แรก...อาการคุณพ่อแย่มาก สะอึกตลอดเวลา ต้องให้น้ำเกลือ ทั้งแขนและขา มีสายท่อระบายระยางเต็มไปหมด แต่หลังจากนั้น อาการก็ดีขึ้น ท่านรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาล 3 เดือน จากนั้น ก็ไปอยู่ที่สถานพักฟื้น เพื่อฝึกให้สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ เช่น สอนให้ ถอดเสื้อ ใส่เสื้อเอง กินข้าวได้เอง ...คุณพ่อเดินได้โดยไม่ต้องใช้ไม้เท้า แม้จะมีอาการอัมพาตเล็กน้อยที่เท้าขวา และแขนขวาก็เป็นอัมพาตด้วย แต่ยังพอใช้การได้...ผลจากการที่เส้นโลหิตในสมองรั่ว ได้ส่งผลกระทบกระเทือนสมองส่วนที่แปลความคิดเป็นคำพูดของท่าน ทำให้คุณพ่อไม่สามารถพูดได้อย่างคนธรรมดา ท่านพูดคุยก่อนเสียงได้เล็กน้อยเท่านั้น นับเลขได้ 1-2-3 จนถึง 10 แต่ต้องเริ่มต้นที่เลข 1 ก่อนเสมอ”

สารคดี ปีที่ 2 (ตุลาคม 2529)

อาจารย์ป่วยกับหลานปู่

กิจวัตรประจำวัน

กิจวัตรประจำวันของอาจารย์ที่อังกฤษ เป็นไปอย่างเรียบง่าย ๆ...ทุกเช้าประมาณ 7 โมง อาจารย์จะลุกขึ้นมาอาบน้ำ แต่บางวันก็อาจงด ซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพอากาศ เมื่อเสร็จกิจส่วนตัว อาจารย์จะลงมารับประทานอาหารเช้าที่ภรรยาจัดเตรียมไว้ให้ ซึ่งมีเพียงกาแฟและขนมปังไม่กี่แผ่น ในช่วงเวลานี้ ท่านจะอ่านหนังสือพิมพ์เพื่อติดตามข่าวคราวภายนอกไปด้วย เมื่ออาหารเช้าเรียบร้อยแล้ว ก็จะเป็นช่วงเวลาที่ยาจารย์มักรอคอยจดหมายจากเมืองไทย จากญาติสนิทมิตรสหายและลูกศิษย์ลูกหา วันไหนได้รับจดหมาย จะเป็นวันที่อาจารย์มีความสุขเป็นพิเศษ แต่บางวัน อาจารย์ก็จะใช้ช่วงเวลานี้ฝึกหัดใช้มือซ้ายลอกเขียนหนังสือ เพราะมือขวายังไม่อาจควบคุมได้ดีนัก...ทว่า วันไหนอากาศดี อาจารย์ก็ชอบไปเดินเล่นในสวนสาธารณะ Richmond Park ซึ่งใช้เวลาเดินเพียง 10 นาทีก็ถึง โดยมีภรรยาออกไปเดินเล่นด้วยบางครั้งบางครั้ง

ใกล้เที่ยง อาจารย์จะกลับมารับประทานข้าวที่บ้าน ซึ่งเมื่อครั้งที่ภร่ายยังทำงานนอกบ้าน ลูกชายก็จะผลัดกันมาเตรียมอาหารไว้ให้ เพราะอาจารย์ยังไม่อาจทำอาหารได้เอง เนื่องจากมือขวายังใช้การไม่ได้ หรือหากวันใด ไม่มีใครว่างมาเตรียมอาหารให้ได้ ภรรยาของอาจารย์จะทำแซนวิชและชงกาแฟใส่กระติกไว้ให้ก่อนออกไปทำงาน ในระหว่างที่อยู่บ้าน อาจารย์ก็ใช้เวลาไปกับการดูข่าวทางทีวี และทำงานบ้านเล็กๆ น้อยๆ เช่น ทำความสะอาดบ้าน เทขยะหน้าบ้าน อันเป็นชีวิตปกติทั่วไปของคนในอังกฤษ...บางครั้งภร่ายก็ชวนกันขับรถออกไปจ่ายข้าวของที่ซูเปอร์มาร์เก็ต แต่มาระยะหลัง ทั้งอาจารย์และภรรยาไม่ชอบไปตามศูนย์การค้าที่มีคนพลุกพล่านมาก หากจำเป็นต้องไปซื้อ ก็จะอยู่ไม่นาน เพราะชอบความสงบเงียบมากกว่า อาจารย์จึงมักชอบเดินเล่นรอบๆ บ้านหรือในสวน เหมือนเมื่อครั้งยังอยู่เมืองไทย

ประมาณ 6 โมงเย็นถึง 1 ทุ่ม จึงได้เวลาอาหารเย็น ซึ่งเป็นอาหารง่าย ๆ อีกเช่นกัน เพราะอาจารย์กินได้ทุกอย่าง บางครั้งภรรยาอาจารย์ก็จะดัดแปลงกับข้าวฝรั่งให้เป็นอาหารแบบไทย ๆ อาจารย์มีเพื่อนสนิทคนหนึ่งซึ่งมักนำแกงปลาตุ๋มมาให้เป็นประจำหรือบางวัน ก็อาจมีเพื่อน ๆ มารับออกไปรับประทานอาหารที่ร้านอาหารไทย

ตอนหัวค่ำ อาจารย์จะดูรายการทีวี โดยเฉพาะรายการข่าว นอกนั้นก็ดูภาพยนตร์ ละครที่น่าสนใจบ้าง แต่มักอ่านหนังสือมากกว่า และเมื่อดูรายการข่าวตอน 5 ทุ่มแล้ว อาจารย์จะเข้านอนบนห้องของท่านที่อยู่ชั้น 2 ของบ้าน

วันชัย ตันติวิทยพิทักษ์, "คิดถึงอาจารย์ป่วย อังภาภรณ์" สารคดี ปีที่ 2 (ตุลาคม 2529).

41 Lavenham Road,
Southfields,
London, SW18 5EZ.

ภาพวาดรูปบ้านฝีมืออาจารย์สมัยเป็นนักเรียน

พบอาจารย์ป่วยที่ลอนดอน (1)

“บ้านอาจารย์ป่วยเป็นบ้านแบบตึกแถวเล็ก ๆ เพียงคูหาหนึ่งแบบชีวิตบ้านคนอังกฤษทั่ว ๆ ไประดับธรรมดา ๆ ห่างจากกลางใจเมืองออกไปประมาณก่อนชั่วโมงโดยทางรถยนต์ บริเวณนั้นสงบเงียบ ผมไปถึงหลังกำหนดที่ได้นัดหมายไว้ประมาณ 5 นาที เนื่องจากการจราจรติดเล็กน้อย

หน้าบ้านมีสนามหญ้าเล็ก ๆ มีรั้วเหล็กเตี้ย ๆ กันไว้เป็นขอบเขตของแต่ละบ้าน สามารถเอื้อมมือข้ามส่วนบนของรั้วเข้าไปถอดกอลอนได้โดยง่าย ผมกดกริ่งสัญญาณที่ประตูบ้าน 2 ครั้ง

เว้นระยะกันพอสมควร ในใจขณะนั้นก็คิดว่า คงจะมีคนในบ้านออกมาเปิดประตูรับ แต่พอประตูเปิดออก ภาพที่ผมมองเห็นตรงหน้าทำให้รู้สึกตื่นเต้นมาก เพราะผู้ที่เปิดประตูรับผมคือตัวท่านอาจารย์ป่วยเอง

ในสมัยที่ผมทำงานเป็นอธิการบดี ท่านเป็นอธิการบดีอีกมหาวิทยาลัยหนึ่ง และมีโครงการพัฒนาลุ่มน้ำแม่กลองทำร่วมกัน โดยท่านเป็นประธานโครงการ เราก็มิได้ติดต่อสนทนากันเป็นส่วนตัว นอกจาก “งานเป็นงาน เราต่างก็ทำงานให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้” แต่เมื่อ “ชีวิตคนต้องตกทุกข์ได้ยาก บนพื้นฐานที่ไม่น่าจะเกิดขึ้น” ผมก็ให้ความสนใจเป็นพิเศษ

ผมทราบดีว่า ชีวิตอาจารย์ป่วยในระยะที่ผ่านมา ได้รับความกระทบกระเทือนทางจิตใจมากจนเกิดเป็นปัญหาแก่ร่างกาย ถึงสภาพซึ่งแทบจะช่วยตัวเองไม่ได้ แต่ระยะนี้ก็เริ่มฟื้นตัวขึ้นบ้างเล็กน้อย ผมสังเกตเห็นสภาพร่างกายแต่ละส่วนโดยทั่ว ๆ ไปมีความเรียบร้อย หน้าตาสดใส แต่มือทั้ง 2 ข้างก็ยังเคลื่อนไหวและแบออกได้เพียงบางส่วนอย่างสังเกตเห็นได้ชัด

ท่านยื่นมือกางแขนมาหาผมด้วยใบหน้าที่แสดงความดีใจอย่างเปิดเผย พร้อมด้วยเสียงหัวเราะเบา ๆ อยู่ในลำคอ ผมทราบดีว่าท่านอาจารย์ยังพูดไม่ถนัด เพียงแต่เสียงหัวเราะเบา ๆ อย่างต่อเนื่องกันตลอดเวลา จึงได้จับมือท่านขึ้นมากุมไว้ และให้ท่านทั้ง ๆ ที่มีมือท่านอยู่ในมือผม ผมกุมมือไว้อีกนานพอสมควร มันทำให้พูดอะไรไม่ออกและบอกไม่ถูกว่ากำลังคิดอะไรต่ออะไรบ้าง รู้แต่ว่ากระแสความรู้สึกนึกคิดในตนเองมันดิ่งลึกลงไปเรื่อย ๆ โดยไม่มีพลังใดจะสามารถยับยั้งได้

ท่านได้นำผมเข้าไปสู่ห้องนั่งเล่นขนาดเล็ก ซึ่งมีเก้าอี้ตั้งอยู่ 3 หรือ 4 ตัว ทางขวามือทางซ้ายมีโทรทัศน์ตั้งอยู่บนโต๊ะขนาดเล็กย่อมเครื่องหนึ่ง ฝาซึ่งอยู่ด้านหลังของส่วนนี้ถูกดัดแปลงเป็นชั้นหนังสือมีหนังสือวางอยู่จำนวนหนึ่ง

ท่านอาจารย์พยายามยื่นมือมารับเสื่อกันหนาวที่ผมเพิ่งถอดออกมาถือไว้เพื่อนำไปแขวน แต่ผมได้รับน้ำหนักไปแขวนเสียเองก่อน แล้วท่านก็เชิญให้ผมนั่งด้วยท่าทางแทนการพูดซึ่งผมรู้ได้เอง ผมสังเกตเห็นริมฝีปากด้านซ้ายมีมือ มีเก้าอี้ตั้งอยู่ 3 ตัว เก้าอี้ตัวที่ท่านจัดไว้สำหรับนั่ง ผมเข้าใจว่าได้ถูกทำขึ้นโดยเฉพาะ เพราะมีเท้าแขนข้างหนึ่ง สำหรับใช้วางสิ่งของเล็ก ๆ น้อย ๆ ได้ ผมได้นั่งลงตรงตัวซึ่งติดอยู่กับตัวดังกล่าวนี้

หลังจากที่ผมและท่านได้นั่งลงเรียบร้อย ผมทราบทันทีว่าบรรยากาศขณะนั้น ได้จัดไว้สำหรับผมกับท่านเท่านั้น แสดงถึงการให้เกียรติอย่างเต็มที่ เพราะนอกจากเรา 2 คนโดยเฉพาะแล้ว ก็ไม่มีใครอื่นอีก แม้แต่สมาชิกคนใดในครอบครัวของท่านเอง...”

พบอาจารย์ป่วยที่ลอนดอน (2)

“แล้วท่านก็หันหน้ามามองผมซึ่งนั่งอยู่ทางด้านซ้าย สายตาเราทั้งคู่ประสานกันและกันและหยุดนิ่ง ผมเป็นฝ่ายที่พูดขึ้นก่อน แต่ก็รู้สึกค่อนข้างยากลำบากเอามาก ๆ ว่า “ท่านอาจารย์ดูร่างกายและหน้าตาสดใสครับ” ท่านหัวเราะในลำคอเบา ๆ ติดต่อกันเป็นระยะ ๆ แต่สายตาทั้งคู่ของท่านมองตามอย่างคล้ายกับจะพยายามบอกถึงความรู้สึกปิติยินดี แต่ท่านก็พูดไม่ได้ด้วยปาก

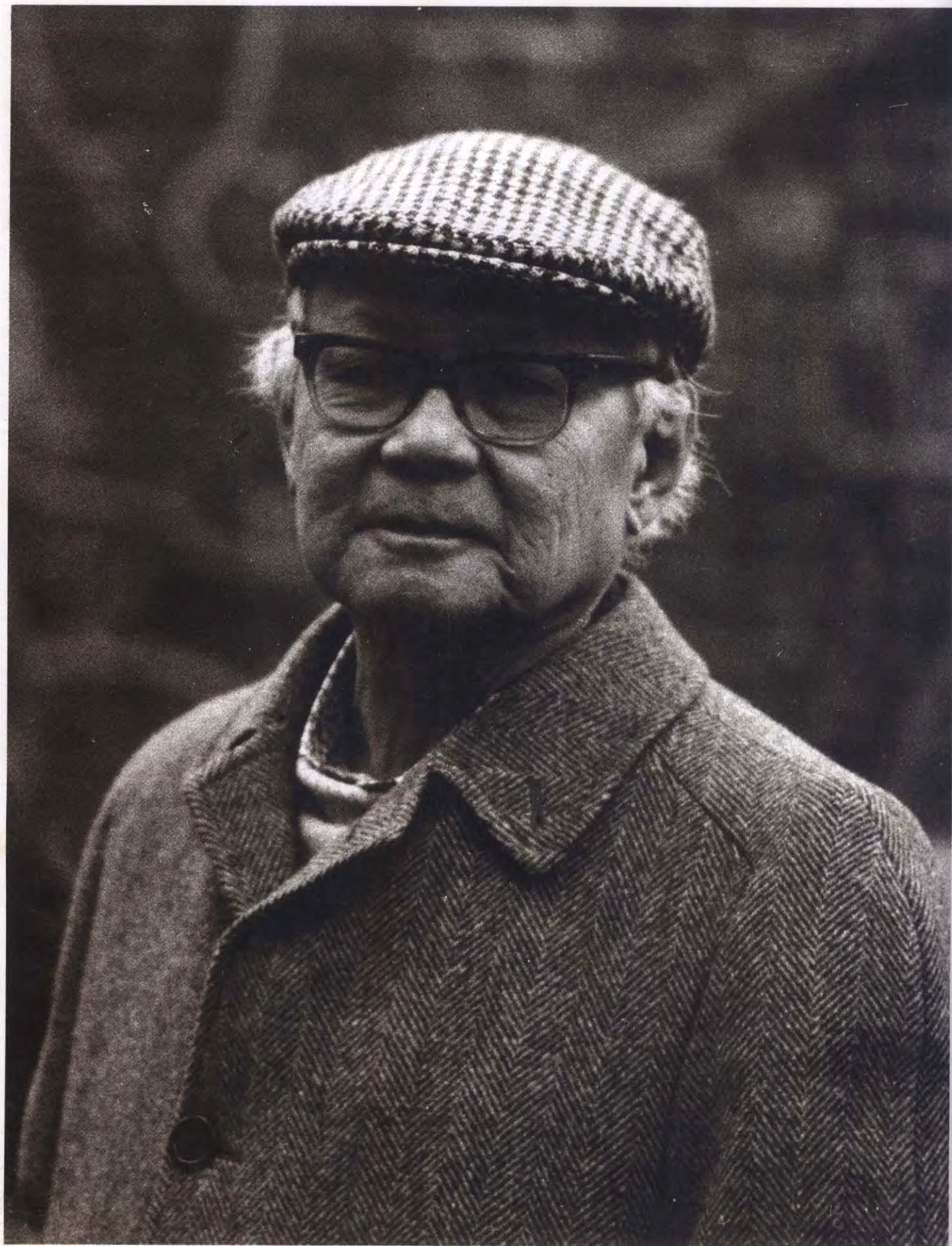
เพียงเวลาชั่วครู่ที่ผ่านมา มันทำให้ผมเริ่มรู้สึกว่า กระแสการหัวเราะของท่านอาจารย์นั้น แท้จริงก็คือภาษาจากหัวใจของท่านนั่นเอง เนื่องจากท่านไม่สามารถใช้ภาษาพูดที่เป็นวัตถุได้ถนัด

ผมมองดูท่านด้วยความสะทอนใจ ต่างคนต่างนั่งกันอยู่ครู่หนึ่งแต่สายตาไม่ละจากกันและกัน น้ำตาแห่งความรู้สึกเห็นใจและตื่นตันใจไหลร่าออกมาปรึ่มอยู่ที่ดวงตาทั้งคู่ของผมและของท่านด้วย เราหนึ่งกันอยู่นานเพียงใดไม่ได้สนใจ ในทรวงอกตนเองรู้สึกเหมือนมีวัตถุสิ่งหนึ่งมาทับหัวใจให้หดรุบลงมาเหลือเพียงส่วนเล็ก ๆ และอัดแน่น แล้วเสียงหัวเราะเบา ๆ ก็ดังเสมือนคลื่นที่มีชีวิตชีวา ออกมาจากส่วนลึกของลำคอท่านอีก

ผมเริ่มพูดขึ้นด้วยประโยคสั้น ๆ ว่า “เราระลึกถึงท่านอาจารย์เสมอ” แล้วลำคอตลอดถึงทรวงอกของผมก็กลับเข้าสู่สภาพตึบตันอีก ใจผมรู้สึกสะทอน และยังคงคิดถึงอดีตที่ยังสะทอนหนักขึ้น

ในบรรยากาศอันเงียบสงบ และท่ามกลางสภาพทางร่างกายของอาจารย์ป่วย อังภาภรณ์ ที่ปรากฏอยู่ตรงหน้าผม มันวังเวงจนอดที่จะทวนกลับไปคิดถึงอดีตไม่ได้...”

“สภาพของอาจารย์ป่วยที่ผมเห็นอยู่ในขณะนั้น มันส่ง “ผลสะทอน” ในการวิเคราะห์ให้กลับไปสู่สิ่งซึ่งเป็นสาเหตุพื้นฐานในอดีตได้ชัดเจนว่า เจตนารมณ์ในส่วนลึกของจิตใจท่าน “ทำเพื่อใคร มุ่งหวังอะไร และมีความจริงใจ จริงจังต่อการกระทำหรือไม่” เพราะกระแสความตั้งใจจริงภายในจิตที่มั่นรุนแรง ได้พบกับแรงปะทะจนสะทอนกลับมามีส่วนเป็นอันตรายแก่ตนเองเป็น ประจักษ์พยานแห่งความจริง...”

พบอาจารย์ป่วยที่ลอนดอน (3)

“ผมละเว้นต่อการนำเอาสิ่งนี้อาจเป็นปัญหาในการต้องขบคิด และกระทบใจไปคุยกับท่าน แต่พยายามนำเอาเรื่องราวเกี่ยวกับ บรรดามิตรและลูกศิษย์ท่านทางเมืองไทย ไปคุยให้ท่านฟัง โดยเฉพาะในส่วนซึ่งคิดว่าน่าจะช่วยให้ท่านสบายใจ แต่ความรู้สึกในส่วนลึกของจิตใจผมเองที่มีต่อสภาพชีวิตท่านเองในขณะนั้น มันส่งกระแสปะปนออกมาด้วย ทำให้การคุยจากผมไม่ราบรื่นเท่าใดนัก แต่มีอาการสะดุดเป็นระยะ ๆ และในที่สุดก็เข้าสู่ความเงียบสงัดลง โดยปราศจากการเคลื่อนไหวใด ๆ ในบรรยากาศนั้นโดยสิ้นเชิง มารู้สึกตัวอีกครั้งหนึ่ง จึงยกนาฬิกาข้อมือตนเองขึ้นดูเวลา เป็นการเริ่มต้นและกล่าวว่า “ผมคงจะต้องลาก่อน อยากให้ท่านอาจารย์พักผ่อนมาก ๆ” ท่านคงทำได้เป็นอย่างดีที่สุดในการรับทราบคำพูดจากผมด้วยการหัวเราะเบา ๆ ออกมาจากส่วนลึกของลำคอ

“ขอให้ท่านอาจารย์มีสุขภาพสมบูรณ์ยิ่งขึ้นไปเรื่อย ๆ และ คงจะได้กลับไปอยู่กับเราที่เมืองไทย” ผมกล่าวต่อ ท่านได้ยื่นมือข้างซ้ายมาหา พร้อม ๆ กันกับมือทั้ง 2 ข้างของผมก็ได้ยื่นไปกุมไว้ โดยสัญญาตามธรรมชาติ และบีบกระชับระหว่างกันและกันเบา ๆ แต่แนบแน่น เป็นเวลานานเท่าใดผมบอกไม่ได้ แล้วผมก็ให้ท่าน ทั้ง ๆ ที่มีมือเรายังคงกระชับกันแน่น...”

“เมื่อถึงประตูรั้วหน้าบ้านที่เป็นประตูเหล็กขนาดเล็ก สูงจากพื้นดินประมาณ 1 เมตร ผมหันหน้ากลับไปมองสู่ประตูบ้านอีกครั้งหนึ่ง ภาพที่ผมเห็นก็คือ ประตูยังคงถูกเปิดไว้ ตัวท่านยังยืนนิ่งอยู่ที่ธรณีประตูนั้น ใบหน้ายิ้มอย่างเปิดเผยแต่แววตาจ้องมาที่ผมอย่างแสดงความเป็นธรรมชาติ และมือข้างหนึ่งยกขึ้นโบกให้ผมอยู่ตลอดเวลา

ผมก้าวออกจากประตูรั้วมาด้วยความรู้สึกในจิตใจที่ระหือเอื้อมมือข้ามซีรี่ไปใส่กลอนผิด ๆ ถูก ๆ เสียงดังแกร๊ก ๆ ยกมือขึ้นไหว้ท่านอีกครั้งหนึ่งในระยะไกลกว่าเดิม แล้วก็หันหลังก้าวเท้าข้ามทางเดินเท้าริมถนนแคบ ๆ ขึ้นรถยนต์ที่จอดรออยู่ โดยที่ลูกศิษย์ผมคนหนึ่งซึ่งทำงานอยู่ที่ลอนดอนเป็นผู้จัดรถและคนขับให้ ผมเปิดกระจกรถ ยกมือไหว้ท่านผ่านทางหน้าต่างอีกครั้งหนึ่ง เห็นท่านยังคงยืนยิ้มและมือยังคงโบกให้ผมอยู่ตลอดเวลา ผมยกมือขึ้นโบกตอบ และภาพท่านอาจารย์ป่วย ใบหน้าที่ยิ้มอย่างเปิดเผยของท่าน ดวงตาซึ่งแสดงความจริงใจของท่าน และมือข้างหนึ่งซึ่งกำลังโบกให้ผม ก็ค่อย ๆ ห่างออกไป ห่างออกไปทางเบื้องหลังของผม ไกลออกไปจนกระทั่งลับไปจากสายตาของกันและกัน...”

ระพี สาคริก, “พบอาจารย์ป่วยที่ลอนดอน” มติชนสุดสัปดาห์ (21 เมษายน 2528)

อาจารย์ถ่ายรูปร่วมกับครอบครัวของบรรณาธิการ ปี 2526

จริง ๆ แล้วประทับใจท่านมากก่อนหน้านี้ คืออ่านจากเรื่อง
ที่ท่านเขียน คุณภาพแห่งชีวิต ปฏิทินแห่งความหวัง จากครรภ์มารดา
ถึงเชิงตะกอน เห็นว่าท่านไม่ได้สักแต่เขียน แต่ท่านทำอย่างนั้นจริง ๆ
แนวของท่านอยู่ตรงนั้น แล้วเราก็ประทับใจมากก่อนแล้ว อย่างเรื่อง
'สันติประชาธรรม' ท่านเป็นคนเรียกร้องมาก บางครั้งท่านก็ถูก
พวกเรวิจารณ์ว่าเรื่องบางเรื่องไม่น่าสันติเลย แต่การที่ท่านเห็น
อะไรมามาก พอผ่านไป...ก็ถูกของท่าน

ตอนเป็นอธิการบดี นักศึกษาบางคนแนะนำให้ท่านทรมาน
แต่นักศึกษาผิดหวัง คิดว่าท่านต้องเข้าข้างพวกเขาทุกอย่าง แต่ท่าน
มีจุดยืน พยายามให้นักศึกษาทำตามครรลอง ไม่เข้มแข็งกำลัง
บีบบังคับกัน นักศึกษาหาว่าท่านเป็นเผด็จการ ข้างนอกก็มองว่า
ท่านปลุกระดมให้ท้ายนักศึกษา วันหนึ่ง มีการประชุมทะเลาะ
กันมาก นักศึกษาจะเอาสิ่งที่ตนต้องการให้ได้ ท่านก็บอกว่าไม่ใช่
หลักการ เขาก็หาว่าท่านเป็นเผด็จการ ท่านย้อนว่า 'คุณลองถาม
ตัวเองว่าใครเป็นเผด็จการ คุณทำตามหลักเกณฑ์หรือเปล่า' กับการ
ที่คุณไปชี้หน้าตำคนอื่นว่าเป็นเผด็จการ' ส่วนอีกฝ่ายก็ไม่เข้าใจว่า
ทำไมท่านต้องไปช่วยคนจน ในขณะที่ท่านอยู่ได้สบาย ๆ ก็กลาย
เป็นเรื่องเอียงซ้ายไป

สิ่งหนึ่งที่ท่านเจ็บปวดมากก็คือ ตอนที่ท่านถูกตบทุบโทรศัพท์
จากนายตำรวจที่ไม่ได้รับคำสั่ง แต่อยากประจบเจ้านาย จะจับ
ตัวท่านไว้ แต่ท่านก็ถูกปล่อย ตอนหลังท่านเดินทางมาฮาวาย
ดิฉันเรียนอยู่ที่นั่นเจอท่าน...ท่านเล่าแล้วน้ำตาไหลด้วยความ
คับแค้นใจพวกเราที่อยู่ที่นี่รู้ว่าท่านไม่เคยร้องไห้มาก่อน ท่านทำ
เพื่อคนอื่นมาโดยตลอด แต่ทำไมสิ่งที่ท่านได้รับคืออย่างนี้ เป็น
ครั้งแรกที่พวกเราเห็นน้ำตาท่าน...พอพวกเราแค้น ท่านก็เป็นฝ่าย
ปลอบ แล้วบอกให้พวกเราช่วยกันด้วยสันติวิธี

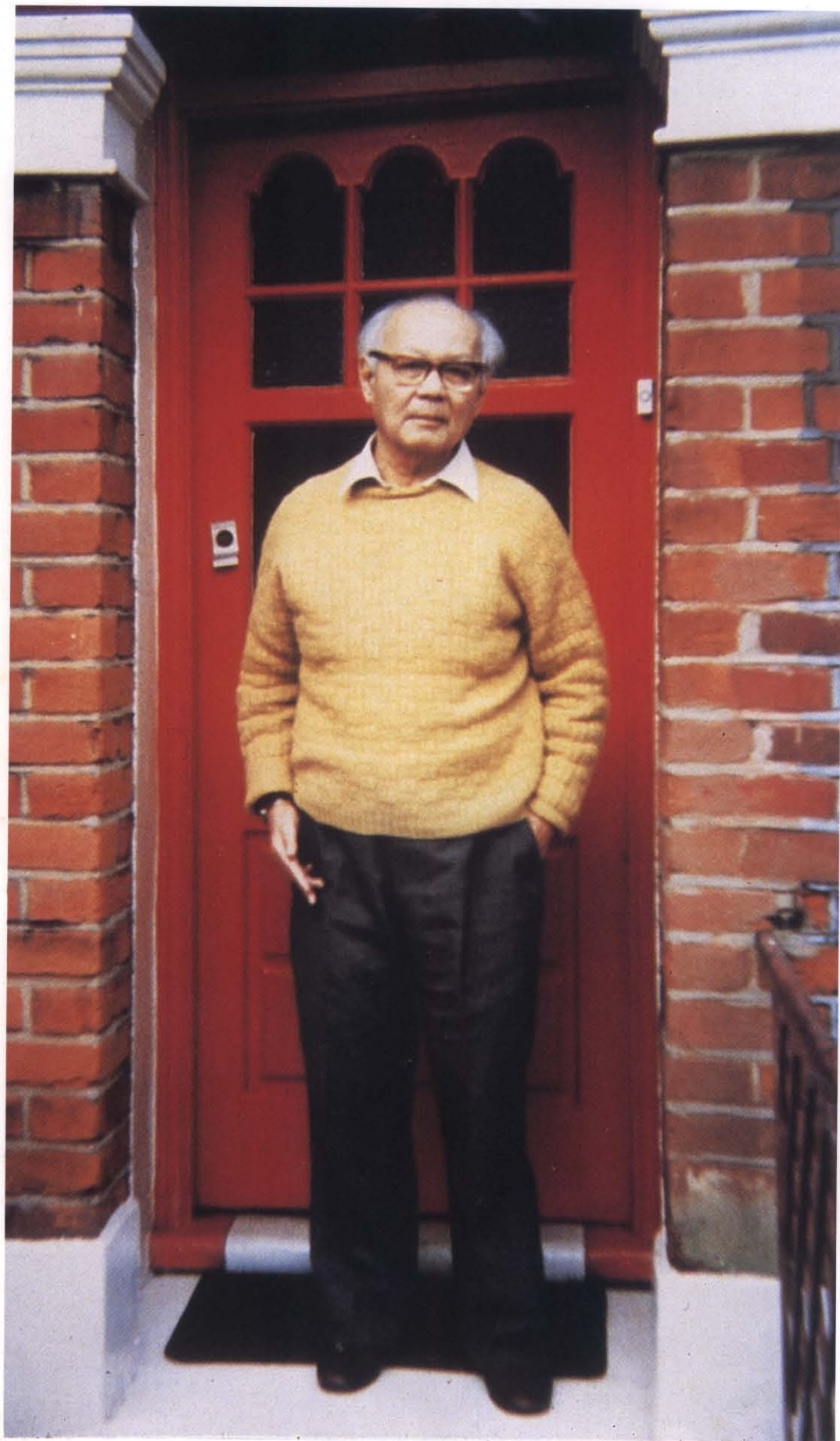
หลังจากที่ท่านไม่สบายแล้ว พอเรียนจบดิฉันก็พยายามเก็บ
เงินบินจากฮาวายมาเยี่ยมท่านที่อังกฤษ วันแรกที่เห็นท่าน ช็อคมาก
จริง ๆ ต่างคนต่างสวมกอด ดิฉันร้องไห้โย ท่านเพียงน้ำตาซึม
ท่านเข้มแข็งกว่ามาก ท่านปลอบดิฉัน แม้ท่านจะพูดไม่ได้ แต่ก็รู้
จากสัมผัสที่ท่านปลอบ ดิฉันพาท่านไปเดินเล่นในปาร์คทุกวัน
พอกลับมาเมืองไทยก็รู้ว่าสิ่งที่ท่านต้องการคือ จดหมาย...กำลังใจ
จากเมืองไทย อย่างน้อยก็พยายามเขียนถึงท่านบ่อย ๆ ถ้าท่านได้รับ
จดหมายบ้าง ท่านคงดีใจ ตัวเราบางทีก็วัน ๆ ไม่ได้เขียน แต่ที่แน่ ๆ
วันเกิด วันปีใหม่ต้องส่งจดหมาย พยายามเรียกร้องคนที่สนิทกับ
ท่านให้ช่วยเขียนจดหมายไปหาท่าน

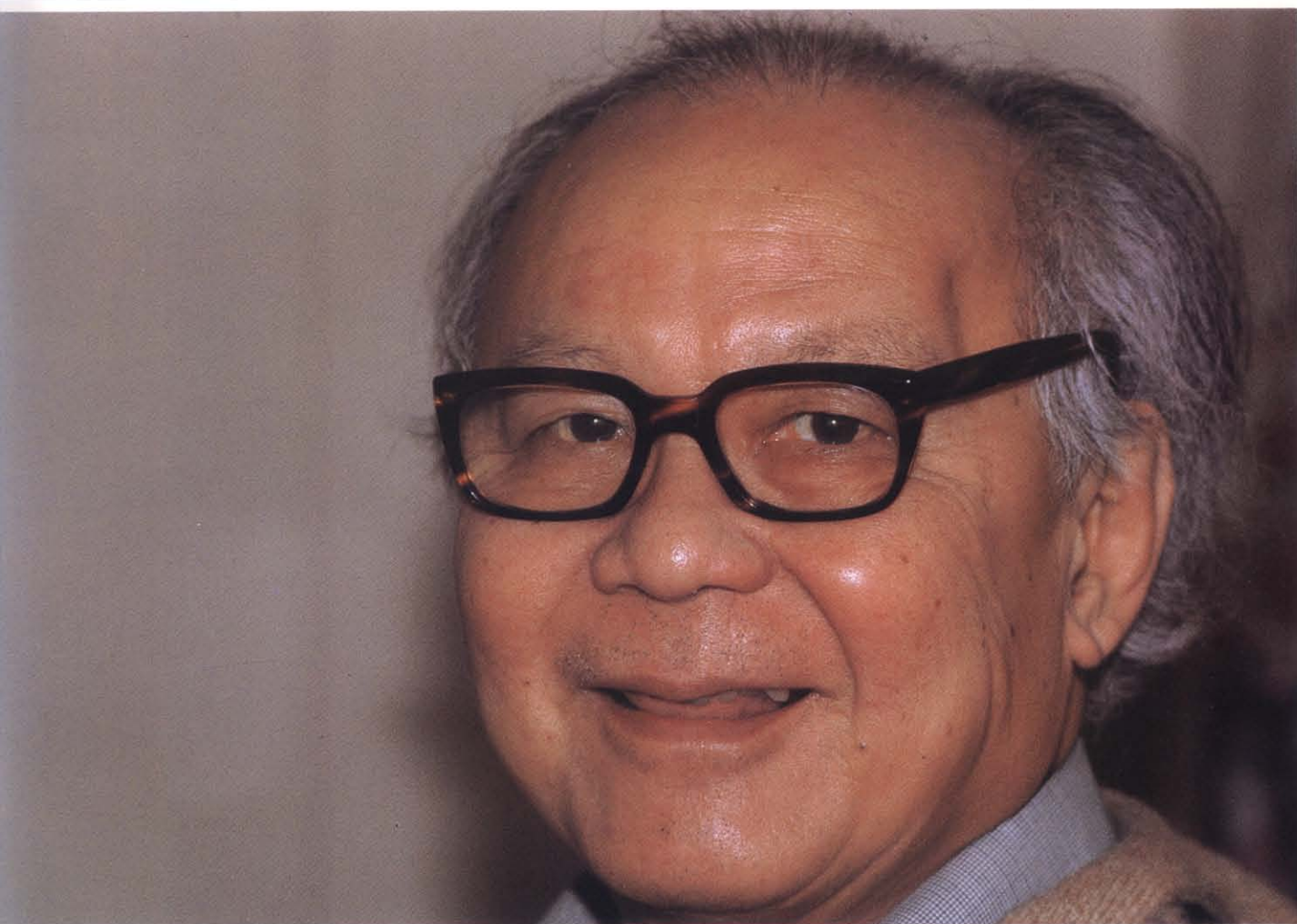
สุพัตรา มาศดิตถ์, สารคดี ปีที่ 2 (ตุลาคม 2529)

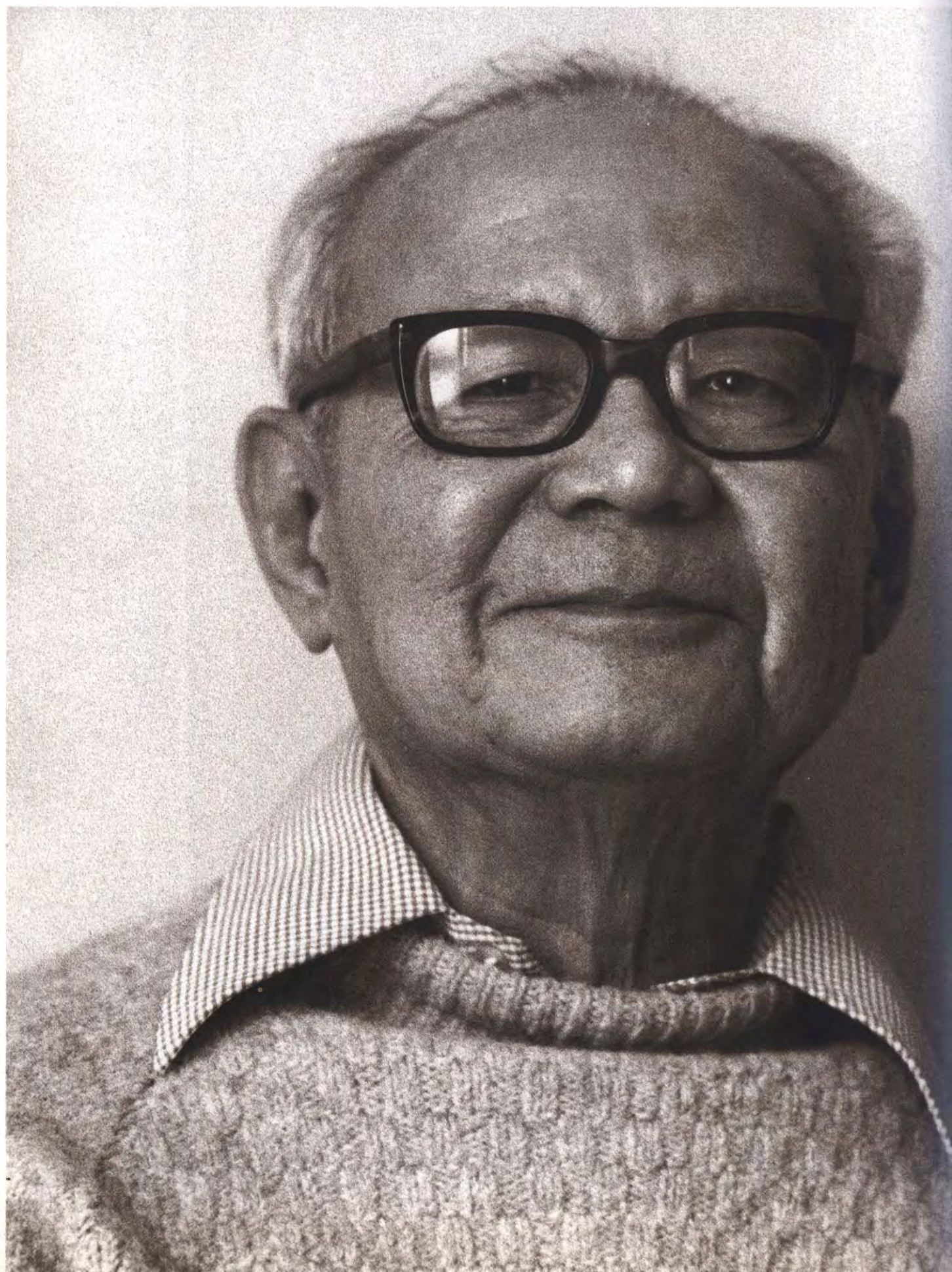

อาจารย์ป่วยกับภรรยาและหลานสาว
ที่บ้านของลูกชายคนเล็กที่อ็อกฟอร์ด

นายกัจร สติรกุล ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยมอบช่อดอกไม้ให้กับอาจารย์ป๋วย 3 เมษายน 2530

กับวิจิตร เลขาฯ อาจารย์ป่วยสมัยดำรงตำแหน่งผู้จัดการธนาคารแห่งประเทศไทย

เมื่ออาจารย์ป่วยกลับมาเยือนแบงค์ชาติ (1)

เที่ยงวันนั้น บริเวณหน้าธนาคารแห่งประเทศไทยดูเงียบเหงา ผิดปกติ พนักงานที่เคยพรุกกันออกหาอาหารรับประทานตอนกลางวัน แทบจะไม่มีปรากฏ แต่ถ้าจะมีใครมองจากประตูทางรถเข้าออก และพุ่งสายตาตรงไปที่ทางขึ้นอาคารสำนักงานใหญ่ คำตอบทั้งหมดจะไปรวมกันอยู่ที่นั่น

ณ ที่นั้น พนักงานของธนาคารจำนวนไม่ต่ำกว่า 2,000 คน ได้มาตั้งแถวรอรับเรียงรายแน่นขนัด ไปจนถึงห้องโถงของธนาคาร จะมีที่ว่างก็เฉพาะช่องทางเดินที่จะให้ผู้มาเยือนเดินผ่านได้เท่านั้นเอง ทุกคนใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส จะมีเสียงพูดกันบ้างก็แต่เพียงเบา ๆ สายตาทุกคู่จึงไปที่ประตูทางรถเข้าออกด้วยใจจดจ่อ ยากจะให้เวลาที่รอคอยมาถึงให้เร็วที่สุด

เวลา 12.10 น. รถเก๋งคันหนึ่งแล่นเข้ามาอย่างช้า ๆ ที่ประตูทางเข้า รถคันดังกล่าวได้หยุดนิ่งชั่วขณะเพราะมีพนักงานธนาคารกลุ่มหนึ่งไปคอยดักรออยู่ก่อนแล้ว ลักครู่จึงค่อย ๆ เคลื่อนมาถึงบันไดทางขึ้นตัวอาคาร พนักงานที่รอคอยกันอยู่อย่างสงบเสถียรเริ่มมีเสียงฮือฮาด้วยความยินดี ช่างภาพที่มาเฝ้าสังเกตการณ์จากหนังสือพิมพ์หลายฉบับเริ่มขยับกล้อง ทุกคนพยายามหาช่องทางที่จะเข้าถึงตัวผู้มาเยือนให้มากที่สุด

ดร.ป่วย อังภากรณ์ หรือ อาจารย์ป่วย ที่หลายคนเรียกกันติดปาก ก็วลงมาจากรถยนต์อย่างช้า ๆ ด้วยท่าทางแจ่มใสในชุดเสื้อลายสก๊อตและกางเกงออกสีก็ นายกำจร สติรกุล ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ได้รับเข้าไปช่วยประคอง ธนาคารได้มอบช่อดอกไม้เป็นการต้อนรับ เมื่ออาจารย์ป่วยเริ่มก้าวเดินเข้าสู่ตัวตึก เสียงปรบมือต้อนรับจากพนักงานได้ดังขึ้นอย่างกึกก้องไม่ขาดระยะ อาจารย์ป่วยได้จับมือทักทายกับพนักงานตลอดทางที่ผ่าน พร้อมกับรับช่อดอกไม้ พวงมาลัย กระเช้าดอกไม้ และผลไม้สดจากพนักงานที่นำมามอบให้เป็นจำนวนมาก พนักงานหลายคนน้ำตาคลอด้วยความปลื้มปิติและตื่นเต้นใจ

เมื่ออาจารย์ป่วยกลับมาเยือนแบงค์ชาติ (2)

ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ได้นำอาจารย์ป่วยเข้าสู่ห้องรับรองของธนาคารบนชั้น 4 ซึ่งมีผู้บริหารชั้นสูงของธนาคาร พร้อมทั้งผู้ที่เคยคุ้นเคยสนิทสนมกับอาจารย์ป่วยคอยต้อนรับอยู่ ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยได้กล่าวแนะนำอย่างเป็นทางการแก่ นายบุญมา วงศ์สวรรค์ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง นายประสงค์ สุขุม อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม ดร.เสนาะ อุณากรุล เลขาธิการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นายจำลอง โต๊ะทอง ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ม.ร.ว.จันทร์แรม ศิริโชคจันทร์หัต ผู้อำนวยการธนาคารออมสิน และ ดร.อรัญ ธรรมโน ผู้อำนวยการสำนักงานเศรษฐกิจการคลังรวมทั้งผู้บริหารของธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งส่วนใหญ่จะเข้าไปกราบอาจารย์ป่วยที่ตึก อาจารย์ป่วยจะยกมือซ้ายขึ้นแสดงการรับรู้ เนื่องจากมือขวาท่านใช้การไม่ได้ ในช่วงนี้เอง ดร.ศุภชัย พานิชภักดิ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง ซึ่งเคยเป็นนักเรียนทุนของธนาคารด้วย ผู้หนึ่งได้เดินทางมาถึง อาจารย์ป่วยได้ลุกขึ้นยืนทักทายด้วยความดีใจ

บรรยากาศในห้องรับรองเต็มไปด้วยความสดชื่น มีเสียงหัวเราะแทรกตลอดเวลา ทุกคนจะคุยและบอกกล่าวแต่เฉพาะสิ่งที่ไม่ต้องการคำตอบ เพราะอาจารย์ป่วยไม่สามารถได้ตอบเป็นคำพูดได้ ตัวอาจารย์เองก็ดูมีความสุขมาก เพราะหลายครั้งที่อาจารย์หัวเราะอย่างชอบใจพร้อมกับยกมือโบกไปมา และเครื่องดื่มที่อาจารย์ป่วยโปรดปรานก็คงเป็นเบียร์เย็น ๆ เช่นเคย

งานเลี้ยงอาหารกลางวันได้สิ้นสุดลงเมื่อเวลาประมาณ 14.00 น. อาจารย์ป่วยได้แวะไปเยี่ยมชมห้องทำงานของผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยและรองผู้ว่าการ แล้วลงลิฟท์มาที่ประตูหลัง แต่กระนั้นก็ดีอาจารย์ป่วยก็ยังไม่วายที่จะถูกรุมล้อมจากพนักงานเป็นจำนวนร้อยอีกเช่นเคย พนักงานเหล่านี้พยายามสืบเสาะดูว่าอาจารย์ป่วยจะทานข้าวเสร็จเมื่อไร จะได้คอยส่งกลับอีกครั้ง พนักงานคนอื่น ๆ ก็คงจะอยากลงมาส่งด้วยอีกเหมือนกัน แต่ติดด้วยหน้าที่การงานที่รีบเร่งก็เลยไม่มีโอกาส

รถยนต์คันเดิมได้แล่นเข้ามารับอาจารย์ป่วยไปที่ตึกวังบางขุนพรหม ซึ่งเป็นอาคารที่ทำการเก่า พนักงานที่คอยส่งอยู่ก็วิ่งตามไปที่ตึกเก่าเช่นกัน แต่ต้องหยุดอยู่แค่เชิงบันได เพราะเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยกันไว้ อาจารย์ป่วยได้ก้าวขึ้นบันไดที่ทอดยาวไปสู่ห้องทำงานชั้นบนได้อย่างเรียบร้อย โดยมีคนคอยประคองบ้าง เมื่อได้ดูห้องทำงานเก่าจนเป็นที่พอใจแล้ว ก็กลับลงมาทางบันไดด้านหน้า พนักงานก็เฮโลไปรุมล้อมอาจารย์อีก เพราะคิดว่าอาจารย์คงจะต้องอำลากลับแน่แล้ว รู้สึกลัวความตื่นตันใจและความอาลัยอาวรณ์ของแต่ละคนจะมีมากยิ่งขึ้นกว่าตอนที่ได้พบครั้งแรกเสียอีก เพราะไม่รู้ว่าจะมีโอกาสได้พบอาจารย์อีกหรือไม่

เมื่ออาจารย์ป่วยกลับมาเยือนเบงกาลี (3)

ภาพที่ประทับใจมากที่สุดของผู้ที่ได้พบเห็นในวันนั้นก็คงจะเป็นตอนที่อาจารย์ป่วยโบกมืออำลาขณะที่รถกำลังจะเคลื่อนออกจากประตูไป แต่พนักงานจำนวนมากได้ไปเกาะรถของอาจารย์ไว้จนอาจารย์ต้องไขกระจกลงและยื่นมือออกมาให้พนักงานจับ พนักงานหญิงหลายคนถึงกับร้องไห้ตาไหลพราก ความรู้สึกคล้ายกับว่าจะสูญเสียสิ่งที่ตนเคารพรักและเทิดทูนไปอีกครั้ง

พนักงานเบงกาลีหลายคนที่เคยร่วมงานกับอาจารย์ป่วย เมื่อครั้งที่เป็นผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย พวกเขาเหล่านี้จะมีความประทับใจเป็นพิเศษต่อการมาเยือนของอาจารย์ป่วย บางคนกล่าวว่า “รู้สึกเหมือนพ่อที่จากไปเป็นเวลาแสนนาน และกลับมาเยี่ยมลูก ๆ ทำให้ดีใจจนอยากร้องไห้ อาจารย์ป่วยก็คงจะประทับใจต่อภาพที่ได้พบ เพียงแต่ยังไม่สามารถพูดออกมาเป็นคำพูดได้เท่านั้น และอาจารย์คงจะซาบซึ้งยิ่งขึ้นอีก ถ้าได้อ่านถ้อยคำและบทกลอนที่พนักงานหลายคนบรรจงแต่งและเขียนออกมาจากหัวใจ เพื่อแนบกับช่อดอกไม้ที่ให้อาจารย์

มีพนักงานรุ่นใหม่บางคนที่ไม่เคยเป็นทั้งลูกศิษย์และผู้ใต้บังคับบัญชาของอาจารย์ป่วยมาก่อน อาจสงสัยว่าทำไมหนอบุคคลผู้นี้จึงเป็นที่ยอมรับและรักใคร่ของคนที่คุณเคยใกล้ชิดหรือร่วมงานด้วย อย่างฝังจิตฝังใจเหลือเกิน โดยเฉพาะพนักงานเบงกาลีไม่ค่อยจะยอมรับและให้ความศรัทธาแก่ผู้หนึ่งผู้ใดได้ง่ายนัก คงจะไม่แปลกใจเลยหากเขาจะทราบว่าคุณคืออาจารย์ป่วยนั้น ควรจะจัดว่าเป็นปูชนียบุคคลด้วยซ้ำ ไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ความสามารถและภูมิปัญญาอันเฉียบแหลม การยึดมั่นในหลักการและแนวทางที่ถูกต้อง โดยไม่หวั่นเกรงต่ออำนาจและอิทธิพลใด การให้โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีคุณธรรมและเมตตาธรรมที่เปี่ยมพร้อมก็สามารถก่อให้เกิดศรัทธาแก่คนที่ได้รู้จักได้อย่างไม่รู้ลืม

อาจารย์ป่วยทำให้พวกเราชาวเบงกาลีประจักษ์แก่ใจว่า คุณความดีนั้นเป็นสิ่งที่มีความค่าสูงสุดของความเป็นมนุษย์ หากใช้อำนาจหรือสิ่งอื่นใดที่ไม่มีวันจืดจาง พวกเราจะระลึกถึงและประพฤติปฏิบัติตามแนวทางที่ดั่งมของอาจารย์ และรอคอยว่าเมื่อใดอาจารย์จะหวนกลับมาเยี่ยมเยือนชาวธนาคารแห่งประเทศไทยอีกครั้ง.

สุรพล เย็นอุรา “12 ปี 2 เดือน 4 วัน”, 2530

เยี่ยมธรรมศาสตร์ (1)

อาจารย์ปวย คินถิ่นนักศึกษา ศิษย์เก่า อาจารย์ ข้าราชการ ธรรมศาสตร์นับพัน แห่มาต้อนรับล้นหลาม เดินชมความหลัง ตั้งแต่ที่คณะเศรษฐศาสตร์ ยันสำนักบัณฑิตอาสาสมัคร ลูกศิษย์ คนดังมาต้อนรับพร้อมเพรียง อธิการบดีเตรียมชุดครุยให้ใส่ ฝ่ายนักศึกษาร่วมเชิดชูเกียรติเต็มที่

หลังจากที่ ดร.ปวย อึ้งภากรณ์ อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ ได้เดินทางกลับมาจากประเทศอังกฤษ เพื่อเยี่ยมเยือน เพื่อนฝูงและญาติมิตรที่ใกล้ชิดในประเทศไทย เป็นเวลา 1 เดือน ตั้งแต่เมื่อวันที่ 1 เมษายนที่ผ่านมา ต่อมาเมื่อเที่ยงวานนี้ (7 เม.ย.) ดร.ปวย ได้เดินทางไปยังมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตามคำเชิญ ของคุณหญิงนงเยาว์ ชัยเสรี อธิการบดี โดยได้เริ่มจากการเข้า เยี่ยมชมคณะเศรษฐศาสตร์ ซึ่ง ดร.ปวยเคยดำรงตำแหน่งเป็น คณบดีอยู่ จากนั้นก็เข้าชมห้องสมุดของคณะเศรษฐศาสตร์ * รวมทั้งห้องสมุด “ปวย คอลเลคชั่น” ซึ่งเป็นที่รวมของผลงานต่าง ๆ ของ ดร.ปวยไว้ทั้งหมดตั้งแต่สมัยที่ยังอยู่ในประเทศไทย

ขณะที่เยี่ยมชมห้องสมุดอยู่นั้น ก็ได้มีตัวแทนของนักศึกษา ออกมาอ่านคำสดุดีให้ ดร.ปวย ฟัง เป็นที่ซาบซึ้งใจแก่ ดร.ปวย และผู้ที่อยู่ในบริเวณนั้นเป็นอย่างมาก ต่อมาเมื่อเวลา 14.00 น. อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้เดินไปยังตึกโดมซึ่งมี บรรดานักศึกษา ศิษย์เก่า อาจารย์ และข้าราชการมาคอยต้อนรับ อยู่ประมาณเกือบพันคน พอลงจากรถแล้ว ดร.ปวยก็ตรงไปเคารพ อนุสาวรีย์ผู้ประศาสน์การปรีดี พนมยงค์ แล้วจึงเดินฝ่าวงล้อม ผู้ที่มาต้อนรับขึ้นไปคุกเข่าทำความเคารพพระบรมรูปของรัชกาลที่ 5 ก่อนจะตรงขึ้นยังห้องอนุสรณ์สถาน ดร.ปรีดี พนมยงค์ เพื่อให้ บรรดาลูกศิษย์ลูกหาเข้าเยี่ยมคารวะ โดยที่ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ ให้การต้อนรับ

หลังจากนั้นผู้คนที่ให้ความเคารพ ดร.ปวย ก็ได้ทยอยกัน มาทำความเคารพ มีทั้งนายพนัส สิมะเสถียร ปลัดกระทรวง การคลังในฐานะนายกสมาคมธรรมศาสตร์ ศจ.คุณหญิงนงเยาว์ ชัยเสรี อธิการบดี ศจ.นิคม จันทรวีฑูร ประธานสภาที่ปรึกษา เพื่อพัฒนาแรงงานแห่งประเทศไทย และตัวแทนนักศึกษาและ ศิษย์เก่าอีกมากมายหลายรุ่น ตลอดเวลาที่มีผู้คนเข้ามาเยี่ยม ดร.ปวย ซึ่งไม่สามารถพูดจาใดๆ ได้ เนื่องจากโรคอัมพาต มีท่าทางยิ้มแย้ม แจ่มใสตลอดเวลา และในช่วงนั้นเอง ศจ.คุณหญิงนงเยาว์ ก็ได้ นำ ชุดครุยวิทยฐานะมาให้ ดร.ปวยใส่เพื่อเป็นเกียรติ จากนั้น ดร.ปวย ก็ได้ไปเยี่ยมชมสำนักบัณฑิตอาสาสมัครซึ่ง ดร.ปวยเป็นผู้ก่อตั้ง เป็นแห่งสุดท้าย ก่อนจะเดินทางกลับบ้านพัก

ไทยรัฐ 8 เมษายน 2530

กับอาจารย์นางเยาว์ ชัยเสรี

เยี่ยมธรรมศาสตร์ (2)

กับชุมชนดนตรีไทย

กับนวนฉวี สุธรรมวงศ์

กับท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์

กับอาจารย์คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เยี่ยมธรรมศาสตร์ (3)

ยังชื่นและยังชื่น
ตุงเกสรดอกไม้เจมดิน
ดีว่าน้ำใจเราน
อันประจักษ์ฉายทพ
ปลื้มใจนักเดียวกลับบ้าน
นศ. มธว. 30

กับพระราชวรมณี (ประยุทธ์ ปยุตโต)

บสคัสรับ... พอกลับบ้าน

กับข้าราชการคณะเศรษฐศาสตร์

ธนาคารกสิกรไทย

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เยี่ยมธนาคารกสิกรไทย
และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

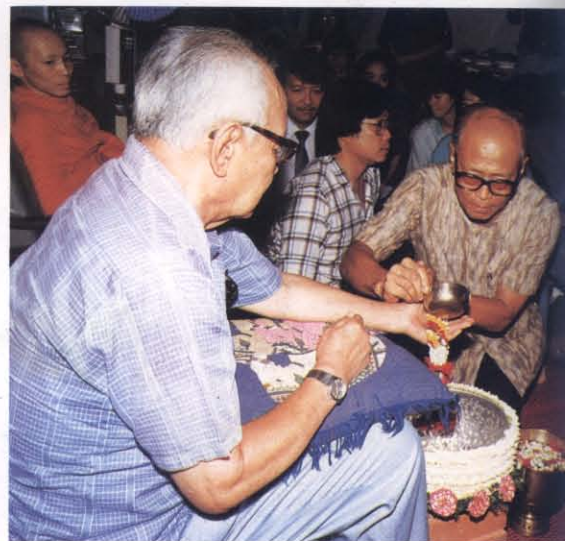

ธนาคารกสิกรไทย 22 เมษายน 2530

นายแพทย์ประเวศ วะสี และ นายอุดม เย็นฤติ ต้อนรับอาจารย์

นายกรุณา กุศลาคัย รดน้ำอวยพร

นายสุรพล เย็นอุรา มอบภาพเขียนให้อาจารย์

ภาพเขียนโดย เมืองไทย บุษมาโร

กับนายสุลักษณ์ ศิวรักษ์

เยี่ยมมูลนิธิโกมล คีมทอง

“สถาบันที่คุณป่วยเคยเป็นสภามวลัฒกมานั้นมีมาก ซึ่งนอกจากธนาคารแห่งประเทศไทย และคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์แล้ว ยังมีที่อื่น ๆ อีกมิใช่น้อย แม้หลายแห่งจะลืมนัดคุณป่วยไปกัันมากแล้ว จะโดยออกตัณญหรือไมก็ตาม แต่มูลนิธิโกมลคีมทองเป็นหน่วยงานหนึ่งซึ่งสำนึกในคุณูปการของคุณป่วยอยู่ตลอดมา ทั้งทางตรงและทางอ้อม

ทางตรงคือท่านร่วมช่วยก่อตั้งมาแต่แรก และเป็นรองประธานกรรมการตลอดมาจนบัดนี้ ทั้ง ๆ ที่ชรา และโรคอาพาธเบียดเบียน โดยขอถอนตัวออกจากหน่วยงานอื่น ๆ มากแล้ว หากยอมอยู่กับมูลนิธินี้ เพราะท่านเห็นว่ามูลนิธินี้ถูกโจมตีอยู่เสมอมา โดยได้ทำกิจกรรมในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม เพื่อสนับสนุนอุดมคติของเยาวชนคนหนุ่มสาวตลอดมาด้วย

มูลนิธิฯ เองก็ได้ประโยชน์จากท่านแทบทุกทาง นอกจากชื่อเสียงเกียรติคุณของท่านแล้ว ยังได้งานนิพนธ์ท่านมาตีพิมพ์เป็นรายได้อันท่านแทบไม่เคยได้รับอะไรตอบแทนเอาเลยก็ว่าได้

ในทางอ้อม เกียรติคุณของคุณป่วย เท่ากับช่วยอุดหนุนมูลนิธิฯ และวัตถุประสงค์ ตลอดจนเป้าหมายและนโยบายของมูลนิธิฯ อย่างสำคัญ เพราะคำพูด ข้อเขียน และวิถีชีวิตของท่านเอื้ออาทรต่ออุดมคติของคนหนุ่มสาว ช่วยเป็นไฟจุดพลังให้เขาเหล่านั้นไปทางที่ถูกต้อง ดีงาม ตามครรลองแห่งสันติประชาธรรม”

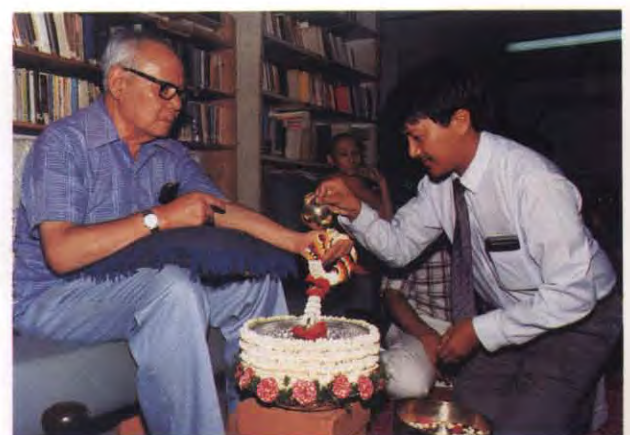
สุลักษณ์ ศิวรักษ์ “ต้นไม้ในพระนคร”, 2529

กับมูลนิธิโกมล คีมทอง

กับเจ้าหน้าที่และสมาชิกมูลนิธิโกมล คีมทอง

รดน้ำอวยพรอาจารย์ที่มูลนิธิโกมล คีมทอง 20 เมษายน 2530

เยี่ยมญาติพี่น้อง (1)

นายเกียรติ กิ่งภากรณ์
บุตรคนเล็กของนายเชียรและนางแจ่มจิตต์ กิ่งภากรณ์
ทางร่มให้อาจารย์ปวย

นางแจ่มจิตต์ กิ่งภากรณ์, นางมากาเรต, อาจารย์ปวย, นายเชียร กิ่งภากรณ์, นางระเบียบ ยุทธวงศ์, นางสาวลมูล อิงคภากร

บุตรและธิดาของนายเชิร กิ่งภากรณ์

รุ่นหลาน

เยี่ยมญาติพี่น้อง (2)

พี่น้อง และลูกพี่ลูกน้อง

เยี่ยมญาติพี่น้อง (3)

แต่...อาจารย์ป่วย อังภากรณ์

นุสรณ์แน่นแต่ท่านผู้
อภิชาติบุตรทวี
เชิดชูสุราศรี
อุทาหรณ์ซ้อนแซ่ซ้อง

บุชนีย-ชนนา
เกียรติก้อง
เสาวภาคย์ เสมอพ่อ
ดุษฎีพร้องปลั่งใจให้นุชน

กรุณา - เรืองอุไร กุศลาคัย
มูลนิธิโกมล คีมทอง
20 เมษายน 2530

เดินทางกลับอังกฤษ

ดร.ป๋วยกลับอังกฤษแล้ว หลังเยี่ยมบ้านเกิดเป็นเวลา 25 วัน ลูกศิษย์ร่วมครึ่งร้อยแห่ไปส่งคับคั่ง พร้อมตั้งแถวยาวเหยียดโบก ดอกกุหลาบและร้องเพลงอำลาสนั่นสนามบิน ลูกชายเผย ดร.ป๋วย สดชื่นมาก แต่ยังไม่มีการกำหนดกลับมาอีก ตัวแทนลูกศิษย์จะ ดำเนินตามรอยทำประโยชน์ให้สังคมต่อไป หลายฝ่ายเรียกร้องให้ กลับมาอีก

คืนสู่อ้อมอกมาตุภูมิ

พวกเราหนุ่มสาวชาวโกมล
ปีติทันดวงใจจนเต็มตัน
มิ่งขวัญ อุดมคติ ได้กลับคืน
อ้อมอกผืนมาตุภูมิอีกครั้งครา

แม้ไม่มีกองเกียรติยศ ประโคมรับ
ไม่มีอิสริยาภรณ์ ประดับ หรุหรา
มีแต่ดวงใจ พิสุทธิ์ ต่างเทรียนตรา
ประดับคำบูชา ท่านอาจารย์

ด้วยประจักษ์รู้อยู่แก่ทุกดวงใจ
ว่าท่านคือใคร ที่เล่าขาน
เลื่องลือ สืบทอด เป็นตำนาน
ผู้กล้าหาญ แห่งสันติประชาธรรม

เส้นทางท่านถางไว้ดีแล้ว
เราจะแผ้วแหวนทางต่อดอกย้า
ท่านเป็นคนดีที่โลกต้องจดจำ
สันติประชาธรรมจะเรืองรอง

ท่านอาจารย์จงปลงใจอย่าได้ห่วง
มอบปวงภาระไว้บนบ่าทั้งสอง
ของพวกเราหนุ่มสาว เผ่าประคอง
สืบสนองสานต่อเจตนารมณ์

สันติสุข โสภณศิริ
20 เมษายน 2530

ที่ทำอากาศยานดอนเมือง เย็นวานนี้ (25 เม.ย.) นักศึกษา อาจารย์ เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน พร้อมด้วยญาติมิตรของ ดร.ป๋วย อึ้งภากรณ์ ประมาณ 300 คน ได้เดินทางไปตั้งแถว รวมกันที่ปากทางห้องรับรองผู้โดยสารขาออก พร้อมด้วยดอก กุหลาบสีแดง ประดับด้วยข้อความที่ ดร.ป๋วย ได้พูดและเขียนไว้ และคำว่า “คิดถึงอาจารย์ป๋วย” เพื่อรอคอยที่จะส่ง ดร.ป๋วยซึ่งได้ เดินทางมาเยี่ยมเพื่อนฝูงและญาติสนิทในประเทศไทยเป็นระยะเวลา 25 วัน กลับประเทศอังกฤษโดยเที่ยวบินที่ บี.จี.073 ของสายการบิน บังกลาเทศ

จนกระทั่งเวลา 18.00 น. ดร.ป๋วย พร้อมด้วยครอบครัว จึงได้เดินทางมาถึงสนามบินโดยมีบุคคลสำคัญต่าง ๆ อาทิ ครูประทีป อึ้งทรงธรรม นายนันทวัฒน์ มฤคพิทักษ์ นักพูดชื่อดัง และ ร.ศ.ลิลี่ โกศัยยานนท์ รองอธิการบดีฝ่ายวางแผน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คอยให้การต้อนรับด้วย ตลอดระยะเวลา ที่เดินเข้าสู่สนามบิน บรรดาผู้ที่มาส่งได้โบกดอกกุหลาบสีแดง พร้อมกับร้องเพลง “กำลังใจ” แสดงความอาลัยต่อ ดร.ป๋วยตั้ง กีกก้องสนามบิน

นายจอห์น อึ้งภากรณ์ บุตรชายของ ดร.ป๋วยเปิดเผยหลังจาก ส่งบิดาของตนว่า “คุณพ่อตั้งใจที่ได้กลับมาเยี่ยมทั้งญาติสนิทและ เพื่อนฝูง และตลอดเวลา 25 วันนี้ดูคุณพ่อสดชื่นขึ้นมาก” ผู้สื่อข่าวถามว่า ดร.ป๋วยจะกลับมาอีกหรือไม่ นายจอห์นกล่าวว่า “ยังไม่มีการกำหนดกลับมาอีก”

ทางด้าน น.ส.ศรีสว่าง พัววงศ์แพทย์ รองประธานมูลนิธิ เพื่อการพัฒนาเด็ก ซึ่งได้รับมอบหมายจากบรรดาผู้ที่มาส่งให้เป็น ผู้มอบดอกไม้ให้กับ ดร.ป๋วย เปิดเผยกับผู้สื่อข่าวว่า ตนรู้สึก ภูมิใจมากที่ ดร.ป๋วยกลับมา เพราะถือว่า ดร.ป๋วยเป็นสัญลักษณ์ ของความดี คนที่มาส่งบางคนก็ไม่เคยรู้จักกับ ดร.ป๋วยเป็นการ ส่วนตัวเลย แต่ก็เชื่อว่าทุกคนมีความศรัทธาและพร้อมที่จะดำเนินรอย ตาม ดร.ป๋วยในการทำตัวให้เป็นประโยชน์กับสังคม

น.ส.ศรีสว่างกล่าวด้วยว่า “ถ้าไม่มีการออกข่าวขอรับรองว่า ไม่ต้องมาส่งให้เป็นการรบกวนสุขภาพของท่าน คนที่มาส่งคงจะ มากกว่านี้ แต่อย่างไรก็ตาม แม้ท่านจะไม่บอกว่าจะกลับมาอีกหรือไม่ แต่พวกเรา ก็อยากให้ท่านกลับมาอีกบ่อย ๆ”

ดร.ป๋วย อึ้งภากรณ์ เคยดำรงตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย และต่อมาก็ได้มาดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ ก่อนที่จะเดินทางลี้ภัยการเมืองไปอยู่ที่ประเทศอังกฤษ หลังเหตุการณ์ทางการเมือง 6 ตุลาคม 2519 การกลับเมืองไทย ครั้งนี้จึงเป็นการกลับมาครั้งแรกในรอบ 11 ปี ปัจจุบัน ดร.ป๋วย มีอายุย่างเข้า 72 ปี

ไทยรัฐ 26 เมษายน 2530

ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์

บุคคลที่ชื่อเสียงพอที่จะเรียกร้องให้ผู้อื่นชื่อเสียงตามได้
ข้าราชการตัวอย่างที่กล้าคัดค้านและกล้ายืนหยัดเพื่อความถูกต้อง
ผู้ใหญ่ที่โอบอ้อมอารีแก่ผู้น้อยและผู้ยากไร้
นักวิชาการที่เป็นมิ่งขวัญของนักวิชาการทุกคน
นักเศรษฐศาสตร์ที่ต้องการให้สังคมเป็นธรรมมากขึ้น
ผู้เลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตยด้วยวิญญูณและการกระทำ
ผู้ใฝ่สันติที่สอนให้คนต่อสู้เพื่อเสรีภาพและสังคมที่เป็นธรรมด้วยสันติวิธี
คนไทยที่รักเมืองไทยและอุทิศตนรับใช้ประเทศชาติตลอดชั่วชีวิต
ผู้เสียสละที่ทำงานเพื่อส่วนรวมโดยไม่เคยนึกถึงตนเอง
คนดีที่ทำความดีไว้มากจนเป็นที่ศรัทธาของทุกวงการ
มนุษย์ซึ่งปราศจาก โลภะ โมหะ และไม่เคยแสดงออกซึ่งโทสะ
 ฯลฯ

“อาจารย์ครับ อาจารย์ไม่ใช่บุคคลธรรมดา
แต่เป็นปูชนียบุคคลที่พึงกราบไหว้
เป็นพ่อพิมพ์ที่พึงจดจำและทำตาม”

ภาพถ่ายใน "สมุดภาพอาจารย์ป๋วย" เล่มนี้
บรรณาธิการและคณะผู้ทำงาน ได้มาจากหลายแหล่งด้วยกัน แต่มีเพียงบางภาพที่ได้ข้อมูลผู้ถ่ายภาพ
จึงขอภัยที่มีได้ระบุชื่อผู้ถ่ายภาพมา ณ ที่นี้ด้วย